This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

NATIONALBIBLIOTHEK
IN WIEN
171683-B
Neu-

Digitized by Google

Digitized by Google

Österreichische Nationalbibliothek
+Z255535409

Digitized by Google

Digitized by Google

NAUK

KATOLIČKE VJERE.

Napisao

Ferdo Filipović,
svećenik djakovačke biskupije.

Svezak prvi.

U ZAGREBU 1868.
Naručbena naklada Lavoslava Hartmána.

171683-B

Digitized by Google

Digitized by Google

Svojim štiocem.

Pišući „Nauk katoličke vjere“ bile su mi često na umu rieči sv. Augustina: kada Bog uči, čovjek mora samo da sluša i ovršuje. I zaista božji nauk tako je divan i uzvišen, da nam je od prieke koristi slieditи ga; jer ni jedne prigode nije u našem životu, a da nas nebi prema njoj poučio, svjetovao, bodrio, kriepio. Nade, koje nam on pruža; izglede, koje nam na vidik stavlja; obećanja, koja nam proriče; pomoći, okriepe, utjehe, koje nam darežljivo daje; nebrojene ine milosti, koje se njime blagodatno nad nami izlievaju — tko izmedju nas može zanijekati, da ga one u svakom trenutku: u sreći i nesreći, u radosti i žalosti, u dobru i zlu mogu usrećiti i zadovoljiti? O nauku su božjem umjestne one rieči okrunjenoga proroka (psl. 18. 8, 11), koje Gjorgjić u ove krasne stihove stavlja:

Čisti zakon koj uzroči,
Da s zla puta duh se obraća;
Vierni zakon, kî svjedoči,
Da Bog slugam vjerno odvraća;
Mudri zakon, kî najmanje
Djece u pamet stavlja znanje.

Božji zakon pravda 'e prava
Kôm veselje srca steču:
A zapovied višnja dava
Svjetlost, kôm se duše obteču

Digitized by Google

I dan bieli, jakno zora
Oko od naše sviesti otvora.

Strah božji strah je sveti,
Strah zaplaćen stavno u vieke,
Vječni sudi, vječni uvjeti
U istinu nejmaju slike,
Jer po sebi nad sva ina
Dobrota su, pravda, istina.

Slavni sudi, kojieh voli
Svaka duša prosvjetljena
Hranit, čuvat, steć, nego li
Zlato, i drazieh množ kamena,
A njih sladost gre naprieda
Vrh sladosti sata i meda.

Pa kada je nauk božji tako uzvišen, divan, moćan, zar da ga nesliedimo, da se njime nekriepimo? Uvjeren sam, da je ta nabožna ćut u nas svećenikah ukorenjena, te sam ne zato kušao napisati ovo dielce, kao da iz njega tek doznamo, što i kako nas Bog uči, da što laglje shvatimo njegovu svetu volju i da se što brže ganemo i odlučimo za njezinu sljedbu; već što nam je naša bogoslovna knjiga još posve slaba, uprav na ugaru ležeća, zato sam se usmjelio da prenesem koje zrnce toj duševnoj jestojki miloga mi roda. Mislio sam nadalje, svakomu izmedju nas, navlastito svećenikom, treba na srcu da leži blagostanje i sreća svoga roda, i da svaki, koliko je u njegovih silah, takodjer činom zasvjedočiti ima onu ljubav, što ju u grudih goji prama narodu, iz kojega je nikao.

Svatko će pako lahko uviditi, da nisam ovoga dielca pisao za učenjake svoga roda, jer ja sam prema njim, što je tmina prema svjetlosti, već jedino za

Digitized by Google

srednje naše razrede. Opazio bo sam, da se je osobito tu počela od njekle širiti njeka mlakost u vjeri, i da boguljubna ćut, kojom su se Slaveni viekom odlikovali, svaki dan slabijom postaje. Velika je to nevolja, koja se čim dulje tim dalje širi, i trebalo bi joj svakako doskočiti i zaplavicu pregraditi. Pa jer sam mislio sa svoje strane, da će se to najlaglje postići pobudom i okriepom nabožnoga života i temeljitim upoznavanjem pravoga kršćanstva, napisah ovaj „nauk katoličke vjere.

Napokon sam pisao ovo djelo za sebe i za svoju mladju braću svećenike u biskupiji djakovačko-sriemskoj, kojoj svoj râd i posvećujem. — Znadem ja, a znadu i oni, od kolike nam je potrebe ovakav spis. Bilo nam svim na korist! — Kô što je naravno, ja sam za svoga svećeničtva mnogo propoviedao i katehetovao, pa što sam si kad kada u dogmatičnom ogledu bilježio, to im evo na porabu pružam. Mislim, da mi oni to u grieh upisati neće; a ako mi moj râd dobrostivo prime, posjetit ću ih još s: „Oče našom," i s: „Kratkom poviešću biskupije djakovačke."

Da sam o razpadu istočne crkve s našom rimokatoličkom morao koju rieč prosboriti, svatko će biti o tom uvjeren. U tom ogledu držao sam se nauka sv. Pavla apoštola: „Jedan Gospod, jedna vjera, jedno krštenje," (Efez, 4. 6) i simbola nicejskoga: „jedna, sveta, katolička i apoštolska crkva," koja prem je svojimi obredi već u pravieku bila razdvojena na grčku i rimsku, ipak su obe sačinjavale jednu vjerozakonsku skupinu, jedno stado svoga nevidljivoga pastira Isusa Krsta. Dao Bog, ta nam se sretna vremena vratila opet na korist našega naroda! U tom smjeru prosborio sam njekoliko istinitih i iskrenih rieči.

Digitized by Google

U svom nauku nisam ništa nova pisao, jer se tu ništa drugo pisati i nemože, nego što uči sveta mati crkva. Pisao sam što i drugi dogmatici, samo sam nastojao, da svojim načinom što razumljivije i jasnije razložim temeljna načela naše vjere. Nemarim zato navesti spisatelje, kojimi sam se služio, a ti su:

Perrone: Praelectiones theologicae etc.;
Fejer: Institutiones dogmaticae;
Schvetz: Theologia generalis et dogmatica;
Kops: Presbiter in sinodali examine:
Jirsik: Popularna dogmatika;
Dr. Martin: Katolička vjerouka;
Güri: theologia moralis;
Christkatholisches Hausbuch; Schmidt, Goffine i mnogi drugi, koje sam koje kada katehetujući i propoviedajući upotrebljavao. Ako sam dakle što god dobra napisao, njihova je hvala; ako li se nadje pogriešakâ, milo će mi biti, ako me umnija braća izprave i pouče.

S Bogom, dok se opet s drugim svezkom vidimo i sastanemo.

U Gibarcu u Sriemu na dan sv. Ivana krstitelja 1868.

Pisac.

Digitized by Google

I.

UVODNI DIO.

Digitized by Google

„Contra rationem nemo sobrius, contra scripturas nemo christianus, contra ecclesiam nemo pacificus senserit.“

S. Augustinus: de Trinit. lib. 4. cap. 6.

Digitized by Google

Uvod.

„Neima spasonosnijeg nauka, nego što je vjera," veli sv. Augustin, „ona čini, goji, štiti, kriepi u nas pravo blaženstvo, vodi nas k vječitoj sreći." (De Trinit. lib. 14. c. 1) A drugdje opet veli isti ugodnik: „rieč tvoja, Bože moj! hleb je, koji hrani i tusti; ulje, koje nas ljepša i veseli nam lice; vino, koje nas opaja i zanosi nebeskom radošću, a od zemaljskih naslada sasvim nas odlučuje." (Conf. l. I. 5.)

Ob otom ćemo toli spasonosnom nauku, toli kriepkoj rieči božjoj govoriti.

Bog nam je objavio volju svoju dielom pismeno, dielom ustmeno. Objavio nam je svoje bitisanje i bistvo; stvorenje, pâd prvih ljudi i odkupljenje griešnoga čovječanstva. Učio nas je svoje savršenosti, sebi doličnu dvorbu i dužnosti prema sebi, nam samim i našoj okolini. I prem nam se je naviestio i naslikao kao u zrcalu (I. Kor. 13. 12); to imamo ipak dovoljno uzroka, da ga štujemo kao našega najvećega dobrotvora, koji nije žalio svoje jednorodjenče u ovu dolinu od suza poslati, da nas nečastivoga robstva oslobodi, spasi, s ocem izmiri i posveti. (Ivan 13, 6.) — Rieč njegova sveta uči nas neizmierno milosrdje njegova nebeskoga veličanstva; kazuje nam, kako nas Svevišnji i sada miluje, pa prem griešimo, ipak nam pruža sredstva za povratak njegove milosti. — Pripovieda nam o nedohitnoj providnosti božjoj, kojom nas sve, ma i raznimi putevi, u svoja rajska prebivališta želi uvesti; kriepi nas u dobru, a tješi u ovosvjetskih nezgodah. Jamči nam, da nas On štiti i prati od kolievke do liesa; da nam je cielim putem brižan, ljubezan, milosrdan otac. Pa da nam posvjedoči, kako smo mu tiesno uz srce, ostavio nam je vidljiva čuvara i ravnatelja — crkvu svoju, nad kojom

Digitized by Google

će On opet bditi, i upravljati ju do zadnjega dana. (Mat. 28, 20.) Njezinim posredovanjem svjetuje nas, da budemo kriepostni, jer mu je kriepost poveljna, a da izbjegavamo grieh kao najveće zlo, jer mu je oduran griešan stvor; i kazuje nam, kako će onkraj groba nagraditi one, koji budu njegove zapovjedi sliedili, a kazniti one, koji nebudu za nje marili. „Hodite blagoslovljeni oca moga, nasljedujte pripravljeno vam kraljestvo od postanka svieta“ reći će Bog — Isukrst — na sudnjemu času ovršateljem svoga nauka; a koji su ga napuštali, čuti će strašne rieči: „idite od mene prokleti u oganj vječni, koji je pripravljen djavlu i angjelom njegovim.“ (Mat. 25.)

Sborit ćemo dakle osebice: o vjeri, objavi i crkvi božjoj u uvodnomu dielu. U dogmatičnomu: o Bogu, njegovu bitisanju i bîti; o stvorenju, a navlaš o prvih ljudih i njihovu padu, o angjelih dobrih i zlih; o odkupljenju, spasenju i posvećenju čovječanstva po Isusu-Krstu, sinu božjemu i pravomu Bogu; napokon o sredstvih milosti i posvećenju, o providnosti, preizabranju i završenju našemu i ovoga svieta, poslje kojega ćemo uživati oli vječnu nagradu oli vječnu kazan, kako budemo zaslužili.

Pa jer ćemo tečajem ote razprave morati često sa sv. Pavlom uzdahnuti: „O visino bogastva, mudrosti i znanja božjega: kako su nedohitni sudi njegovi i otajni putevi njegovi!“ (Rim. 11, 33) puni vjere i odanosti recimo sa sv. Petrom: „Ta Gospodine! kamo ćemo od tebe? Ti imadeš rieči vječnoga života u sebi“. (Ivan 6.) Neka nam budu na umu rieči sv. Bernarda: „Pogibiona je to smjelost mudrovati ob otajstvih božjih; najsigurnije je onako ih cjeniti i vjerovati, kao što sv. mati crkva uči.“ (S. Berm. ser. 1. in Parv.)

Digitized by Google

Poglavje prvo.

O vjeri, objavi i dokaznicah božanske objave.

§ 1.

Pojam vjere i njezina dioba.

I. Vjera nas uči Boga spoznavati i njemu dvoriti, veže nas s početnikom našega bitisanja „čini, goji, štiti, kriepi u nas pravo blaženstvo i vodi nas k vječitoj sreći.“ (Sv. Augustin.)

II. Vjera u objektivnomu smislu jest skup svih istina, koje se tiču božjega spoznanja i dužnosti, koje nas k Njemu vežu; zatiem povodâ, radi kojih moramo, i sredstvâ, kojimi si možemo vječno spasenje priskrbiti; riečju: jest znanje odnošaja našega napram Bogu i napram duši našoj, u koliko je ona za blaženstvo stvorena. U subjektivnom pako smislu jest prisvajanje, vježbanje, življenje poleg nauka, uredaba i dužnosti, koje nam vjera nalaže.

Objektivna je vjera u toliko teoretična, u koliko čovjek podpuno znanje istina, nauka i zapovjedi njezinih posjeduje; subjektivna je pako uvjek praktična.

Što samim svjetlom razuma možemo o Bogu znati, najme da Bog jest, da je svemoguć, kao takav da je stvoritelj, uzdržatelj i ravnatelj ovoga svieta, po čem saznajemo i njeke dužnosti prema njemu; za tiem onaj prirodjeni zakon odnošaja našega prema nam samim i prema iskrnjemu našemu; ona u srce i pamet usadjena ćudoredna moć, koju savjest zovemo: skup svega toga zove se vjera naravna. A one istine, koje mi svojim razumom nemožemo dokučiti,

Digitized by Google

već nam ih je Bog objavio, čine vjeru objavljenu, vrhunaravnu, positivnu; n. p. otajstvo prisv. trojstva.

Nesavršena vjera nije dostatna, da nas od čovječih bludnja sačuva, da nam u svih okolnostih našega života u pomoć pritekne, niti nam može spasenje zajamčiti; to može samo savršena vjera kao skup svih nauka i uredaba tičućih se našega odnošaja prama Bogu, nam i okolini našoj.

III. Savršena objavljena vjera jest kršćansko-katoličanska, koja se naprosto i katolička zove, u koliko joj je crkva Isukrstova čuvaricom i nepogriešivom posrednicom.

§ 2.

Potreba i jedinstvo vjere.

I. Čovjek je stvoren za Boga, a vjera nas s Bogom spaja. Bez vjere nejma prave, podpune sreće, niti uhvanja, da ćemo se ikada s Bogom sjediniti.

To nam jasno svjedoči i svojstvo nutrnjosti čovječe, kojim želimo saznati pravu istinu, najme: odkle smo, kamo idemo, odkale i čemu sve oko nas; za tiem ona ćudoredna moć, koja nas na svetost sili, da se to jest suprotivimo svakomu zlu, a uz dobro prionemo, i ona prirodjena ćut, kojom težimo užiti se vječite, stalne sreće: „Bože! Ti nas stvori za sebe, i srce nam nemiruje, dok se u tebi neumiri“ veli sv. Augustin. Ali ni jedno od toga nemožemo postići bez spoznanja i dvorbe božje, bez vjere; jer bo Bog kao najveća svetost, savršenost i istina jedini je moćan, da nas otimi milostmi obdari. Potreboća dakle vjere ukorenjena je u nas samih već od ozgora.

To nam svjedoči i povjestnica najstarijih naroda. Već Plutarh piše (Plutarch adv. Colot.): „možeš se namjeriti na gradove bez zidina, bez sgrada, bez učilišta, bez porabe novca, bez poznavanja pisma; ali naroda bez Boga, bez molitve, bez prisege, bez bogoštovnih obreda i žrtava nevidje

Digitized by Google

još nitko.“ Cicero veli: „nejma naroda tako glupoga, tako divljega, koji nebi znao, da treba Boga, ma i neznao kakova.“ (Quaest. Tusc. 1 — De natur. Devr. cap. 2.) Pa tako i Seneka (epist. 117), Platonov sljedbenik Maximus Tirius (dissertatio 1) i dr.

A tu ćemo istinu naći i kod inih naroda, za koje stari još neznadoše, već su u novija vremena Kolumbom, Pizzarom, Kortezom i inimi obreteni. Ni jedan od njih, ma kako surov, nije bio bez nabožnih čustva i pomisli. (Siav. str. 33 sv. I. Smida Hist. Kateh.)

II. Prava vjera može samo jedna biti. Vjera bo prava uči nas Boga spoznavati, odkriva nam njegova svojstva, kazuje nam, kako ćemo mu dolično dvoriti, niti je u njoj išta, ticalo se nauka oli zapovjedi, što bi nedostojno bilo Boga ili čovjeka. Ako dakle uztvrdimo, da može biti više vjera, tada će nas sve ili jednako učiti Boga spoznavati i štovati ili neće. Ako bi prvo bilo, sve bi se u jednu prelile; ako li drugo, opet bi samo ona prava bila, koja bi nas najbolje i najsavršenije učila božja svojstva i dvorbu njegovu, te bi naukom, zapovjedmi, vanjskim i nutrnjim bogoštovjem ostale vjere nadkrilila. A to bi opet samo jedna istinita i prava mogla biti, ostale bi manjkave, krive bile.

Otu jednu, pravu vjeru svi smo obvezani po svojih silah tražiti, i svoj život njoj priljubiti, svako pako nehajstvo izbjegavati.

§ 3.

Nedostatak vjere naravne.

Ali otu jedinu, spasonosnu vjeru nemožemo sami po sebi saznati. Govoreći dakle o nedostatku naravne vjere, dokazat nam je: da razum sam u sadanjemu stanju, na koje je iztočnim griehom pao, nemože nas onom vjerom zadahnuti, koja nam je nuždna za postignuće zadnje svrhe. To je jasno

Digitized by Google

već iz iste naravi vjere, po tomu iz naravi čovječe i povjesti svjetske.

I. Jasno je po naravi vjere, jer:

a) sve naše vjerozakonsko znanje, koje si svojimi naravnimi silami prisvajamo, njekako je sporo, nesigurno, slabo, bezuspješno. Vjerozakonske bo se istine tiču stvarî, koje obstoje, buduće naše domovine i vjekovitoga života, a zato nam je nuždan vjerodostojan svjedok i jamac. Osobito

b) smatrajući temeljenje kraljestva božjega, svete njegove crkve na ovom svietu; tko da posjeduje toliku mudrost i ugled, da nam može takove istine i zakone navješćivati, koji su za sva vremena, mjesta i ljude? obrede svim dolične, dostatne, savršene, i označit im dobu i mjesto? a najpače, da umije takove službenike i propovjedaoce vjere obrazovati, da bi svi uz njih prionuli, i svôm sigurnošću ih sliedili?

c) Imade istinâ za naše poboljšanje, ćudoredno savršavanje, za stalni duševni mir i utjehu, za čvrstu nadu sigurne bolje budućnosti — preveć potrebite, koje čovjek sam sebi ostavljen nikada nemože dovoljno saznati: n. p. o budućoj nagradi za naša dobra ili zločesta djela; za krieposti kratkotrajne i nesavršene; o uzroku i izvoru urodjenoga prignuća na zlo i o sredstvih proti njemu; čemu se ima okornik a čemu pokornik nadati; što je griešnik činećí itd.

II. Po naravi čovječoj:

a) Jer radi silnih spoljašnosti, koje čovjeka okružavaju i na njega djeluju; radi nebrojenih briga i svakdanjih poslova većini ljudi nedotječe vremena, da vlastitim trudom prisvoje sebi dostatnu, uspješnu vjerouku. K tomu manjka i dobra volja, da se toga posla late i usavrše ga; u oprieci bo je putenost, koja se vjekom brzo ogoloti, i hoće nad duhom da gospoduje; razmniva ili mašta, koja prisvajanje i djelovanje

Digitized by Google

vjere smeta, zadržaje, prieči; napokon zločesti primjeri i vlastito nagnuće ka griehu.

b) I neima čovjeka, koji bi posjedovao dovoljnih sila, da si priskrbi potrebito vjerozakonsko znanje. K tomu bo nije dostatno izkustvo ni vanjsko ni nutrnje; jer vjera nije predmet izkustva. Ali nije ni obični razum ni pamet, dà ni sama filozofija; nebi bo danas bila tolika razlika medju učenjaci glede vjerozakonskih istina. (Sravni, protestante, Volneja Voltera, Roussoa i dr.) Nije dovoljan ni ugled čovječi. To je doduše najobilniji izvor, iz kojega već od djetinstva crpimo načela i istine vjere, i ovršavanjem njezinih zapoviedi vježbamo se i usavršavamo; ali taj jedini ugled nemože nam pravo i stalno znanje priskrbiti, učitelju bo znanje i iskrenost mogu pomanjkati.

III. Iz svjetske povjesti. Svi oni narodi, koji su od predanja svojih prvih praotaca odstupili, pali su u najgrdje bezboštvo, praznovierje, mnogoboštvo, uz preveć smiešnu, izpraznu, sramotnu i okrutnu dvorbu svojih krivih bogova, niti su pojma imali o pravomu boštvu i bogoštovju. (Srav. Anneg. Weltg. I. B.; Stollberg. R. G. B. 13; Šmid I. 35—43.) Zaoto i bijaše tada neizmjerna izkvarenost povodom opakih, razvratnih bogova. Sv. Pavao Apoštol piše o poklonicih idola: „puni su svake nepravde, zloće, bluda, lakomosti, opačine; podali su se nenavisti, ubojstvom, prigovaranju, himbi, zlocudnosti; smutljivci su, klevetnici, Bogu mrzki itd. (Rim. I. 29—32.) I premda su mnogi poganski učenjaci, kao Thales, Seneka, Epiktet, Sokrat, Cicero, i drugi priznavali grdobu bolvanstva, odurjavali ga i mnogu plemenitu, uzvišenu istinu propoviedali; ipak o Bogu, svetoj providnosti, neumrlosti duše nisu pravoga pojma imali; dá i u njekih ćudorednih propisih bili su nesložni i padali su u grde pogreške.* Zaoto

* Srav. Geor. Fejer: Instit. Dogmat. I. § 14. 15 etc. — Dr. Martin I. 147—150.

Digitized by Google

su sami učili i nastojali, da se to gadno i sramotno kipoklonstvo u narodu uzdrži. — Učenjaci naše dobe posjeduju doduše savršenije znanje naravne vjere, jer su već od djetinstva u vjeri kršćanskoj odhranjeni, ali i oni su u koje čemu jako si uz kosu. Osobito se slabo slažu, što se tiče božje providnosti, preizabranja, bitnosti i razlike drugoga života; dá njeki su čak obnovili pogreške starih bezbožaca.* Iz svega sliedi: naravna je vjera čovjeku nedostatna za postignuće njegove vječite svrhe. Zaoto mu je nuždna pomoć božja, koju mu je on i pružio svojom svetom objavom.

§ 4.

Pojam, mogućnost i potreba vrhunaravne božanske objave.

I. Objava jest vrhunaravna i neposredna ubaviest, kojom Bog sam uči čovjeka istine tičuće se Njega samoga, vjere i kraljestva njegova, i kazuje mu sredstva i uvjete za postignuće njegove vječite svrhe.

II. Vrhunaravna je objava moguća: *a)* logično, jer znaci prave objave neprotuslove si; *b)* fizično, Bog bo kao gospodar naravi i cieloga stvorenja mogao je čovjeka izviestiti o svomu bitisanju, bîti i volji, a čovjek je otu svetu pouku mogao primiti; *c)* moralno, jer je dovoljna poluga, pomoćju koje može čovjek svoju zadnju odredbu postići, niti protuslovi moralnoj božjoj savršenosti, što više dolikuje joj, jer pritječe na pomoć čovječimi duševnim potrebaćam.

III. Ota nam je vrhunaravna objava potrebita. Jer ako želimo svoju zadnju svrhu postići, moramo poznavati božje savršenosti, njegovu sv. volju i polag nje živiti, t. j. moramo posjedovati vjeru. Svojim umom, ili naravnom vjerom možemo od česti poznati božje prednosti, ali zaoto treba čovjek, da mnogo misli, sudi, uči. No nejma svaki za oto sposob-

* Srav. Georgii Fejer. Instit. Dogmat. Sv. I. § 16. Tom I. od st. 115—144. Tom. II. st. 19. i dr.

Digitized by Google

nosti, volje ni vremena; k tomu nam svjedoči povjest, da su mnogi učenjaci u otoj struci jako zabludili, i propovjedali takove pojmove o Bogu, koje se nikako neslažu sa svojstvi njegove bîti, niti su dostatne bile za polučenje vječite odredbe. Primjer su nam stari Egipćani, Grci, Rimljani; a i novija povjest u Englezkoj (1534 pod Henrikom VIII); Voltair, Diderot, d' Alembert i francezki prevrat pod Robespierr-om koncem zadnjega stoleća uči nas, kako daleko čovječi um zabludi, sam sebi ostavljen. (Srav. Annegarn. Weltgesch. B. 7; Christl. Helden in Frankr. v. Andr. Räss u. N. Veiss.)

Nami je pako nuždno, da smo sigurni ob onome, što nas vjera uči. Kada bi mi n. p. dvojili o milosrdju božjem, zar se nebi griehom podali? A da li nas ote dvojbe može sam razum lišiti? Ako hoćemo, da smo posve sigurni svake vjerozakonske bludnje i dvojbe, treba da nas samo najsavršenije božje biće o sebi i u vjeri pouči; oslonjeni jedino na njega doznati ćemo dostojno njegove savršenosti i svetu mu volju, a svojim umom, srcem i sviešću biti ćemo nukani, da ju izpunjujemo, da činimo ono što je njemu milo, a bježimo što mu je mrzko.

Potreba vrhunaravne objave i od tuda je jasna, što nas Bog njom takove istine uči, koje doduše našemu razumu neprotuslove, ali ih ipak svim našim umovanjem nemožemo doseći. To su tako zvana otajstva objave. Tako nam kazuje objava, da su tri božanstvene osobe, da je druga božanska osoba radi našega spasenja čovjekom postala, da nas duh sveti posvećuje; da obstoji grieh iztočni, koji je izvor svakoga zla, izvor naše odklonosti k dobru, a priklonosti k opačini i griehu. Nevješti otoj tajni, nebi bez božje objave nikada saznali, čim bi se s uvriedjenim Bogom izmirili, kakovu li dvorbu da mu izkažemo, niti druge istine nuždne za spasenje naše.

Digitized by Google

IV. I Bog kao svemogući stvoritelj, najmudriji početnik i redatelj ovoga svieta, kao najmilostiviji otac naš pritekao je slaboći našoj, te nam je objavio sebe i svoju volju najprije po patriarcih i prorocih, a napokon po svom jedinorodjenom sinu a gospodinu našem Isusu Krstu.

§ 5.

Znaci prave božanske objave.

Znajući, da nam je božanska objava neobhodno potrebita, i da smo ju primili radi naše sigurnosti, mora ona imati njeke znakove, kojimi ju od krive, nebožanske možemo razaznati, a razumno se o njoj osvjedočiti. Znaci oti moraju, da su jasni, sigurni, podpuni, koji samo pravoj objavi dolikuju. Diele se u negativne i positivne.

I. Negativni su:

a) koji niti u nauku, niti u predanju išta zadržaju, što bi Boga nedostojno bilo; n. p. kada bi nam takav nauk predavala, koji je u opreci sa svetošću božjom; kada bi djela u sebi zločesta i naravnim zakonom zabranjena dopuštala ili obratno krieposti umom i sviešću naložene zabranjivala.

b) Ni jedna kasnija objava da se neprotivi prijašnjoj; Bog bo si kao vječita istina protusloviti nemože. I ako je koja objava puna otajstvenoga nauka, niti ju možemo svojim umom dokučiti, to u njoj opet nejma protuslovlja, već samo granice našega razuma nadilazi; nije to protivan znak božanskoj objavi, pače s njom se upravo slaže.

II. Znaci positivni sastoje u ugledu i svetosti objavljenog nauka: ako nejasne istine razjasnjuje, nedostatke popunjuje, ako je dostojan svoga prvoga navjestitelja; za tiem ako označuje način vanjskoga bogoslužja, potvrdjuje, ogradjuje ili temelji crkvene uredbe; ako napokon svojimi ćudorednimi učinci potvrdjuje, da je svetoga i istinitoga izvora.

III. Ali jer nas oti nutrnji znaci objave samo uče, da je ona mogla proteći iz svetoga i vječitoga izvora, a nemože

Digitized by Google

ju svatko svojim umom razabrati, niti se i nesetni radi vanjskih briga može uprav baviti toli uzvišenim naukom, van učenjaci, koji su se uprav tomu nauku odali: to su od prieke nužde i njeki vanjski znaci, po kojimi ju može svaki čovjek saznati. Znaci oti jesu čudesa i proročtva. Ako objava sbilja otakove znake posjeduje t. j. ako navjestitelj njezin za dokaz svoga poslanstva tvori čudesa; ili je objavljeni nauk razprostrt i uzčuvan čudnovatim načinom, to bi onda nepametno i besvjestno bilo, takav nauk nevjerovati; jer si Bog kao vječita istina protusloviti, a niti laž razprostranjivati nemože, još manje pripustiti, da se ljudi čudesi obsjene u jednoj najvažnijoj po nje stvari.*

§ 6.

O čudesih.

I. Čudesa su izvanredni, vrhunaravni učinci, bez da se njimi naravne sile i red njihov kvari.

II. Čudesa su moguća, jer si neprotuslove; Bog bo kao početnik i redatelj naravi i svega što obstoji, od koga sve odvisi, može i proti tiem zakonom, ili preko naravskih sila djelovati, što god vidi, da je dobro i nuždno. „Ja sam Bog svemogući“ veli on kod Mojsije (I. 17, 1), a angjeo Gabriel reče: „u Boga nije ništa nemoguće“ (Luk. 1, 37). Niti takovi čudnovati učini leže u bitnosti i naravi tvorenoga djela, već u jedinoj božjoj volji i mogućnosti, koji može činiti, što god se njegovoj mudrosti nuždno svidi, prohtjene, i koji za povećanje slave svoje može si po volji vrieme i mjesto odabrati za djelovanje svoje svemogućnosti „Abba oče! veli Isukrst kod Marka, tebi je sve moguće .... ali ne moja volja,

* Srav. i obširnije Fejer-a: Inst. Dog. Fa. I. Sectro II. p. 74—105; Perone-a: Praelea. Theol. Vol. I. De locis theol. pag. 1—12.

Digitized by Google

nego tvoja budi“ (14, 36). — K tomu se čudesi nekvari red ni sile vrhunaravne, već se samo za njekoje vrieme ustave, ili mienjaju naravni postupci; a da su oti promjenljivi, nitko neniječe. I jer se čudesi najbolje slaboći čovječega razumà u pomoć pritječe, jasno je, kako je providnost božja mudro udesila, te nam i tiem načinom pomaže, da što lakše postignemo svoje vječno odredjenje.

III. O vjerojatnosti i istinitosti čuda može nas uvjeriti *a)* povjest t. j. ako smo se mi sami, oli u našem odsustvu drugi, oli naši predji uvjerili, ali takovi, koji naše podpuno povjerenje zaslužuju, da nas krivo izviestiti neće; za tiem ako su i sami naši doglavnici takovo čudo potvrdili.

b) Naš razum i izkustvo, t. j. ako nam je čudotvorac poznat, kao krepostan i bogobojazan čovjek, komu je laž daleko uma i srca; ako je svrha dobra i spasonosna; najpače ako čin u istinu nadilazi sile naravne.

Ako čudotvorac i njegov čin takova svojstva posjeduje, onda smo sigurni o istini božje objave. Njimi se pozornost suvremenika najvećma probudjuje i srce gane na prisvojenje i ovršavanje objavljenog nauka; narav bo čovječa već sama po sebi teži za vanrednošću, i laglje se ponese za čini, nego za riečmi. Dolikuje podpuno i božanskoj objavi, jer se njom svetost njena temelji; dolikuje samomu Bogu, koji preko poslanika svoga istinu svoje nauke potvrdjuje.

IV. Čudesa su dvovrstna: jedna su da pokažu božju veličinu i snagu; druga da pokažu njegovu dobrotu, kako rado one uslišava, koji njegovu volju izpunjuju. Razlikuju se u tome, što Bog izvanrednu sgodu traži, kako će prve vrsti čudesa tvoriti, a kod druge služi se običnom i najprostijom. Sv. nam pismo (kralj. knj. IV. 5, 6) napominje očevidan primjer, koji uprav potvrdjuje, što smo do sada govorili. Elizej prorok izlieči od gube Naoma, vojvodu kralja sirskoga. To je bila izvanredna sgoda, gdje je Bog krivobožcem htio po-

Digitized by Google

kazati svoju moć, veličinu, slavu: „Neka dodje k meni, veli prorok, da vidi, da ima Bog u Izraelu," t. j. da je onaj Bog, koga štuje ovaj prorok, gospodar svemožan, gospodar vojske. A kada je sv. Petar išao u hram jeruzolimski, reče kljastomu na crkvenih vratih: „u ime Isusovo velim ti, ustani i hodi" (Djel. Apost. 3). Doista obična, neznatna sgoda, gdje se čovjek nebi nikada čudu nadao! Pa ipak dade Bog, komu je kadkada drago, da pokaže, koliko ljubi povjerenje svojih sluga, i da im i u neznatnih stvarih želju puni, dade te je na molbu Petrovu kljasti ozdravio, kao da mu nikad i nebijahu uda sgrčena.

V. Mojsija i stari proroci činili su čudesa, da potvrde svetost i istinitost po njimi objavljenog nauka božjeg. Isto su činili Isukrst i apoštoli. Navesti ćemo ovdje glavnija čudesa, kojimi je Bog zasvjedočio svoju moć i kriepost, i božansko poslanje dotičnika, koji su njegovu volju navješćivali. Tvorio je čudesa:

a) Vodom, kao što je bio: obćeniti potop, prolaz kroz crveno more, obraćenje Nila u krv Mojsijom, i voda koju je on učinio iz stiene u pustinji provreti; obraćenje vode u vino u Kani galilejskoj; utišanje bure na jezeru genezaretskomu; čudnovato oslobodjenje Pavlovo kod brodolomja. (Djel. Apost. 27).

b) Vatrom; to su bili: sumporno — vatreni dažd nad Sodomom i Gomorhom; plamteći grm pred Mojsijom, koji ipak nije sgorio; vatra, koja je mnoge tisuće Izrajlićana u pustinji sažegla (4 Moj. 16); vatra, koja je s neba pala na žrtvu Ilijinu; oslobodjenje trijuh mladića u ognjenoj peći kralja Nebukadnezara.

c) Na zemlji i njezinih plodovih: sedam plodnih i gladnih godina u Egiptu; zemlja što proždire Korea, Datana i Abirona, (Moj. 4, 16); brašno i uljeni vrč udovice u Sarepti,

Digitized by Google

(kralj. knj. 3, 17); trešnja zemlje kod smrti Isusove; dvokratno uzmnožanje hleba po sinu božjem.

d) Na životinjah: žabe, komarci, muhe, skakavci, izginuta marha u tako zvanih deset misirskih (egipatskih) nevolja; jarebice i ognjene zmije u pustinji; gavran, koji je Iliji jutrom i večerom hranu donašao: „gavranom sam zapovjedio, da te hrane", (knj. kralj. 3, 17); lavovi oko Daniela; medjedi, koji su kaznili zloćudnu djecu radi poruge Elizeju nanešene; obilni ribolov; riba s poreznim novcem za Isusa i Petra. (Mat. 17.)

e) Na nebeskih tjelesih: sunce je na molbu Jozuovu nepomično stajalo, dok se je dokončala bitka medju Izrajlićani i kraljevi kananijskimi (Jozua 10, 13); zviezda kod poroda Isusova; pomrčanje sunca i mjeseca kod njegove smrti.

f) Na bolestnicih: gubom kaznio je Mojsijinu sestru, (Moj. 4, 12) i nevjernoga i izdajnoga slugu Elizeovu Geizu, (kralj. 4, 5); izliečio je Noama, vojvodu kralja sirskoga, od gube po proroku Elizeu, (kralj 4, 5, 6); a od moguće rieči Isusove svi su bolestnici ozdravljali, i oni, koji bijahu nečistimi duhovi obsjednuti.

g) Na samih mrtvacih: Ilija i Elizej uzkrisili su svaki po jedno diete, (kralj 3, 17 — 4, 4); pače od Elizeova trupla oživio je jedan, tek što ga se dodirnuo (kralj 4, 13); Isukrst je tri umrla, a sv. Petar Tabitu u život povratio, (Djel. Apost. 9); uzkrisenje mrtvih kod smrti Isusove, koji su iz grobova izlazili i u Jeruzolim ulazili; napokom samo uzkrsnuće Isusovo.

§ 7.

O proročtvih.

I. Proročtvo jest jasno označen, napried prorečen čin, koji se je tečajem vremena sbiljam obistinio.

II. Prem su u prastaro vrieme mogućtvo proročtva Epikur, Kolofon i dr., a u novije Spinoza, Voltair i raciona-

Digitized by Google

liste nijekali; ipak velimo, da su proročtva moguća i nuždna. Moguća su sa strane božje; jer Bog znade svaka. Veli se u sv. pismu: „Bog zna svako znanje i vidi znak svieta. Naviešťajuć prošasta i buduća, i odkrivajuć tragove skrovnim, nemine njega nikoja misao, i ni jedna se rieč od njega nesakrije.“ (Sir. 42, 19). Kao takav sveznalac, koji se u sv. knjigah zove „izpitavaoc srdaca i bubrega ljudskih“ (Jer. 17, 10), ćijima očima sve je „golo i odkriveno“ (Žid. 4, 13), znade on sva buduća; a jer je k tomu kod njega „ništa nemoguće“ (Luk. 1, 37); može on buduća čovjeku priobćiti, čovjek ih pako može primiti i raširiti.

III. Budućnost nezavisnu ili tajinstvenu može samo Bog znati. Kad se dakle jednoč dokaže, da je takova tajinstvena budućnost prorečena i činom potvrdjena, nedvojben je to znak, da je takovo proročtvo božanstvenoga izvora. Svjedoči za to samo proročtvo, koje je s činom u najužem savezu; svjedoči za to i obćenito suglasje ljudi, koji su proročtva kao znak božje objave viekom držali.

IV. Ob istini kojega proročtva može nas još, kao i kod čudesa, osvjedočiti: *a)* povjest, t. j. ako smo sami izkusili ovrhu kojega proročtva, ili imamo nedvojbeno svjedočanstvo, da se je ovo ili ono proročtvo sigurno ovršilo;

b) naš razum. Ako je proročtvo naviešćeno čovjekom kriepostnim, uz takove okolnosti i čini, koje se jedino dolikuju božjemu poslaniku, pa k tomu uz zazivanje prisv. imena božjega i molitvu, te potvrdjeno zatim budućom ovrhom; znak je to siguran, da je sveznajući Bog vrhunaravnom moćju i pretunaravnim redom takovu budućnost ljudem radi njihova dobra obznanio.

V. Takova su proročtva od velike koristi, jer su najbolji dokaz prave božanstvene objave, jer se njimi um obraća, a srce čovječe gane na sljedbu pravog svetog nauka, i jer se njimi vječite istine potvrdjuju. Taj način tvrdjenja sv. ob-

Digitized by Google

jave najbolje dolikuje sveznalosti i mogućnosti božjoj, pred kojima je sve otvoreno i moguće; dolikuje poslaniku, jer si njim zajamčuje uspjeh svoga zvanja i osvjetlava svoga izvornika; dolikuje čovjeku, koji željan budućnost saznati, nastoji kako će se ma i nedoličnimi sredstvi nje doviti. Riečju: proročtvi se istinitost predane nauke osvjedočava, s toga je ona uprav i potrebna božanstvenoj objavi.

VI. Za temelj naše tvrdnje neka nam služe tako zvana mesijanska proročtva staroga zavjeta, koja su se u Spasitelju našemu na vlas izpunila. Bog sam proriče, da će on poteći iz koljena Abrahamova (knjig. porod. 22, 18); a patriarka Jakob veli sinu Judi, da se dotle neće njegovoj obitelji žezlo oduzeti, dok nedodje želja svih naroda, obećani mesija (knjig. porod. 49, 8, 10). Isto su predkazali Mojsija i Jeremije (11. 1, 11). Daniel označuje i vrieme, kada će doći (9. 24, 27); a Malakija, da će pred licem svojim poslati (3, 1) angjela, koji će biti kao Ilija prorok. (4, 5). Mikea ga slikuje velikim svećenikom (1, 10, 11), a psalmista pjeva: „rekao je Gospod i neće se kajati, ti si vječiti svećenik kao Melkizedek“ (109. 4). Mojsija kaže o njem, da će biti velik prorok i naučitelj (knjig. broj 18. 15), a Izaija opisuje žalostno stanje budućega odkupitelja. (52, 53).

Da su se sva ota proročtva u Isukrstu izpunila, jamči nam njegov život i predani nauk. A on se takodjer sam na ota proročtva poziva. Kod Ivana veli: „tražite u pismih, jer oni svjedoče o meni“ (5. 39); a drugdje kori Židove: „kad bi ste vjerovali Mojsiji, i meni biste vjerovali, jer je on o meni pisao.“ (Ivan 5. 46, 47). U djelih pako apoštolskih stoji: »Odredivši mu (t. j. Pavlu apošt.) dan, dodjoše vrlo mnogi k njemu u svratište; ovim je tumačio svjedočeć o carstvu božjem i osvjedočavajuć ih o Isusu iz zakona Mojsijina i proroka od jutra do večera.“ (28. 23). — „Jer je

Digitized by Google

(Apollo) krepko pobijao Židove javno, dokazujuć iz pisma, da je Isus-Krst“ (18. 28).

I sam Isukrst pokazao je više nego čovječe znanje. Očitujuć tajno življenje Samaritanke kod Jakovljeva studenca (Ivan 4. 17), misli Natanaelove pod smokvom (Ivan 1. 48), potajna kovarstva svojih neprijatelja (Mat. 4. 9); skrovne tajne svojih učenika, kojim je pitanja često predusreo (Ivan 16. 19); — pokazao je, da poznaje i najtajnije misli ljudskih srdaca, da su mu odkrite bile i najtajnije njihove želje, da je predvidjao i najskrovnija kovarstva svojih neprijatelja, te je znao točno i takove stvari, koje su se na daleko i davno sbivale.

Kao takav sveznajući prorekao je on za života i buduće stvari, koje se po naravnom znanju nemogu napried kazati i znati. — Medju ostalim kazao je napried, da će ga Juda izdati, (Ivan 13, 21), a Petar zatajati (Mat. 26. 34); da će se učenici njegovi razbjeći, kada ga neprijatelji uhvate, (Ivan 16. 32); da će muku trpiti, na križu umrieti, treći dan uzkrsnuti, (Mat. 16. 21); da će duha sv. poslati, (Ivan 14. 16); kakove će biti sgode apoštolom, a po imenu Petru, (Mat. 10. 17 — Ivan 21, 18); raširenje svoje vjere po svem kolikom svietu, (Mat. 24. 14); nepredobitnost crkve svoje (Mat. 16, 18); i napokon razor jeruzolimski do najtanjih okolnosti, te razpršenje naroda židovskoga medju sve narode.

Da nije ni jedno tih proročtva neizpunjeno ostalo, svjedoči povjest od njega utemeljene crkve, sgode i nesgode njegove i njegovih učenika; a kako su se izpunila proročtva Isukrstova o razoru jeruzolimskom, izpravno je napisao očevidac, židovski povjestnik Josip Flavij, te je njegovo svjedočanstvo tiem važnije, što on bijaše nekršćenik. (Srav. Jos. Flavii: Bell. Jud. C. 2. et sequ. — Krasan izvadak u Šmidu: Hist. Kat. sv. I. str. 172—179 — Konrad Martina: Vjerouka sv. I. str. 199.)

Digitized by Google

§ 8.

Izvori božanstvene objave.

I. Izvori božanstvene objave jesu sveto pismo i predanje.

II. Nauk Isukrstov nije u prvom svom početku pismeno vječnosti predan, već je od apoštola ustmeno pripoviedan. To im je sam Spasitelj naložio: „Idite širom bieloga svieta," zapoviedio im je, „pripoviedajte evangjelje narodom, krstite ih . . . . i učite ih obdržavati svaka, koja sam vam zapovjedio" (Marko 16. 15). Nije dakle Isukrst apoštolom svoju želju izjavio, neka bi mu nauk njegov pisali. I već je bilo više kršćanskih obćina, kada je prvo evangjelje sv. Matija sastavio. Najzadnji je sv. Ivan pisao, kada je vjera božja već u sve dielove svieta raširena bila. Istì sv. apoštol (Ivan) izrekom veli, da je nemoguće sva ona ubilježiti, niti su ubilježena, koja je Isukrst učio i činio (Ivan 20, 30).

Ustmeno dakle predanje bijaše prvo sredstvo, kojim se je nauk Spasiteljev ljudem navješćivao; i mnoga su ljeta minula, dok su apoštoli sv. evangjelja napisali, medju pravoviernici raširili, neka bi se tako lakše jezgra i sok nauka Hristova medju njegovimi sljedbenici uzdržao. — I skoro sva pisma apoštolska nisu ino, van tumačenje njihova ustmenoga predavanja. „Stojte čvrsto," piše sv. Pavao Tesaloničanom, „i držite uredbe, koje ste čuli od nas ustmenim naukom, ili ste ih primili pismeno" (list. II. 2, 14). A svom učeniku sv. Timoteju veli: „živi poleg spasonosnog, zdravog nauka, koji si od mene čuo" (list II. 2, 13). Solunjani i sv. Timotej neka se dakle po njegovu ustmenom nauku ravnaju. Zaoto su se apoštoli najviše i brinili, da si takove ljude u svoj krug dobave, o kojih su uvjereni bili, da će neokrnjen nauk svojim učenikom i sljedbenikom saobćavati. O tome nam je svjedok sv. Pavao u svojih poslanicah sv.

Digitized by Google

Timoteju; a on je opet taj nauk crpio od sv. Petra, Ivana i dr. da i neposredno od samoga Isukrsta. Galat. 1. 12. Kor. 111. 23.

Sve ote istine vjere spasiteljeve, koje od njegovih apoštola i učenika nisu napisane, već su riečju njihovim nasljednikom biskupom i svećenikom i inim predstojnikom i učiteljem crkve Isusove predane, zovu se ukupno: ustmeno predanje.

III. Mi po tome imademo dvostruki izvor božanstvene objave: sveto pismo i ustmeno predanje. U obi je zadržana jedna i ista rieč božja, te se zato ona i dieli u pisanu i nepisanu. Bez nepisane rieči božje nebi ni mogući bilo doznati jezgrovitost nauka Hristova; niti bi mi bez nje sigurni bili o istovjetnosti i vjerodostojnosti sv. pisma.

A da je sv. pismo u istinu od apoštola i njihovih učenika uplivom i zaštitom duha sv. sastavljeno, jamči nam zato nedvojbenost kršćana tečajem prvih četirih, pet i inih vjekova. — Oba izvora božje objave, sv. pismo i ustmeno predanje, pisana i nepisana rieč božja, jesu nerazdruživa; oba su ugleda jednaka, jednake vjerodostojnosti. K tomu crkva uzima samo ono za božanstveno predanje, što je vjekom od svih vjerovano i ovršavano. I to punim pravom; jer sve to dolazi od apoštola, preko njih posredno od Spasitelja, dakle od samoga Boga.

IV. Što smo do sada o ustmenom predanju novoga zavjeta govorili, to tvrdimo i o božanskoj tradiciji staroga zavjeta. — Prvi ljudi nevješti pismenom i njihovu rabljenju, mogli su samo živom riečju čuti volju božju, i nju svojim potomkom priobćiti. Tomu je mnogo doprineo dugi život prvih ljudi, kao što to znademo o Adamu, Nou, Abramu, Matuzalemu i dr.* Mojsija je doduše prvi narodu izrael-

* Srav. knig. porod. pogl. 5. i dr.

Digitized by Google

skomu pismeni zakon dao; ali je mnoge u njem nahodeće se vjerozakonske istine iz ustmenoga predanja crpio, kao: o neumrlosti duše, o vječnosti, o budućih nagradah i kaznih itd. Ustmeno je predanje dakle najglavniji, a sv. pismo pomoćni izvor objavljene volje božje.

§ 9.

Zadržaj sv. knjiga staroga i novoga zavjeta.

I. Pod imenom sv. pisma razumievamo objavljenu rieč božju oli djelomičnu, oli cielu. Djelomična objava sadržana je u sv. pismu staroga zavjeta, a popunita i ciela u sv. pismu novoga zavjeta. Stari zavjet ima u sebi objavu božansku narodu izrajelskomu po patriarcih, Mojsiji i prorocih saobćenu, a pisma novoga zavjeta objavom gospodina našega Isusa Krista.

II. Knjige staroga zavjeta diele se polag izjave sv. crkv. tridentinskoga sabora sjed. 4. u četrdeset i pet knjiga; a ove se opet po glavnome sadržaju razredjuju u knjige povjestničke, proročke i poučne.

a) Povjestničke jesu: Pet Mojsijinih knjiga, Pentateuh zvane; knjiga Jozue; sudaca, Rut; četiri knjige kraljeva, od kojih se prve dvie zovu Samuelove, druge dvie Paralipomenom ili knjige ljetopisa; knjige Ezdre, Nehemije, Tobije, Judite, Estere i dvie knjige Makabea.

b) Poučne jesu: knjiga Job, psalmi, poslovice, propovjednik (Ecclesiates), pjesma nad pjesmami (Canticum Canticorum), knjiga mudrosti i Isus Sirak (Ecclesiasticus.)

c) Napokon proročke jesu: 4 veća proroka: Isaija, Jeremija s Baruhom, Ezekiel i Daniel; te 12 manjih: Osea, Joel, Amos, Abdia, Jona, Mikea, Nahum, Habakuk, Sofonia, Agej, Zakarija i Malakija.

One knjige, koje je sv. mati crkva uvjek za istovjetne

Digitized by Google

i božanstvene držala, zovu se protokanoničke; a koje nisu u prvom početku kao takove od svih crkava priznavane, već su tek kasnije valjanim pretresivanjem, zaštitom i nadahnućem duha svetoga u crkvenih saborih u broj knjiga sv. pisma uvršćene, zovu se devterokanoničke. — Ciele devterokanoničke knjige jesu: knjiga Tobije, Judit, knjiga mudrosti, Sirah, Baruh, dvie knjige Makabea. A od česti su ove: u knjige Ester deseto do 16. poglavja uključno; u Danielu: molitva Azarije; pjesan trijuh mladića u ognjenoj peći od 24 redka trećega poglavja do 91; povjest Suzane, kumira Bela i Daniela medju lavovi od 13. pogl. do konca. — Apokrifične su knjige one, koje nisu u broj kanoničkih sv. pisama uvršćene, već se obično na svrhi priključuje, kao: molitva Manasesova, treća i četvrta knjiga Ezdre, treća i četvrta knjiga Makabea.

III. I knjige novoga zavjeta dadu se glede svoga zadržaja razdieliti u povjestničke, poučne i proročke. Povjestničke knjige novoga zavjeta jesu: četiri evangjelja Matije, Marka, Luke i Ivana, za tiem djela apoštolska; poučne su: četernajest listova sv. Pavla: po jedan Rimljanom, Kolosijanom, Galaćanom, Efežanom, Filipljanom, dva Korinćanom, dva Solunjanom, dva Timotiji, jedan Titu, jedan Filemonu, jedan Židovom, i inih sedam katoličkih listova: 2 Petrova, 3 Ivanova, 1 Jakobov i 1 Jude Tadijina ili Lebejeva; napokon proročke knjige sv. Ivana.

Cieli dakle novi zavjet obima 27 knjiga. Opisan je u njima porod, život, muka, smrt, uzkrsnuće, uzašašće spasiteljevo i poslanje duha svetoga; za tiem djela apoštola, utemeljenje sv. crkve, božanstveni i ćudoredni nauk spasiteljev, a u njem dužnosti kršćanske prama Bogu, nam samim i iskrnjemu našemu.

IV. Crkveni sbor tridentinski izjasnio se je o sv. pismu: „Ako tkogod ove knjige cielim njihovim sadržajem, kao što

Digitized by Google

ih sv. mati crkva štije, i u staroj se latinskoj vulgati* nahode, nebi cienio kao svete i zakonite, ili bi njihov nauk hotomice zabacivao, bio izobćen!“ (Sjed. 4.) — Dao Bog, te nam njihov sadržaj bio na pouku i utjehu, osobito iz staroga zavjeta psalmi, a iz novoga sv. evangjelja. Rado ih čitajmo! „Sv. pismo neka vam je svagdanja hrana“ veli sv. Ambrozij. Ali ga čitajmo samo zato, da što savršenije Boga spoznamo; čitajmo s strahopočitanjem i poniznošću. Što u njem razumom svojim nedokučujemo, vjerujmo; podlažimo se dragovoljno sudu i tumačenju sv. crkve; razmišljajući ono, što smo čitali, molimo se Svevišnjemu, da nam rasvietli um, omekša i sklone srce, da priljubimo život njegovu uzvišenomu, plemenitomu nauku. Budimo kao sv. Augustin, koji o sebi piše: „što me na ovom svietu najviše zanima i najprije gane, to je Bože! tvoj glas, tvoja rieč u božanstvenih knjigah tvoga sv. pisma. Oni su mi naslada veća nego ikoja. Daj Gospode! da se radostan tvojim sv. pismom hranim. To je slast i uživanje najčistije, najsvetije. Nedaj samo, da ga krivo shvatim, te tako sebe i druge u zabludjenje uvedem.“ (sv. August. Conf. I. 5). Pa „kao što iz oblaka pada dažd i snieg, niti se više natrag vraća, već poji i nataplje zemlju, čini ju plodnom, da daje sijaču sjemena a blagujućemu kruha; tako će biti rieč moja, koja izajde iz usta mojih; neće se prazna k meni vratiti, već će djelovati i obilovati u svakoj krieposti“ veli Gospod Bog kod Izaije u poglavju 55 r. 10—11.

§ 10.

Istovjetnost knjiga staroga i novoga zavjeta.

I. Knjiga je istovjetna, kada se znade, tko ju je pisao, ili je barem one dobe sastavljena, kojoj svojim sadržajem pripada; inače je podmetnuta, lažljiva.

* Latinsku vulgatu priredio je po nalogu pape Damasa sv. Jerolim god. 391—405.

Digitized by Google

II. Takove autentične knjige jesu one staroga zavjeta, jer: *a)* u njih ništa nije, što bi si protuslovilo i istovjetnost sumjičalo; *b)* njihova je istovjetnost činom oli povješću zajamčena. Bile su bo to povjestne knjige žudinskoga naroda; u njih su im bile nabožne i gradjanske uredbe; njihova razvraćenost, mnoge opačine, najgadnije podlosti i nezahvalnosti prama svomu nebeskomu zaštitniku pripoviedaju se u njih, pa su ih ipak za autentične cienili. Pače cio narod štovao ih je kao Bogom povladjeno pismo i svoga zakonodavca, kao svoj najsvetiji i najdragocjeniji spomenik. Pokoravali su se dragovoljno pobilježenim u njih naredbam i propisom, sve ako ih je to kadkada i skupo stalo. Tko dakle da podvoji o njihovoj istovjetnosti? van ako hoćemo sav žudinski narod osumnjičati himbenošću i varkom. K tomu su se i Spasitelj sam i apoštoli na nje pozivali, što nebi činili, da su lažljive.

III. Isto vriedi i o novom zavjetu. *a)* Način pisanja podpuno dolikuje spisateljem i dobi, kada je sastavljen. Ono promatranje i pripoviedanje dogadjaja, razjasnjivanje nauka i zakona sjeća nas često na povjestničke pripoviedke staroga zavjeta, na nauke, izreke, židovske običaje i pojmove njihove vjere; a to nas sve osvjedočava, da su te knjige sastavljene one dobe pisci, koji su prvobitnom vjerom Židovi bili.

b) I povjest nam kazuje, da prvi kršćani ote knjige nisu nikada sumnjičali; dà i isti odpadnici i razkolnici nisu njihovu autentičnost napadsli. Apoštoli su svojima očima gledali a ušima slušali, što pripoviedaju, i dok su oni živili, bdili su sami nad njihovom istovjetnošću, a kasnije je tu dužnost crkva priuzela i savjestno do danas ovršavala.

c) Pa i sadržaj je u prilog našemu tvrdjenju. U njemu bo se vierno slika prvo kršćansko stoljeće, njegovi religiozni, politični i mjestopisni odnošaji, nazori, običaji, porabe, želje

Digitized by Google

i očekivanja. Pa jer je ono vrieme bilo toli uzburkano i promjenljivo, s toga nam je to opisivanje tiem važnije, što se niti u topografiji, niti u kronologiji, niti u kojoj drugoj struci pogreška nalazi, što bi sigurno kasnije pisci morali učiniti, ma kako promišljeno i promozgano stvar izradjivali.

§ 11.

Neoštećenost knjiga staroga i novoga zavjeta.

I. Knjiga je ona neoštećena, koja je neizopačena do nas doprla. Ota je neoštećenost dvostruka: kritička oli dogmatička. Kritička je, gdje je nesetna rieč, nesetno pismo do nas neizopačeno dospjelo; a dogmatička, kada je zadržaj i smisao neizopačen, ma pojedine rieči ili stavke bile promienjene ili izostavljene. Govoreći o neoštećenosti sv. pisma, mislimo dogmatičnu cielost, a njom su knjige staroga zavjeta providjene, jer:

II. Jevreji nisu se nikada tužili, da su im od Mojsije i inih proroka pisane svete ostavštine izopačene. Niti je to moguće bilo; jer njihovi sudci, svećenici, levite, a osobito proroci pazili su na cielost njihovu, niti bi oni ma najmanje sakaćenje ikako premučali. Za vrieme mira čuvali su oni ota pisma u posebnih spremah uz zavjetnu škrinju; ali su ipak pobožnijim Židovom dopušćali, da si ih prepišu, dakako pod nadzorom svećeničkim.* Otuda je jasno, kako su Židovi imali pedpune prepise svetih knjiga, kada su im Asirci izvore s hranom popalili, i u robstvo ih babilonsko odveli.** Ezdra je poslje povratka iz sužanstva staro bogosljužje opet obnovio; pa jer su onda Židovi, povrativši se Bogu i gospodaru svomu, još življe nabavljivali si taj biljeg

* Ljetopisa knj. 34.
** Ljetopisa knj. 36.

Digitized by Google

nasljedstva i ljubavi Svevišnjega: to je nemoguća postala izopačenost otih knjiga, jer živa duša nebi premučala, i ljuto bi kaštigovali onoga, koji bi se usudio ma koju malenkost u njih promieniti. A kada se je isti narod u dva kraljestva Izraelsko i Judino razdielio, da je ma koja strana pokušala izvrnuti ih, priljubiti i prikrojiti svojim političkim i socijalnim okolnostim, protivna bi se stranka takovu izopačivanju sigurno protivila.

Kasnije su se ote knjige u razna narečja, navlaš grčki i latinski prevadjala, pa da je ikada itko pokušao u prevodu ih izopačiti, za to bi se danas znalo, dočim smo osvjedočeni, da su najstariji izvornici i prevodi u podpunom suglasju sa najnovijimi.

III. Isto vriedi i o spisih novoga zavjeta. Evangjelja su i pisma drugih apoštola brižnije i savjestnije sačuvana, nego umotvori drugih spisatelja. Čitali su ih prvi kršćani u svojih javnih skupštinah i kod bogoslužja, prepisivali su ih i davali drugim obćinam, prenašali u razne jezike, a tim se je sve množao broj nepobitnih svjedoka njihove neoštećenosti. Da je samo ma tko pokušao izopačiti značaj i sadržaj sv. pisma, to bi se sigurno tkogod tolikoj smjelosti suprot stavio.

K tomu je već i crkva poleg svoje dužnosti bdila nad cielošću njihovom, te je viekom dobro i potanko razlučivala pravu božanstvenu rieč od apokrifične. Tako je ona dugo zabacivala istovjetne apoštolske listove: Pavlov Židovom, drugi i treći list sv. Ivana, listove Jakoba i Jude, pa ih je tek u četvrtom stoleću kanoničkim knjigam pribrojila. Ota opreznost i savjestnost, pa onda ona neumorna brižljivost, kojom je sv. crkva nastojala i bdila oko neoštećenosti apoštolskih spisa, nedadu nam podvojiti, da su cieli i neizopačeni do nas dospjeli.

Digitized by Google

§ 12.

Vjerodostojnost knjiga staroga i novoga zavjeta.

I. Kada koji spisatelj ono pripovieda, što je mogao znati i viditi, pa k tomu imade pravu, iskrenu volju, da svoje znanje i izkustvo svietu i vječnosti vierno predade, onda su spisi takova sačinitelja vjerodostojni.

II. Takova vjerodostojna pisma jesu knjige staroga zavjeta. Spisatelji njihovi, kao Mojsija, bilježili su ono, što su doživili, vidili, slušali, ili su svoje tvrdnje i povjest crpili iz usta božjih i neoštećenog predanja svojih predjah. Posjedovali su dakle podpuno znanje svega, štogod su svojim potomkom zabilježili. Pa jer k tomu pripoviedaju sasvim jednostavno čine i pogreške svojih najotmenijih muževa, da i cieloga svoga naroda, tiem uprav još većma jamče i kriepe iskrenost njihovu. Da ote knjige nisu vjerodostojne, narod bi ih Židovski sigurno zabacio; jer je u njih koješta, što uprav nesvjetla njihov značaj, i u nutri su takovi nauci i nalozi, koji njihovoj ćudi i razvraćenosti nisu ni najmanje godili. Zato su ipak svi Židovi tvrdo držali, da su ove knjige Bogom nadahnute, kao što se to vidi iz njihova povjestničara Josipa Flavija, koji govori: „Vidi se iz samoga čina, koliko mi do svojih knjiga držimo; jer prem su već tako stare, ipak se nitko nije usudio štogod im pridati. Svim Židovom već je njekako prirodjeno, da ove knjige ciene kao rieč božju; i njegdje prije vidilo se je mnogo uznika, koji su radje sve muke i svakojaku smrt podnosili (sravni knjige Makabea), nego da išta reknu proti zapoviedim ili proti knjigam, što su u njihovu smislu spisane.“ (Jos. Flav. Contra Apionem). — I spisatelji njihovi počam od Jozue pa do Isusa Siraka pozivali su se na Mojsiju, ili jedan na drugoga, što sigurno nebi činili, da je iz njih laž i prevejanost virila. Sami su sebi svjedočanstvo iskrenosti i vjerodostojnosti i nehotice pružali.

Digitized by Google

Još nam sigurnije zato jamči novi zavjet. Isukrst bo i apoštoli potvrdjuju ovu vjeru svojih suvremenika, da su ove knjige Bogom nadahnute, kao što se to vidi kod Matije: 11. 13; 15. 3—6; 19. 4—6 itd.; kod Luke: 16. 29; 18. 31 itd.; kod Marka: 7. 9. 13; kod Ivana: 5. 39—46; 10. 34—36 i drugdje. A apoštol Pavao piše svomu učeniku Timotiji: „Ti se drži onoga, što si naučio i što ti je povjereno, znajuć od koga si naučio, i što si od djetinstva upućen u sv. pisma, koja te mogu učiti na spàs, po vjeri u Isukrsta“ (II. Tim. 3. 14, 16); a sv. Petar piše: „Proročtva ne bivaju vlastitim tumačenjem; nije bo čovjek voljom svojom nikada proricao, već duhom svetim zadahnjeni govorili su ljudi božji.“ (II.1. 20—21.)

III. Isto su tako i knjige novoga zavjeta vjerodostojne, jer: *a)* spisatelji mogoše istinu znati. Trojica su od njih Petar, Ivan i Mato bili nerazdieljeni spasiteljevi drugovi za ciele tri godine, te su gledali djela njegova i slušali rieči njegove. A sv. Pavao, prije nego se je obratio, kao Farizej i neprijatelj Hristov, znao je dobro njegov život; kada je pako lučju svetom rasvietljen prionuo uz kršćanstvo, čistotu nauka Hristova mogao je crpiti od damascenskih kršćana i inih apoštola. Luka je bio Pavlov a Marko Petrov drug, od onih 72 učenika gospodnja. Luka naznačuje izvore svoga evangjelja; a što je u djelih apoštolskih pisao, sam je izkusio. Za one pako dogodjaje, koje ni oni ni poruci njihovi nevidiše, t. j. dogodjaje iz mladosti Isusove, mogli su ih točno doznati od majke njegove, s kojom su za života i poslje uzašašća njegova živovali i obćili.

b) Vjerodostojnost otu zajamčuju sačinitelji njihovi ljubavlju i viernošću prema istini. Apoštoli bijahu ljudi priprosti, čedni, jednostavni, pa kao takovi pripoviedali su nepristrano, što su znali, pače pripoviedali su vlastite slaboće i predsude. Ono što su prosto i jednostavno pisali, oduševljeno su i stalno Židovom i poganom pripoviedali, pred sudovi

Digitized by Google

branili, smrću radostno potvrdjivali. Tako su mogli pisati, propoviedati samo oni, koji su o istini uvjereni bili. Za takovu se plaću bojati i lagati nije ipak nikomu na um palo.

c) Jamči nam za to život spasiteljev i nauk njegov, kojega su nam predali. Pripoviedaju nam najme Isukrsta, koji je bio Židovom sablazan, poganom smetenjak a nauk njegov svima zazoran, na što ih je mogla samo ljubav k istini ganuti. Upliću u spise svoje takova, koja su uprav svrhi njihovoj protivna bila. — O životu njegovu za prvih 30 god. nepripoviedaju ništa, a za učiteljevanja njegova i gdjekoje neznatne čine; pripoviedaju kako su ga neprijatelji krivo sudili, opadali, progonili, ubili. O sebi i svojih drugovih pripoviedaju najveće slaboće: o Judi, kako ga je izdao; o Petru kako ga je zanijekao; o svih, kako su ga iznevjerili; a ako bi šta dobroga o sebi zabilježili, za sve su to onda Bogu i Hristu hvalu davali. Pa takav nauk, takav život, koji je uz krv mučeničku sijan, mora da je istinit, svet, Bogom objavljen, dok je za kratko vrieme onako bujno procvao i divno se raširio.

d) I povjestne okolnosti siguran su svjedok, da apoštoli niti su htjeli, niti su mogli varati. Pisali su svoja evangjelja i djela ondje, gdje su i pripoviedali, a u dobi, dok su još njihovi suvremenici živili, koji bi njihove pogreške sigurno opazili i uzbijali ih, da su koje bile. Što se pako listova tiče, koje su pojedinim obćinam pisali: korili su pogreške i mane njihove; odvraćali su ih od njihovih predsuda i opačina; poticali su ih na kriepost; tješili su ih u nevoljah i progonstvih i hrabrili su ih svojim izgledom. Onakovom ljubavlju i hrižljivošću mogu samo oni pisati, koji su svojemu stadu dušom i tielom privrženi; koji ih nežele lažju zavesti na trnatu stazu težka, pogibiona života, već nastoje, da ih ljubavlju, iskrenošću i brižnimi savjeti i poukom privedu u stado božje, u kraljestvo nebesko.

Digitized by Google

O vjerodostojnosti svetih pisama veli vrlo krasno sv. Ivan zlatousti u uvodu homilia svojih k sv. Mateju: „Zar nebi dosta bilo," veli on, „da je jedan evangelista sve pripovjedio? Doista bi dosta bilo; ali kada njih četiri pišu, pa niti u istom mjestu, bez da su se prije dogovorili ili sporazumjeli, a sve to opet tako glasi, kao da iz jednih usta, iz jednog pera teče, to je najkrepčiji dokaz za istinu i vjerojatnost njihova evangjelja. Ali nije tako, vele njeki, te im predbacuju, da se često neslažu. Pa uprav je to za dokaz njihove istinitosti; jer kada bi se u svem, u vremenu, mjestih ili čak i u riečih slagali, to bi svaki neprijatelj kršćanstva tvrdio, da su se u onom što pripoviedaju dogovorili. Nitko im nebi nepristranosti dosudio. Ovakovo nesporazumljenje, koje se prividno u gdjekojih malenkostih ukazuje, riešava evangeliste svake sumnje, i zasvjedočuje sjajno značaj pisaca. I ako se gdje gdje u dobi i mjestu neslažu, to se tiem nimalo nepobija istina njihovih rieči."

§ 13.

Božanstvenost knjiga staroga zavjeta.

Božanstvenost sv. pisma staroga zavjeta dokazuje nam nauk, koji je u njem zadržan, za tiem čudesa i proročtva.

I. Promatrali mi nauk te časti sv. pisma sa teoretičnoga ili praktičnoga ogleda, svakako nam je njezina božanstvenost bjelodana. Teoretična predaje takove istine, koje um čovječi, ostavljen sam sebi, nikada nebi dosegao; a praktična je prepuna takovih uzvišenih čina, jezgrovitih nauka i razloga, povodljivih primjera, da samo u Bogu mogu svoj izvor imati, a čovjeku su najshodniji za postignuće svoje vječite svrhe. Tako nas uči stari zavjet, da Bog u istinu živi, „živim ja" veli Gospod; da je jedan (Exod. III. 14 i drugdje); da je stvoritelj neba i zemlje, (knj. Porod. I. i dr.

Digitized by Google

— Numer. XI. 23 i dr.) Uči nas, da je čovjek na sliku i priliku božju stvoren (knj. Porod I. 26; II. 7 i dr. — Job X. 8 itd); da mu je duša neumrla (Job XIX. 25 i dr.) Pripovieda nam, kako se prvi čovjek Bogu protivio, i učinio prvi grieh nepokornosti, kako je svoju pravednost i svetost pogazio, (knjig. Porod pogl. III.); kako je taj iztočni grieh povod i uzrok svemu zlu, koje trpimo, te po njem da mu je narav prignuta više na zlo, nego na dobro (Porod. 19. 23; 3. 17 — Psalm. 50. 7). — A nauka praktična, prem se je u mnogom priljubila tadanjoj dobi, putenosti i naravi židovskoga naroda, bila je ipak puna uzvišenih, plemenitih primjera, savjeta, naloga, kao n. p da smo dužni Boga ljubiti, štovati ga, zahvalni mu biti i klanjati mu se (Ps. 123. 1; Isaij. 42. 8; Exod. 22. 5 i dr.) K tomu je svrha svetoga pisma bila: da se medju svietom uzdrži spoznanje pravoga, jednoga Boga; da se uzdrži, razprostre i učvrsti uhvanje u budućega spasitelja, a to su sve takovi povodi, koji jedino u Bogu svoj povod imaju.

II. I čudesa staroga zavjeta kriepe nas u pomenutome zaključku. Amo spada ponajprije izpoviest Mojsijina kako ga je Bog pozvao, da narod izraelski iga egipatskoga izbavi, i kako mu je u svakoj prigodi u pomoći bio, (Exod. III. 10; V. 1; VI. 11; VII. cielo, i dr.) Čudesa Mojsijina u Egiptu, (Exod. pogl. VII, VIII, XI); stup ognjeni pred Izraelićani, (Exod. XIII. 21, 22); prelaz preko crvenoga mora, (Exod. XIV. cielo); mana u pustinji (Exod. XIV); Ilija kod žrtve kralja Ahaba (kralj. 3. 18); njegovo izčeznuće u vatrenih kolih, (kralj. 4. 2); uzkrisenje jednoga mrtvoga po proroku Elizeu, (kralj 4. 4); Daniel medju lavovi (6. 16), i mnoga ina čudesa staroga zavjeta jasan su znak božanstvenosti njegove, jer „kod Boga je sve moguće“ (Marko 10. 27.)

III. Proročtva staroga zavjeta potekla su takodjer iz vječitoga svetoga izvora. Tako je Bog već prvomu čovjeku

Digitized by Google

obećao spasitelja (Poroda III. 15), a patriarsi i proroci već su napried navješćivali i označivali ga: da će poteći iz pokolenja Judina (Porod. 49. 8, 10); iz kraljevske obitelji Davidove (Isai. 11. 1); da će ga djevica začeti i roditi (Isai. 7. 14) u Betlemu, a prorok Daniel naznačio je i vrieme, kada će se roditi (9. 23, 27). Prorekli su, da će pobožan i krepostan čovjek, kao prorok Ilija, biti njemu predteča (Malakia 4. 5), da će sviet na pokoru opominjati, i da će ih svojim naukom i krštenjem pripravljati na njegov dolazak. Prorečeno je dalje, da će poslje Ivana ured doći i Spasitelj, (Malak. 3. 1), koji će ubavješćujući ih o božjih svojstvih i volji biti učitelj i zakonodavac (Devet. 18, 15. — Jerem. 31. 31, 33); napućivat će sviet na dobro, odvraćat će ih od grieha, i činiti će čudesa, da potvrdi svoje nebesko poslanje. — Kazuje se napried o njem, da će ga Židovi radi njegova nauka mrziti, progoniti i umoriti, ali da neće u grobu ostati, već će se treći dan uzkrisiti sam svojom moću (Izaij 52. i 53. pogl.), i da će se njegov nauk po cielom svietu raširit itd. Ota proročtva st. zavjeta izpunila su se u istinu na Spasitelju našem, kao što ćemo se u buduće osvjedočiti, te nam zajamčuje božanstvenost njegovu „Bogu su bo sva odprta i gola očima njegovima.“ (Žid. 4. 13.)

§ 14.

Božanstvenost knjiga novoga zavjeta.

I. Isto vriedi i o novom zavjetu. — Za svetost njegovu jamči ponajprije sam u njem zadržani nauk, i spasonosna svrha, radi koje nam je isti nauk predan. Isukrst bo je hotio, da njom spoznanje božje i dvorbu njegovu na ovom svietu usavrši, da čovjeka vjerom i poslušnošću s najpravednijim njegovim Tvorcem izmiri, i da ga tako za blaženu vječnost pripravi. I sbiljam ona nas je naučila jasnije pojmove o Bogu, točnije opredjelila našu svrhu i dužnosti. Uči

Digitized by Google

i svjetuje nas, kako ćemo se u naših težkoćah i napastih ponašati; opirati odklonosti k dobru; u Bogu tražiti moć, da sve ovršimo, što je za naše spasenje potrebito, i tješi nas, da će takovu skrušenu molbu mogući i milostivi dobrotvor uslišati. On nam kroti naše požude, uzpregnjuje strasti, tiša nečiste želje, a djela nam na stazu ćudorednosti ravna. Daje nam naputak, kako ćemo se prama Bogu, prama sebi i prama iskrnjemu našemu ponašati; u nesreći nas tješi, a u protivštinah kriepi. „Budite savršeni, kao i otac vaš nebeski“ glasi nauk njegov (Mat. 5), a otu savršenost da možemo postići „ljubeći Boga svoga svim srcem svojim, svom dušom svojom, svom pameću svojom, a iskrnjega svoga kao samoga sebe.“ (Mat. 22. Luk. 10.) Riečju: nauk Isukrstov čini bogobojazne supruge, mile i brižne roditelje, krotku i poslušnu djecu, vierne podanike, revne gradjane i poštena, iskrena uda družbe čovječe. Nisu li to božanstveni nauci?

Pa Isukrst sam tvrdi, da je sve ono, štogod je učio, od oca nebeskoga naučio i donio. Kod Ivana veli: „Istinit je onaj, koji je poslao mene; i štogod sam čuo od njega, to sviet učim“ (8. 26); „ja govorim ono, što sam kod oca vidio“ (8. 38); „istinu sam vam govorio, koju sam od Boga čuo“ (8. 40); „sva kojagod sam čuo od oca svoga, obznanio sam vam“ (Ivan 15. 15); „oče! rieči koje si ti meni dao, priobćio sam njim“ (Jov. 17. 8); „moj nauk nije moj, nego onoga, koji je poslao mene. Tko hoće izpunjavati volju njegovu, saznati će po nauku, da li je od Boga, ili ja sam po sebi govorim“ (Ivan 7. 16—17). Izvor dakle nauka spasiteljeva jest sam otac nebeski, koga je on gledao, od vjeka kod njega bio, njega slušao i volju nam njegovu naviestio.

II. Jamče čudesa. — „Znamo da Bog sam može čudesa tvoriti, i jedini on da može tu moć i drugim podieliti. A da li bi Bog čudotvornu moć mogao podieliti osobam,

Digitized by Google

koji bi ju krivo i zlo upotriebili? Da li bi Bog za volju jedne varalice vanredna, vrhunaravna djela činio? Kao savršeno istiniti i pravedni nemože. — Čudesa su najkrepčiji dokaz božanstvenosti; gdje su čudesa, tu je i Bog. Tko dakle svoj nauk čudesi potvrdjuje, taj je božanstven. Isukrst je pako u novom zavjetu popisani nauk čudesi potvrdio.

Najglavnija su: U Kani galilejskoj obratio je vodu u vino (Ivan 2. 1 i sl); utišao je buru na moru, (Luka 7. 24); hodio je po vodi i spasio je tonećega Petra (Mat. 24. 26—28); s malo hleba i njekoliko ribica nahranio je jedan put pet, a drugi put četiri tisuće ljudi, i tako ih zasitio, da je još 12 košarica ostanaka pokupljeno, (Mat. 14. 15, Marko 6. 13, Iv. 6.) Ozdravljivao je razne bolestnike i obsjednute samo riečju, dodirom ili inim kojim znakom, kao: 38 godišnjega kostobolnika kod jeruzolimskoga ribnjaka (Ivan 5); sliepoga od poroda (Ivan 9); drhtavca, (Mat. 4. 1—8); slugu stotinikova, (Mat. 8. 13); sina njekoga dostojanstvenika, (Ivan 4. 50). Matija tvrdi, da je Isus obhodio cielom Galilejom „liečeći narod od svih nemoćih i bolestih. — I raznese se taj glas po svoj Siriji, i donesoše mu sve bolestnike, koji su trpili od raznih nemoći i strašno se mučili, takodjer djavlom obsjednute, mjesečnjake, drhtavce, i sve ih je ozdravljao“ (Mat. 4. 23—24); a Luka veli: „koji mučeni bijahu od duhova nečistih, nadjoše pomoć. I sav narod iskaše dotaknuti se njega; jer je krepost od njega izhodila i ozdravljala sve.“ (6. 18). Dalje: uskrisio je mrtvoga jedinca naimske udovice, (Luka 7. 11—17); kćer njekoga poglavice sinagogskoga (Mat. 9. 18. srav. Mark. 6. 35; Luk. 8. 19); Lazara već četiri dana u grobu ležećeg (Ivan 11); radi kojega uzkrisenja zametnuli su žudinske poglavice istragu, kao i onda, kada je od poroda sliepoga ozdravio. Napokon je spasitelj sam sebe uskrisio od mrtvih, i vrativši se pred očima svojih apoštola na nebesa, (Mark. 16. Djel. apošt. I),

Digitized by Google

posvjedočio je, da je i onaj nauk nebeski i božanstven, koji je on nas učio. „Ako nečinim djela oca svoga," veli on „nemojte vjerovati meni. Ako li pako činim, a nećete da vjerujete meni, to vjerujte mojim djelom: da saznate i vjerujete, da sam ja u ocu, a otac u meni" (Iv. 10. 37, 38); a drugdje kori apoštole, što su posumnjali u rieči njegove: „vjerujte barem činom mojim" (Iv. 14. 11); radi kojih djela, tvrdi sv. Ivan, silni je narod vjerovao nauk njegov i obraćao se.

III. I proročtva su za božanstvenost nauka Hristova. Jer „vidi se oko božje" (Sir. 23. 27) i jer On „znade svako znanje i vidi znak vieka, navieštajuć prošasta i buduća i odkrivajuć tragove skrovnim stvarim" (Sir. 42. 19), naviestio je Spasitelj mnogu budućnost zadržanu u novom zavjetu, te je i proročtvi zajamčio svetost i božanstveni iskon svoga nauka.

1) O sebi samom prorekao je: *a)* da će ga jedan učenik zatajati, drugi izdati poglavicam svećeničkim, koji će ga na smrt odsuditi; *b)* da će ga bezbožcem izručiti, koji će ga popljuvati, bičevati, na križ razapeti; *c)* da će treći dan iz groba ustati, na nebo uzaći i za kratko, da će duha svetoga poslati (Luk. 8. 31; Mat. 20. 17; Ivan 13. 18; 38. 6; 63. 16; 7. 16.)

2) Predkazao je udes predanog svoga nauka, kao: *a)* da će se sv. evangjelje raširiti po cielom svietu, prije nego se Jeruzolim razori (Mat. 12. 14); *b)* da će se sv. Euharistija kao žrtva na uspomenu njegove žalostne smrti viekom ocu nebeskomu prikazivati (Luk. 22. 16; srav. I. Korin. 11, 16); c) da će sv. crkva njegova na vieke trajati, ni vrata paklena razkolnika, odmetnika i inih neprijatelja da ju neće nadvladati (Mat. 16. 18.)

3) Označio je napried, što će biti s Jeruzolimom, koji je toliko putâ s materinjom brižljivošću i ljubavju pod okrilje svoje zvao „kano što kvočka skuplja piliće svoje"

Digitized by Google

(Mat. 23); za tiem šta će biti sa sv. hramom i židovskim narodom. Kazao je: *a)* šta će biti prije jeruzolimskog razorenja, da će ustati lažljivi proroci i lažljivi krsti; da će apoštole njegove progoniti od grada do grada, i tko ih ubije, da će scieniti Bogu službu da čini (Mat. 24), a kraj svega toga da će se sv. evangjelje njegovo svuda raširiti; *b)* nagle promjene, strah i nevolju, kakova od počela svieta niti je bila niti će biti; plien grada, razorenje crkve, pa to u doslovnom smislu, da neće kamen na kamenu ostati; *c)* posljedice razorenja jeruzolimskoga, rasulo židova širom bieloga svieta i preziranje svih naroda. (Mat. 24; Mark. 13; Luk. 21.)

Pa jer život Spasiteljev, djela apoštolska, sveti oci, da i sami pogani, kao povjestnik Josip Flavij i ini (vidi Hist. Kat. od Šmida str. 172—179) tvrde, da se je sve izpunilo, što je Isus prorekao, to nemože ino biti, nego da je i njegov nauk božanstven, svet, nadahnućem i zaštitom svevišnjega predan i raširen.

IV. Jamče napokon za svetost nauka Hristova i silni mučenici, koji su prva tri stoljeća za njeg svoj život, krv, imanje, poštenje, sve zalagali; nisu marili za časti, bogastva, dostojanstva, nudjene prednosti i dobra; bili su u najsmradnije špilje zatvarani, najgorjimi mukami mučeni, najsramotnijom smrću umoreni, pa se je ipak vjera Hristova sve više i više širila (Ruinart's Akten der Märtir. B. 1 i dr. Domainko, Annegarn, Stollberg) i vriežila, kao što stari Tertulian veli: krv mučenika bijaše sjeme kršćana. — Apoštoli i prvi kršćani bijahu sirote, pripoviedahu nauk, koji je Židovom i poganom zazoran bio, niti je čudi i putenosti čovječoj godio. Kraj svega toga ipak je taj nauk nebrojene tisuće, a medju njimi mnoge, pa i poganske učenjake, k spoznanju pravoga Boga priveo i srca im poboljšao. Pa to djelovanje nauka božjega, to plodno sjeme gorušično, ta kvasna moć hrane nebeske nije se opazila samo kod pojedinih ljudi.

Digitized by Google

ljudi, već i kod cjelih naroda. I mi Slaveni primismo tu nebesku blagodat od svetih naših apoštolâ Cirila i Metoda; to nam je najvriedniji i najsvetiji zalog ljubavi rodoljubive, koju smo od njih nasliedili. Sredstvom nje crpimo najveća duševna dobra: uhvanje, koje nas kriepî; sigurna obećanja i pomoći duševne, koje nam pruža; nade, koje u nas pobudjuje, i uvjerenje da ćemo sve dobiti, štogod u ime Isusovo budemo prosili. — Da li nam ote prednosti nejamče božanstvenost nauka novoga zavjeta? . . .

Poglavje drugo.

O Isukrstovoj crkvi.

Spasiteljeva je želja bila, da se njegov božanstveni nauk širom cieloga svieta razprostre (Mat. 16. 15, 16), neka bi bilo jedno stado i jedan pastir (Iv. 10); neka bi se njezinim posredovanjem svako stvorenje ljudsko spasilo. S toga je nuždno postalo, da on ustanovi i njekakov zavod, i uglavi njekakove uredbe, koje bi tu sv. vjeru njegovu, plod njegova djelovanja i odkupljenja i nakon njega i njegovih apoštola širile, branile i za sva vremena neoskvrnutom čuvale. — Takav je zavod Spasitelj naš u istinu i osnovao, a taj je sv. crkva rimo-katolička.

§ 15.

Pojam, utemeljenje, vidljivost i vječnost crkve.

I. Crkva je skup svih pravovierniih kršćana pod jednim vidljivim poglavarom rimskim papom, koji jednu vjeru izpoviedaju, jednimi se svetimi sakramenti služe.

Sv. Pavao apoštol prispodablja crkvu u listu na Timotea s kućom govoreći: „Ako nebi došao, znadeš kako se pona-

Digitized by Google

šati moraš u kući božjoj, u crkvi živoga Boga, koja je stup i temelj prave istine“ (pogl. III. 15). Kao što je u jednoj kući ciela obitelj složna, zadahnjena medjusobnom ljubavju, a pod upravom jednoga kućnoga glavara, tako da je i sv. crkva njegova. A drugdje ju prispodablja stadu, do kojega je ulaz i pastir sam Spasitelj (Ivan 17); djevici mužu zaručenoj (II. Korint. 10, 11), čega radi on u istoj poslanici veli: „neka ljudi svoje žene ljube, kao god što Isukrst crkvu svoju ljubi.“ Prispodablja ju tielu (I. Korint. 12, 27) Isukrstovu, a to zato, da nam pokaže neizmiernu ljubav spasiteljevu, koji je nas izabrao sebi kao narod povoljni, i da nas na uzajamnu ljubav gani, kao članove jednoga tiela: „nitko bo nije nikada mrzio svoje tielo, nego ga hrani i goji, kao Isus crkvu; jer smo uda tiela njegova, od njegove puti i njegovih kosti.“ (Efež. 5. 29, 30).

II. Isukrst je napried prorekao, da će takav zavod postaviti, koji će nauk njegov nepogrešiv potomkom čuvati. Kod Matije 16, 18 veli on Petru: „Ti si Petar, i na toj stieni sagradit ću crkvu svoju, i vrata paklena neće ju nadvladati.“ Što je prorekao, to je i izpunio; tek što je započeo svoje sv. poslanje, taki se je okružio učenici, izmedju kojih je odabrao 12 apoštola kao 12 temeljnih stupova (Luk. 6. 13), na kojih je imao sagraditi vječito zdanje, u kojem bi svi narodi uživali duševnu vremenitu sreću, a pripravljali se za postignuće svoje zadnje svrhe. Njim je rekao: „štogod zavežete na zemlji, biti će zavezano i na nebesih, a štogod odriešite na zemlji, biti će odriešeno i na nebesih“ (Mat. 18. 18); a prije uzašašća svoga zapovjedio im je naročito: „idite u cio sviet i pripoviedajte evangjelje svakomu stvoru, krsteći ih u ime Otca i Sina i Duha svetoga“ (Mat. 28). — Pa jer se jedino čvrstom i živom vjerom, smiernom odanošću i poslušnošću život vječni postigava, zahtieva on od slušajuće crkve vjeru u sve ono, štogod su oni pripoviedali i učili:

Digitized by Google

„Idite, pripoviedajte evangjelje svakomu stvoru . . . . . tko god uzvjeruje i kršten bude, spasit će se, a tko neuzvjeruje, odsudit će se“ (Mark. 16. 15, 16). Poslušnost: „idite učite sve narode . . . . učite ih obdržavati svaka koja god sam vam zapovjedio.“ (Mat. 28, 18, 19). Osim vjere i poslušnosti zahtieva još i vjeroizpoviest: „Svaki, koji god me izpovjedi pred svietom, izpoviedit ću i ja njeg pred angjeli božjimi; a tko me zataji pred svietom, zatajat ću i ja njega pred angjeli božjimi.“ (Luk. 12. 8, 9).

III. Isukrst je utemljio crkvu svoju kao vidljivu obćinu svih viernih. Crkva bo je njegova imala sastojati iz ljudi, koji su vidljivi; vidljiv je znak odredio, kojim da se u nju primaju; vidljive glavare i učitelje postavio je u njoj. Prispodobio ju je gradu na briegu, koji se sa svih strana vidi; svieći, koja svakomu da svieti; soli, koja svakoga da nebeskom mudrošću zadahne. (Mat. 5. 13—16.) A jer svi k njoj pozvnani moraju da ju slušaju: nemora li se vidjeti i čuti? Tako kod Matije 18. 16, 17 zapovieda Isus, da brata, koji proti nam sagrieši, pa niti naše, niti opomene svjedoka naših nesluša, crkvi prijavimo; a ako i nju neposluša, neka nam bude kao publikan i poganin. Da dakle nije on crkvu vidljivu utemeljio, nebi ova izreka smisla imala.

IV. Utemeljio je Isukrst svoju crkvu takovom, da traje do konca zemaljskih vjekova. Jasno je to: *a*) iz vlastitih njegovih rieči. „Ti si Petar, i na taj stieni sagradit ću crkvu svoju, i vrata paklena neće ju savladati“ veli on kod Mat. 16. 18; a kada ju je poslje uzkrsnuća svoga utvrdio, obećà joj vječitu zaštitu: „eto ja sam s vami do skončanja svieta“ (Mat. 28. 20). Isukrst dakle, koji sada ob desnoj oca svoga stoluje, jest uzdržatelj i zaštitnik svoje crkve i nauka svog. Može li dakle ona ikada prestati? „Nebo će i zemlja proći, ali moje rieči neće mimoići.“ zajamčio je odkupitelj (Mat. 24. 35.)

Digitized by Google

b) Sliedi to takodjer iz savršenosti kršćanske objave. Po njoj je vjera kršćanska savršena, a što je savršeno, to traje na vieke; jerbo je pako vjera s crkvom usko spojena, utjelovljena, tako ni crkva nemože nikada prestati. — Savršeni nauk, koji nam crkva propovieda, uči nas takove istine, koje moraju na vieke trajati; daje nam takove zapovjedi, kojih su posljedice vječite. Uči nas spoznavati jednoga Boga stvoritelja, uzdržatelja i ravnatelja neba i zemlje; slika nam ga kao našega najbližnijega oca, najvećega dobročinitelja, najmoćnijega, najmudrijega, najsvetijega, najsavršenijega. Propovieda nam neumrlost duše, i kako neumrlomu Bogu moramo u duhu i istini dvoriti, ako želimo tu neumrlost duše s ogleda bezkonačnoga blaženstva sačuvati. Pa jer je Bog vječit, nemora li onda i vječita crkva biti, koja nas uči, kako ćemo tomu jednomu svemožnomu biti odani i zahvalni? . . .

§ 16.

Sastojine crkve Isukrstove.

I. Isukrst se je često puta izjasnio, da njegovo kraljestvo nije od ovoga svieta (Iv. 18. 36 i dr.), već da je on došao objaviti volju oca svoga, da iz nas napravi narod sebi povoljan, kako bi nas kao vierne služitelje božje priveo u kraljestvo nebesko, koje nam je pripravljeno od počela svieta (Mat. 5 i dr.) Zemni je dakle život samo priprava za vječni, te odtale sliedi, da je njegovo duhovno zemaljsko kraljestvo u uskom savezu s kraljestvom nebeskim, a oba da sačinjavaju crkvu njegovu u najširem smislu. Sv. mati crkva učeća viekom je izpoviedala tu od apoštola nasljedjenu vjeru, te je označila trovrste sastojine duhovnoga kraljestva božjega. S l a v n i jesu sretni i sveti u nebesih, koji su svojim kriepostnim životom podložili pùt i strasti duhu, pobiedili sviet i sotonu; koji su, lišeni svake ovosvjetske nužde, sada

Digitized by Google

pred licem božjim u slavi nebeskoj. — Trpeći vierni crkve Spasiteljeve jesu oni, koji su doduše u milosti božjoj umrli, ali nezadovoljivši podpuno pravdi božjoj za griehe svoje, moraju onkraj groba u mjestu očišćenja tako dugo pokoriti se i trpiti, dok dostojni postanu svoga stvoritelja licem u lice gledati. — Vojujuća crkva jest na zemlji živuća, koja se proti ovosvjetskim napastim, pùti i nečastivom cieloga žívota mora boriti.

II. Da medju timi udi crkve Isukrstove obćinstvo postoji, sv. je pismo na mnogih mjestih jasno izreklo ili barem natuknulo. „Dionik sam ja svih bojećih se tebe i ovršujućih zapovjedi tvoje“ (Psim. 118. 63). „Ja sam trs, a vi mladice: koji ostaje u meni i ja u njem, taj donosi mnogi plod; jer bez mene ništa nemožete činiti.“ (Iv. 15. 5) „Neprosim samo za nje, nego i za one, koji uzvjeruju po rieči njihovoj u mene; da svi jedno budu, kako ti oče u meni i ja u tebi, da i oni jedno u nas budu“ (Iv. 17. 20, 21); „Kakogod bo u jednom tielu mnogo uda ima, sva pako uda isti posao nemaju, tako smo mnogi jedno tielo u Krstu, pojedince pako jedan drugomu uda.“ (Rim. 12. 4, 5); „Kako god bo je tielo jedno, a uda imade mnogo, sva pako uda tiela, prem su ih mnoga, ipak je jedno tielo; tako i Isukrst. Jer u jednom duhu, svi se mi u jedno tielo krstimo, ili Žudije, ili pogani . . . . I ako štogod jedno udo trpi, trpe tad sva uda; ili se raduje jedno udo, raduju se sva uda“ (I. Kor. 12. 12); „što vidismo i čusmo, navještujemo vam, da i vi u nas družtvo imate i družtvo naše bude s ocem i sa sinom njegovim, Isusom Krstom“ (I. Iv. 1. 3).

III. U vojujućoj crkvi nalazi se dobrih i zločestih ljudi. Jedni i drugi čine se dionikom sv. otajstva, ali s različitim uspjehom. Koji neživе po nauku spasiteljevu i nedostojno učestvuju na otajstvih sv. njegove crkve, navaljuju na sebe mržnju i strogi sud božji; dočim pravednike i osim sv. sa-

Digitized by Google

kramenata duh sv. svojom milošću i ljubavlju još tiesnije k sebi i medju sobom spaja. O njih se veli u sv. pismu: „poznaje svoje Gospod.“ — Neka nas ništa nesmućuje, niti dvojimo o svetosti vjere, što u crkvi božjoj imade griešnikâ i odmetnikâ. Kao što se zlato u vatri kuša i čisti, tako se i kriepostni pravoviernici kušaju i čiste u ognju griešničkih, krivovierskih i odmetničkih strasti. Ta prorekao je Spasitelj svojim apoštolom: „Ako su mene progonili, progonit će i vas“ (Iv. 15); a sv. Pavao apoštol piše: „svi kojigod žele kriepostno živiti, biti će progonjeni“ (II. Timot. 3). Sjetimo se krasne one prispodobe Isukrstove o čistoj pšenici, u koju je čovjek neprijatelj noću kukolj posijao (Mat. 13 i dr.), i o mreži punoj raznih riba (Mat. 13), pa štujući crkvu, živimo u njoj „kao jedno tielo i jedan duh“ (Efež. 4. 3, 6). Pripustimo gospodu žeteocu, da u vrieme žetve razabire kukolj od pšenice, da baca zločestu ribu iz mreže svoje. „Koji sudi, Gospodin je“ veli sv. Pavao apoštol (I. Kor. 4). A mi neznajući da li smo „vriedni ljubavi ili mržnje“ (Propovj. 9. 1, 2) u „strahu i trepetu djelujmo na spasenju našem“ (Filip. 2. 12). Na to nas crkva i Bog poziva.

§ 17.

Isukrst je za učitelje i ravnatelje svoje crkve postavio apoštole i njihove nasljednike biskupe.

I. Isukrst je hotio, da crkva njegova za sve vjekove obstoji (Srav. § 15. IV. napried). Zato je obrao dvanajest apoštola, da ju na zemlji razprostrane i učvrste. Njim je kazao: „U istinu velim vam, štogod na zemlji zavežete, biti će svezano i na nebesih, a štogod na zemlji odriešite, biti će odriešeno i na nebesih“ (Mat. 18. 18); to jest: dajem vam oblast i uvjeravam vas, štogod pronadjete, da je dobro i spasonosno za duše povierenih vam ovaca, to da će se tako i kod Boga smatrati. A kod zadnje večere, kada je

Digitized by Google

svoje tielo i krv pod prilikama kruha i vina apoštolom podielio, rekao im je: „činite to na moju uspomenu“ (Luk. 22, 19). Timi riečmi dao im je vlast, da sve čine, štogod je i on činio; postavio ih je učitelji i svećenici novoga zavjeta. Poslje svoga uzkrsnuća naložio je apoštolom: „kao što je mene otac poslao, tako šaljem i ja vas“, panadahnuvši ih duhom svojim sbrio im je: „primite duha svetoga: komu god griehe odpustite, biti će odpušteni, a komu zadržite, biti će zadržani“ (Iv. 20. 21, 23). — Isto je tako Isukrst jedino apoštolom i učenikom svojim svečano zapovjedio: „idite, učite sve narode . . . učite ih obslužavati svaka, koja god sam zapoviedio vam“ (Mat. 28. 18, 19). Da su apoštoli tu primljenu vlast vierno ovršavali, i to sami oni, bjelodano je iz diela apoštolskih i iz njihovih listova pravovjernim občinam.

II. Jer je Isukrstova želja bila, da mu crkva njegova do konca vjekova traje, rekao je apoštolom svojim: „kao što je otac poslao mene, tako šaljem i ja vas“ (Iv. 20, 21) ili drugimi riečmi: kao što ja dobih vlast, da mogu stavljati predstojnike i upravitelje svojoj crkvi, istu vlast predajem i vam. Pa da bude ta vlast koristna i djelotvorna, veli on: „tko vas prezire, mene prezire, a tko mene prezire, prezire oca moga, koji je poslao mene“ (Luk. 10. 16). — Apoštoli su se ovom sebi danom vlašću i poslužili. Izvršavali su vlast zakonodavnu. Skupljeni u Jeruzolimu izjavili su, da ih više obredi židovski nevežu, i staviše ine odluke „sudjelovanjem duha svetoga“ koje spadaju na svu crkvu, zahtievajući od pravovjernih, da ih obdržavaju. (Diel. ap. 15). Tako je apoštol Pavao občini korintskoj dao razne naloge glede ovršavanja službe božje i to zapovjedimice. „To je moja zapovjed“ kaže im. (I. Kor. 11. 17).

Na isti način izvršavali su i vlast kaznenu. Tako iz iste občine korintske izobćuje rodoskvrnca (I. Kor. 13. 2, 10), a kada se je poboljšao, opet ga u občinu prima (II. Kor. 2.

Digitized by Google

5. 8). „Prije sam rekao i opet velim onim, koji su sagriešili, kano nazočan premda odsutan, a i svim ostalim, da neću više praščati . . . . Zato pišem to odsutan, da nazočan strože nepostupam po vlasti, koju mi je dao Gospod za gradjenje, a ne za rušenje“ (II. Kor. 13. 2, 10).

Pa jer je ota vlast glavarska imala prieći i na njihove nasljednike; to bo je želja Isukrstova bila, koji je svoju crkvu za sva vremena osnovao; gdje god su crkvenu obćinu osnovali, tu su polaganjem ruku i svećenike redili. Tako je sv. Pavao stavio Timoteju biskupu u Efezu, a Tita na Kreti. Sravni: „Toga radi ostavi te na Kreti, da ono što je ostalo urediš, i postaviš po gradovih presbitere, kao što sam ti ustmeno naložio“ (Tit. 1, 5); „Navieštaj slovo, nastoj sgodno i nesgodno, kori, prosi, kazni u svoj strpljivosti i nauku (II. Timot. 4, 2). I kao se iz djela apoštolskih vidi, već za dobe apoštola upravljahu biskupi sv. crkvom. U besedi kojom se je sv. Pavao opraštao u Miletu sa skupljenimi maloazijskimi biskupi, ne samo da priznaje vlast njihovu upravljati crkvom božjom, već tvrdi, da im je ta vlast dana od ozgora. „Pazite na sebe i na svekoliko stado, „veli on njima,“ u kojem vas je duh sv. postavio za biskupe, da upravljate crkvom božjom, koju je on krvlju svojom odkupio.“ (Djel. ap. 20. 28). A drugdje: „Isukrst je postavio njeke kao apoštole, druge kao pastire i učitelje, da svete svoje (kršćane) usavršavaju, da djeluju u svom zvanju“ itd. (Efež. 4.) Srav. još: I. Timot. 4. 14, 16; II. Timot. 1. 11, 13; 2 cielo.

III. Isto su činili i njihovi sljedbenici, primivši tu vlast najprije polaganjem ruku uz molitvu i stanovite obrede. — Jasno je to iz spisa sv. otaca. Sv. Klement rimski u svojoj poslanici Korinćanom opominje ih, da budu svojim biskupom poslušni, budući da se njihov ugled osniva na uredbi božjoj, i da se imaju smatrati kao nasljednici apoštolski. Velim im: „I apoštoli spoznaše po gospodu našem Isukrstu, da će za

Digitized by Google

časti biskupske postati prepirke, te s toga razloga, znajući dobro u napried, postaviše rečene za svoje nasljednike, i ustanoviše za budućnost pravilo nasljedja, da kad ovi usnu, ini sposobni muževi u mjesto njih njihovu crkvenu službu zadobe. Sv. Ciprian imenuje biskupe nasljednikom apoštolâ; a sv. Ignatij, biskup antiohijski, učenik Ivana apoštola, u svojih listovih na 7 azijatskih crkava uvažuje osobito vlast i ugled biskupâ. U poslanici Efežanom veli: „koga god gospodar pošalje, da upravlja njegovom porodicom, moraju ga primiti kao onoga, koji ga pošalje; s toga je jasno, mi moramo biskupa paziti, kao samoga Gospoda.“ Drugdje: „Trsimo se, da nebudemo proti biskupu nepokorni, da se Bogu pokorimo.“ itd.

§ 18.

Zaključak iz dosadanjega.

I. Apoštoli i njihovi sljedbenici dobivaju svoju vlast od Boga a ne od ljudi, pa kao što je Bog vječit, i njihova je vlast vječita, niti zavisi od volje čovječije. Zato i veli sv. Pavao Galaćanom, da je on apoštolom postavljen ne od ljudi ni po čovjeku, već po Isusu Hristu. (Galat. I. 1).

II. Crkva sv. dieli se u glavarsku i učiteljsku, u naučajuću i slušajuću. Prvi se zovu biskupi, svećenici, učitelji; drugi: svetovnjaci, učenici, podložnici. Za tiem:

III. Biskupi su nasljednici apoštolâ nesamo u časti već i u vlasti učiteljskoj i sudbenoj. Jasno je to iz navedenih primjera. Da su oni tu vlast viekom ovršavali, osvjedočit ćemo se u buduće: a crkva je tu Bogom im danu vlast u njih priznavala i štovala. (Srav. napried.)

IV. Što se tiče vlasti po apoštolih nasljedjene, svim je biskupom jednaka i proteže se nad cielom crkvom; ali ovrha te vlasti ograničena je unatar medje biskupijske; o čem u kanoničkom pravu.

Digitized by Google

V. Poleg božje ustanove svi su biskupi jednake časti i vlasti, ne pako polag čovječije. I o tom u kanoničkom pravu.

VI. Rimskomu vladiki svi su biskupi podloženi i on je, kao nasljednik Petrova prvenstva, glava crkvi. O tom u sljedećih člancih ovoga poglavja.

VII. Biskupi posjeduju veću vlast i moć nego niži svećenici; jer bo su oni vlastni sva otajstva dieliti, ovi pako ne. Biskupi imaju sudačku vlast pro foro interno i externo, presbiteri pako jedino pro foro interno, t. j. nad nutrnjošću čovječom. Svećenik što god čini, zavisi u svom djelovanju od poglavara i vladike svoga, koji su opet, u koliko se prema kanoničkim uredbam moraju ravnati, sasvim nedodvisni. O tom ćemo se uvjeriti tečajem ovoga djela.

§ 19.

Isukrst je prvenstvo svoje crkve podielio jedino sv. Petru.

Da vidljivu svoju crkvu sačuva, uzdrži i raširi, stavio joj Isukrst mjesto sebe vidljiva poglavara u osobi sv. Petra i njegovih nasljednika. To sliedi:

I. Iz rieči njegovih kod sv. Matije 16. 17, 19. Kada je najme Petar na pitanje gospodnje, za koga ga učenici drže, odvratio: „Ti si krst sin Boga živoga“; odgovorivši Isus reče mu: „Blažen jesi, Šimune, sine Jonin, jer ti put i krv neobjavi, nego otac moj, koji je na nebesih. I ja tebi kažem: ti si Petar,* i na toj stieni sagradit ću crkvu svoju, i vrata paklena neće je nadjačati. I tebi ću dati ključeve kraljestva nebeskoga. Što god zavežeš na zemlji, biti će zavezano i na nebu, što god razriešiš na zemlji, biti će razriešeno i na nebu.“ Vidi se iz navedenih rieči, da je Spasitelj Petru

* Srav. Ivan I. 41.

Digitized by Google

samomu govorio, i da ga je pred inimi apoštoli isto onako odlikovao čašću i ljubavju, kao što se i Petar od svih najviše odlikovao kriepkom vjerom i stalnom ljubavju. Njemu je samomu promienio ime, i označio ga njime, što će biti; njega zove blaženim; njemu jedinomu daje ključe kraljestva nebeskoga; govori mu sasvim povjerljivo: „i ja tebi kažem . . . i tebi ću dati“ itd. Dok ga je dakle Isukrst stienom i ključarom svoga kraljestva imenovao, stavio ga je tim prvim poglavarom svoje crkve, koja je vrata i vodja u sretniju vječnost.

II. Pokazav se Isukrst iza svoga uzkrsnuća treći put apoštolom na jezeru tiberiadskom, pitao je Šimuna-Petra tri puta, da mu očituje svoju ljubav. „Šimune Ivanov!“ reče mu spasitelj, „ljubiš li me više nego ovi?“ Petar mu odgovori: „Dà, gospodine, ti znadeš da te ljnbim!“ Veli mu: „Pasi janjce moje.“ Opet mu reče: „Šimune Ivanov! ljubiš li ti mene?“ Veli mu i opet: „Dà, gospodine, ti znadeš da te ljubim!“ I reče mu po drugi put: „Pasi janjce moje.“ Kaže mu trećom: „Šimune Ivanov! ljubiš li me?“ Petru se ražali, što mu trećom kaže: ljubiš li me? pa mu odvrati: „Ta Gospodine, ti sve znadeš, ti znadeš da te ljubim.“ Reče mu i sada: „pasi ovce moje.“ (Ivan 21. 15, 18).

Dočim ovdje Spasitelj kao vrhovni pastir (Iv. 10. 11) opet jedino Petru govori, i od njega zahtieva veću ljubav nego od ostalih učenika; dočim njemu predaje pastvu svojih janjića — pravovjernika i ovaca — poglavara crkvenih: to je timi riečmi i sbilja predao Petru prvenstvo nad svojom crkvom. Jer izraz „pasti“ znači isto, što i ravnati, dakle označuje to i vlast ključeva, najme vrhovnu duhovnu vlast vladnu.

III. Za prvenstvo Petrovo i to je, što je Isukrst jedino njegovo ime Šimun u Kefas promienio; dok šta pred drugimi apoštoli pita, najprije njega pita i njemu se osebice

Digitized by Google

obraća; njega čini svjedokom svih svojih djela, nauka, čudesa i svoga preobraženja na brdu Tabor, (Mat. 17); plaća porez jedino za sebe i njega; za njega moli osebice, da u vjeri uztraje: „i ti jednoč obrativši se, pokriepi braću svoju“ (Luk 22. 32); njemu najprije noge pere; njemu se poslje smrti osebice ukazuje; njemu proriče, da će na križu umrieti itd. Takova odlikovanja nemogu se smatrati kao slučajna, a da ga njimi Spasitelj nije hotio odlikovati kao prvoga i najotmenijega medju svojimi apoštoli.

IV. Iz svega je bjelodano, da je Isukrst u istinu Petra glavarom svoje crkve postavio. Time mu predadè takodjer sva ona prava i svu vlast, koja mu je potrebita bila za ovršavanje njegove časti: pravo da može za svu koliku crkvu valjane naredbe dieliti ili ukidati; da bdije nad držanjem tih naredaba; da nepokornike može kazniti i u nuždi izobćiti; riečju: da sve ono može činiti i naredjivati, što je potrebno ili koristno za dizanje, obstanak i uzveličanje crkve, za uzdržanje njezina nauka i jedinstva.

V. Petar je takodjer poslje spasiteljeva uzašašća to Bogom si dano pravo upotrebljavao. Na mjesto izdajice Jude izabrao je Matiju apoštolom (Djel. ap. I. 26); a kada se je na dan duhova milošću božjom okriepio, u sriedi jedanajest apoštola prvi je on glas svoj podigao, i tolikim je uspjehom navješćivao razpetoga Hrista, da se onaj čas obratilo tri tisuće ljudi, koje je on krstiti zapovjedio. (Djel. ap. II. 14 i dalje); on je prvi, obrativ Kornelija poganom kraljestvo nebesko otvorio (Djel. ap. 10); prvi je s Ivanom radi imena Isusova (Djel. ap. III) progonstvo trpio; u sboru jerosolimitanskomu prvi je on vodio rieč i rešavao preporna pitanja, da ih najme židovski obredi više nevežu (Djel. ap. 15); on je sam obhodio pravovierne obćine u Židiji, Galilei i Samariji (pogl. 9 i dr.), kako veli sv. Ivan Zlatousti, kao kakav

Digitized by Google

vojskovodja, da ih utvrdi u pravoj vjeri; riečju Petar je u crkvenih stvarih svim ostalim apoštolom prednjačio.

VI. I ostali su apoštoli priznavali Petra za glavu svoju, te su samo u družtvu s njim, i s njegovom dozvolom važnije stvari rešavali (Djel. ap. 15); kada ga je Irud utamničio, molili su se oni i svi pravoviernici za njega (Djel. ap. 12. 1, 5); u svih svojih spisih meću njega na čelo (Mark. 3. 16; Luk. 6. 14; djel. ap. I. 13); Matija ga izrekom imenuje prvim, (10. 2) prem nije bio prvi pozvan za apoštola (Iv. 1. 40); imenuju ga naprosto prvim, ili ga označuju kao kakova poglavara i vladaoca veleći: „Petar s jedanajest“ (Djel. ap. II. 14) itd.

VII. Isto priznaju i sv. oci prve kršćanske dobe. Origenes zove Petra „glavom apoštola“. Sv. Vasilija veli o njem: „onaj je blažen, koji je ostalim apoštolom predpostavljen, komu su ključevi kraljestva nebeskoga predani.“ — Sv. Ciprian piše: „Jedinstva radi na samom je Petru crkva osnovana; taj je apoštol iskon i središte crkve“ (De unit. Ecclae). A sv. Ambroza naročito izpovieda: „Prvenstvo je podieljeno ne Andriji, nego Petru.“ Isto uče Optat Milevij (contra Parmen. Donat. lib. 2), sv. Jerolim (Ad Susticum), a sv. Ivan Zlatousti govori: „Poslje težkoga onoga grieha (kada je najme Isusa zatajio) opet ga je (Petra) pomilovao, i predao mu je načelničtvo crkve svoje u cielom svietu.“

VIII. I sami najstariji spomenici predstavljaju nam Petra kao glavu apoštola i ciele crkve. Najznamenitije u toj struci jest medena uljenica nadjena na briegu Coelius, a sada se čuva u medicejskom muzeu u Rimu. Načinjena je ona na spodobu ladje, od zada sjedi sv. Petar držeći kormilo u ruci, a napried sv. Pavao kao kakav govornik s povišenom desnicom, jer se on kao takovi u djelih apoštolskih i kao učitelj naroda spominje. — Scipio Maffej veli u svom

Digitized by Google

listu papi Benediktu XIV: „Taj spomenik tako je važan za učvršćenje Petrova prvenstva, kao u najstarijoj davnini sastavljena ljeporiečita knjiga“ (Jahrbücher der christ. Philos. Decb. 1840).

§ 20.

Zakoniti nasljednici sv. Petra jesu rimske pape,

I. Kada je za apoštolske dobe radi reda i jedinstva nuždno bilo prvenstvo Petrovo u crkvi; to je kašnje kod njezina vanrednoga uzmnožanja i raširenja ta potreboća još neobhodnijom postala. — Pa jer su rimski biskupi bili nasljednici sv. Petra, koji je u Rimu biskupiju osnovao i tamo mučeničkom smrću umro; a svojstvo i u naravi nasljedstva jest, da nasljednici baštine sva prava svoga predšastnika: to su rimski biskupi kao nasljednici sv. Petra i prvenstvo crkve baštinili, a s njim i prava, ugled, vlast nad cielom crkvom. To sliedi takodjer i iz prvobitne odredbe Spasitelja, koji je hotio, da mu crkva na vieke obstoji, da bude „jedno stado i jedan pastir“ (Iv. 10). Zato prvenstvo crkve nije moglo s Petrom izumrieti, već je trebalo, da za sva vremena ostane i da priedje na njegove nasljednike, koji bi nad njezinom jedinošću bdili i čistotu nauka Hristova čuvali. I rimske su pape taj ugled i svoju vlast viekom branili proti razkolnikom i silnikom; čuvali su i štitili jedinstvo crkve; bdili su nad neizopačenošću svetoga nauka; odmetnike su kaštigali i izobćivali; zakone za svu crkvu stavljali itd.

II. To prvenstvo nad cielom crkvom priznavao je i sav kršćanluk, radi česa su i zvali rimske biskupe „sveti oci.“ — Već od prvih vremena cienili su oni nje kao vidljivu glavu vidljive crkve, i zastupnike nevidljive glave Isusa Hrista, koji je apoštolom svojim rekao: „evo ja sam s vami do skončanja svieta“ (Mat. 28). Zato nam jamči sv. Irenej, učenik sv. Polikarpa i biskup drugoga stoljeća u Lionu

Digitized by Google

„s ovom (t. j. rimskom) crkvom," piše on „mora da su njene prednosti radi sve ostale ujedinjene; jer ona je sva predanja, počam od apoštola, medju viernimi uzdržala. Kada su pravovierni u Rim dolazili, našli su tamo jednako predanje, isti nauk, otajstva, žrtve, uredbe kô u vlastitoj crkvi, a ugledom rimske crkve zajamčene, potvrdjene." (lib. III. advers. haeres). Isti sv. Irenej piše o njekom razkolničtvu u korintskoj crkvi. Tada je još u Efezu živio sv. Ivan apoštol. Da se ota preporna stvar rieši, nisu se Korinćani obratili k njemu, već k papi Klemensu u Rim, koji im je vrlo krasno i poučno odpisao. Ravno je uradio i sv. Polikarp, učenik sv. Ivana. Nesložni budući, kada bi uskrs slavili, obratio se je k Aniceti papi, da on za tu svečanost najodličnije vrieme uglavi; a Viktor papa naložio je svim iztočnim crkvam pod prietnjom izobćenja, da u jedno isto doba sa zapadnom crkvom uzkrs slave. (Euseb. hist. eccl. l. 5. cap. 24). Papa Stiepan (u trećemu stoljeću) ukida opetno krštenje razkolnika; skida na molbu sv. Ciprijana odmetnoga arleskoga (u Francezkoj) biskupa Marcijana; god. 260. poziva aleksandrinskoga vladiku Dionisija u Rim, da razjasni svoj nauk o sinu božjem, što je on i učinio. Zato veli sv. Jerolim: „radi toga izbira se jedan, da se postavljenim prvenstvom preprieči odmetničtvo" (lib. I. cont. Jovin.) A sv. Ciprijan piše: „Crkva je radi jedinstva utemeljena na Petru; taj je apoštol izvor i temelj crkve. Svoje prvenstvo prenio je on na rimsku crkvu; zato se stolica rimske biskupije zove Petrova stolica, te je i rimska crkva prva i najotmenija; s njezinim biskupom mora da su svi ostali u zajednici". (De unit eccl.) Isto svjedoči i Optat Milevij (contra Parmen. Donat. lib. 2); a sv. Jerolim veli: „vladike pojedinih crkava, nadpopovi, naddjakoni i sve crkvene uredbe oslonjene su o svoga ravnatelja. Na brodu je sam jedan kormilar, u kući samo jedan gospodar, a u najsilnijoj vojsci samo je jedan

Digitized by Google

vojskovodja, kojega zapoviedi moraju se svi podlagati“ (Ad Rust.) Isto je s rimskom crkvom.

Rimske pape, osvjedočeni ob toj svojoj vlasti, sazivali su crkvene sabore, njim su oli osobno, oli preko svojih poslanikâ predsjedavali,* zakone donašali i potvrdjivali, niti su odluke crkvenih sborova ikakove vriednosti imale, ako nisu od rimskih papa potvrdjene bile. Oni bijahu viekom smatrani vrhovnimi učitelji i zaštitnici prave vjere; suglasje s vjerom rimskoga biskupa bijaše vazda držano znakom prave apoštolske vjere; pristup njegov k nauci kojoj steče mu pobjedu u očijuh svega kršćanstva.

III. Prvenstvo rimske crkve i odtud je jasno, što znamenje pravoga kršćanina sastoji i u tom, da priznaje glavu i jedinstvo rimske crkve. Zato nas i uči katekizam rimsko-tridentinski: „Crkva je skup pravoviernih kršćana, pod vidljivom glavom rimskim papom, koji jednak nauk izpoviedaju i jedne svete sakramente primaju.“ U ovom zadnjem ogledu veli vrlo krasno sv. Irenej: „Po cielom svietu razplodjena crkva savjestno čuva vjeru i propoviedi, koje je nasliedila, kao da je jedna obitelj, ili jedno srce, jedna duša; pa što vjeruje i uči, to kao na jedna usta uči jednodušno i svoje potomke . . . . . Pa kao što je jedno sunce, koje obasjava sav ovaj svemir, tako svuda razprostire se jedna svietlost naukom i propoviedju, i razsvjetljuje sve ljude, koji hoće da dospiju do spoznanja prave istine.“ (S. Iren. adv. haer. l. I. cap. 3.)

IV. I sama je povjest zajamčila prednost rimske crkve i njezino prvenstvo nad ostalimi. Tečajem vjekova rušili su se pored nje gradovi i države, dolazili su i izčezavali narodi, i sama njekoč cvatuća boravišta u Aziji i Africi od

* Općeniti sabor u Efezu god. 431 zove tadanjega papu Coelestina I. izrekom glavom crkve, i nasljednikom sv. Petra.

Digitized by Google

dna su prevrnuta divljimi muhamedanskimi čopori; ali Rim osta Rim; ova je crkva svim buram vremena prkosila, te se je na njoj do slovca izvršila rieč Gospodnja: „Udari dažd i dojdoše vode, i dunuše vjetrovi i udariše o kuću: nu ona nepade, jer je bila na stieni sagradjena.“ (Mat. 7. 25). Amo podpuno dolikuju i rieči protestantičkoga učenjaka Herdera: „Da nebijaše rimskih papa, Evropa bi rado postala plienom silnika, pozorištem vječitih razprava, ili čak mongolskom pustarom.“ (Ideen zur Philos. der Gesch. der Mensch. B. 19).

I što je sv. Irenej (adv. hacr. lib. 3) još za svoje dobe o nasljedstvu vladika u obće govorio, najme: „znamo, koje su apoštoli u pojedinih crkva zavladičili, i možemo nabrojiti njihove nasljednike“ to možemo mi osebice, i s najvećom točnošću o nasljednicih rimskih papa reći. Sv. Petra nasljedio je sv. Lino, njega sv. Kletuš, za njime je zasio Petrovu stolicu sv. Klemens, pa onda sv. Anaklet itd. (Vidi: Chronolog. Verzeich. der röm. Päpste u Aleks. Ortaj-a: Papstwahl). Današnji papa Pio IX. u tom je častnom broju 259. Medju njimi su do 46 mučeničkom smrću preminuli, a do 100 ih je medju svete uvršćeno. — Pa kada se sjetimo, što su rimske pape tečajem cielih 19 stoljeća, da i najzadnjeg vremena od raznih protivnika pritrpili; tko će im zanijekati njihovu posebnu poglavarsku čast, njihovu vanrednu zaštitu? Tko neuvidja, da se na njih jasno ovršuju rieči spasiteljeve: „i vrata paklena neće vas nadvladati“ (Mat. 16. 17—18); „i evo ja sam s vama do skončanja svieta?“ (Mat. 28. 19).

V. Isti protestanski učenjaci priznaju prednosti prvenstva. Čuveni mudrac Leibnitz piše: „Jer je po suglasnom starinskom predanju Petar apoštol u metropoli svieta, u Rimu, crkvom upravljao, tamo mučeničkom smrću umro i nasljednika si označio, niti si je ikoji drugi biskup tu čast i pravo prisvajao, to i mi priznajemo prednost rimskih vladika nad inimi. — Zato je sigurno barem to, da papa imade pod-

Digitized by Google

puno odlučnu vlast u onom, što se nemože odgoditi do budućega crkvenoga sabora, ili ga niti nepotrebuje, i da su mu svi pravovierni poslušnošću obvezani. I to bi mi morali činiti iz ljubavi crkvenoga jedinstva, da Bogu dvorimo u onih, koje je on poslao. Jer mi moramo radje sve, da i najvcću štetu pretrpiti, nego da se od crkve odciepimo i razkolničtvo prouzročimo.“ (Leibnitz: System der Theolog). — Pustkuchen veli: »Ako je Isukrstova namjera bila, da sve svoje štovaoce po čitavome svietu spoji u jednu božju obitelj, naravna je posljedica, da ota zadruga, u koliko je vidljiva, takodjer vidljivu glavu mora imati; jer vidljiva crkva bez vidljiva poglavara nebi bila cielo, nego samo polovično tielo.“ (Wiederherstell. des echten Protest. Hamb. 1827).

VI. Rimske pape kao nasljednici Petrovi imaju dakle prvenstvo nad crkvom, ali je ota njihova prednost i s njom spojena vlast ograničena sv. pismom, predanjem i kanoničkimi uredbami. I u koliko oni njihove medje neprekoračuju, nam je skromna vjera usadjena, da su nepogrešivi u razlaganju nauka božjega i stavljanju ćudorednih zakona, dakako sa suglasjem ciele crkve. A rekli bi skoro, da i bez njega takova nepogrešivost obstoji; jer je nemoguće pomisliti, da bi kod mrtve glave tielo živilo, da bi sgrada temelj uzdržavala, da bi ovce pastira čuvale, niti može zabludjenik koga na pravu stazu izvesti. S prvenstvom rimske crkve spojeno je i obećanje Spasiteljevo, da će on viekom uz nju biti, a ta pomoć nebi obstojala, kada bi rimske pape u svom djelokrugu mogli griešiti.

§. 21.

Znaci prave Isukrstove crkve.

Budući je Isukrst osnovao vidljivu crkvu za sva vremena i narode, to je on nju morao da odlikuje i njekakovimi razlučujućimi biljezi, kojimi bi se ona od ostalih razaznavala, i

Digitized by Google

kojimi bi se pravovierni osvjedočili, da su u pravoj občini, u kojoj se jedino spasonosni nauk čuva, uči i predaje. Znakovi takovi jesu:

I. Jednota crkve. — Crkva je radi vjere ustanovljena, pa kao što je jedna vjera, tako može biti takodjer samo jedna crkva. Sv. Pavao apoštol piše: „Brinite se, da uzdržite duševno jedinstvo vezom mira. Usposobite se jednomu tielu i jednomu duhu, kao što ste pozvani jednim uhvanjem zvanja vašega. Samo je jedan Bog, jedna vjera, jedno kršćenje; samo je jedan Gospod i otac svih, koji je vrh svih, kroz sve i u svih nas.“ (Efež. 4. 3—6). Preporučuje im dakle jedinstvo veza: budite jedno tielo; jedinstvo vanjske dvorbe: jedno kršćenje; jedinstvo nauka i vjere: jedan Bog, jedna vjera, jedan duh, jedna nada zvanja svojega.

Sa jednotom crkve najuže je spojeno i jedinstvo njezino. Zato su apoštoli, propoviedajući vazda jedan i isti nauk, opominjali svoje sljedbenike, da budu u nauku i životu medju sobom jedini. U tom pogledu piše sv. Pavao: „Molim vas pako braćo imenom gospoda našega Isusa Krsta: da svi isto govorite, i nebudu medju vami razkolja, nego da budete savršeni u istoj misli i istom mnenju.“ (I. Kor. 1. 10). Jer kao što je jedno tielo, a udâ ima mnogo, pa premda su mnoga uda tielu, ipak su jedno tielo; tako i Isukrst. Jerbo smo s jednim duhom svi u jedno tielo kršćeni, i Židovi i pogani, i robovi i slobodni, to smo svi jednim duhom pojeni.“ (I. Kor. 12, 12—13).

II. Svetost. — To uči sv. Pavao apošt. pišući: „Isukrst je ljubio crkvu svoju, i sama sebe predao za nju, da ju posveti očistivši ju vodenom kupelji po rieči života, da si on sám učini crkvu slavnom, neimajuću ljage ili mrske ili šta takova, nego da bude sveta i neomrljana.“ (Efež. 5. 25—27). Apoštoli zovu kršćane članovi crkve „drugovi svetaca i domari božji“ (Efež. 2. 19) pače i samimi sveci, kao što se to

Digitized by Google

vidi iz lista Rimlj. 1. 7; I. Kor. 1. 2 i Petrove poslanice 2. 9: „Vi ste povod obrani, kraljevsko svećenstvo, narod sveti.“ — „Vi ljubezni moji u Rimu . . . sveti zvani“ itd. — Crkva je i zato sveta, jer su njezini članovi posvećeni sv. krštenjem; sjedinjuju se s Isukrstom u prisv. oltarskom sakramentu; jer ih duh sveti u inih sakramentih posvećuje i kriepi na život vječni; jer je ona čuvarica sv. vjere Isukrstove, izvor svih milosti božjih i blaženstva našega.

Ravno da sada članovi crkve neživé svi u svetosti, kao ni onaj razuzdani Korinćanac; ali radi grieha i razvratnosti pojedinih nemoramo cielu crkvu odsudjivati. Njoj je svaki grieh oduran, a mila joj samo božanska ljubav i mudrost; ona uzdiše i tuguje za takovimi, i prosi njihovo obraćenje. Crkva nije nikada pripustila ili povladila, da se vjera i ćudoredje ma i najmanje povriedi. Sudiona je uvjek mjesto, gdje se pravica dieli, ma se u njoj kadkada i nepravica učinila. — Ravnajmo se u tom po riečih sv. Auguština: „Neka se zato kriepostni nestraše, što i opakih ima u njihovu krugu, pa da bi zato kao mriežа razpali se, i iz družine istupili.... Jer kada se jednoč do obale dojadri, to jest, do konca života, biti će pravedna odlučba, ne preuzetnošću ljudskom, već rasudbom božjom.“

III. Katolička oli obćenita. — Jer je Isukrst hotio, da svi stvorovi ljudski pod suncem budu za sva vremena dionici njegova sv. nauka, rekao je apoštolom svojim: „idite, ter učite sve narode, i krstite ih u ime oca i sina i duha sv.; učite ih obdržavati sve, štogod sam vam zapovjedio; a eto ja sam s vami sve dane do konca vieka.“ (Mat. 28. 19—20). „Dobit ćete kriepost duha svetoga, koji će dojti na vas, i bit ćete mi svjedoci u Jeruzolimu i u svoj Žudiji, Samariji, i do na kraj zemlje.“ (Djel. ap. 1. 8). — Ona nije omedjašena na stanoviti priedelj ili narod, te zato i veli sv. Augustin: „svjetlo njezine jedinstvene vjere dopire od izhoda do

Digitized by Google

zapada sunca“ (u pslm. 47). A u objavi sv. Ivana čita se: „Ti si nas od svih pokolenja i jezika, od svih naroda i pukova svojom sv. krvlju Bogu odkupio; Boga našega učinio si nam kraljestvom našim.“ (Iv. 5. 9. 10.)

IV. Apoštolska. — Sv. Pavao apoštol veli: „dakle već niste gosti i tudjine, nego ste sugradjani svetaca i domari božji, sagradjeni na temelju apoštola i proroka, budući sam Isukrst glavni kamen uglovnjak“ (Efež. 2. 10, 20); a Petru je reko Isukrst: „Ti si Petar, i na toj stieni sagradit ću crkvu svoju“ (Mat. 16. 18). Zato i sv. oci u saboru carigradskom primetnuše izpoviesti svoga nauka „apoštolska,“ da ju svatko može razlučiti od ine. Budući je k tomu nauk, koji crkva uči, onaj isti, koji su apoštoli od Isukrsta primili, i jer biskupi glavari crkve jesu pravi nasljednici apoštolski: zato se i crkva katolička zove apoštolska. — Sv. Agustin veli: „Mnogo me koješta u katoličkoj crkvi uzdržaje: suglásje puka i naroda; ugled, dostojanstvo i veličje, koje si je crkva stekla; ugled, kojega su joj čudesa u početku njezinu pružala; neprekidno nasljedje biskupa, koji su do danas na stolici Petrovoj, a primili su od Isukrsta vlast, da pasu ovce njegove; dà i sam pridjevak „katolička crkva“ nedade mi, da se od nje odlučim. Pa da se ma koja razkolnička sljedba nazove katoličkom, kada ih stranac upita za skupštine katolikâ, to se ipak nitko neusudjuje pokazati im svoje crkve i kuće. To su oni nježni ali jaki vezi, koji pravovierne s crkvom spajaju. I ja nebi evangjelju vjerovao, da je bez crkvenoga ugleda. Jer sam ih slušao, kada mi rekoše: vjeruj sv. evangjelju, zašto nebi i onda slušao, kada mi vele: nevjeruj Manikeom“ itd. (Cortra. epist. fundament. c. 4 n. 5).

Digitized by Google

§. 22.

Rimska crkva posjeduje sve znakove prave Isukrstove crkve, te je uslied toga jedino spasonosna.

I. U rimskoj je crkvi *a)* jedinstvo. Ona je baštinik i potomak crkve Petrove, koja Bogom si dano prvenstvo izvršuje nad inimi crkvami, te sve kršćane kao živom karikom spaja i u jednu cielost veže; njezini članovi izpoviedajn svi jednu vjeru, obdržavaju isto bogoslužje, služe se jednimi istimi svetimi sakramenti. Kao što sv. Irenej veli: „Ako i jesu jezici različiti na zemlji, ipak je moć predavanja jedna te ista. Pak niti u Germaniji utemeljene crkve nevjeruju drugo, niti nenaučaju drugčije; niti crkve u Iberiji, niti u Galiji, niti na istoku, niti u Misiru, niti u Libiji, niti u sredini svieta utemeljene. Nego kô što je Bogom stvoreno sunce, koje cio ovaj sviet obasjava, tako isto razprostire se jedna svjetlost naukom i propoviedju, i rasvjetljuje sve ljude, koji hoće da do spoznanja prave istine dospiju.“ (Sv. Irenej. adv. haer. l. I. c. 3.)

b) Rimo-katolička je crkva sveta: jer joj je utemeljitelj svet. „Dadoh vam izgled svet“ (I. Petar I. 16). Glava njezina izvršuje sveto zvanje; jer nas uči svaku svetost, i pruža nam sredstva za postignuće svetosti vječite, Vjerouka, sakramenti, bogoštovje, hierarhijski red i uredba crkvena, to su bila ona moćna sredstva, koja su nam svagda, a osobito u doba progonstva nebrojene svece i ugodnike priveli u blaženstvo vječno. Zato su i zvali prve kršćane: odabrane, svetu braću, prave mudrace, savršene, ljubimce božje. — Posvećujuću moć rimo-katoličke crkve izpovieda najbolje sv. Justin, bivši njekoč mudrac poganski, riečmi: „koji smo jednoč putenosti podani bili, ljubimo sada angjeosku čistoću; njekoč smo čarali i vračali, sada služimo jednomu pravomu Bogu. Prije smo novac i blago cienili više nego išta, sada ih die-

Digitized by Google

limo sa siromaci i nuždnimi; njekoč smo se uvjek mrzili i jedan drugomu o glavi radili, a sada od kada smo Isukrsta spoznali, živimo svi u miru i slogi, moleći za iste svoje neprijatelje.“ (S. Justini. apol. 1). Isto tvrdi i stari Tertulian, dà i sam poganin Plinij mladji u svom listu caru Trajanu; a što piše sv. Klemens papa svršetkom prvoga stoljeća o svetom životu s Rimom ujedinjenih Korinćana, srav. sv. I. str. 23 i dalje Schmida: Hist. Kateh.

c) Rimo-katolička crkva je u pravom smislu katolička ili obćenita, jer je sbilja rašírena medju svimi narodi i posjeduje takova svojstva, koja svakomu čovjeku, ma pod kojim podnebjem, i u svakoj životnoj prigodi: u dobru i nesgodi, u žalosti i radosti, u težku i lahku, u progonstvu i miru, medju prijatelji i neprijatelji, medju griešnici i kriepostnimi, u bjesnilu strasti i mlakosti ćudi u pomoć pritječe uči, svjetuje, plaši, hrabri, napućuje, vodi, čuva itd. Obćenita je i neprestanim neprekidnim obstankom, i neoskvrnjenim čuvanjem i navještanjem svega onoga, što je Isukrst učio.

O obćenitosti rimo-katoličke crkve piše otmeno sv. Augustin: „Čvrsto se moramo držati vjere kršćanske i zajedničtva one crkve, koja je katolička, a katoličkom se nezove samo od vlastitih članova, nego i od svojih protivnika. Jerbo i sami krivovierci i razkolnici zovu u razgovoru s inimi crkvu katoličku, hoćeš nećeš, ne drugojačije, nego baš katoličkom. Nemogu bo ih razumjeti, ako ju drugim imenom označe, van kojim je u cielom svietu poznata.“ (Ver. relig. 12. n. 12).

a) Napokon je rimo-katolička crkva u istinu apoštolska; jer se prvenstvo njezino povlači upravo od sv. Petra, a i ini biskupi jesu u neprekidnoj povorci pravi nasljednici apoštola; k tomu je jedina rimska crkva viekom bila čuvarica, zaštitnica, učiteljica pravog apoštolskoga nauka, i nad njezinom istotom bdila je svojimi sabori i crkvenimi uredbami. Tertulian

Digitized by Google

u tom pogledu piše: „Neka (krivovierci) dokažu porekla svojih crkava, neka razviju red svojih biskupa, ali takovim nasljedstvom, da se vidi iskon njihov od apoštola i apoštolskih muževa, koji su s apoštoli uztrajali. Na taj bo način dokazuju crkve apoštolske svoje poreklo: kao što Smirska crkva navodi Polikarpa od Ivana namještena, a Rimska Klementa od Petra redjenog, što i ostale dokazuju.“ (De praescr. c. 32.)

Posljedak svega do sada rečenoga, možemo skupiti u rieči Vinka Lirinskoga, koji je u petom stoljeću živio i odvratio na pitanje: tko je pravi katolik? ovako: „Ono je istiniti, pravi katolik, koji božanstveni nauk, crkvu i tielo Isukrstovo ljubi; koji istini božjoj i katoličkoj vjeri ništa nepredpostavlja: niti ugled, niti darovitost, niti rječitost, niti mudrost svjetsku ma kojega čovjeka; već koji sva ta slabo cieni i uvažava, a u vjeri je čvrst, stalan; koji je nepomično odlučio, da samo ono ovrša i vjeruje, što je katolička crkva od uvjek u cielom svietu učila, držala, vjerovala. A kada on spazi, da se od kojekakovih novotara njojzi mnoga do danas nečuvena i neznana podmiću, neka je uvjeren, da je to napostovanje, a ne vjerouka. — Moramo se najviše zato briniti, da u katoličkoj crkvi sve ono držimo i vjerujemo, što se je uvjek, širom cieloga svieta i od svih vjerovalo.“ (Vincent. adv. haeres).

II. Kao takova jest crkva rimo-katolička i jedino spasonosna. To sliedi: *a)* iz onih rieči u dielih apoštolskih: „u nikom drugom spasenja nejma, niti je drugo ime pod nebom ljudem dano, po kojem da se spasimo, nego u Isusu“ (4. 12); pa jer nas jedino rimo-katolička crkva uči pravo štovanje i doličnu dvorbu tomu presv. imenu, njegov nauk i njegovoj volji, naravno je, da izvan nje nevidjesmo lica božjega. — To je takodjer jasno iz prispodobe kod Matije pripovjedane, gdje Spasitelj spoređuje kraljestvo nebesko čovjeku kralju, koji je oženio sina i mnoge na gostbu pozvao.

Digitized by Google

A budući pozvani nehtjedoše doći, rasrdio se domaćin, te je rekao: „u istinu velim vama, ni jedan od pozvanih neće okusiti se večere moje.“ (Mat. 22. 2). Ravno i kod sv. Luke 14. 24. — Isukrst je zato ustanovio crkvu, da se po njoj svi narodi spase; a jer smo svi za spasenje stvoreni, mora da smo svi i njezini članovi, toga radi da se njojzi pokoravamo, kao što se pojedina uda tielu, a cielo tielo duhu pokorava. Spasitelj veli: „tko crkvu nesluša, neka ti je kao poganin i publikan (Mat. 18, 17; srav. II. Tesalon. 3. 14); a kada je crkvu svoju utemeljio i poslao svoje učenike širom bieloga svieta, da propoviedajn njegovo evangjelje, primetnio je: „tko uzvjeruje i kršten bude, spasit će se; tko pako neuzvjeruje, odsudit će se.“ (Marko 16. 16). Kada je dakle crkva nuždan zavod za spasenje naše, tko hotimice i sa znanjem izvan njezina obćinstva živi i umre, neće u blaženu vječnost dospeti, što god bo je izvan ovčarnice, vuk dodje i razaspe ovce, uči sv. pismo. „Ako neizpunjujete volje oca moga, nećete uči u kraljestvo nebesko“ veli drugdje spasitelj (Mat. 7, 21); a tko je izvan crkve katoličke, kako će ju s. neznanja ovršavati? „Onaj pako sluga, koji znade volju gospodara svoga, a nepripravlja i nečini po volji njegovoj, biti će kažnjen veoma.“ (Luk. 12, 47).

b) To je nauke i sv. otaca. Sv. Augustin veli: „Spasenje i život vječni nepostiže nitko, van koji za glavu svoju priznaje Isukrsta; a Isukrsta nemože za glavu imati, tko nije u njegovu tielu, a to je crkva.“ A sv. Ciprijan piše: „Vjerenica Isukrstova nemože se preljubom obezčastiti; ona je neoskvrnjena, čista. Samo jednu kuću znade; svetost jedne osobe čuva s čistim stidom. Ona nas spasava Bogu, a djecu koju rodi prisvaja njegovu carstvu. Tko god se dieli od crkve a preljubnici se previja, izključava se od obećanja crkve, i tko crkvu zapušta, neće postići nagrade Isukrstove. On je stran, nesvet, neprijateljan. Jer nemože imati Boga za

Digitized by Google

oca, koji nejma crkve za majku; i kao što oni, koji bjehu izvan korablje Noeve, nisu izbjegli pogibelji, tako nemogu ni oni pogibelji uteći, koji su izvan crkve.“ (De unit. ecclae.)

III. Od ovuda nesliedi, da se onaj, koji je nedužan, i preko svoga znanja i volje izvan crkve Isusove nemože spasiti. S neznanjem se i negrieši; a jer je Bog svakomu čovjeku usadio naravni zakon u srce i sviest njegovu; kao što sv. Bernardo veli: „svakomu je Bog uz put uručio i jednu knjigu, a ta je savjest.“ (lib de conf); koji rado lista tu knjigu, i polag nje svoj život upravlja, sretan on, jer će sobom odnieti veliko blago u vječnost. Na ovce izvan stada božjega odnose se ponajviše one rieči sv. Pavla Solunjanom: „kušajte svaka, a držite se onoga, što je dobro“ (5, 21) te im tim razbor i razum u pomoć pruža. Srce nek ih nuka na zahvalnu i odvratnu ljubav njihova stvoritelja, razum i sviest neka ih ravna, a razbor neka im svieti na doživotnoj stazi.

§ 23.

Nepogriešivost crkve Isukrstove.

I. Kada je Isukrst crkvu svoju utemeljio, nije on hotio, da ona bude izvržena hiram slučaja i samovoljnih ljudi, koji bi njenom djelovanju mogli povoljne granice stavljati, ili joj nauk po volji tumačiti; već da bude vieran i nepogrešiv tumač Bogom joj izručena najsvetijega zaloga, stavio ju je pod svemožno okrilje svoje i zaštitu nepogrešivoga svoga duha. Zato je i temeljna vjera katoličke crkve, da ona učeć i tumačeć spasiteljem i apoštoli izručeni joj nauk nemože pogriešiti.

II. Ta je nepogrešivost bjelodana iz rieči Isukrstovih. Kada je apoštolom naložio, da idu u cio sviet pripoviedati sv. evangjelje, dodao je one znamenite rieči: „i evo ja sam s vami do na kraj svieta“ (Mat. 28. 20); što toliko znači: biti ću uvjek uz vas i vaše nasljednike, i pomoć ću vam,

Digitized by Google

da se moj nauk do skončanja svieta cio i nepogrešiv uzdrži. Kod Matije (16, 18) veli: „vrata ju paklena neće nadvladati“ t. j. da će svim neprijateljskim nasrtajem odoljeti i na vieke trajati. — Pa da u istinu apoštoli i učitelji crkve, kao slabi i nestalni ljudi, budu obezbiedjeni svake pogrieške, i da izpune svoje poslanstvo, trebali su izvanredne pomoći božje, koju im je Isukrst i obrekao. Govori im: „ja ću prositi oca, pa će vam dati drugoga utješitelja, da ostane s vami do vieka, duha istine, kojega sviet nemože dobiti, budući ga nevidi, niti ga znade. A vi ćete ga spoznat, jer će u vas ostati i u vas biti. (Ivan 14. 16, 17.) „Tješitelj pako duh sveti, kojega će poslati otac u ime moje, on će vas učiti sve, i sjećati vas na sve, štogod sam vam kazao.“ (Iv. 14, 26). „Kada pako dodje utješitelj .... on će svjedočanstvo dati o meni, i vi ćete svjedočanstvo dati, jer ste od početka sa mnom.“ (Ivan 15, 26, 27). „Još vam imam mnoga kazati, ali nemožete nositi sada. Ali kad dodje onaj duh istine, učit će vas svaku istinu; jer neće govoriti sam o sebi, nego štogod bude čuo, govorit će i što ima nadoći navjestit će vam.“ (Iv. 16. 12—15). Sva ova mjesta sadržavaju nedvojbeno obećanje o pomoći duha svetoga, koji će apoštole i njihove nasljednike kod navieštanja nauka Hristova svake pogreške čuvati.

III. Svjedoci su te nepogrešivosti i sami apoštoli. — Sv. Petar u svojoj prvoj poslanici piše: „što su njekoč proroci proricali, sada se po onih nauča, koji po poslanom s neba duhu sv. evangjelje navieštaju“, (1. 12); a sveti Pavao prisvajajući si i posebice nepogrešivost, piše Korinćanom: „mislim, da i ja imadem duha božjega.“ (I. Kor. 7. 40). Pa jer su apoštoli bili čvrsto uvjereni o zaštiti spasiteljevoj, kada god bi koje temeljne istine riešavali, nauke ćudoredne ukonjivali, obrede stavljali, viekom bi se pozavali na nadahnuće duha svetoga; kô što se to u sboru jeruzolim-

Digitized by Google

skom vidi, gdje tvrde, da su učinjene odluke duhom svetim stvorili: „Svidilo se je duhu svetomu i nam“ kažu u dielih apoštolskih 15, 28. — Tako su o nepogrešivosti svojoj apoštoli uvjereni bili, da je sv. Pavao mogao smjelo Galaćanom pisati: „Pa da vam mi, ili angjeo s neba ino evangjelje navješta, nego što smo vam navještali, bio proklet.“ (Galat. 1. 8). Zato i veli sv. Petar: „nauk gospodnji jest nepromjenljiv“ (Petr. I. 1, 25.), a sv. Pavao imenuje crkvu „kućom božjom, stupom i temeljem istine“ (I. Tim. 3, 15) dakle nepogrešivom, kako to umno dokazuje Fejer: Instit. dogm. I. 298. § 89 i dr.

IV. I sami su nasljednici apoštola držali nepogrešivost crkve kao temeljnu istinu. U dielih apoštolskih stoji: „Duh sveti postavio vas je (biskupe), da upravljate crkvom božjom“ (20. 28). To isto sliedi iz drugoga lista Timotiju 6—9, i od tuda, što je Isukrst očevidno hotio, da njegov nauk svagda i svi vjeruju, budući „hoće, da se svi ljudi spase, i k spoznanju istine dodju“. (I. Timot. 2. 4). Nu taj nauk i sveta objava božja nebi se nikada u svojoj čistoći mogla uzdržati bez nepogrešiva učiteljstva crkve, niti bi se pojedinac bezdvojbene izvjestnosti mogao dobaviti o sadržaju objave božje i sv. vjere, da crkva u svom djelokrugu može griešiti. Da božanstvenoj objavi manjka nepogriešiv ugled, koji sv. nauk božji nevaravo tumači, neokrnjeno čuva i svaku dvojbu o pravom njegovu smislu uklanja, moglo bi u njem biti subjektivnih, samovoljnih mnienja, samotvornih, promjenljivih nabožnih nazora, ali čvrstih, neuzkolebivih i nepromjenljivih osvjedočenja nipošto, te bi se i sama svrha objave osujetila. Zato i punim pravom zove sv. Pavao crkvu „piljem i temeljem istine“ (I. Timot. 3. 15) a sv. Augustin zasvjedočava njezinu nepogrešivost riečmi: „ako providnost božja udesom ljudskim neravna, što da se o vjeri brinemo; ako li je inače, budimo uvjereni, da je isti Bog i kakovu vlast stavio, o koju oslonjeni sigurno ćemo se spasiti.“

Digitized by Google

I crkva rimo-katolička oslonjena na tu nepogrešivu zaštitu duha svetoga, taki je u prvoj kršćanskoj dobi sastavljala simbole (vjeroizpoviesti), a kada su se odmetnici i krivovierci izrodili, označila je što jasnije svoje pravovierje, i razkolnike je izobćivala. Kada su se burna vremena slegla, držala je crkvene sborove, a ovih bogoslovna načela i uredbe scienili su svi kao glas duha svetoga. „Svidilo se je duhu svetomu i nam“ govori sv. Petar u sboru jeruzolimitanskom; a o prvom crkvenom saboru u Niceji veli sv. Atanasij: „rieč božja izučena u sveobćem saboru nicejskom, ostaje na vieke.“ (epist. ad eppos Africae). Radi nicejske vjeroizpoviesti dospio je sv. Hilarij u zatočenje; a sv. Ambrozij veli: „od nauka i načela nicejskoga sabora ni sâm mač neće me odvratiti“ (epist. 21). Leo, pridjevkom veliki, papa 5. stoljeća piše, da su sva ona, koja god je on učio i pisao kasnijim nepogrešivim, nepromjenljivim saborom kalcedonskim potvrdjena (epist. 65 ad Theod. ac epist. 78 ad Leon. Aug.) U zadnjem listu tvrdi: „Oni se nemogu smatrati katolici, koji nepriznaju sabora nicejskoga i kalcedonskoga.“ Istoga je mnienja i sv. Augustin (de Baptis. l. I. c. 7); a sv. Grgur veliki izrazio se je: „prva četiri sabora toliko cienim, kao četiri evangjelja“ (epist. 24 lib. I). Nije li tu jasno izrečeno nepogrešivo učiteljstvo crkve i iza dobe apoštolske?

V. Ali mi vjerujemo, da je srkva ne samo u svojih sborovih, već i rasejana po cielome svietu nepogrešiva. — Isukrst bo nije ograničio svoje zaštite na sabore, koji se nisu mogli često sazivati, već ju je podielio apoštolom i nasljednikom. To sliedi iz povjesti crkvene. Prva tri stoljeća nije mogla crkva da saboriše radi silnih progonstva, pa je opet ukorila mnoga bogoslovna načela, i izobćivala je sve protivne nauke. Ako je koja vjerozakonska istina ili ćudoredni nauk i bez crkvenoga sabora od svih biskupa i ciele crkve jednodušno primljen, budimo uvjerini, da crkva u takovu slučaju

Digitized by Google

negrieši; jer to nam sam razum veli: da Spasitelj nemože pripustiti cieloj crkvi griešiti zato, što nije ovu, oli drugu istinu u svom saboru riešila.

Dovodi se nepogrešivost rasejane crkve takodjer *a)* iz vjeroizpiesti apoštolske, koja je nadahnućem duha svetoga sastavljena, te ju i dan danas cielo kršćanstvo najjezgrovitijim zalogom vjere i nauka apoštolskoga priznaje, a u njojzi glasi 9. članak: vjerujem u sv. crkvu katoličku.

b) Iz one svesrdne, žarke privrženosti prvih kršćana prema poglavici rimskomu i njihovim biskupom, koja se zrcali u onih častnih pridjevcih, kojimi su ih označivali: apoštoli, duhovni pastiri, namjestnici Krstovi, crkovni angjeli, zviezde nebeske itd. (Theodoret. comment. in ep. ad Timoth. — August in psl. 45) i iz svjedočba Ignatija, Polikarpa, Irenea, Tertuliana i inih (Münscher in tract. de orig. ecclae cath. 173—190.)

c) I iz toga, što su prvi biskupi i pojedince odmetnike, razkolnike i doglavnike crkvene izobćivali, niti je ikoji papa ili ini tko god proti takovim odredbam kao nepravednim i protuzakonitim svoga glasa podigao. U tih izobćivanjih je njekako ugled čovječi s božanstvenim ujedinjen, njim posvećen; jer zato je nuždno nutrnje privolenje viernih, koje opet jedino zavisi od duha svetoga i od obećanja spasiteljeva, da će on najme biti s crkvom do zadnjega dana.

VI. Ta izvansaborna nepogrešivost dosljedna si je napokon iz spisa sv. otaca i učitelja. Tim imenom označujemo mi one svete ljude, koji su se poslje apoštola i učenika spasiteljevih u vjeri i nauku kršćanskom odlikovali; koji su osvjetlali crkvu svojimi silnimi i svetimi spisi; koji su čistoćom i svetošću svoga života bili svietlost svieta, sol pravoviernika; te ih crkva radi starine, iskrenosti, brižljivosti, kojom su nauk Krstov čuvali i učili, zove oci i učitelji. Ako su sv. oci i učitelji u ćudorednom i vjerozakonskom nauku složni,

Digitized by Google

jasan je to znak, da je takovo predavanje nepogrešivo, jer posjeduju znanje i iskrenosti. Zato se i veli u sv. tridentinskom saboru sjednici četvrtoj: „da se nitko neusudi sv. pismo s ogleda vjere i ćudoredja tumačiti proti jasnomu suglasju sv. otaca.“ (Srav. obšir. Fejer: Inst. Dog. I. 274—8.)

Napomenit ćemo ovdje njeke najznamenitije sv. oce i učitelje prvih šest stoljeća. Sveti oci te dobe odlični znanošću i svetošću života jesu: Klement rimski, Barnaba, Herma, Ignatij, Polikarp, Justin mučenik, Irenej biskup lionski, Klementa aleksandrinski, Tertulian, Origeni dr. Ova tri zadnja nespadaju strogo u broj svetih otaca nego u broj crkvenih spisatelja (scriptere Ecci: Kirchen-Schriftsteller), jer im manjka svetost. U koliko su se pako oni u dokazivanju i branenju nauka kršćanskoga osobitom i velikom znanošću odlikovali, dobiše odlično ime naučitelja crkvenih, kao što su bili iz iztočne crkve: Atanasij, Vasilj veliki, Grgur Nazianzenac, Ivan Zlatousti; iz zapadne crkve: Ambrozij bisku milanski, Augusti biskup hiponski, Jerolim, papa Gregorij veliki i kasnije pridruženi im Lav veliki, Tomo Akvinski, sv. Bonaventura i Hilarij biskup poitierski i dr.

§ 24.

Izvori nepogrešivosti crkvene; predmeti nepogrešivosti i način ovršbe nepogrešiva učiteljstva.

I. Da su apoštoli nepogrešivim bili, i to svaki pojedince, osvjedočili smo se iz dosadanjega; oni su pako svoj nauk dvostrukim sredstvom razprostranjivali: pismom i ustmenim priobćivanjem. Knjige, u kojih su nam nauk i život Isukrstov objavljeni, zovemo sv. pismo; a jer Ivan apoštol tvrdi, da je mnogo još koješta Isus tvorio, što nije u knjigah ovih „što da se pojedince piše, mislim da nebi ni sav sviet shvatio knjiga, koje bi valjalo pisati“ (Ivan 21. 25); pa go-

Digitized by Google

voreći u svojoj drugoj poslanici: „imajuć vam više pisati, nisam hotio hartijom ni crnilom (divitom), jer se nadam, da ću doći k vam i govoriti iz ustiju u usta, da bude veselje vaše podpuno“ (2. 12): zato i piše sv. Pavao Solunjanom: „držite braćo predavanja, koja ste naučili budi po rieči, budi po poslanici našoj“ (II. 2, 14); pa u listu svomu ljubljenomu učeniku Timotiji: „Drži oblik zdravih rieči, koje si od mene čuo u vjeri i ljubavi Isukrstovoj“ (II. 1. 13); a drugdje: „i što si čuo od mene pred mnogo svjedoka, to povjeri viernim ljudem, koji budu sposobni i druge naučati“ (II. Tim. 2. 2. — Obširnije Geor. Fejer. Insf. Dog. I. pag. 262 § 82).

Izvori dakle crkvene nepogrešivosti jesu predanje i sv. pismo, koje je pod zaštitom i nadahnućem duha svetoga pisano. „Čitajte u sv. pismu“ — piše sv. papa Kliment u prvoj poslanici Korinćanom — „budući ovo orakul duha svetoga“; a sv. Irenej veli, da je sv. pismo savršeno, budući „kazivano od slova božjega i duha njegova,“ sbog česa ga naprosto „scripturae dominicae“ imenuje. (Advrs. haeres. 20). Crkva se takodjer u nauku i odlukah svojih vazda pozivala na izreke sv. pisma, kao na izreke božje i duha svetoga — Pa ni s ovoga uzroka neda se posumnjati, da nije sv. pismo pisano nadahnućem sv. duha, što na papiru (hartiji) zabilježena pogreška mnogo više kvara može prouzročiti, nego griešna, neoprezna rieč. — O Spasitelju pako nemože se misliti, da je on slabim, neukim ljudem hotio pripustiti, neka bi njegov nauk po svom znanju i uvidjenju ma i pogrešnu svietu i vječnosti pismom predavali, jer je on vječna istina, koja nemože varati.

II. Ali ta se nepogrešivost crkve proteže samo na polje spasonosnoga kršćanskoga nauka; jer ju je Isukrst uprav zato i podielio crkvi, da sav njegov nauk, koji nam je objavio, kroz sva vremena bude čist i nesumnjiv svietu do-

Digitized by Google

stavljan. Predmeti, na koje se nepogrešivost crkvenoga učiteljstva proteže, jesu od prilike sljedeći:

1) Crkva može nepogrešivo ustanovljivati zakone, temeljeće se na sv. spisih staroga i novoga zavjeta;

2) Crkva može nepogrešivo odlučivati, koji su nauci sbilja božanstveno predani a koji nisu;

3) Crkva nepogrešivo tumači sveto pismo i predavanje;

4) Crkva je u obće nepogrešiva u čuvanju i navještanju svega kolikoga kršćanskoga nauka spasovnoga, protezao se on na vjeru oli na ćudorednost. Napokon je

5) Crkva je nepogrešiva u svojih sudačkih odlučivanjih o dvojbah i prepirkah, koje nastanu glede kršćanskoga nauka spasovnoga, i u spoznanju i odsudjivanju krivih nauka, pravomu nauku protivnih. (Srav. D. Martin: Vjerouk. I. 244).

III. Načini, kojimi je sv. mati crkva svoje nepogrešivo učiteljstvo ovršavala, jesu vjeroizpoviesti i crkveni sabori.

a) Simbola jesu kratak zadržaj ciele vjere. Svi bo neumiju čitati, niti uprav radi raznih briga i poslova čitati mogu sv. pismo i svete oce; pa da takovi neostanu u duševnoj tamnosti, već da i njim svietli luč vjere na životnoj stazi spasenja, stavila je brižna mati crkva najglavnije istine u njeke molitve, te je tako vierne svoje uputila u načelih i temeljnih istinah vjere.

Najstarije vjerovanje jest apoštolsko, koje svim sljedovavšim za osnov i temelj služi. — O postanku te vjeroizpoviesti piše sv. Augustin: „Prije nego su se apoštoli po nalogu gospodnjem razišli u cio sviet, da pripoviedaju njegov božanstveni nauk, zaključili su nadahnućem duha svetoga, da svu kršćansku vjeru spoje u malo riečih, i tako postade vjerovanje apoštolsko“ (sv. August. sez. 59).

Digitized by Google

Druge glavnije vjeroizpoviesti jesu:

1) simbol nicejski, (od god. 325), koji radi krivoga Arijeva nauka točnije označuje nauk o drugoj osobi Isusu Krstu;

2) simbol nicejsko-carigradski, koji se i danas pod svetom misom rabi, označuje točnije nauk ob osobi duha svetoga;

3) simbol tridentinskoga sabora, koji je najobširniji i najtočniji, a sastavljen je radi krivovierja 16. vjeka.

Ina poznatija vjerovanja jesu: simbol sv. Athanasije, koji razpravlja obširno nauk o presv. trojstvu; vjeroizpoviest četvrte lateranske sinode (12. 15) za Inocentija III. sastavljen, a razlaže takodjer nauk o presv. trojstvu i pobija krive, njoj protivne itd.

b) Crkveni sabori poput onoga u Jeruzolimu (djel. ap. 15) zato su bili sazivani i obdržavani, da se u njih suzbiju kriva i krivovierska mnienja u predmetih vjere i ćudoredja, te da se naukovnimi ustanovami učvrsti, što se ima vjerovati, činiti, što li odbaciti i izbjegavati. Zato su crkveni sabori bili uvjek u velikej cieni i od svih jako uvažavani. — Već Konstantin car kao katekumen izjasnio se je o nicejskom saboru: „da su svi biskupi u suglasju, to je djelo duha svetoga, koji ih rasvjetljuje, i izreke njihove jesu orakul duha svetoga“ (Socrat. hist. eccl. l. I. c. 9); a oci Armeniani prose Konstancija: „dopusti nam, da izpoviedamo vjeru svojih otaca, jer su ju nadahnućem duha sv. i pomnjivim premišljanjem i savjetovanjem utemeljili.“ — I iz tih je rieči jasna nepogrešivost crkve u predmetih vjere i ćudoredja; u takovih bo je saborih predstavljena ciela crkva, a Isukrst je rekao, gdje su dvojica u ime njegovo, on je treći medju njima.

Glavniji crkveni sabori bili su ovi:

Digitized by Google

1) prvi sabor u Niceji držan g. 325. proti Ariju niječućemu božtvo Isusa Krsta (Srav. Stollb. Rel. Gesch. Th. 10. — Schmid: Hist. Kat. I. 127);

2) prvi sabor u Carigradu god. 381. držan proti Macedonijanom, koji su nijekali božtvo duha svetoga. U njem je sastavljen simbol nicejsko-carigradski još i danas u naših crkvah rabljen;

3) sabor u Efezu, kojega je Celestin papa god. 431. sazvao, da se susbije krivi nauk Nestorijev, koji je nijekao hipostatično sjedinjenje obijuh naravi u Isusu Krstu (Srav. Theodoret. hist. eccl. — Schmid. I. 337 i dr.);

4) sabor držan u Kalćedonu god. 451, proti Eutihijanom i Monophisitam, jer su nijekali dvoju narav u Isukrstu. Lav veliki tvrdi, da ono nije kršćanin katolik, koji nepriznaje sabora kalćedonskoga. (5. Fejer. Inst. Dog. I. 310);

5) drugi sabor u Carigradu držan je proti trima kapitulima god. 553.;

6) treći sabor u Carigradu saborisao je god. 680. proti Monotheletam;

7) drugi sabor u Niceji god. 787. držan je proti kipoborcem, sazvan nukanjem carice Irene (Srav. Hist. Kat. II. 77—80);

8) četvrti lateranski sabor držao je papa Inocencijo III. god. 1215. radi križarske vojne i proti tadanjim krivoviercem. U njem je sastavljen lateranski simbol i zapovied, da se svaki kršćanin najmanje jedan put, i to u vrieme uskrsa, izpovjediti mora;

9) sabor u Ferrari i Fiorenciji, sazvao je papa Eugen IV. (1438—1439) radi sjedinjenja istočne crkve sa zapadnom. (Srav. Guill. Handb. Th. I. St. 241). — Kratki pogled ciele raspre i dvokratnoga saborisanja, god. 1098. i 1439. vidi u Schmidu I. 184;

Digitized by Google

10) Napokon posljedni sabor u Tridentu, otvoren od Pavla III. 1545., za Julija III. nastavljen, i za Pia IV. 1563, dovršen. Držan je proti tadanjim krivovjercem Protestantom, Reformatorom, Kalvinom i inim, pa da se poboljša crkvena stega.

Bilo je i drugih sabora, koji se nemogu kao obćeniti smatrati, ali su od velikoga zamašaja. Takovi su Kostnički (1414—1418.), u kojem je naš Hus na lomaču odsudjen; Bazilejski god. 1431; spomenuti sabor od 1098. pod papom Urbanom, u kojom su 123. vladike bili skuljeni, da uglave jedinstvo istočne crkve sa zapadnom; sabor u Lavaux god. 1368, gdje se je odredilo, da se u jutro kao i u večer zvoni na pozdravljenje gospino itd.

IV. Nepogrešivo svoje učiteljstvo ovršava crkva takodjer tridentinskim ili rimskim katekizmom. On je bio 1566. na zapovied Pia IV. sastavljen, izdan za dobe tridentinskoga saborisanja i od više pokrajinskih sinoda i biskupa odobren, a sada u cieloj crkvi primljen i uveden. — Pobočna su sredstva još: crkvene liturgijske knjige: misal, pontifikal, ritual i dr. Da su to valjana sredstva nepogrešivosti crkvene svjedoči sv. Augustin, koji u njekoj poslanici tvrdi: „drzovita je to ludost misliti, da može ono biti nepravo, što svakolika crkva izvršava.“ (Epist. 118).

Dodatak.

I. U kratko ćemo preglaviti, što smo do sada govorili. Od Isukrsta utemeljena crkva jest sveta, nepogrešiva, vječita. To sliedi:

a) Iz same božanstvene objave. Istine, koje nas ona uči, i zapoviedi, koje nam ona nalaže, jasan su svjedok božanstvenoga izvora i njihove bezkonačnosti. Kako krasni i uzvišeni jesu njeni nauci! Uči nas, da je jedan Bog, gospodar.

Digitized by Google

i stvoritelj neba i zemlje, — da je on uzdržalac i ravnatelj svega stvora, — da je otac svih nas, — da je svemoguć, predobar, presvet. On je sveznajući i pravedni sudija. — A mi istina da smo razumni, ali umrli stvorovi, koji se moramo Bogu ocu našemu klanjati i njemu dvoriti, da se spasimo. Bog da motri srce naše. Dvorba njemu nestoji u klečanju i sklapanju rukû; nije on zadovoljan, ako mu vapijemo: Gospodine! Gospodine! moramo mu se u duhu i istini moliti; a to mu je najugodnija dvorba, ako mi udovicam i ubogim pomažemo, sirote i bolestnike dvorimo, i srce naše svakoga zla čuvamo.

Pa tako je uzvišena i božanstvena ćudoredba. Sve zapoviedi, koje god nam je Bog objavio, smjeraju na naše zemaljsko i vječito blagostanje. Moramo u Boga vjerovati, uhvati se, ljubiti ga, slušati ga, i biti mu odani u njegovu volju. Moramo iskrnjega ljubiti kao sebe istoga. Dužni smo, da najtočnije vršimo sve zapoviedi prama sebi, prama Bogu, iskrnjemu i starijim. A da li to nisu uzvišene i blagotvorne zapoviedi? Sam dakle zadržaj sv. objave jamči, da će i njena učiteljica, crkva rimska, vječita biti i nepogrešiva, kad je njezin izvor svet a nauk svet i vječit.

b) Isto nas uče i obećanja Spasiteljeva. „Ti si Petar i na toj ću stieni sagraditi crkvu svoju, i vrata paklena neće ju savladati“ (Mat. 16. 17, 19) reče Spasitelj Petru. — Kao da je govorio: poput jedne sgrade, koja je na stieni čvrsto sagradjena, niti se broji, da će se survati; isto su tako crkva i vjera, koju sam joj objavio stalni, niti će ih sila ma kakovih doglavnika obaliti i zatrti. — Drugdje govori Spasitelj: „evo ja sam s vami do zadnjega dana“ (Mat. 28. 20) Isukrst dakle, koji sada ob desnoj oca svoga stoluje, uzdržatelj je i zaštitnik svoje crkve. Da li će ona na taj način ikada prestati? Pa da joj Bog zna kakove pogibelji zaprieteː zloća, nevierje i sva paklena moć, da se proti sv. crkvi

Digitized by Google

dignu; opet će ona ostati čista, ciela i čvrsta; Isukrst bo je njezin zaštitnik, njezina stiena. — A on je takodjer obećao: „nebo će i zemlja proći, ali moje rieči neće ostati neizpunjene“ (Mat. 24, 35), te joj je tiem zajamčio, da će sigurno primiti duha istine, koji će ju učiti svaku istinu; „jer neće govoriti sam o sebi, nego što god bude čuo, govorit će i što ima nadoći, navestit će vam“ (Ivan 16. 12, 15).

c) Da je crkva vječita, a nauk njezin svet, nepogrešiv jasno je to iz same povjesti. Kolike zapreke i progonstva pretrpila je ona u svom početku! Nauk njezin bijaše Židovom sablazan, poganom ruglo. Već njezin utemeljitelj a naš Spasitelj bio je grdjen, progonjen, mučen, i čak na križ prikovan. A zašto? Zato, što je božanstveni svoj nauk učio, propoviedao. — Poslje smrti svoga učitelja razprostranjivali su njegovi apoštoli božanstvenu mu objavu. Pa što im je bilo zato? I oni bijahu progonjeni, u tavnice bacani, mučeni, ubijani, najokrutnijom smrću moreni; a zašto? Jer su se kao uda učeće crkve Spasiteljeve naukom i životom svojim trudili, da mu kraljestvo njegovo napuče, da nauk njegov što dalje rašire.

Pa i prvim kršćanom nebijaše bolje. Nisu se smjeli u javnosti za kršćane priznavati; svoje bogusluže i pobožnosti svoju morali su noćom i u podzemnih špiljah obavljati. Mukami, koje samo razvraćeni um čovječi može izmisliti, silili su ih, da od crkve i vjere odpadnu i krivim bogovom žrtvuju; otimali su im kuće i imanja; najzamamljivijimi obećavanji nastojali su, da ih od krščanstva odklone. Morali su iz jednoga mjesta u drugo bježati, sav svoj imetak napuščati, u vječitom smrtnom strahu živiti i najgrozovitije muke izčekivati. — Pa to progonstvo trajalo je tri stoljeća.

Tko nebi mislio, da se crkva i njezin sv. nauk zatrti mora? Pa gle! Uprav u to vrieme najžešćega progonstva bila je crkva u najljepšem cvietu, onda se je njen sv. nauk

Digitized by Google

najtočnije ovršavao, onda življahu najrevniji kršćani. Da su vjera i crkva djelo ruku čovječih, nebi odoljeli tako bezprimjernim progonstvom. Ali djelo božje nemogahu uništiti. — Iz krvi sv. mučenika, koji su radosno život i imanje polagali za vjeru kršćansku, kao da su novi, bezbrojniji kršćani niknuli. Mnoga je mati scienila, da je sretna, ako su joj sina na stratište odvukli. Silni mladići i djevice rado se žrtvovahu za Isukrsta. U sried tih žestokih progonstvâ jačala se je i širila crkva.

Pa koliko bura i nepogoda morao je taj brod božji podnieti evo za 19 stoleća od raznih krivoviernika, koji su se iz petnih žila trsili, da čisti nauk božji izopače, oskvrne i mnogu nedužnu dušu u bludnju zavedu! Ali željeno brodolomje nisu mu još njezini neprijatelji oprtili. Viekom je cio i slavodobitan iz najopasnije bure izplavio brodić Isusov. I još danas čuva crkva božja nauk njenoga nebeskoga učitelja čist i neokrnjen, i brani ga stalno krvlju i životom proti svim neprijateljem. Nije li se dakle proročtvo spasiteljevo viekom izpunjavalo: da ni jedna moć paklena neće ju nadvladati! — Pa kao što je crkva od prvoga svoga iskona tja do danas vazda bila čvrsta i stalna braniteljica nauka božjega, prem je silnu progonstva podniela, (I. Timot. 3, 5); tako će i do zadnjega dana biti.

II. Kako ćemo se zato prama njoj ponašati:

a) Nemoramo biti malodušnimi poput apoštola kod Mat. 8, kada crkvu neprijateljske bure napadaju; jer i danas imade ih, koji ju nasréu, progone, koji ju podkapaju. Protivnici su to vanjski i nutrnji; ali još ni jedni nisu ju makli s njezina temelja, što više, mnogi se survaše u istu jamu, koju su njoj bili kopali. I naravno; sagradjena bo je na stieni, koju ni vrata paklena neće oboriti (Mat. 16. 18); na „temelju apoštola i proroka, buduć je sam Isukrst glavni kamen uglovnjak“ (Efez. II. 19, 20). — Nebojmo se, da će slabi, ništetni

Digitized by Google

ljudi djelo svemogućih ruku božjih razoriti, ta on je obećao, da će do skončanja svieta trajati! Nije li nam Spasitelj tečajem do bliza dvie hiljade godina dovoljno jamstvo dao, da on svoje crkve nikada neće ostaviti, i viekom ju zaštićivati hoće? Da, sigurno vjera Isukrstova neće nikada prestati, ma da se svi bezbožci i sav pakao proti crkvi njegovoj podigne, da se ciele pokrajine od nauka njegova odcjepe! Zato se u drugih strana ini narodi ka kršćanstvu obraćaju. — Pa gdje su protivnici naše svete crkve, koji joj njekada o glavi radijahu, koji ju napadahu? Nejma ih, a mnogim se je i trag zatrô. Ali crkva Isukrstova još je viekom slavodobitna; još je što i njekoč bijaše, stup i temelj istine. Pa kamo će oni neprijatelji, koji se i danas proti crkvi uzdižu? I njih će jednoč nestati, i njimi će se spomen zatrti. Ali crkva Isukrstova biti će i u buduće slavodobitna, ostati će i u buduće stup, stiena, kamen uglovni vjere Isukrstove.

b) Milošću božjom dospjeli smo mi u brod katoličke crkve; ali nam to ništa koristiti neće, ako neposjedujemo prave vjere. Da li bi se bez vjere mogli spasiti? Sigurno ne. Nastojmo dakle prije svega, da se u vjeri učvrstimo. — Sliedimo krasan izgled naših kriepostnih i pobožnih otaca, koji su cienili, da su tim najsretniji, što su kršćani. Istine svetoga nauka Hristova neka su nam srcu i duši prirasle; što koji dan, to se više u njih usavršavajmo. Odanom ćudi i krepkom vjerom držimo sve ono, što god je Bog očitovao, Isukrst učio, a crkva mati katoličanska vjerovati zapovieda, bilo pisano ili ne. Vjera je svim nam ljudem potrebita za postignuće spasenja vječnoga; veli bo apoštol: „bez vjere nemoguće je Bogu ugoditi.“ (Žid. 11. 6). Tko želi k Bogu dospjeti, mora vjerovati da on bitiše, i one koji za njim čeznu i traže ga, da nagrađuje. „Tko vjeruje i kršten bude, spasit će se, a tko nevjeruje, odsudit će se“ veli Spasitelj kod Marka na pogl. 16. 16.

Digitized by Google

c) Vjera je dakle za spasenje potrebita, ali ona mora biti djelotvorna, to jest, mi moramo vjeru svoju i djeli zasvjedočiti. Ako objavljeni nauki božji samo vjerujemo, tiem nismo već spašeni. Pa ipak je sila svieta, koji misle, da sve podpuno vjeruje, a poleg vjere nežive. Netrpe da se preko vjere lošo sbori; ali im ništa sviest neotežćuje, ako im je življenje lošo i opako. Otakovim dolikuju one rieči Spasiteljeve: „Ne onaj, koji mi veli: Gospode! Gospode! ući će u blaženstvo nebesko, već onaj, koji izpunjuje volju oca moga.“ (Mat. 7. 21). Zato i veli sv. Jakob apoštol: „šta vam, braćo, koristi, ako tko veli, da vjeruje, a djela mu nisu prema vjeri udešana; da li će ga sama vjera spasiti?“ (2. 14); a drugdje jamči on: „kao što je mrtvo tielo bez duha, tako je i vjera bez dobrih djela mrtva.“ (2, 26). — Dakle sve naše misli, želje, rieči, djela priljubimo vjeri, t. j. kriepostnimi čini zasvjedočimo vjeru svoju.

Pa ovdje smo se osvjedočili, da je crkva spasiteljeva vječita; sâm bo ju je Svevišni u sried progonstva kriepio i uzdržavao, a to će i u buduće činiti. Nemojmo se dakle strašiti niti bojati, da će ikada naša crkva, a s njom i vjera prestati. Dok je svieta i vieka biti će i ona. Nastojmo samo, da se u vjeri učvrstimo; da si što obilnije znanje vjerouke prisvojimo. Nastojmo, da izbjegnemo svakoj pogibelji i zavodljivosti griešnoj; mrzimo svako zlo, osobito onakove osobe, koji nas huškaju proti crkvi i vjeri. Zasvjedočavajmo vjeru svoju kriepostnimi čini; svete zapovjedi božje neka nam budu sladkim jarmom. Tada će brod spasiteljev, na kojem su već nebrojeni u sretnu vječnost prebrodili, i nas u rajska prebivališta prevesti; pa ma nam rieka života našega i more ovozemskih protivština Bog zna kako uzburkano bilo. Tada ćemo sretno prispjeti u luku vječitoga blaženstva i trajnoga pokoja, u nebeski grad Jeruzolim, gdje će ugodnici i izabrani božji na vieke hvaliti i slaviti njegovo veličje.

Digitized by Google

II.

DOGMATIČNI DIO.

Digitized by Google

„*Deus i tantum ad intelligentiam nostram oloquii sui temperavit sermonem, quantum comprehendere ad sentiendum naturae nostrae posset infirmitas.*“ (*Hilar. l. I. De Trinit*).

„*Quam magnificata sunt opera tua Domine! Nimis profundae factae sunt cogitationes tuae. Vir insipiens nen cognoscet, et stultus non intelliget haec.*

(*Psl. 91. 6*).

Digitized by Google

Uvod.

Milosrdni je i svemožni Bog čas po prorocih i inih svetih ljudih, čas čudesi i neposrednimi objavami navješćivao svoju volju narodu odabranomu. Na posljedku je poslao svoga jedinorodjenoga sina, da nas ubaviesti o svojih savršenostih, pouči o čovječoj svrhi i pruži nam sredstva za njezino postignuće. Sv. Pavao apoštol piše u tom ogledu: „Mnogovrstno i na mnogo načina govoraše njekoč Bog ocem po prorocih; najposlje nam je ovih dana govorio po sinu, koga je postavio baštinikom svega, i po kom je i sviet učinio. On je svjetlost slave i slika njegova bistva: sva krepošću rieči svoje nosi, i tvori očišćenje od grieha; zato sjedi sada ob desnoj veličanstva božjega u visini, i toliko je bolji od angjela, koliko je od njih odličnije ime baštinio. Komu bo angjelu reče kad: ti si moj sin, danas rodih tebe? I opet: biti ću mu otac, a on će mi biti sin? A kada svoga prvorodjenoga u sviet uvadja, veli: da se klanjaju njemu svi angjeli božji. I angjelom zaisto govori: koji čini angjele svoje duhove, a službenike svoje plamen ognjeni. A sinu: priestolje je tvoje, Bože, na viek viekâ; žezlo kraljestva tvoga jest žezlo pravde. Ljubio si pravdu, a mrzio na nepravdu. Zato pomazà tebe, Bože, Bog tvoj uljem radosti većma od dionika tvojih. I ti si, Gospode, u početku zemlju utemeljio, a nebesa su djelo ruku tvojih. Njih će nestati, a ti ćeš ostati; i kao odjeća ostariti će i promieniti će se; ti pako onaj isti jesi, i godine tvoje neće pomanjkati.“ (Žid. 1. 1—12).

Digitized by Google

Iz cieloga lista vidimo: da je taj poslanik božji veći od patrijarka i proroka staroga zavjeta; da je nad svim ovim stvorenjem, prije kojega je postanka već bistvovao; da je bio kod Boga, u Bogu, s Bogom; da je sam Bog. U njem je jasno veličje i slava Svevišnjega; savršenosti božje podpuno su u njem izražene. Naziremo u njem pravi i podpuni lîk Boga i čovjeka; bez kojega volje ni vlas s glave nespada, pred čijima očima otvorena su srca i bubrezi ljudski, a ovamo je opet podvržen težkoćam ovoga svieta. O njem znamo, da je i viekom naš dobrotvor, u porodu i u smrti nam ravno dobar; a najveću ljubav da nam je zasvjedočio silovitom smrću, koju je za nas pretrpio, da nas odkupi od vlasti nečastive i od vječne kazne.

On je nad svimi angjeli Bogom od vieka rodjen, naš spasitelj. To je zvanje sina božjega već prvom čovjeku navješćeno. Bog ga sam slika kao budućega osloboditelja naroda čovječega, koji će poprimiti mesijansko zvanje, vèće, plemenitije i uzvišenije od zvanja angjeoskoga; zato u svetom pismu podredjuje on te izvrstne duhove službi njegovoj: „angjeli tvoji nosit će tebe na rukuh svojih, da gdje o kamen neporaziš noge svoje“ veli se kod pslm. 90. 11 i kod Mat. 4. 6. Oni ovršavaju volju njegovu kao vjetar i munja, a ljube ga više, nego sjena čovjeka. — I premda se sin božji drugdje zove službenikom svoga oca, to je on ipak vječiti kralj u kraljestvu svom, pravedan i mudar. „Pravedan si, o Bože! upravljaš i ravnaš nas poleg najumnijih zakona mudro i pravedno“ veli se kod psalmiste (32) odnosno na sina; a drugdje se veli, da su putovi njegovi nedokučivi, ali sve da nas želi u svoje kraljestvo privesti, medju svete i obrane svoje.

Taj sin Svevišnjega, to „slovo“ božje, kako se u sv. pismu zove (Ivan I), upùti se i postade najuzvišeniji nebeski

Digitized by Google

učitelj. Učio nas je savršenosti božje; slikao nam je blaženstvo svoje onoga svieta; odkrio nam je budućnost našu onkraj groba, gdje ćemo u kući oca njegova uživati vječno blaženstvo, ako budemo nauk, savjete, primjere njegove vierno sliedili, — a dospjeti u najskrajniju nevolju, ako ih budemo zanemarivali. I što nas je to „slovo“ božje učilo, potvrdilo je svojim životom, smrću, proročtvi i čudesi, najpače vlastitim uskrsnućem. Zajamčilo je tiem svoj nauk o stvorenju svieta i prvih ljudi na sliku božju; o Bogu u prisvetom trojstvu; o neumrlosti duše; o providnosti, odredbi i pravednom sudu njegovu; o užitku grešnikâ i pravednikâ u vječnosti itd.

Uči nas, kako je prvi čovjek sagriešio, pravednost, svetost i neumrlost svoju izgubio, te duševno unesrećio se; a on iz ljubavi prema nam da se toliko snizio, te nas izgubljene svoje ovce kao dobar pastir tražio, da rasvjetli svakoga čovjeka dolazećega na ovaj sviet; da zadovolji ne samo za naše, već i za griehe cieloga svieta; da nas s ocem svojim izmiri krvavom žrtvom na drvetu križa. Pa da nam ostane i u buduće takovim dobrotvorom, i da nas viekom u dobru kriepi, ostavio nam je sam sebe za užitak u presvetoj euharistiji, i utemeljio ostale sv. sakramente, po kojih možemo sveti primjer njegov slediti, da budemo savršeni, kao što je otac njegov nebeski savršen.

Uči nas dalje to „slovo“ božje, da ono sada stoluje ob desnoj božjoj, te nevidljivim načinom upravlja svojom crkvom, koju si je skupom cienom, cienom krvnom prisvojio; da ju upravlja, ravna i bdije nad njom milošću svojom; da u svakoj pravednoj duši stoluje, i kao vješt mornar ravna nam život nas k luki vječnoga prebivanja. — Najpače svojom uzvišenom propoviedju na gori uči nas, kako imamo podnašati ovosvjetske težkoće i protivštine, te da je blažen onaj, koji traži najprije pravdu božju i kraljestvo nebesko, jer plaća njihova jest obilna u vječnosti.

Digitized by Google

O svem će tome biti govora u dogmatičnomu dielu, koji ćemo na četiri odsjeka razdieliti: I. glasit će o Bogu, stvorenju svieta i providnosti; II. o padu prvih ljudi i njihovu odkupljenju po Isusu Krstu; III. o Isukrstu kao posvetitelju po svetih sakramentih; IV. o odluki božjoj, završenju našem i ovoga svieta.

Digitized by Google

ODSJEK PRVI.

O BOGU, STVORENJU SVIETA I PROVIDNOSTI.

Poglavje prvo.

O božjem bitisanju i biti.

§ 1.

Bog je nepojmljiv, ali je ipak.

I. Kada bi slabi čovječi um kakav pojam o Bogu mogao i smio staviti, nebi ga bolje označio, neg vlastitimi njegovimi riečmi kod Mojsije: „ja sam onaj što jest“ (II. 3, 14); t. j. što sam po sebi sam, i moje savršenosti nemože nitko pojmiti niti izraziti. Zato i veli sv. Pavao u listu Timotiju: „božje je prebivalište u nedohitnom svjetlu, koje čovjek niti je vidio, niti vidite može“ (6. 16); a drugdje: „Boga nemože nitko pojmiti, van duh božji.“ (I. Kor. 2. 12). — Isto uče i sv. oci. — Sv. Augustin veli: „Da mogu Boga shvatiti, bio bi i sam Bog;“ a sv. Grgur piše: „Sve što se o Bogu veli, nije njega dostojno, uprav zato, jer se može reći; njegova bo veličja i slave nemože um čovječi ni dokučiti, a još manje usta riečju shvatiti i izreći.“ (I. 20. mor. cap. 25). Nazvao ga dakle, kako sv. Bernard veli, mudrim, dobrim, blaženim, sve si rekao, ako samo rečeš: on jest. (De consid. lib. I. cap. 6).

Digitized by Google

I sami poganski učenjaci tvrde božju nedohitnost. Kada je jednoč kralj Hiero pitao mudraca Simonidesa, što je Bog, izprosio si je on jedan dan za domišljanje, sutra dva, preko sutra tri, zatim četiri itd.; a kada je to otezanje Hieru dosadilo, odvrati Simonides: „Ah! što god` dulje promišljam, da dokučim, što je Bog, sve mi je nepojmljiviji, niti ga mogu označiti.“ (Cicero de nat. Deor.) — Tako je isto i Sokrat tražio od Timeusa, da mu kaže, što je Bog, a on mu odvrati: „To doduše znadem, šta Bog nije; t. j. nije nikakovo nebesko tjelo, sunce, zviezda, ili čak čovjek, brieg itd.; al šta je, to ti neznam kazati.“ Mudri Epiktet običavao je govoriti: „Da Boga jasno označiti mogu, morao bi ili sâm Bog biti, ili Bog nebi bio Bog.“ (Lohn. Bibl. I. 540).

II. Prema umu čovječemu stavljam ovdje ipak njekakav pojam o njem. Bog je najme prečisti duh, najsavršenije biće, stvoritelj i gospodar neba i zemlje, kojega svemogućnošću sve obstoji što obstoji, a premudrošću se njegovom ravna i upravlja; te će radi njegove slave a našega boljka dotle obstojati, dok on hoće.

III. Da Bog sbilja bistvuje, to nam jamči *a)* sv. pismo. Isto počima s riečmi: „U počelu stvori Bog nebo i zemlju“ (Genesis I. 1), te govoreći jedino o njem, slika nam ga kao biće nezavisno, od vieka obstojeće, najsvetije, najmudrije, najmilostivije, najpravednije. Pitajućemu Mojsiji, tko je on, odvratio je: „ja sam onaj što jest“ (II. 3, 14); a drugdje najavljuje se on narodu izrajelskomu: „ja sam Gospod Bog vaš, Bog Abrahamov, Izakov i Jakovljev“ (Exod. III. 6. 16; Mat. 22, 32; Mark. 12, 26; Luk. 20, 37). Kod Izaije proroka stoji: „Ova veli Gospod Bog stvarajući nebesa i razastirući ih, tvrdeći zemlju i čineći ju ploditi, zadahnjujući narode, koji su na njoj, i dieleći duha onim, koji po njoj hode. — Ja sam Gospod, to je moje ime; slave svoje nedam drugim niti hvale svoje kumirom.“ (42. 5, 8). A drugdje

Digitized by Google

opet govori on svomu narodu: „Da znate, da sam ja onaj isti. Prije mene nebijaše Bog, niti će poslje mene biti. Ja sam, ja sâm Gospod, bez mene nema spasitelja.“ (43. 10. 11). „Ja sam Gospodin Bog tvoj iz zemlje Egipta; i nećete znati Boga drugoga izvan mene, niti ćete imati spasitelja bez mene“ (Ossea 13. 4). Sravni još: Izaija 41. 4; 44. 67; 48. 12; Pslm. 103. 29; Knig. mudr. 12, 25 itd. Sam Isukrst najavljuje njega riečmi: „Slavim tebe, oče, gospode neba i zemlje! što si ova sakrio od mudrih i pametnih, a očitovao si malahnim. Tako oće! jer je tako bilo tebi povoljno. I nitko nezna sina nego otac, niti oca tko zna nego samo sin i komu sin hoće objaviti.“ (Mat. 11. 25—27). — Govori on o sebi kao o poslaniku božjem, kojega je dužnost naviešćati volju oca svoga, koji je na nebesih, i nas poučiti kako da ga spoznamo i dostojno štujemo. Zato veli sveti Ivan: „Boga nije nitko nikada vidio, van jedino jedinorodjeni sin, koji je u krilu oca, kojega nam je najavio.“ (I. 18). On nas je učio, da Boga štujemo i molimo s „Oče naš“; a tu poklonost izpoviedamo opet u vjerovanju apoštolskom riečmi: „vjerujem u Boga oca svemogućega, stvoritelja neba i zemlje.“

b) Vidimo to iz cieloga stvorenja, naravne moći i premudroga, nedohitnoga reda, kojim se sav svemir ravna i uzdržaje. Već Job zasvjedočava tim načinom božje bitisanje. „Nego popitaj živinu, pa će te poučiti, i ptice nebeske i pokazat će ti. Razgovori se sa zemljom i odgovorit će ti, pripovjedit će ti ribe morske. Tko nezna za sve to, da je to stvorila ruka gospodnja.“ (Job. 12. 7). — „Nebesa pripoviedaju veličajnost božju, i svod nebeski naviešta djelo ruku njegovih.“ (Psl. 18. 2). — „Ludi su svi ljudi, u kojih nije bilo spoznanja Boga, te nemogoše iz vidjenih dobara pojmiti onoga, koji jest, niti gledajući na djela, spoznati im majstora; nego ili vatru, ili vjetar, ili brz zrak, iz zviezdâ krug, ili silnu vodu, ili sunce, ili mjesec držahu za vladaoce

Digitized by Google

svieta i bogove. Ako su te stvari, uzigrani njihovom ljepotom, drzali za bogove, neka znadu, koliko je od njih ljepši gospodar; roditelj bo ljepote sazda ih. Ako li su, začudivši se sili i djelovanju, držali te stvari za bogove, neka sude po njih, koliko je silniji onaj, koji ih je stvorio. Jer po veličini i ljepoti stvorova dade se nepobjedno shvatiti stvoritelj im" (Premud. 13. 1.) — „Ludjak si govori u srcu, nema Boga." (Psl. 13. 1). — „Jer što se o Bogu spoznati dade, to je medju njimi očito, jer im je Bog očitovao; jer što se na njem viditi nemože, to se od stvorenja svieta mišlju gleda na stvorovih, i njegova vječna moć i božanstvo, tako da im izpričanja nema." (Rimlj. 1. 19, 20.)

c) I sam razum uči nas bitisanje božje: 1. ontologički, kojim načinom nam dokazuje, da najsavršenije biće nemože neobstojati, niti je ikada počelo obstojati;

2. kosmologički, po kojem cielo stvorenje mora imati svoga početnika, sam bo je Bog bez početka;

3. fizično-theologički. Njim se iz krasote, razlike i nedohitnosti, kojom se cielo stvorenje ravna, zaključuje na njeko uzvišenije, mudrije, moćnije biće, koje Bogom zovemo.

4. Moralni je dokaz u srcu i sviesti našoj, jer nas nješto nuka na spoznanje toga nedokučivoga bića, komu iz odanosti i zahvalnosti želimo kriepostnim životom dvoriti, i težimo za njekom većom, uzvišenijom srećom.

IV. Da Bog bistvuje, to svjedoči i poviest svih naroda i vremena. Nijedan narod niti je obstojao, niti obstoji, koji Boga nije poznavao, i njemu se ma kakovim načinom i obredom nastojao udvoriti. Pače mnogi poganski učenjaci imali su uzvišene pojmove o Bogu. Tako je Sokrat na 400 god. prije Isukrsta dokazivao svomu učeniku Ksenofonu i Atinjanom iz stvorenja ovoga svieta i čovjeka, da sve to nije moglo slučajno postati, već da je naravnano premudrošću jednoga svemogućega tvorca. Govorio je o njem

Digitized by Google

uvjek u jednobroju; pa kada ga je zato senat atinski obtužio i na popitak otrovne čase odsudio, odvrati im: „tomu je već 30. god., Atinjani, što sam na to od svoga Boga pozvan, kojega odsudu ja mnogo više cienim i štujem nego vašu.“ — Seneka piše: „Veliš, da mi narav svako dobro daje. — A zar neopažaš, da tim tvrdjenjem Boga samo drugčije imenuješ? da je narav, od koje misliš, da svako dobro uživaš, sam Bog i božji razum? Toga početnika svih stvari možeš nazvati, kako ti je volja: možeš ga imenovati nedosežnim, svemogućim, gromovitim Jupiterom; možeš reći, da u njem sve obstoji i od njega se uzdržaje; označi ga ako hoćeš udesom; ma kakovo mu ime nadio; ma koliku mu božansku moć i nebesku kriepost podao — ipak on ostaje onaj isti božanstveni početnik svih stvari.“ (Senec. de benef. I. 4 cap. 7). Cicero pišući čitavu razpravu „de natura Deorum“ veli: „Onaj, koji bi tvrdio, da je sviet slučajno postao, morao bi takodjer za moguće držati, da bi se od pismena, kada bi ih tko u velikom broju razasuo, Enijevi ljetopisi nastaviti mogli. Ali kada bi tko,“ govori on, „pod zemljom u najkrasnijih i najotmenijih dvorovih prebivao, u obilju i lasti plivao, pa bi u jedan mah došao na površje, vidio bi zemlju, more, svod nebeski, sunce, noć, dan itd. morao bi zaključiti, da Bog imade.“ (De natur. Deor). I tu je on mislio na jedinstvo božje; jer je uvjek u jednobroju o njem govorio.

§ 2.

O svojstvih božjih u obće.

I. Znajući da Bog bitiše, nuždno je da znademo i njegova svojstva. Ali jer je, kô što sv. Augustin veli, Bog neizrečiv, o kom je laglje kazati što nije, nego što jest: (in psalm. 85. n. 12) nemožemo ga ni mi podpuno shvatiti, nego se svojim umom samo djelomice k njemu primaći, promatrajući njegova svojstva, koja su nam sv. pismom i predan-

Digitized by Google

jem objavljena. „Pa i to će biti za nas velika blaženost," služeći se riečmi sv. Augustina, „ako se svojim umom samo malo k Bogu prikučimo; no shvatit ga podpuno i pojmiti, nemoguće je, jer ako ga pojmiš, nije Bog." (sermo 117 de verb. Dom. cap. 3). Niti bi Bog bio savršeno biće, da ga nesavršeni čovjek može pojmiti. Već to svojstvo božje prelazi sav djelokrug čovječega uma. No jer nam sv. pismo slika Boga kao premožnoga stvoritelja, uzdržatelja i najmudrijega reditelja cieloga svemira; kao brižnoga oca, najvećega dobrotvora, najiskrenijega prijatelja, najpouzdanijega vodju u život vječni; trajnu nevarljivu istinu, koju nas je naučio prieko svoga poslanika Isusa Hrista, koji nas je ubaviestio o njegovoj ljubavi, dobroti itd.: to ćemo u svojstvih božjih promatrati samoga Boga, da budemo u njem sretni i blaženi.

II. Prvo i najglavnije svojstvo svih svojstva jest savršenost božja. „Budite savršeni, kô što je i otac moj nebeski savršen" veli Isukrst. (Mat. 5. 48). A to će reći, da su u Bogu sva svojstva tako dobra i podpuna, da nemogu bolja biti. Bog nemože biti moćniji, mudriji, bolji, svetiji, pravedniji, milosrdniji, nego što uprav jest. On sam o sebi veli: „ja sam onaj što jest", kô da hoće reći, biti ću koji sam i bio i koji jesam. — Božju savršenost najbolje izražuje strpljivi Job riečmi: „Čiji si pomoćnik? da li nejakoga? Kriepiš li mišicu onoga, koji nije snažan? Koga savjetuješ? Možebiti onoga, koji je bez svake mudrosti; razbor tvoj očitovao si preobilno. Koga si hotio obučiti? zar ne onoga, koji je nauku tvomu duh svoj otvorio? Evo divi kukaju zajedno s družbom svojom pod vodom. Prazan i gô je pakao pred njim, niti će ga išta spasiti propasti. On širi sjever šupljinom, a zemlju je stavio vrhu ništa. On spaja vode u oblacih svojih, da se nebi skupa dole salila. On čuva lice priestolja svoga, i razapeo je nad njim oblak svoj. Vodam stavi medje, ća do kraja

Digitized by Google

svjetlosti i tmine. Drhću stupi nebeski i straše se miga njegova. Jakošću njegovom slivaju se mora naglo; mudrost njegova poražuje ohologa. Duh je njegov naresio nebesa; njegovom pomoću izćera se lukava pokućarica. Tim je samo dio putova njegovih odkriven; i čuvši samo slabi glasak razgovora njegova, tko da dokuči grmljavinu veličine njegove?" (Job 26. 2—14). Mojsija veli: „Gle nebo je gospoda Boga tvoga, i nebo nad nebesi, zemlja i sve što je na njoj . . . . On je gospod Bog vaš, Bog nad bogovi i gospodar nad gospodari, Bog velik, mogući i strašni; koji negledje na osobu niti prima darova; koji pravdu dieli siroti i udovici, ljubi tudjina, i daje mu hranu i odielo." (Mos. Devt. 10. 14—17) — „Velik si, Gospode, i neizmierno slavan, veličini tvojoj nema kraja" glasi pslm. 144. 3. — U novom zavjetu stoji: „Bog oživljuje svaka... blažen je, sâm moguć, kralj nad kraljevi, gospodar nad gospodari; sam je neumrl, i živi u nepristupnoj svjetlosti; nijedan ga čovjek nije vidio, niti ga može viditi, nemu čast i vječna vladavina." (I. Timot. 6. 13, 15—16). Zato veli glede savršenosti sv. Gregur Niški: „Dometkom nebiva Bog veći, niti oduzetkom manji; jer bo obilje ono, koje na povećanje njegovo smiera, u neizmiernosti i bezkonačnosti nema mjesta" (contra Eunom. lib. 12). Srav. još Dionis. Arespag. lib. div. nomin. cap. 5. „Bog nebitiše istom kakovim načinom, već je posve jednostavan i vječan; sav je u sebi bez počela." — Isukrst sam svjedoči, da što Bog posjeduje, sam po sebi posjeduje. (Ivan 5. 26). — Tu savršenost tvrdi i drugimi riečmi: „nitko nije tako dobar, kao jedini Bog"; a prorok Jeremija vapije: „Gospode! nitko nije tebi ravan; velik si ti, i veliko je ime tvoje s moći tvoje" (10. 6).

III. Ina svojstva savršenosti božje nerazlikuju se takodjer od njegove bîti, niti su medju sobom različna. Bog bo kao najjednostavnije biće nemože nikakove razlikosti u sebi

Digitized by Google

imati. Kad dakle kažemo, Bog je dobar, nije on zato dobar, što bi to svojstvo postigao svojom dobrotom, već je dobrota sama Bog, a Bog dobrota. Isto je tako i glede pravednosti. Nu dobrota i pravednost nisu u Bogu različne, već su poleg jednostavnosti božje jedno i isto t. j. Bog. Mi te razlike u njem stavljamo samo prema slaboći našega uma, da ga laglje pojmimo; jer drugo je prema našemu pojmljenju kaštigovati griešnika, što biva pravednošću; a drugo oprostiti mu, što se milosrdjem udjeljuje. Zato ipak nemožemo milosrdje i pravdu kao jednaka svojstva božja slikati. Isti je odnošaj i medju ostalimi.

Taj se nauk temelji na sv. pismu, predanju i izjavah crkvenih sabora.

a) Ako pogledjemo u sv. pismo, uvjerit ćemo se, da se u njem nerazlikuju svojstva od božje biti. „Ja mudrost prebivam u vieću svom“ veli Bog u priprieč. 8. 12; a sveti Ivan kaže: „Bog je ljubav.“ (1. 4. 6). Isukrst sam o sebi tvrdi: „ja sam put, istina i život“. (Ivan 14. 16). Sveti Pavao piše Korinćanom: „pripoviedamo vam Krsta, kriepost i mudrost božju“. (I. 23. 24). A te bi rieči bile bez smisla, kada bi Bog bio nješto drugo, a drugo njegova svojstva: mudrost, istina, ljubav; jer ob onih stvarih, koje su sbilja medju sobom različne, nemože se u obće kao o jednoj propoviedati. Zato oslonjen na taj temelj i na

b) sveto predanje, veli sv. Augustin: „Jedno i isto izražavamo, ako reknemo: Bog je vječan, ili neumrl, ili neskvariv, ili nepromjenljiv; takodjer kada kažemo, da je živ, uman, mudar, jedno i isto označujemo; jer nije Bog zato mudar, što bi si mudrost prisvojio, već zato, što je on sâm ista mudrost“. (De Trinit. lib. 15. c. 5. n. 7). A drugdje veli isti sv. otac: Bog se ravno s mnogih uzroka zove velik, dobar, mudar, istinit i još kojekako nedolično; ali je u njem veličina isto, što mudrust i veličina, a istina što i ostala

Digitized by Google

svojstva.“ (De Trinit. lib. 6. cap. 7). Tu istinu uče i ostali sv. oci, kao: sv. Irenej, sv. Athanasij, sv. Grgur Niški, sv. Vasilija, sv. Bernardo i mnogi drugi. (Srav. Fejer. Inst. Dog. II. § 23 p. 62).

c) Za nju su i crkveni sabori. Romenski najstrožije zabranjuje i izobćuje svaki bogoslovni nauk, koji bi razlikovao božanstvenu bît od osobe i svojstva. U svojoj vjeroizpoviesti veli: „sasvim naprosto vjerujemo, da je narav svetosti sama Bog, niti se u smislu katoličke vjerouke može nijekat, da svetost nije Bog, ili Bog svetost.“ (Otto. Frising. lib. I. c. 56). A koncilj četvrti lateranski izjasnio se je proti opatu Joakimu: „Jedna je i najglavnija stvar, ravno nedohitna i neprocjenjiva sveta sućnost, koja sačinjava tri osobe oca, sina i duha svetoga, koje su osobe medju sobom različne, a opet sačinjavaju jednu cielost; zato nije četvorstvo, već samo trojstvo, i svaka od tih trijuh osoba jest ona jedna, glavna stvar: bît, sućnost, ili narav sveta.“ To je nauk i sinode florentinske 18. sjednice. (Srav. Fejer. ibidem.)

§ 3.

O svojsvih božjih osebice.

Da si što jasnije i točnije spoznanje božje prisvojimo, nuždno je, da svojstva bîti njegove odvojimo od svojstva djelovanja njegova.

A. Svojstva bîti božje jesu:

I. Bog je prečisti duh. Da je Bog prečisti, najednostavniji duh, koji tiela neima, a volju i moć ima, da djeluje, svedoči sveto pismo. „Govorio vam je Bog sried ognja. — Čuli ste glas rieči njegovih, ali nevidiste oblika bîti njegove. — Čuvajte dakle brižno duše svoje. — Niste vidili nikakove spodobe u dan onaj, kada vam je govorio Gospod na Horebu iz sried ognja. Nemojte se zato

Digitized by Google

prevariti, da si napravite kumir ili sliku ravnu Bogu.“ Ovaj u Exodu 24. 4. objavljeni zakon božji često krat je ponovljen u Levit. 26. 1, Devteronom. 5. 8, Izaij. 40. 18, a iz svih navedenih miesta zrcali se božja čista, jednostavna duševnost. — Jasnije je to još iz novoga zavjeta. Kod Ivana 4. 24 veli Isukrst ženi samaritanki: „Bog je duh, i koji mu se klanjaju, treba da mu se klanjaju duhom i istinom;“ a sv. Pavao piše: „kojega (t. j. Boga) čovjek niti je vidio, niti ga može viditi.“ (I. Timot. 1. 17. — Srav. I. Timot. 6. 16; Ivan. 1. 18; Djel. apošt. 17. 29). Zato i uči koncilj lateranski IV: „Bog je naravi najjednostavnije,“ t. j. premda su angjeli i ostali duhovi jednostavni, ipak su u vremenu postali, imaju svoje posebno djelovanje, sastoje dakle iz bitisanja i bîti, iz svojstva i djelovanja, a to u Boga nije, kod njega je sve to jedno. — On jest što jest, i to sam po sebi od vieka. „Ja sam onaj što jest,“ veli on kod Mojsije (Exod. III. 14).

A što si mi Boga predstavljamo tjelesno, i što sveto pismo često spominje u Boga dielove ili uda tiela, da vidi, čuje, hodi, da ima ruke itd., hoće tim da samo označi učinke i savršenosti božje; snižuje se sv. pismo našoj slabosti, te nam govori našim jezikom, da ga možemo bolje i laglje razumjeti. Kad dakle sv. pismo veli: oko božje proniče sve, a uho njegovo čuje svaka, hoće tim da božje sveznanje označi. Kada se kaže: „i vidi Bog, da su sva dobra, koja je učinio“ (Genes 1. 31), kao da bi se govorilo: sveznajući Bog znadijaše dobro svaka, koja je tako dobro i savršeno stvorio. Kada se spominje: ruka, prst, desnica božja, svejedno je, kô da bi se govorilo: svemogući Bog, koji svaka ravna i uzdržaje, može činiti što god hoće. A što se u sv. pismu kaže: „nebesa su tvoj priestolj, a zemlja podnožje nogu tvojih“ (Pslm. 10. 9. 1; Mat. 22. 44), isto je što i: Bog je na nebu i zemlji, svagdjebitan je. Što si Boga u raznih slikah

Digitized by Google

predstavljamo, to je samo zato, kô što rekosmo, da si njegova svojstva i savršenosti što življe i jasnije predočimo i laglje pojmimo.

II. Kao takav obstoji Bog i živi. Nije on prazna mašta, ili kakovo umjetno djelo, poput poganskih kumira, o njem bo stoji u svetom pismu: „živim ja, veli Gospod.“ (Devteron. 30. 40). Strpljivi se Job tješi: znadem da moj spasitelj živi, i da ću na zadnjem danu iz groba uzkrsnuti; opet ću se ogrnuti ovom kožom, i ovom svojom pùti motrit ću Boga svoga.“ (19. 26). — „Svi su kumiri umjetna djela; Gospod je pako jedini pravi Bog, živi Bog“. (Jeremija 1. 9—10). Sravni psalam 113. 3—9; Jerem. 22. 24; Ezekij. 18. 3 i dr. U novom zavjetu u djelih apoštolskih svjetuje Pavao apoštol Židove i pogane u Ikoniji, da se odreknu svojih krivih bogova i obrate „Bogu živomu, koji je stvorio nebo i zemlju.“ (14. 15). Srav. list Timotiju I. 6, 13; Djel. apošt. 17. 25 i dr. — Amo dolikuju i svjedočbe sv. otaca, koji uče, da Bog imade razum i volju, te može djelovati, što god se njegovoj sv. providnosti nuždno svidi, a mrtvoj stvari manjkaju sva ta svojstva.

III. Bog je vječan, to jest: bez početka je i svrhe; njegovo bitisanje nije vremenom ograničeno. To je već posljedica njegove savršenosti, koja izključuje svako postanje i prestanje. „U počelu si, Gospode, zemlju stvorio, i nebesa su djelo ruku tvojih . . . . i godine tvoje neće prestati“ (psalm. 101. 26—28). — Iz navedenih rieči jasno je, da je Bog prije ovoga stvorenja već obstojao i da će nakon njegova skončanja bitisati. Sam Bog to tvrdi svojimi riečmi kod Mojsije: „kaži Izrajlićanom: Bog vaših otaca, koji je od vieka bio, jest i biti će, šalje me k vam.“ (Exod. III. 15). U psalmih stoji: „prije nego li postaše brda, i napravi se zemlja i okrug joj, ti si Bože od vieka do vieka. Jer je ti-

Digitized by Google

suća godina pred tvojima očima kô jučerašnji dan, koji minu i kao bdenje u noći.“ (89. 2). — „Neba nestaje, a ti ostaješ; sve su stvari kano ruho, i mienjaš je kano odielo, i izmienit će se, ti pako ostaješ isti, i tvoje godine neidu na manjak“ (kao gore). — „Ja sam početak i svršetak, veli Gospod Bog, koji sam bio, jesam i koji ću biti“ (Apokalip. 1. 8).

Ta savršenost božja još je jasnijom u novom zavjetu. „Njemu kralju vjekova, neumrlomu, nevidljivomu, jedinomu Bogu čast i slava na vieke vjekova“ veli sv. Pavao u listu Timotiju I. 1, 17; a na drugom mjestu iste poslanice piše: „koji je sam neumrl (t. j. Bog) i prebiva u svjetlosti nedosežnoj; koga nitko od ljudi niti je vidio, niti ga može viditi; njemu čast i slava na vieke vjekova Amen.“ (I. 6. 16). — Sam Spasitelj uči vječnu trajnost svoga nebeskoga oca riečmi: „i kriepostni će ući u život vječni, a griešnici biti će odsudjeni na kazne vječne,“ (Mat. 25); a drugdje: „dodjite blagoslovljeni oca moga, primite kraljestvo, koje vam je pripravljeno od počela svieta.“ (Ibidem).

Isto su i sv. oci stalno učili. Sv. Augustin veli: „Vječnost je bît božja, gdje ništa promjenljiva nema; gdje nema ništa prošla tako, da ga više nebi bilo, niti išta buduća, čega još sada nebi bilo. Tu nema ništa, van što jest“. (Sermo II. in psl. 101). „Ako hoćeš vječitu radost imati, osloni se na Boga, koji je vječit“ govori on drugdje. (sermo 30. De sanct). — „Bog viekom bijaše, jest i biti će, ili pravije da se izjasnim, vječit je“ piše Grgur Nazijazenski orat. 38. Ravno Tertulian contra. Marc. lib. I. c. 8; Grgur Niški contra Eunom. lib. I.; Irenej. lib. 2. c. 34; Hilarij. De Trinit. lib. III. n. 3, 6; a sabor lateranski IV. izpovieda: „čvrsto vjerujemo i naprosto izpoviedamo, da je samo jedan pravi vječiti Bog.“

Digitized by Google

IV. Bog je nepromjenljiv, što će toliko reći: niti njegova bît, niti njegova svojstva nemogu se preinačiti. — Nepromjenljivost nedade se dakle od vječnosti odvojiti. „Kao odjeća stari sve, i kao pokrov mienja se sve i promienit ćeš ih, sam ti si jedan isti, i godinam tvojim nema kraja.“ (Pslm. 101. 27, 28). „Ja sam koji jesam i nemienjam se“ (Malak. 3. 6). — „U Boga nema nikakove promjene, niti ikakove sjene od promjenljivosti.“ (Jakob 1. 17).

Za tu istinu jamče i sv. oci: Origen contra Celsum lib. III. n. 62; Atanazij orat. 2 cont. Arianos; Grgur Nazianzenski orat. 34; Hilarij in pslm. II. n. 18; Zlatousti in pslm. I. i mnogi drugi. Kod njih je već običajno bilo, da su ime božje i njegovu nepromjenljivost kao jednu i istu bît cienili.

A što se u sv. pismu gdje gdje veli, da se je Bog pokajao, što je stvorio čovjeka, da se srdi, da kaštiguje, milosrdje i sažalenje goji; nisu ti i spodobni izrazi u tom smislu uzimani, kao što ih uzimljemo mi ljudi, čija je duševnost nestalna i promjenljiva. Takovi izrazi kažu nam samo, da Bog zločeste netrpi, te po svojoj pravednosti kazne, a da dobre miluje i kajućemu se griešniku smiljava.

V. Bog je posvudan. On je na nebu, zemlji, ovdje i na svakom mjestu. On se nedade ograničiti nikakovim prostorom, već je u svačem a sve je u njem; u njem sve živi i bistvuje. Bog je kod nas, kad smo sami ili odlučeni od svih ljudi; a u nesreći može nas štititi, u pomoć nam priteći. — Tim se je tješio mladjahni Jakob, kada je od kuće oca svoga Izaka u daleke, nepoznate zemlje morao se ukloniti. „Ja ću te čuvati i braniti,“ govoraše mu Bog na putu, „i sretna ću te natrag privesti u tvoju očevinu; ali samo onda, ako budeš moje zapoviedi obdržavao. (Genesis 28. 15). „A pobožni, kriepostni čovjek uvjek je siguran pomoći božje. — „Božje oko motri viekom poštenjaka, a uho njegovo sluša molitvu pravednika“ veli sv. pismo. Zato i pjeva okrunjeni

Digitized by Google

prorok, „kamo ću se ukloniti izpred tvoga duha i kamo uteć pred tvojim licem? Uzadjem li na nebo, ti si tamo; spustim li se u pakao, i ondje si. — Da si uzajmim krila zore, te se posadim na kraj mora, tvoja bi me ruka onamo odvela, i tvoja me desnica držala. A da rečem: da bi me barem tmine pritisle, postala bi noć svjetlom na požudu moju. Jer pred tobom tmina nije tamna, i noć je jasna kao dan; tmina je pred tobom svjetlo.“ (Pslm. 138. 7—10). Veličajnost, neizmiernost i posvudnost božja nemože se bolje označiti, nego timi riečmi; „jer bo nebo, da ni sama nebeska nebesa nemogu te obuzeti, kamo li kuća ova, koju ti sagradih“ veli Solomun u knjig. kralj. III. 8, 27. — Ta savršenost jošt se bolje izražava kod Baruha riečmi: „velik je (Bog) i bezkonačan, uzvišen, neizmieran i posvudan“ (3. 5). — „Misliš li, da sam ja samo u blizini Bog, a ne takodjer Bog u daljini? Neizpunjujem li nebesa i zemlju, govori Gospod.“ (Jerem. 23. 23—24.)

Da je Bog svagdjebitan, uči nas Isukrst u razgovoru svom sa ženom Samaritankom, koja ga je pitala, da li je nuždno Bogu se moliti u hramu jeruzolimskom ili na briegu Garizim, kô što to čine Samarićani. Isukrst joj odgovori: „ženo! doć će vrieme i već je tu, gdje se nećemo Bogu moliti samo u hramu jeruzolimitanskomu niti tu na briegu, već na svakom mjestu.“ (Ivan 4. 21). A u djelih apoštol. stoji: „Nije Bog daleko od svakoga pojedinoga izmedju nas; jer u njem živimo, krećemo se i jesmo.“ (17. 27. 28.)

I sv. oci uče posvudnost božju. Sv. Ciprijan veli: „sav ovaj svemir, hram je božji, i Bog posvud raširen.“ (De venit. idolor.) — „Jedan je posvudni Bog“ tvrdi Klemens aleksandrinski; a sveti Augustin piše: „kada se molimo: oče naš, koji jesi na nebesih! nećemo tim da kažemo, da je on samo tamo, a ne i na zemlji, jer je poleg svoje duhovnosti svagdjebitan, već što tamo prebiva, gdje ga njegovi

Digitized by Google

odabrani slave“ (epist. 120. n. 14). Zato je i sabor lateranski IV. izpovjedio, da čvrstvo vjerujemo u posvudnost božju. (Fejer. II. 88).

B. Svojstva božjega djelovanja jesu:

I. Božje sveznanje. On znade sva prošasta, sadanja, buduća; njemu su poznate naše najtajnije želje i misli; pred njim nije ništa sakriveno, on znade sve. To sveznanje već je spojeno s njegovom mogućnošću i mudrošću, kojimi je sve stvorio i ravna, a kao reditelj i stvoritelj cieloga stvorenja, mora sve da znade. „Kao Gospodu, koji srce protražuje i i izpituje bubrege.“ (Jerem. 17. 10), i koji će jednoč svakoga poleg zasluga njegovih suditi, mora biti sve „golo i odkriveno očima njegovima, komu je odgovarati.“ (Židovom 4. 13). S toga uzdiše David: „Gospode, ti me kušaš, i znaš, ti znadeš moje sielo i ustajalo. Ti razumiješ moje misli iz daleka, i moj hod i ležanje rešetaš. I znaš sve moje pute; i još rieči nebi na jeziku, eto Gospode! ti ju znaš podpuno. S traga i sprieda ti si me zaklonuo i metnuo na me ruku svoju. Čudnovato je za me znanje (tvoje), uzvišeno, nemogu do njega.“ (Pslm. 138. 1 i sl.) — „On (bludnik) nemisli, da sve vidi njegovo oko . . . . . on neuvidja, da su oči božje stokrat svjetlije od sunca, gledajuće na ljudske pute i u dubljinu bezdna i u ljudska srca, motreće u skrovne strane. Jer Gospodu Bogu, prije nego se stvori, sve bijaše poznato, tako i pošto se svrši.“ (Sir. 23. 27 i sl.) — „Bog znade svako znanje i vidi znak vieka. Navieštajuć prošasta i buduća i odkrivajuć tragove skrovnim stvarim. Nemine njega nikoja misao, i nijedna se rieč od njega nesakrije.“ (Sir. 42. 19). Sravni još: Izaije 40. 28; I. knjig. kralj. 2. 3; Ester. 14, 14; Pslm. 187. 5 i dr.

To sveznanje božje liepo je sam Isukrst svojom propoviedju na gori naslikao, gdje veli, da Bog znade za nesetnu vlas našu, koja bez njegove volje s glave nespuzuje,

Digitized by Google

i kada istom prigodom veli svojim slušateljem: „znade otac vaš nebeski, da vi sve to potrebujete, prije nego ga i prosite.“ (Mat. 6). Jasno je to i iz rieči sv. Ivana: „Bog je veći od srca našega i znade svaka“ (I. 3, 20); i iz lista sv. Pavla Židovom, gdje veli: „ i nema stvora nevidjena pred njim, no je sve golo i odkriveno očima njegovima“ (4. 13); a Korinćanom piše: „duh iztražuje sve i dubljine božje.“ (I. 2, 10). Sravni još: Mat. 11. 21—28; Rimlj. 11, 33 i dr.

Sgodno je da napomenemo ovdje i njeke izreke sv. otaca o božjem sveznanju. Sv. Irenej veli, da je Bog sav razum, razbor, svjetlost, (lib. II. cap. 47). Ćiril aleksandrinski piše: „u Bogu je to svojstvo, da mu je ništa nepoznato.“ (Thes. lib. 32). Sv. Augustin govori: „Bog znade svaka, — i dočim prolazi i sliedi vrieme, neprolazi niti će slieditи što god sveznanju božjemu.“ (De Trinit. lib. 6. cap. 10).

II. Bog je posve slobodan u svom djelovanju; t. j. on zavisi samo od sebe, niti se može nutrnjom ili vanjskom kakovom silom na ovo ili ono djelovanje prinukati ili ograditi Ta sloboda nije nikakova svojevoljnost ili puki nagon, kao da bi Bog bio moćan činiti zlo ili ne; već je to svojstvo, koje je s njegovim bićem tako uzko spojeno, da on nemože niti umije bolje djelovali, nego što djeluje. — Ta je sloboda dovoljno označena u sljedećih mjestih sv. pisma. „Naš je Bog na nebu, što hoće to čini.“ (Pslm. 113, 11). — „Sve što mu se svidi, učini Bog na nebu i na zemlji, u moru i u svih ponorih.“ (Pslm. 134. 6). — Kod sv. Matije govori Isukrst: „slavim tebe, oče, Gospode neba i zemlje, jer si ova sakrio od mudraca i pametnih, a objavio si ih malanim. Tako, oče, jer je tako bilo povoljno tebi“ (Mat. 11, 25, 26); a sv. Pavao piše Efežanom: „kroz kojega i nasljednici postasmo napried odredjeni bivši po naredbi Boga, koji sve čini po savjetu volje svoje“ (I. 11) i dr.

Digitized by Google

U tom ogledu piše sv. Augustin: „Štogod je Bog učinio, nije bio na to silovan, već je učinio zato, što je hotio; povod je svemu njegovu djelovanju sveta njegova volja. Praviš li kuću, zato ju gradiš, jer nećeš da si bez doma i obitališta; nužda te na to sili a ne slobodna volja. A Bog što je učinio, od dobrote je svoje učinio; što god je stvorio nije potrebovao: jer ga je na to volja njegova zanašala, stvorio je svaka“ (in pslm. 134) Sravni Justina: Qu. ad orthod. p. 114; Gregura Niškoga: De Gat. cap. ultim.; Ambrozija: De fid. lib. 2, cap. 3.

III. Bog je svemoguć; t. j.: on može učiniti sve, što god hoće. Ta on je sve stvorio i uzdržaje; ravna i uredjuje. On sam o sebi veli Arahamu: „Ja sam Bog svemogući, hodaj preda mnom i budi savršen.“ (Genes. 17. 1). Srav. takodjer u istoj knjizi 18. 14; Joba 13. 3. Još na silu inih mjesta zove Job Boga svemogućim, a u pogl. 42. 2. veli on Bogu: „znadem, da svaka možeš.“ Kod Izaije govori Svemogući odmetnomu narodu: „Upravite pogled svoj u visinu i motrite sve; tko ovo stvorí? tko izvedé toliku silu, i sve imenom označi? od prevelike moći, snage i kreposti njegove niti jedno nebi ostalo.“ (Izaij. 40. 26). Nije li tu svemožnost božja jasno označena? — Isto je i u novom zavjetu. U objavi sv. Ivana stoji: „Gospod Bog, koji jest, koji bijaše, koji će doći, svemogući“ (1. 8). Kod sv. Luke veli angjeo Gabriel bl. djevici Mariji: „u Boga nije ništa nemoguće“ (1. 37); poleg sv. Marka vapije Spasitelj: „Abba, oče! sve je tebi moguće; pronesi mimo mene ovu čašu; ali opet ne kako ja hoću, nego kako ti hoćeš“ (Mark. 14. 36), a u prediducem pogl. 10. 27. veli on: „kod Boga su sva moguća.“ Sravni Luku 10. 19; 1. 37; list Pavla apoštola Rimljanom 9. 19, a Efez. piše on: „tko da se volji njegovoj suprotivi?“ (3. 20—21).

I sveti oci viekom su tu savršenost božju učili i branili; a crkva katolička izpovjedila ju je u nicejskoj, nicejsko-

Digitized by Google

carigradskoj izpovjesti, i danas ju javno priznaje u vjerovanju apoštolskom moleći se: „vjerujem u Boga oca svemogućega.“ Dà, i sami poganski učenjaci priznaju božju svemogućnost. Zato i veli sv. Augustin: „Neću reći; kažite mi kršćanina ili Židova, već kažite mi poganika, poklonika idola i nečastivih, koji nebi priznavao svemožnost božju. Možete nijekati Krsta, ali svemogućnost božju nemožete nijekati.“ (Serm. 129).

Samo je jedno u Boga nemoguće, a to je griešiti; jer on grieh mrzi. Nemože griešiti, jer se to protivi njegovoj svetosti; niti bi on onda bio savršen, kada bi mogao zlo htjeti ili učiniti, kada bi mogao lagati, mienjati se itd. A što se o njem veli, da se može rasrditi, da je osvetljiv itd. rečeno je samo po ljudsku, niti se to ima u vlastitom smislu uzeti, već da znamo da Bog grieha nemože trpiti, dakle ni učiniti.

IV. Bog je bezkonačno mudar. O tom nam jamči stvorenje, uredba i ravnanje ovoga svieta. Taki po stvorenju ovoga svieta veli Mojsija: „i vidi Bog, da su sva dobra, koja god je učinio“ (Genes. 1, 31) ili drugimi riečmi: shodna su za svoju svrhu. Iz stvorenja i ravnanja ovoga svieta zaključuje pravedni Job na premudrost božju. „U njega je mudrost“ veli on na pogl. 12. 13; a u 28. 23 govori: „Bog znade njezin iskon i put (t. j. mudrosti) . . . On krajeve svieta svojim okom shvaća, motri i brini se za sva, koja god su pod nebom. On je izmjerio vjetrove, omedjašio rieke . . . i naznači put grmećim olujam“ itd. Kod Izaije stoji: „Moje misli nisu vaše misli, nit su vaši putovi moji putovi, govori Gospod. Jer kako se diže nebo nad zemljom, tako se dižu moji puti nad vašimi putovi, i moje misli nad vašimi misli“ (55. 8, 9). — „Kako je mnogo djela tvojih, Gospode, sve si premudro stvorio, puna je zemlja blaga tvojega“ glasi pslm. 103. 24.

Digitized by Google

Pa promatramo li, kako nas je Bog stvorio, umjetno nam tielo podielio, dušu nadahnuo, obdario nas pameću i razborom, dao nam slobodnu volju i sviest; promislimo li, kako nas uzdržaje, kako nam daje sve na vrieme: život, hranu, odielo i obitalište; kako je svaka i najmanja stvarčica i stvorenje na svom mjestu i koristna: zar nemoramo onda zavapiti sa sv. Pavlom: „o dubljino bogastva i premudrosti i razuma božjega, kako su neizpitljivi njegovi sudovi i neiztražljivi njegovi putovi! Jer tko pozna misao Gospodnju? Ili tko mu bješe savjetnik? Jedinomu, najmudrijemu Bogu neka je slava na vieke.“ (Rim. 11. 33). Sravni još Efežanom 3. 9—10; Rim. 16. 27 i dr. — I sv. oci složni su u svezналosti i premudrosti božjoj, kao što je to jasno iz Petavija kod Fejera: Inst. Dog. II. 104 § 34.

Sveto pismo staroga i novoga zavjeta prepuno je mudrosti božje, a izkušujemo ga i svakdanjim životom. I ako je slaboći našega uma što god nedosežno, ili manje uredno, nekopajmo dubljinu znanja svemoćnoga Boga, koji nas nedokučljivimi i neznatnimi putovi k sebi vodi. Što god on čini, sve dobro čini; a da mudrost božju možemo dokučiti, bili bi i sami bogovi. Pokoravajmo se dakle u svačem, u sgodi nesgodi, u dobru i zlu, u teškoći i lasti božjoj svevišnjoj volji i mudrosti, jer: „onima koji Boga ljube, sve je koristno“ veli Pavao apoštol. Što god Bog daje i zapovieda dobro je, pravedno je, koristno je; naproti što zabranjuje, nam je na skvarenje naše.

V. Bog je bezkrajno svet. To je takovo božje svojstvo, kojim nemože dobro da neljubi, a zlo mora mrziti; pa jer je najveće i najčistije dobro, sam sebe neizmierno ljubi, časti, slavi, a svaki grieh prezire i odurjava. Zato se i veli o njem u psalmih: „Ti nisi Bog, koji bi ljubio nepravdu, nit stanuje zlobnik pokraj tebe, nit obstaju nepravednici pred tvojima očima. — Ti mrziš sve, koji tvore bezakonje, i ta-

Digitized by Google

maniš sve, koji laž govore; krvopioce i lukave mrzi Gospod“ (5. 5). — Ota savršenost jasna je iz samih božjih rieči: „budite sveti, jer sam i ja svet“ (Levitik. 11. 44); a Izaija prorok pripovieda, kako mu se prividilo veličanstvo božje, gdje je gledao serafine i slušao ih pjevati: „Svet, svet, svet jest Gospod vojskâ, sva je zemlja puna slave njegove.“ (6. 3).

Svetost božju izpovieda i sam Isukrt, kada se je kod zadnjega govora ocu molio: „sveti oče! posveti ljude.“ (Ivan 17. 11 i slj.) Drugdje stoji kod istoga apoštola: „Svet, svet, svet jest Gospod Bog svemogući, koji je bio, jest i biti će.“ (Apokalip. 4. 8). Sv. Petar nas opominje: „kano poslušna djeca nemojte se vladati po prijašnjih vaših željah u neznanju, nego po svecu, koji vas je pozvao, i budite sami sveti u svom vladanju; jer je napisano: „sveti budite, jer sam ja svet.“ (I. 1. 14—16) i dr.

Dolične su i svjedočbe sv. otaca, koji su uzbijali krive pojmove i nauk Manikeâ, Marcionitâ, Priscilianistâ, Cerdonianâ i inih krivovjeraca, koji su iz Boga nečastivoga napravili. Medju ostalimi govori sv. Augustin u listu svom Sikstu: „Zloću, koju najiskreniji punim pravom odurjava, znao je on odsuditi, ne pako učiniti.“ — Pa sljedeći taj nauk sv. pisma i otaca, izpovieda mati crkva i danas pod svakom misom poslje prediglasja tu savršenost svevišnjega riečmi: „Svet, svet, svet jesi gospode Bože Sabaot“ itd. Uzmemo li još u obzir uzvišenost i svetost spasiteljeva nauka; zar bi mogao biti nesvet onaj, koji ga nam je poslao, doneo, čudesi i proročtvi potvrdio? . . .

VI. Bog je pravedan. Poleg svoje svetosti, kojom kriepost miluje, a zlo mrzi, mora dobre nagradati a zločeste kazniti, te će svakomu vratiti po svojih djelih; onim, koji uztrajuć uz dobro djelo, slavu i čast i neumrlost ištu, život vječni; onim pako, koji su oporni, te neslušaju istine, ili se

Digitized by Google

pokoravaju nepravdi, srčba i gnjev . . . . nema bo u Boga obzira na osobu.“ (Rim. 2. 6). Zato pun uhvanja u pravdu božju piše isti apoštol Timotiju: „Dobar sam bojak bio, tečaj dotekao, vjeru uzčuvao; u ostalom spravljen mi je vienac pravde, koji će mi predati Gospod onaj dan, a ne samo meni, no i svim, koji su ljubili njegov dolazak.“ (II. 4. 7 i sl.) I Petar apoštol govori o pravednosti božjoj: „Ako ocem zovete onoga, koji nepazeć na osobu, sudi po svačijem djelu, u strahu provadjajte dane priselničtva vašega.“ (I. 1, 17).

Ne manje je to jasno iz staroga zavjeta. „Zakon gospodnji jest neokaljan, povraćajuć dušu; svjedočansto božje jest stalno, umudrujuć malene. Pravice gospodnje su prave, veseleć srce; zapovied gospodnja jest jasna, rasvjetljujuć oči; strah je gospodnji svet i ostaje do vieka, sudi su gospodnji istiniti, pravedni svi ujedno.“ (Pslm. 18. 8). — „Bog je motrioc srdaca . . . . vratit će svakomu čovjeku poleg djela njegovih.“ (Prov. 24. 4).

Sv. Augustin piše: „Pravda božja nemože se umanjiti; čovjek joj zadovoljava bilo trpljenjem ili posluhom.“ (De lib. arab. lib. III. cap. 15). A drugdje govori on: „Kao što je bolestnima očima svjetlost neugodna, a zdravima mila; tako je pravda božja grešnikom odurna. — To nas tješi, što je Bog pravedan; nitko se nemože nevoljiti pod vladavinom pravednoga Boga, van ako je zaslužio“ (na istom mjestu). Sravni. Tertuliana: Adv. Marcionem lib. II. cap. 13; Grgura Vel. I. 15 Moral. tract: de com. essent. Zlatoustoga: sermo 9 i dr.

Bog kadkada već na ovom svietu svoju pravicu ovršuje; kazne zločeste, kao što to vidimo kod prvih ljudi, kod Kaina, obćenitoga potopa, Farauna, Izrajlićana itd.; a nagradjuje dobre poput Noe, Abrahama, Izaka, Jakoba, Josipa, Davida i dr. Ali smo gdjekada izkusili, da dočim griečnike nekaštiguje, kriepostni ljudi osjećaju tegobu njegove desnice.

Digitized by Google

Od tuda možemo znati, da je tek na drugom svietu prava nagrada za zemaljski život, pa da, uglédajući se u Jobov primjer, sjetimo se one uzvišene propoviedi Spasiteljeve na briegu, gdje medju ostalim veli: blaženi krotki, jer će posjedovati zemlju; blaženi koji gladuju i žedjaju pravdu, jer će se zasiti; blaženi koji plaču, jer će se utješiti itd. Onkraj groba, veli apoštol „dobit će svaki poleg svojih dielâ," (Mat. 16. 27) što Isukrst označuje riečmi: „na skončanju će svieta oni, koji su dobro činili, uzkrsnuti na život viečni, a koji su zlo, na viečnu odsudu." (Ivan. 5, 29; Mat. 25, 46).

VII. Bog je dobar, milosrdan, strpljiv. On je najme voljan davati ljudem sve ono, što je za postignuće njihove zadnje svrhe nuždno, i premda ga čovjek griehom uvredjuje, trpi ga ipak, opominje i čeka, da se poboljša. „Dobar je Gospod svim, i njegovo je milosrdje nad svimi njegovimi djeli" (Pslm. 144. 9): a u knjizi Mudrosti stoji: „Ljubiš bo sve što jest, i nemrziš na ništa, što si učinio". (11. 25). — Milosrdje božje nemože se bolje označiti, nego je u psalmi 102, 8 i sl. „Milostiv i milosrdan je Gospod, strpljiv te jako dobar. Neljuti se za svagda, niti prieti na uvjek. Nije nam činio po naših griesih, niti vratio po naših nepravdah. Jer kô što je nebo visoko nad zemljom, toliko je učvrstio svoje milosrdje nad onimi, koji ga se boje. — Koliko je razmakô istok od zapada, toliko udalji od nas naše nepravde. Kô što se smiljava otac djeci, tako se smiljava Gospod bojećim ga se; jer on zna kako smo stvoreni; on se sjeća, da smo prah." „Tako mi života," veli Gospod, „neradujem se smrti griešnikovoj, već povratku griešnika s puta njegova, da žive." (Ezek. 33. 11).

A da li se može veća ljubav, dobrota, milosrdje misliti, nego kada otac krivcu, koji je radi svojih grieha viečnu kaštigu zaslužio, i koji se sam svoje viečite propasti nemože

Digitized by Google

lišiti, reče: uzmi moga sina, a u zamjenu daj mi sebe — a sin da odvrati: „daj da za tebe umrem, samo da ti živiš!?“ (Sct. Anselmus: de misericord. I. 2) Sravni Ivana 3. 4: „Tako Bog obljubi sviet, da sina jedinorodjenoga svoga dade, da svaki, koji vjeruje u njega, nepogine, nego imade život vječni.“ — „Bog je dakle preveć dobar, niti ikoji čovjek može njegovo milosrdje dosta nahvaliti; pa da se svi jezici ljudski slože, nebi dovoljno proslavili božju blagost, mehkost, dobrostivost i strpljivost.“ (S. Cirilus. catech. 3). Zato opominje sv. Pavao griešnika: „Nepreziraj blaga dobrote njegove (božje), podnosljivosti i strpljivosti; neznaš li, da te dobrota božja goni na pokoru?“ (Rim. 2. 4).

Isti je nauk zadržan i u liepih crkvenih molitvicah: „Bože! koji svemožnost tvoju opraštanjem i smilenjem najviše izkazuješ, uzmnoži u nas milosrdje svoje, da težeći za tvojimi obećanji, postanemo dionici tvojih nebeskih darova.“ — „Bože, koji se u Te ufajućim radje smiljavaš nego srdiš, daj da dostojno oplačemo učinjene zloće, da se dostojni učinemo tvoga utješljivoga milosrdja.“

VIII. Bog je istinit i vieran, t. j.: što Bog reče, to je istina, jer „nebo će i zemlja proći, a rieči moje neće proći,“ jamči Spasitelj kod Mat. 24. 35. Što god je on obećao, sve će se izpuniti. Sravni iz staroga zavjeta: „nije Bog kao čovjek, koji može slagati. (Numer. 23. 19). — „Prava je rieč Gospodnja, i sva su mu djela na viernost.“ (Pslm. 3. 2). — Da je Bog istinit, uči nas sam Spasitelj, moleći se svomu nebeskomu ocu: „sveti oče! posveti ih tvojom istinom, jer tvoja je rieč istinita.“ (Ivan 17). A apoštol piše Rimljanom: „Budi pako Bog istinit, a svaki čovjek je laža“ (3. 4); to će reći: Bog od svoje naravi govori samo istinu, čovjek u suprot od svoje ima samo laž i slaboću. „Čuvajmo izpovied nade nepomičnu (t. j. izpoviedajmo našu nadu nepomično),

Digitized by Google

jer je vieran, koji je obećao.“ (Žid. 10. 23) i dr. Srav. Fejer. II. 136. § 41.

Prelazeći od sv. pisma k svetim ocem, uvjerit ćemo se i kod njih o istom nauku. Sv. Augustin veli: „Kako god ti je Bog kazao, onako jest. — Zar kad ti kaksv matematik što u uši dune, da je istina, a Isukrstova rieč da je lažljiva?“ (Serm. 2 in pslm. 33). — „Velim, da svevišnji nemože lagati,“ glasi od istoga ugodnika u knjizi: de civit. Dei. lib. 22. cap. 25. — Sv. Ivan Zlatousti razlažući psalam 11. u br. 2 govori: „Rieči su njegove od svake laži proste, čiste. Kao što žeženo zlato nema u sebi nikakove nečistoće ni smješe, isto su tako i rieči božje, koje je izustio, svakako se moraju izpuniti.“

Vjerujmo dakle pouzdano, što nam je Bog obećao; on je vieran svojoj rieči. Vjerujmo, što god nam je objavio, ma svojim umom i neshvatili; uhvajmo se, jer je on stalan i moćan izpuniti sve, što je svojim viernim napried kazao. — Bog je neizmierno istinit; njemu je svaka laž, varka, himba, pretvaranje odurno. Govorimo dakle i djelujmo uvjek, kako nam je u srcu. Bog našu nutrnjost prozire, njega nemožemo prevariti. — Bog je obećao dobre nagraditi a zločeste kazniti. On će svoju rieč sigurno držati. Ovršavajmo dakle njegove zapoviedi i čuvajmo se grieha.

§ 4.

Izvodi iz nauka o svojstvih božjih.

I. Kada su dakle u Bogu sva ta svojstva najobilnijom mjerom navršena, niti se mogu okrnjiti ili uništiti, naravni je izvodak taj, da Bog mora biti:

a) Preveć blažen; što i sv. Pavao tvrdi govoreći: „blaženi i jedino mogući Bog, kralj kraljeva hoće ga (zadnji sud) svojim vremenom ustanoviti“ (I. Timot. 6. 15);

Digitized by Google

a drugdje: „što ćeš Bogu učiniti, čovječe, ako griešiš? Ako su tvoje zloće već završile, što ćeš blaženomu naškoditi?“ Sravni još I. Timot. 1. 11. — Theodoret tumačeći taj pridjevak veli: „Pridjevak blažen svet je naziv; svjedoči to sv. apoštol uzklikom: blaženi i jedino mogući Bog“ itd. (in Pslm I).

b) Veličanstven; to bo je naravna posljedica moći, veličine i vrline njegove. Zato se on zove u sv. pismu: jedini silni kralj nad kraljevih, gospodar nad gospodarih.“ (I. Tim. 6. 15; Apokalip. 17. 14; 19. 16; Mat. 19, 28). U U starom zavjetu veli se o njem: „Gospod Bog vaš, Bog bogova, gospodar gospodujućih, Bog velik, moćan, strašan.“ (Devter. 10. 17). Sravni još: Pslm. 47. 3; Genesis 14. 18; Num. 21, 16; Psl. 7. 18 i dr.

c) Slavan; a tu prednost uživa u sjedinjenju onih svojstva, kojimi svoju nutrnju veličinu i vrlinu napolje očituje. Slavan je Bog djelom svoga stvorenja, moću, dobrotom, mudrošću (Pslm. 8); oslobodjenjem naroda izrajelskoga iz Misira u Exodu 15, gdje Mojsija i Židovi pjevaju slavu Bogu radi njegove moći, pravde i nedohitne providnosti, kojom ih je oslobodio Farauna; napokon poslanjem svoga jedinorodjenca na sviet. (I. Petar. 2. 9). Od tuda se dovadja ponajviše njegovo savršeno milosrdje, što nadilazi sva djela njegova (Pslm. 144. 9); a vršak njegove slave sačinjava odkupljenje njegovih viernih (Efez. 1. 6); čudesa (Ivan 11. 4); kazan griešnika (Exod. 9. 16; Rnm 9. 17) i nagrada pravednih. Pače da jedinomu Bogu slava ide, jamči apoštol riečmi: „samomu Bogu čast i slava.“ (I. Tim. 1, 17). Toga radi i zove se Svevišnji u sv. pismu „Bog slave“ (Pslm. 23), „otac slave“ (Efez. 1, 17).

Slavu tu neuče samo sv. oci, već i ciela crkva izpovieda ju svaki dan pod sv. misom poslje prediglasja riečmi: „Svet, svet, svet jesi gospodin Bože Sabaot, puna su nebesa

Digitized by Google

i zémlja slave tvoje, Hosana u visini.“ — A najviše za nju sbori cielo stvorenje, u kojem nam je jasna božja moć, mudrost, dobrota, providnost; radi éega je on od istoka do zapada svakomu znan, — a to je uprav slava njegova.

II. Glede nas samih možemo iz savršenosti božjih izvoditi skùp svih dužnosti, kojimi smo njemu obvezani, ticale se one sada našega mišlenja, poželenja ili činjenja. Pa jer Bog svoju samoupravu nad nami dvostrukim načinom ovršuje, kao svevišnji veličanstvenik i kao najviši dobrotvor; to smo i mi dvojstruko držani prama njemu. Kao kralju nad kraljevi, gospodaru nad gospodari“ dužni smo mu najveće strahopočitanje, najdublju podložnost, najsmjernije klanjanje; a kao svevišnjemu dobrotvoru i providniku, koji nad nami bdije, nas nevoljne i biedne dobrotom i milosrdjem sebi priteže, dužni smo mu djetinsko pouzdanje; moramo ga želiti, i ljubeznom zahvalnošću odati se njegovoj svetoj volji.

§ 5.

Bog je samo jedan.

I. Sviet je ovaj mudro i shodno uredjen; sve se u njem uredno ravna i uzdržaje. No gdje je u kući više gospodara, te po svojoj volji žele njom upravljati, mora se u njoj nered, nejedinstvo i metež poroditi; isto tako može poleg toga načela biti samo jedan svoritelj, ravnatelj i uzdržatelj ovoga svieta. — Pa jer od sila stvarî može samo jedna svojom prednošću i savršenošću ine nadvisiti; dvie bo jednako savršene stvari nemogu se misliti; to i Bog, jedini savršeni može samo jedan biti, inače bi nesavršen bio, a nesavršeno biće nebi se moglo Bogom zvati. Bog dakle kao najsavršeniji, koji nema premca niti sebi ravna, može samo jedan biti. Sravni ovdje Tertuliana, koji veli: „Bog ako nije jedan, nije Bog“ (contra Marc. 1. c. 3).

Digitized by Google

II. Da je Bog jedan, uči sv. pismo. U Devteron. knj. 6. 4. stoji: „Čuj, Izraele, Gospod je Bog naš jedini Gospod". „Vidite sada, da sam ja, ja sâm, i da nema Boga osim mene" (Devt. 32. 39). — „Ja sam Gospod Bog tvoj, nemaj drugih bogova izvan mene." (Exod. 20. 2). — „Ja sam prvi i posljednji i osim mene nema Boga." (Jer. 44. 6). — Pa što je u starom zakonu Bog o sebi objavljivao, isto je i Spasitelj propoviedao. „To je pravi život, da te sviet spoznade, tebe jedinoga pravoga Boga, i tvoga poslanika Isusa Hrista." (Ivan 17. 3). A kada su ga učenjaci i farizeji pitali: koja je prva i najveća zapovied u zakonu? odvratio je: „Prva je zapovied od svih: Čuj, Izraele, Gospod je Bog naš Gospod jedini." (Mark. 12. 29). — Sv. Pavao piše Korinćanom: „Znamo, da nije ništa idol na svietu, i da nemá drugoga Boga osim jednoga; jer ako ih ima, koji se zovu bogovi, ili na zemlji, (na pogansku), kao što ima više bogova i mnogo gospoda, mi vjerujemo samo u jednoga Boga oca, od koga sve dolazi i mi od njega i jednoga Gospoda Isusa Hrista, kroz kojega je sve i mi krozanj." (I. Korin. 8. 4, 5, 6). — „Jedan Bog i jedno krštenje." (Efez. 4. 5) — Sravnimo ovdje još učene prigovore apoštola Pavla proti kumirstvu i mnogoboštvu u Listri (Djel. apošt. 14. 7, 16); u Atini pred areopagom (Djel. apošt. 17. 22, 31); u Efezu kod hrama dianina (Djel. apošt. 19. 23, 40) i dr.

III. Isto jedinstvo izpovieda i crkva u vjerovanju apoštolskom nicejskom i nicejsko-carigradskom, priznajući jednoga Boga jedne naravi; zatim svetim krštenjem, spominjući u jednom imenu sve tri osobe. Sravni sv. Perolima: „Tri puta polievamo, da u trojstvu jedno ostajstvo izpoviedimo. I nekrstimo se u ime Oca, sina i duha svetoga, već u jednom jedinom imenu, koji je Bog." O tome glasi rimski katekizam „Iz svega, što smo do sada govorili, jasno je i izpovjedamo, da je samo jedan Bog. Jer kada mi Bogu najveće dobro i

Digitized by Google

savršenost priznajemo, nemoguće je, da se ono, što je posve savršeno i samosvojno, u više nalazi. Ako li komu što god do savršenosti manjka, već je nesavršen, niti je onda bît i narav božanska u njem.“ (P. 1. qu. 7). — I mi sami izpoviedamo jedinstvo božje prisvetim križem; jer premda spominjemo tri osobe, ipak se jednomu Bogu molimo, koga nazivamo u jedinstvenom broju: oče naš, koji jesi na nebesih“ itd.

IV. Za jedinstvo božje stalno i nestrašivo su se borili sv. oci u svojih apologijah proti poganom, razkolnikom Arijanom, Maćedonijanom, Gnostikom, Donatistam i inim. Osobito su se odlikovali Irenej, Tertulian, Grgur Niški, Vasilj; a sv. Atanasij u svojoj vjeroizpoviesti veli: „Štujemo jednoga Boga u trojstvu, a trojstvo u jedinstvu, nemiešajući niti razlikujući osobe ili bit njihovu.“ Isto izpovieda on i u spisu: advers. gentil. 36, gdje mnogoboštvo sporedjuje s bezboštvom, jer misliti si više bogova, znači razbiti pojam boštva, ukidati samoga Boga.

V. Takodjer mudraci i bistroumnici poganski priznaju istu dogmu katoličke vjerouke. Medju njimi odlikovali su se, kao smo u § 1. vidili: Sokrat, Cicero, Seneka, Epiktet, Pitagora, Plato; a Aristotel tvrdi: „dosta je, ako uzmemo da ima jedno vječno nepomično biće, koje buduć samo nepomično, za druga je bića izvor kretanju.“ (Phisic. ausc. 1. 7. cap. 6).

Bilježka. Vjera u jednog Boga zove se monotheisam, ili jednoboštvo, komu je u opreci politheisam ili mnogoboštvo. Monotheisam jest izvor i temelj vjere. Prednost i slavu jednoboštva uzčuvala, raširila i učvrstila je božanska objava, a razum i sviest bile su joj u prilog.

Digitized by Google

§ 6.

Bog je u osobah trojstruk.

I. Vjera katolička uči nas, da su u Bogu tri osobe: otac, sin i duh sveti. Te tri osobe zovu se jednim imenom prisveto trojstvo. — Otajstvo to uči nas: *a)* nauk spasitelj ev. Kada se je Isukrst u Jordanu krstio, duh sv. sašao je u slici goluba nad njim, a iz otvorenih nebesa čuo se je glas očev: „ovo je sin moj ljubljeni, u kom se obradovah“ (Mat. 3. 16, 17). Isto je bilo kod preobraženja Isukrstova na briegu Tabor, gdje otac zove Isukrsta sinom ljubljenim. (Mat. 17. 5). A prije uzašašća svoga zapovjedio je on apoštolom svojim: „Pošavši učite sve narode, krsteći ih u ime oca, sina i duha svetoga.“ (Mat. 28. 19). Kod Ivana pako 14. 16, 17 veli im: „Ja ću moliti oca i dati će vam drugoga utješitelja, da ostane uvjek s vami, duha istine, koga svieт nemože pojmiti, jer ga nevidi niti ga pozna.“ Ovdje zove Isukrst prvu osobu ocem svojim, a sv. duha drugim tješiteljem, koji nebi zaslužio takova imena, da nije od njega niži. Ovamo se odnose i rieči Isukrstove kod Ivana 14. 26: „utješitelj pako duh sveti, koga će poslati otac u ime moje, on će vas učiti sve.“ Tu je duh sv. razgovetno obilježen kao božja osoba, isto kao i sam Isukrst, u čije ga ime šalje otac. — Izmedju apoštolskih izreka valja ovamo naročito zabilježiti kod Ivana 5, 7: „Tri su koji svjedoče u nebu: otac, slovo i duh sveti.“ — „Milost gospoda Isusa Krsta i ljubav Boga i obćenje sv. duha sa svimi vami!“ (II. Kor. 13. 13). — I sv. Petar piše „izabranim po providjenju Boga oca, svetinjom duha dovedenim u pokornost i poškropu krvlju Isusa Krsta (I. 1, 2).

b) Na to otajstvo smjeraju već i razne izreke staroga zavjeta. Amo spadaju napose ona mjesta, gdje se ime božje višebrojem izražuje; takodjer gdje Bog o sebi go-

Digitized by Google

vori prvom osobom višebroja kao kod Mojsije: „i reče Bog: načinimo čovjeka na sliku i priliku našu“ (Genes. 1, 26). „Hajdmo sajdimo, i pomutimo im tamo jezik“ (Genes. 11, 7). — „Reče Gospod Gospodu mojemu, sjedi meni s desne strane.“ (Pslm. 109. 1). Ovdje se zove Gospodom ili Bogom onaj, koji govori, i onaj komu se govori i dr.

c) To božje predanje zasvjedočavaju i suglasne izreke svetih otaca svih stoljeća. Sveti Justin († 167) veli: „Mi se klanjamo stvoritelju svemira, iza njega sinu i trećemu duhu svetomu“ (Apolog. 1. n. 13). Isto i Theofil, biskup antiokijski drugoga stoljeća (Ad Autolycum lib. II. c. 15). Origenas (iz trećega stoljeća) veli: „Tri su osobe, nerodjeni otac, jedinorodjeni sin, jer je i ovaj drugi a otac drugi, i duh sveti, jer je i ovaj drugi nego li otac i sin.“ (homil. 12 in Numer). Tertulian istoga stoljeća piše: „Tri su, koji se razlikuju ne bistvom, no redom, ne bîti, no osobom, ne moćju, no (osobom) vlastitošću, ali imaju jednu bît, jedno bistvo, jednu moć.“ (Advers. Prax. cap. 2).

d) I crkva izpovieda to prisveto otajstvo 1. znakom križa, i onom formulom, koja taj znak sprovadja;

2. krsteći sveudilj u ime oca, sina i duha svetoga;

3. završujući svaku molitvu starim slavoslovjem: „slava ocu, sinu i duhu svetomu“ ili „Krst, komu s ocem i duhom svetim budi slava na vieke“;

4. zabacujući krivi nauk „Antitrinitarijâ“, koji su učili, da su otac, sin i duh sveti samo razna imena jednoga istoga Boga, ili Bog kao stvoritelj i ravnatelj svieta, da je otac; on sam da se je za nas upùtio, trpio i umro, pa kao takova imenujemo ga sinom; a u koliko on čovječa srca gani na dobro i skloni na ovršavanje njegovih zapoviedi, da je duh sveti itd. (Euseb. hist. eccl. I. 5, 6).

5. Vjeroizpoviedanjem apoštolskim, Nicejsko-Carigradskim, Athanasijevim, četvrtoga lateranskoga sabora i raznim

Digitized by Google

svečanimi liturgičkimi molitvami, navlaš prediglasjem u misi presvetoga Trojstva, gdje se pjeva: „Koji si ti (otac) s jedinorodjenim svojim sinom i duhom svetim jedan Bog, jedan Gospod, ne u jedinosti jedne osobe, već u bitnosti presvetoga Trojstva. Jer što mi, poučeni tvojom objavom, o slavi tvojoj vjerujemo; to isto priznajemo bez svake razlike o tvom sinu i o svetom duhu tako, da izpoviedanjem jodnoga pravoga Boga u osobah razliku, u biti jedinost, u veličju jednakost izpoviedamo i njima se klanjamo.“

II. Kako je to moguće, da su tri osobe, a ipak jedan Bog, svojim umom shvatiti nemožemo. To je otajstvo objave, koje nas je Isukrst sam naučio. On pako kao Bog od vieka nemože nas ino učiti, van istinu; k tomu stoji kod sv. Luke: „u Boga je sve moguće.“ (1. 37). Sv. Augustin biskup hiponski najbolje nas je o njem uvjerio, Pripovieda se o njem, da se on jednoč kraj obale morske šetao promišljajući, kako da umnije piše naumljenu razpravu o prisvetom Trojstvu. Vidi on za šetnje krasno umiljato diete, kako je kraj vode jamu izdubilo, te malanom ručicom more prelievalo u tu jamicu. Ta djetina igra bijaše sv. Augustinu iz prva posve nevina, kasnije smiešna, te ga upita, što li on tim dangubnim poslom namjerava. Odsjekom odvrati mali: „hoću ovo more u ovu jamicu da prelijem.“ Sv. se Augustin nasmješi: „To ti je uprav pusta danguba.“ „Što?!“ odvrati maljušni. „Pa ipak ću ovo more prije saliti u ovu jamicu, no ćeš ti dokučiti presv. Trojstvo.“ I nestane angjela, jer je on to bio, koji je našega ugodnika opomenuo, da čovječi nm nikada nedokuči dubljinu mudrosti božje. (Schmid I. 94). — Kad indi nitko umrlih nemože znati, što je u „duhu božjem, nego sam duh božji“ (I. Kor. 2. 12); zavapimo sa sv. Pavlom apoštolom: „Vječnomu i neumrlomu Bogu, koji u nedosežnom svjetlu prebiva, kojega ni jedan umrlih niti je vidio, niti će viditi, njemu slava na vieke. Amen.“ (I. Tim. 6. 16).

Digitized by Google

Razloživši tako u obće crkveni nauk o najsvetijem i najvažnijem otajstvu kršćanskoga nauka, prelazimo na pojedine božanske osobe, te velimo:

§ 7.

Otac je pravi Bog.

I. Naziv Boga oca kao prve osobe, i kao oca spasitelja našega Isusa Hrista, čita se najprije u sv. pismu novoga zavjeta, a u starom se jednostavno „Bog" imenuje. — Da je otac pravi Bog, nedvoji ni jedan kršćanin. O njem smo do sada sborili, a ovdje napominjemo rieči Isukrstove kod Ivana: „To je pravi život, da te (t. j. oca) spoznamo jedinoga i pravoga Boga." (17. 3). — „Zato ga najviše gledahu ubiti, ne što bi bio pogazio subotu, već što Boga nazivaše ocem svojim." (Ivan 5. 18). — „Al' dohodi čas i jest sada, kad će se pravi klanjaoci klanjati ocu duhom i istinom; jer otac hoće takovih klanjaoca. (Ivan 4. 23). Kod Matije 11, 25, reče Isukrst: „Slavim tebe, oče, Gospode neba i zemlje"; a apoštol u I. listu Korinćanom 8. 6. piše: „nam je jedan Bog otac, od koga je sve." — „Bog pako postojanosti i utjehe dao vam, da budete iste misli medju sobom po Isusu Krstu, da jednodušno jednima ustima slavite Boga oca gospoda našega Isusa Krsta." (Rim. 15. 5, 6). — „Milost vam i mir od Boga oca našega i Gospoda Isusa Krsta. Blagoslovljen Bog i otac Gospoda našega Isusa Krsta." (Efez. 1. 2, 3.)

II. Isto izpovieda i crkva u svojih vjeroizpovjestih, navlaš u vjerovanju apoštolskom, koje glasi: vjerujem u Boga oca svemogućega" itd. u kojoj izreki razlikuje oca od sina, a oba od duha svetoga. Taj nauk branila je proti krivovierju Sabelijevu (iz trećega stoljeća), komu tri božje osobe nebijahu no samo oznake raznih pojavljenja jednoga te istoga

Digitized by Google

božtva napolje, u najtočnijem protuslovju sa sv. pismo. — Da to je isto nauk i sv. otaca, uvjerili smo se iz doovdašnjega.

§ 8.

Sin je pravi Bog.

I. Isukrst bijaše već od angjela Gabriela blažene djev. Mariji kao sin božji naviešćen. „Što se porodi od tebe sveto, zvati će se sin božji“ rekao joj (Luka 1, 35). A kada se je Isukrst u Jordanu krstio, proglasio ga je otac sinom svojim, koji mu se dopao. (Mat. 3. 16, 17). I kod preobraženja reče Bog otac o Isukrstu: „Ovo je sin moj ljubezni, njega slušajte“. (Mat. 17. 5). — O toj objavi piše sv. Ivan: „vidismo slavu njegovu, slavu koja dolikuje jedinorodjenčetu očevu.“ (1. 4; Mat. 1. 16; Luk. 2. 7). — Kad je Isukrst jednoč pitao apoštole, što misle da je on, odvrati Šimun-Petar: „Ti si Krst sin Bog živoga.“ (Mat. 16, 16; Ivan 6, 70; Mark. 8, 29; Luk. 9, 20). A Pavao apoštol piše Filipljanom: „Koji bivši u slici božjoj, neučini nikakav grabež čineći se ravan Bogu, već odloživ svoje božtvo, primi obličje sluge, učini se jednak ljudem i življaše kao čovjek. Ponizi samoga sebe, pokoreći se ća do smrti, smrti pako križa. — Toga radi uzvisi ga Bog i pokloni mu ime nad svakim imemom Da se u imenu Isusovu svako koljeno pokloni, što god je na nebu, zemlji i u paklu — i svaki jezik izpovjedi, da je Isus Krst u slavi Boga oca.“ (2. 6—11).

II. Isto priznaje Isukrst sam o sebi. Nikodemu veli on: „Tako je Bog obljubio sviet, da je svoga jedinorodjenoga sina dao; svaki, koji u njega vjeruje, nepogine.“ (Ivan. 3. 16). A kada ga je veliki svećenik u sudioni pitao i zaklinjao ga živim Bogom, da mu kaže, je li on Krst sin Boga živoga, odvratio je: „ti kazà“ pridavši: „zaista velim vam, odsele ćete viditi sina čovječega sjediti ob desnoj krieposti

Digitized by Google

božje (srav. Pslm. 109. 1), dolazećega u oblacih nebeskih". (Mat. 26. 63, 64; Luka 27, 70; Ivan 19. 7 i dr.) Kod Ivana 10. 30. tvrdi on: „ja i otac smo jedno"; a u 38: „otac je u meni, a ja u ocu." Pripoviedajući isto tako jednoč Židijam, a oni ga zato hotjeli kamenovati, ukori ih: „vjerujte barem mojim djelom, koja tvorim, da je otac u meni, a ja u ocu" (Ivan 10. 38). — Opraštajući se kod zadnje večere sa svojimi učenici, reče im: „da ste mene bili spoznali, spoznali bi i oca. Od sele spoznajte oca i vidili ste ga. A Filip reče: Gospode! pokaži nam oca i biti ćemo zadovoljni. Odvrati mu Isus: Tako sam dugo kod vas i nepoznaste me. Filipe! tko vidi mene, vidi i oca. Kako dakle ti zahtievaš: pokaži nam oca? Zar ti nevjeruješ, da sam ja u ocu, a otac u meni." (Ivan 14. 9. 10).

Ravne je izpoviesti Spasitelj i o svojoj božanskoj časti i moći očitovao, naglasujući Židovom *a)* da je „sin čovječi i Gospod subote" (Mat. 12. 8), a nad njom nebijaše Židovom ništa svetijega.

b) Kada je Židovom govorio: „vi ste od sdola, ja sam od sgora; vi ste od ovoga svieta, ja pako nisam od ovoga svieta" zapitaše ga: tko je? a on im odvrati: počelo — koji od Boga izadjoh. — Zaista, zaista govorim vam: ako tko rieči moje uzčuva, neće umrieti u vieke". — I „zaista, zaista govorim vam: prije nego Abraham bijaše, ja sam bio." (Ivan 8. 23—52).

c) „Isukrst je takodjer zavapio i rekô: tko u mene vjeruje, nevjeruje u me, već u onoga, koji je poslao mene" — „koji motri mene, motri onoga, koji je poslao mene" (Ivan 12. 44—5). — „Vjerujte u Boga, i u mene vjerujte. — Zar nevjerujete, da sam ja u ocu, a otac u meni" itd. (Ivan 14. 1—10).

d) U razgovoru i oprostnici prije svoga zarobljenja reče

Digitized by Google

učenikom: „Sve što ima otac moje je: zato rekoh, da će od mojega uzeti, i javiti vam.“ (Ivan 16. 15).

e) Istom prigodom u svojoj zadnjoj molitvi, pri kojoj se je krvavim znojem potio, k nebu je uzdignutima očima govorio: „i sada me proslavi, oče, slavom, koju imadoh kod tebe prije nego ovaj sviet bijaše“ (Ivan 17. 5). Sravni još: Ivana 9. 10; 5. 5—26 i dr.

III. Za božanstvo Isukrstovo jesu i savršenosti, koje je posjedovao. On je bio: *a)* svemoguć. Čineći onolika silna čudesa, kojimi je prepun njegov život, mogao je punim pravom o sebi reći: „Dana mi je sva oblast na nebu i na zemlji“ (Mat. 28. 18); i „što bo otac čini, to čini takodjer sin“ (Ivan 5. 19). Srav. Ivan 5, 21; I. Kor. 8. 6; Kolos. 1, 15; Žid. 1. 2 i dr.;

b) sveznajuć. Nemože veće znanstvene savršenosti biti, osim koja bi Boga spoznavala; a uprav to znanje izpoviedi Isukrst kod Matije 11. 27: »nitko nepoznaje sina, nego otac, niti oca tko pozna, osim sin.“ — To je njegovo sveznanje jasno iz razgovora s Natanaelom; u čudnovatom našašću poreznoga novčića za sebe i Petra; u razgovoru sa ženom samaritankom; kako je spoznao izdajicu svoga kod zadnje večere; kako je napried znao, da će ga Petrovo zatajiti. Napokon kod Ivana 5. 22, Matije 25, 31 i drugdje pripovieda se o njem, da će biti sudija svega kolikoga čovječanstva, koji će i najskrovitija djela i misli suditi, a zato je nuždno sveznanje. — Sravni još: Ivan 16. 30; Mat. 24; Iv. 6. 46; Mat. 24. 1. itd.;

c) vječit. Sv. Ivan apoštol veli: „u početku bijaše slovo, i slovo bijaše kod Boga“ (1. 1). Prije svega stvorenja bijaše on dakle. A angjeo Gabriel prorekao je bl. dj. Mariji: „i kraljestvu njegovu neće biti svrhe.“ (Luka 1. 32, 33). Bez početka je dakle i bez svrhe, „slika Bogu nevidjenomu, prvorodjenac prije svega stvorenja.“ (Kološ. 1. 15). Zato on

Digitized by Google

i veli sam o sebi: „Proslavi me, oče, slavom svojom, koju sam imao kod tebe, prije nego sam na sviet došao.“ (Ivan 17. 5). — Kad dakle Spasitelj spomenuta tri svojstva posjeduje, posjeduje i ina, jer su savršenosti božje nerazdjeljive. Budući su indi u Isukrstu sva božanska svojstva u podpunoj mjeri, pravi je Bog.

IV. Svjedoče to i djela njegova, medju kojimi su najglavnija:

a) stvorenje svieta. Sv. Ivan opovrgavajući krivi nauk gnostika, kao da je sviet od njekakova nižega, nesavršenoga duha stvoren, veli o Spasitelju: „sva su po njem učinjena, i bez njega nije učinjeno ništa, što se učinilo.“ (1. 3). „Koji je (sin) slika Boga nevidjenoga, prvorodjenac prije svega stvorenja. Jer se po njem stvori sve, što je na nebu i što je na zemlji, vidjeno i nevidjeno, budi priestolja ili gospodstva, vladarstva ili vlasti; i on je prije svega i po njem sve obstoji.“ (Kološ 1. 15 i sl.)

b) uzdržanje. „Drži bo sve mogućom riečju svojom.“ (Žid. 1. 3);

r) ravnanje. „Otac moj viekom djeluje, i ja djelujem s njim“ rekao je Židovom kod Ivana 5, 17, kada su ga ukorili, što je njeke subote bolestnika, 38 godina trpećega kostobolnika izliečio; pa hoteći zato ga kamenovati, kao da je — ne jedino subotu, već i sâmo veličanstvo božje oskvrnuo, reče im: „u istinu velim vam, djela koja otac čini, čini i sin. Jer kao što otac mrtve uzkrisuje i oživljuje, isto tako oživljuje i sin koje hoće.“ (Ivan 5. 21.)

d) Sjetimo se još ovdje onih čudesa, koja je činio na bolestnicih, mrtvih, iznemoglih, sliepih, gluhih, gladnih i inih; onih koja su Petar i apoštoli samo zazivanjem imena njegova tvorili: tko da podvoji o njegovoj božanstvenosti?!

V. K tomu se on izrekom i zove Bog. Sravnimo Ivana 1. 1: „u početku bješe rieč, i rieč bješe u Boga, i Bog bješe

Digitized by Google

rieč.“ Kod istoga apoštola reče Toma Isukrstu: „Gospod moj i Bog moj!“ (20. 28). — „Krst, koji je nada svim, Bog blagoslovljen na vieke“ (Rim. 9. 5). — „Jer u njem prebiva svaka punina božtva tjelesno.“ (Kološ. 2. 9). Sravni još krstnu formulu, u kojoj se s duhom svetim ocu uzporedjuje, (Mat. 28. 19); Ivana 10, 30: „Ja i otac smo jedno;“ Ivana 14. 9: „Filipe! tko mene vidi, vidi i oca.“ i dr.

VI. Svjedoče to i sami apoštoli, koji su od svoga nebeskoga učitelja za uzvišeno zvanje raširenja njegova sv. evangjelja pozvani, 50. dan poslje njegove smrti duhom svetim okriepljeni, i u ime njegovo mnoga čudesa činili. Naravno da su oni za tri godine morali čast, dostojanstvo i narav njegovu jasno poznavati, i nepogrešivo njegov nauk propoviedati i tumačiti, kao smo to vidili u II. poglav. uvod. diela. Medju svimi apoštoli najviše je sv. Ivan o božtvu Isukrstovu govorio. — Sravni njegova evangjelja pogl. I. i što je u svetom tom spisu branio proti mudracem i razkolnikom one dobe (2. 26), isto izražuje taki u uvodu svoga prvoga lista. Govori: „Što bijaše od početka; što vidismo i motrismo očima našima, i ticasmo se rukama našima životnoga slova. Život nam se očitova, i vidismo, te svjedočimo, i navještujemo vam život vječni, koji bijaše kod oca, i ukaza se nama. Što smo vidili i čuli, to vam navještujemo, da se i vi s nami sdružite, i družtvo naše da bude s ocem i sinom njegovim Isusom Krstom.“ (I. 1. 1, 3). — Pa kao što o istom Spasitelju govori u evangjelju, nazivljući ga životom, životom vječnim, koji se je uputio, isto uči i u inih svojih spisih; s toga veli u pogl. 4. 2 svoje poslanice: „U tom se razaznaje duh božji: svaki duh, koji izpovieda Isusa Krsta, da se je upùtio i došao, od Boga jest.“ — Sravni još iz objave istoga apoštola 1. 17; 3. 14; 5. 13; 17. 14; i dr.

I sv, Petar izpovjedio je javno Spasitelja našega kao sina božjega i pravoga Boga na dan duhova, kada je, za-

Digitized by Google

dahnjen kriepošću božjom tako uspješno razpetoga Boga pripoviedao, da se je onaj čas tri tisuće obratilo, (Djel. ap. II. 14. i sl.); a u pogl. III. 15. ukorava Židove, da su „početnika života“ ubili. Od poroda kljastoga ozdravio je u ime Isusovo (III. 6, 8); a Enei je rekao: „Enea! ozdravio te Isus Krst; ustani; i taki ustade.“ (Djel. ap. 9. 34). Poučavajući rimskoga satnika Kornelija u spasiteljevu nauku, govorio mu je o njem, da je „gospodar svega, sudija živih i mrtvih“ (Djel. apošt. 10. 36); a u svom drugom listu 1. 16 piše: „Nesliedimo umne bajke, pripoviedajući vam kriepost i prisustvo Gospoda našega Isusa Krsta postasmo navjestitelji njegove veličine. Primivši bo od Boga oca čast i slavu, dodje glas od sgora od veličajne slave, koji mu je govorio: ovo je sin moj ljubljeni, koji mi se dopao, njega slušajte (srav. Mat. 17. 5). I taj glas čusmo mi s nebesa doći, kada s njim bijasmo na svetoj gori, te imamo sigurne objavljene rieči.“ Zaključuje isti list ovako: „Umnožala se u vas milost i spoznanje Spasitelja našega i gospoda Isusa Krsta, njemu slava sada i kroz sve dane vječnosti. Amen.“ (II. 3, 18). Više se nebi moglo ni o samom Bogu ocu reći.

A Pavao apoštol postignuvši vanrednim načinom čast i dužnost, da naviešta nauk Isukrstov, (srav. Galat. 1. 11, 17; I. Kor. 11, 23), u listu Rimljanom 9. 5 nazivlje sretnim narod židovski, što se je Bog udostojio, te je medju njimi pùt čovječu primio. „Od kojih je (najme otaca žid.) Krst po puti, koji je vrh svih Bog blagoslovljen na vieke Amen,“ veli on na istom mjestu. U listu Filipljanom priznaje ga ravnim Bogu, kao što smo vidili pod I. istoga §. Kološanom piše i zove Isusa Krsta „sinom božjim, koji je slika Boga nevidjenoga, od svakoga stvora prije rodjeni. Jer po njem se sačiniše sva, koja god su na nebu i na zemlji; sva su po njem i u njem stvorena. I bijaše prije svega, a sva su u njem. On je glava tiela crkvenoga, početak, od svih umrlih

Digitized by Google

prije rodjeni, da uzdrži prvenstvo u svačem.“ (1. 12–17). U listu I. Kor. 2. 8 zove ga „Gospodom slave“ itd. Sravni još: Efez. 1. 19, 22; I. Timot. 3, 16, a osobitio poslanicu Židovom, gdje dokazuje prednost nauka Hristova od Mojsijin, njezinu uzvišenost i božanstvenost; a Krsta, koji ju donese, imenuje izrekom Bogom. (Sravni Fejera. Inst. Dog. III. 195).

VII. Sinu se izkazuje dvorba i čast božanska. To sliedi najprije iz krštenih rieči: „Krstim te u ime oca, sina i duha svetoga.“ Krsti se dakle i u ime sinovlje t. j. radi slave, dvorbe i priznavanja oca, sina i duha svetoga; a dvorba se može izkazati jedino osobi razumom i voljom obdarenoj, ne pako neživućoj stvari. Razumieva se po tom, ovdje svaka osoba pojedince; jer bi taj način krštenja bio inače smiešan i nepojmljiv. K tomu je krštenje sveti zavod, krsti se nalogom božjim i u ime njegovo: kad dakle sin nebi bio Bog, nebi mu se ni dvorba božanska krštenjem mogla izkazivati. — Dalje kod Ivana 5, 23 stoji: „niti otac sudi koga, nego je sav sud predao sinu, da svi časte sina, kô što časte oca; koji nečaste sina, nečaste ni oca.“ — Sv. Pavao piše Filipljanom o Isukrstu, da se imenu njegovu „pokloni svako koljeno na nebu, zemlji i u paklu.“ (2. 10). — Kada je Spasitelj na nebesa uzašao, molili su se apoštoli njemu, i preporučivali su svojim viernim, da što gofl trebaju, skrušenom molbom u njega prose. To je i sam Spasitelj preporučio riečmi: „Što god prosite oca u ime moje, dati će vam“ (Ivan 16. 23; Mat. 7. 7; 21. 22; Mark 11. 24; Luk. 11. 9). Osobito svjetuje Pavao apoštol svojim viernim, da „blago vječito, koje neće iztruniti, neće moljac raztočiti, neće lupež odnieti“ ravno od Isukrsta prose, kao i od oca, te na koncu svake svoje poslanice prilaže staro slavoslovje „slava ocu“ itd., a u pomoć i za svjedoka poziva se jednako na Krsta kao i na oca. — I sveta mati crkva, izpoviedajuć nepogrešivo

Digitized by Google

njegovo božanstvo u vjerovanju apoštolskom, i upotrebljujuć njegovo sveto ime kod prisegâ i drugih svečanosti, izkazuje mu tim božansku čast, te priznaje da je pravi Bog.

VIII. Ravno ga i sveti oci štuju kao takova. Sv. Klement rimski nazivlje ga u svojoj prvoj poslanici Korinćanom „Gospodom“, što toliko znači, koliko Bog; a na koncu lista proseći za njih milost Hrista Gospoda, priznaje ga djeliteljem milosti i tako Bogom. Sv. Irenej piše: „On (sin) je upravo Bog, Gospod i vječni.“ (Advers. haeres. III. 19). Sv. Justin zove Hrista „pravim božjim sinom, nerodjenim, kako se rode ljudi“; takodjer ga imenuje „Bogom i Gospodom, koga ide klanjanje.“ (Apolog. I. cap. 21 i apolog. II. cap. 6.) — Sv. Ignatij bisknp antiohijski i učenik sv. Ivana apoštola piše Rimljanom: „želim, da ste u milosti Boga našega Isusa Krsta“; a u listu Polikarpovom nazivlje spasitelja „vječitim“; „vječito slovo božje.“ Drugdje: „slavim Isusa Krsta Boga našega.“ (Epist. ad Magnes.) Sv. Klemens aleksandrinski veli: „Slovo sveto, koje je nedvojbeno pravi Bog.“ — „Naš pako učitelj, Isus Bog sveti.“ (Paedag. lib. I. cap. 7). Sravni još sv. Polikarpa: epistol. ad Philipp. cap. 12; sv. Ignjata antiohijskoga: epist ad Ephes; suvremenika Justinova Atenagoru i Taciana njegova učenika: advers. Graec. num. 30; Teofila vladiku antiohenskoga: Ad Autolycum lib. II., III.; Tertuliana: Apolog. cap. 12, i advers. Praexed. cap. 8. Ravno branijahu boštvo Isukrstovo Hipolit, Dionizij aleksandrinski, sv. Biprian, Origen i mnogi ini; ali medju svimi najvećma se odlikovaše sv. Athanasij.

IX. Crkva je božja već u prvom svom početku mnogo pritrpila od vlastitih odmetnika radi izpoviesti boštva Isukrstova, koje su „protivnike prisv. Trojstva“ (Antitrinitarii) imenovali. Osobito se je medju timi krivimi učitelji sredinom trećega stoljeća odlikovao njeki Pavo Samosatenski. No kada je Arij, najveći protivnik sv. Athanasije poradi boštva spa-

Digitized by Google

siteljeva, potresao istočnom i zapadnom crkvom, sazva car Konstantin god. 325 u Niceji crkveni sabor, te tu u prisustvu od 318 biskupa zabaciše krivi nauk Arijev, izjavivši svoju vjeru ovako: Vjerujemo u jednoga gospoda Isusa Hrista, jedinorodjenoga sina božjega, rodjena oca pred vjekovi, Boga od Boga, svjetlost od svjetlosti, pravoga Boga od pravoga Boga, rodjena a ne stvorena, istobitna s ocem, po kom sve posta itd.

X. Isti poganski učenjaci priznaju boštvo spasiteljevo. Plinij mladji piše caru Trajanu: „Kršćanom najviše to u grieh upisuju, što su navadni prije izhoda sunca sastati se, i svoga razpetoga Krsta kao Boga pjesmom slaviti.“ — Lucijan veli, da kršćani: „niječu grčke bogove, a svoga razpetoga mudraca obožavaju i zapoviedi njegove obdržavaju.“ — O caru Oktavianu pripovieda se: Jednoč je on svomu krivomu Bogu — proroku Apollu stô (hekatombu) volova žrtvovao i 21 dana ga prosio, da mu prorekne, tko će mu biti nasljednikom, a lipov vrač mučao je. Naloži on drugih stô volova žrtvovati, da pitaju bolvana, zašto neodgovara. I odvrati tada, kako Nicephor (histor. l. I. 1) piše:

„Me puer Hebraeus, Divos Deus ipse gubernans,
Cedere sede jubet, tristemque redire sub Orcum,
Aris ergo exhinc tacitus discedito nostris.“

(t. j. Židovsko diete, poglavar svih bogova, ćera me od ovuda, i vraća me u tužni pakao, mučeći dakle salazim s ovih naših žrtvenika).

Poslje toga zapovjedi isti car tomu nepoznatomu Bogu u Rimu žrtvenik staviti, na kojem je mjestu sada crkva bl. djevice Marije „Ara coeli“ zvana; jer je iz svojih proročkih knjiga još od prije čuo, da će djevica takovo božansko diete roditi.

Isti Oktavian u vrieme narodjenja Spasiteljeva izdade zapovied, da ga nitko više nezove „gospodom“; po njihovih

Digitized by Google

bo je gatalicah onda uprav „pravi gospod“ na sviet došao. I tadanji povjestničari jamče, „da je isto vrieme, kada se je Isukrst rodio, u Rimu se okolo sunca pokazao zlatan okrug, a u sredini njegovoj djevica s djetetom u naručju. Tom je prigodom njeki Rimljanin prorekao, da će ono diete biti gospodarom cieloga stvorenja, komu će se svi kraljevi pokoravati.“ Zato da je car Oktavian izdao spomenuti nalog. (Inocen. serm. de nat. Dom. — Srav. Sveton in Octav. cap. 95 et Plin. lib. II. hist. c. 28).

§ 9.

Duh sveti jest pravi Bog.

I. Kao otac i sin, tako je i duh sveti Bog; ravan je obojici; jednako je moguć, vječan, savršen; on je predobar, premudar, s ocem i sinom jedne naravi.

II. To nam jamči sv. pismo. Tako je sv. Petar rekao Ananiji: „Zašto je nečastivi tvoje srce obuzeo, da lažeš duhu svetomu? . . . Nisi lagao ljudem, već Bogu.“ (Djel. apošt. 5. 3, 4). U poslanici Korinćanom I. 3, 16 stoji: „Hram ste božji, i duh božji stanuje u vas.“ Drugdje u istom listu veli se: „uda su vaša stan duha svetoga, slavite dakle i nosite Boga u tielu svom.“ (6. 19, 20). — Kod sv. Ivana 15, 26 glasi: „Duh sv. koji od oca izhodi;“ a sv. Pavao piše Korinćanom: „Duh sveti svaka prozire, i najtajnija božja. Tko od ljudi znade, koja su u čovjeku, nego duh čovječi, koji je u njem; tako ni Boga nemože nitko saznati, van duh božji.“ Jest dakle pravi Bog.

III. Njemu se takodjer u svetom pismu daju božja svojstva i djelovanja.

a) Sv. Pavao nazivljući ga Bogom pridomeće: „djelovanja su njegova raznovrstna. — Ali to čini sve jedan duh, koji svakomu dieli koliko hoće.“ (I. Kor. 12. 3). Duh sveti

Digitized by Google

može dakle sve činiti, što god hoće, a to nebi, da nije svemoguć. U pslm. 103. 30 veli se o njem, da je ponovio i stvorio sve stvari.

b) Isukrst je svojim apoštolom obećao „duha istine, koji će ih poučiti svaku istinu, i koji će im buduća naviestiti.“ (Ivan 14. 26; 16. 13, 14). I jer k tomu sv. Pavao svjedoči, da je Bog njima mnoga „duhom svojim objavio; jer duh prozire svaka i najdublja otajstva božja,“ (srav. I. Kor. 2. 10—11), — sliedi odtale, da je duh sveti istinit i sveznajuć. Za njega se kaže, da je prosvietlio proroke „Duhom svetim zadahnuti govorahu sveti božji ljudi,“ stoji kod Petra II. 1, 21.

c) Duhu se svetomu pridaje posvećenje, navlaš u sv. sakramentih, duševno uzkrisenje, proročtva, dar jezika, čudesa, koja su se u apoštolih na dan duhova osobito djelotvornim pokazala. Njemu se pripisuje brzo raširenje vjere božje medju Židovi, Samaritani i pogani; kriepostno, složno i ljubavno življenje prvih kršćana; stalnost u progonstvih; trajnost u dobru itd. — Kad je dakle duh sv. svemoguć, sveznajuć, istinit, vječan, čudotvoran, a te savršenosti doliče jedino Bogu, naravna je posljedica, da je i on pravi Bog. Zato se u sv. pismu njemu

d) dvorba i čast jednaka izjavljuje, kao i prvima dviema osobama. Zapovieda se najme, da se pravovierni krste ne samo u ime oca i sina, već takodjer u ime duha svetoga. Kad dakle duh sveti nebi Bog bio, griešan i lažljiv bi bio nauk Isukrstov, niti bi sv. krštenje ikakove, najmanje posvečujuće moći posjedovalo. Ta se čast izkazuje i slavoslovjem svake crkvene molitve, gdje se ocu i sinu takodjer i duh sveti pridodaje.

IV. Da je duh sveti Bog, izpoviedaju i sv. oci sa sv. materom crkvom. Tertulijan veli: „zato je duh božji Bog, i slovo božje Bog, jer je iz Boga.“ (Adv. Prax. 22). Sveti

Digitized by Google

Klement rimski priznaje ga djeliteljem milostî, prosvetiteljem prorokâ, priznaje ga dakle božjom osobom. — Ravno uči i Athenagora riečmi: „Tko da se nečudi, što bezbožnikom zovu one, koji izpoviedaju Boga oca, i Boga sina, i Boga duha svetoga, dokazujući moć njihovu u jedinstvu, a postupnu razliku u djelovanju“ (Legat pro Christ.)

A crkva zabaciv krivi nauk Mećedonijev, kao da duh sveti nije božanska osoba niti Bog, na drugom obćem saboru u Carigradu izpoviedila je svoju vjeru u boštvo duha svetoga sljedećimi riečmi: „Vjerujemo i u duha svetoga, gospoda i životvorećega, koji od oca proizhodi, koji se s ocem i sinom ujedno časti i slavi, koji je govorio preko prorokâ.“

§ 10.

Osobni odnošaji prisvetoga Trojstva.

I. Uvjerili smo se do sada, da su sve tri božanske osobe jednako vječite, moguće, mudre, sveznale, savršene, i da im svima trima pripada jednaka slava i čast. Ima li ipak koja razlika medju njima, i kakav im je medjusobni odnošaj? Sveta mati crkva, oslonjena na sv. pismo i predanje, uči nas ovu razliku: *a)* otac je sam po sebi od vieka; *b)* sin je od vieka od oca rodjen; *c)* duh je sveti od vieka od oca i sina protekao.

a) Otac je sam po sebi od vieka, stoji bo kod svetoga Ivana 5. 26: „Otac imade život od sama sebe“ t. j. sam je sebi iskon, uzrok svoga života.

b) Sin dolazi od oca rodjenjem. Na istom mjestu kod Ivana stoji: „Kao što otac živi sam po sebi, isto je dao i sinu živiti sam po sebi;“ to jest: kao što otac imade to svojstvo, da si je sam uzrok i počelo života, isto je i u sina, samo je ta razlika, da što sin imade, posjeduje od oca. — Dalje spasitelj sâm kaže kod Ivana 8. 42. „Ja od oca iza-

Digitized by Google

djoh"; u listu Rimljanom 8. 32 stoji, da otac „vlastitomu sinu nije prostio," kojega sveti Ivan „slovom božjim" (1. 7) zove, čiju je on slavu motrio „slavu kano jedinorodjenoga od oca" (1. 14). Pa da je on sbilja porodom protekao, svjedoči psalmista, gdje veli Bog sinu svomu: „prije svih vjekova rodio sam tebe" (2. 7). Što isto i crkva izpovieda u simbolu Athanasijevu: „sin je od samoga oca ne učinjen, niti stvoren, već rodjen."

c) Duh sveti dolazi od oca i sina. — Spasitelj obećaje apoštolom kod Ivana 15. 26: „kada dodje duh utješitelj, koga ću ja vam poslati, koji od oca izhodi, duh istine, on će vas naučiti svaku istinu." Kazuju nam ove rieči jasno, da duh sveti od oca izhodi; no jer Spasitelj veli, da će ga on poslati; (Ivan 16. 7) da je to „duh utješitelj, koga će otac poslati u ime njegovo" (Ivan 14. 26); da će ga on proslaviti „jer će od mojega uzeti i naviestiti vam," (Ivan 16. 14) — sliedi, da duh sveti od oca i sina izhodi. To je podkrepljeno još riečmi Isukrstovimi kod istoga Ivana 17. 15: „sva su očeva i moja"; pa jer otac imade to svojstvo, da duh sveti od njega izhodi, izhodi po tom i od sina. Jasno je to i iz poslaniče Galaćanom 4. 6: „Posla Bog otac duha sina svojega u srca vaša." i dr.

O tome piše sv. Augustin: „Počelo duha svetoga jesu otac i sin; zato nisu ipak dva počela, već kao što su otac i sin jedan Bog, i odnosno glede ovoga stvora jedan stvoritelj i jedan gospodar, tako su i prama duhu svetomu jedno počelo." (De Trinit lib. 5. cap. 14). — Tomu je suglasan i nauk crkvenih sabora, osobito Lugdunskoga II. i Florentinskoga kod Coleta. Tom. 14. st. 520.

II. Odnošaj božanskih osoba jest dakle ovaj. Otac prema sinu jest roditelj, sin prema ocu rodjenče. Odnošaj duha svetoga prema ocu i sinu kao zajedničkomu izvoru jest zadišući, a oca i sina prema duhu svetomu kao jednim duhom

Digitized by Google

dišućih. Odnošaji se ti imenuju: očinstvo, sinovstvo, duhovnost djelujuća i uživajuća (spiratio activa et passiva).

Poleg te osobne razlike i njihova raznoga djelovanja pridaje se ocu stvorenje, uzdržanje i ravnanje svieta njegovom svemogućnošću; sinu odkupljenje griešnoga čovječega naroda zaslugami smrti na drvetu križa, jer to je djelovanje njegove mudrosti, koja se sinu prepisuje; duhu svetomu posvećenje, koje teče iz dobrote i ljubavi njegove, kao počela i temelja njegova iztočaja.

§ 11.

Zaključak nauka o presvetom Trojstvu.

Sv. Augustin završuje drugu knjigu spisa svoga proti Maksiminu riečmi: „Iz svega, što smo do sada po svom mogućstvu dokazivali, jasno je to, da su otac, sin i duh sveti jedna kriepost, jedna bît, jedno božtvo, jedno veličanstvo, jedna slava: Trojstvo bo je jedan Bog i Gospod naš“ itd. Sljedeći i mi primjer njegov zaključujemo nauk o presvetom Trojstvo riečmi simbola Athanasijeva: „Vjera je katolička: klanjamo se jednomu Bogu u Trojstvu, a Trojstvu u jedinstvu, niti miešajući osobe niti bît razlikujući. Druga bo je osoba oca, druga sina, druga duha svetoga; ali otac i sin i duh sveti jedno su božanstvo, jednaka slava, vječito veličanstvo . . . Otac nije od nikoga učinjen, niti stvoren, niti rodjen; sin je jedino od oca učinjen, ne stvoren već rodjen. Duh sveti jest od oca i sina ne učinjen, niti stvoren, niti rodjen, već protekao. I u tom Trojstvu nije ništa vremenom postalo, nista veće ili manje, već su sve tri osobe medju sobom vječite i jednake. Tko se dakle želi spasiti, neka tako o Trojstvu vjeruje.

Digitized by Google

§. 12.

Razlika u trećem boštvu medju zapadnom i istočnom crkvom.

I. Osvjedočili smo se, da duh sveti proizlazi od oca i sina, kô što to rimokatolička crkva uči, držeći se strogo sv. pisma, predanja i svetih otaca. — Da su jednoč zapadna i istočna crkva u tom nauku suglasne bile, navesti ćemo ovdje njeke izreke svetih otaca, i to najprije Latinaca. Tertulijan proti Prax. u pogl. 4 veli: „Scienim, da je duh sveti ne od drugamo, već od oca i sina protekao.“ — „Treće je boštvo duh od Boga oca i sina“ (pogl. 8) — sv. Ambrozija piše: „Duh sveti dočim proizhodi od oca i sina, nerazlikuje se ni od oca ni od sina.“ (De spirit. sanct. l. I. cap. 11. num. 120). Ravno Hilarij: de Trinit. lib. II. num 4. A sv. Augustin govori: „Valja razumjeti, kô što ima otac u samom sebi, te od njega izhodi duh sveti, da tako bude i sinu, te od njega izhodi isti duh sveti, a oboje bez vremena; i da rečeni duh sveti tako izhodi od oca, da se razume, da izhodi i od sina — da je od oca i od sina.“ (De Trinit. l. 26).

Isto su i crkve na istoku priznavale i izpoviedale, dok su u zajednici sa rimskom živile. Tako veli sv. Athanasij: „koja god duh sv. posjeduje, od slova posjeduje“ — Grgur Naziazen piše: „Poslao nam je Isukrst duha svetoga, od vlastite i jedne svoje bîti.“ — „Jer je duh sveti duh Isukrstov i od Boga“ (lib. de diff. essent. et hypost. Tom. II. p. 164). — Epifany govori: „Ako li se vjeruje, da je Krst iz oca, Bog iz Boga, i duh je onda iz Krsta ili od obijuh, kako to veli Krst, koji od oca izhodi: i ovaj će od moga uzeti.“ — A nepobitno je posve sljedeće mjesto sv. Ćirila: „Nužda je, veli, izpoviediti, da je duh bîti sinovlje; kakóno bo iz njega po naravi budući i od njega na stvorenje pošiljan djeluje obnovu, buduć spopunjuje svete trojice. Ako li je pako to,

Digitized by Google

onda je Bog i iz Boga duh, a ne stvor.“ (Thesaur. lib. 34). Tu se neveli samo, da je duh po naravi iz sina, no se još od toga razlikuje izrekom poslanje duha svetoga, da nebi tko god rekao, da duh imade poslanje od sina, a ne bît. Iz tih rieči dovodi se još, da je duh sveti Bog iz Boga, što je i iz sina, jer ob ocu nema na tom mjestu ni spomena. Izhodi dakle duh sveti sbilja i od sina. — Srav. još sv. Visilija: contra Eunom. lib. 2 (na koncu), lib. 3 i lib. 5 gdje veli: „slovo božje jest sin, a slovo sinovlje jest duh sveti.“

II. Taj nauk nije nikada napadan ća do petoga stoljeća, premda nebijaše nigdje jasno opredieljen. Držeći to za dogmu koju su scienili da svatko vjeruje, niti je nuždno ogradjivati ju, nisu crkveni oci niti u prvom nicejskom, niti u prvom carigradskom crkvenom saboru rieč „filioque“ u svoju vjeroizpoviest uvrstili. Tek kada su u Španjolskoj Priscilianiste mah otimali i nijekali boštvo duha svetoga, onda su njihove vladike u toletanskoj sinodi (god 447) za shodno pronašli, tu riečcu „filioque“ svojoj vjeroizpoviesti dodati. A kada su kasnije Goti katoličkoj crkvi pristupili, k tomu veliki razdori kroz Arijane, Macedonjane, Manesa, Priscilianiste i ine razkolnike sav kršćanski sviet uzrujali, dodali su crkveni oci i nicejsko-carigradskomu simbolu spomenuti umetak okolo god. 589.

Ta rieč nije mahom ni po svih istočnih, ni po svih zapadnih crkva rabljena, jer nitko tu dogmu nije napadao, van jedino boštvo duha svetoga. Tek kada se je pod nezakonitim carigradskim patrijarom Fotijem (god. 866), a navlaš kasnije pod efezinskim Markom Cerularijem istočna crkva od zapadne posve odielila, onda je i taj dometak „filioque“ napanut, kao da zapadna crkva nješto drugo uči, nego što se u izvoru nicejsko-carigradske vjeroizpoviesti nalazi. Politički razlozi carigradskoga dvora i slavohlepje istočnih patrijara razciepiše na tom jedinom pješčanom temelju pravo

Digitized by Google

stado božje, a kada su k tomu Osmanlije zaplavili cielim istokom i Carigrad osvojili, onda je i odciepljenje posve dovršeno.

Sila su putâ rimske pape kušali, da obe crkve opet u sklad dovedu, ali su njihova nastojanja mržnja, slavohlepje, častoljubje i ine političke nesgode i okolnosti osujetile. Tako znademo, da su u saboru Lateranskom IV. patrijare carigradski i jerozolimitanski pristali uz vjeroizpoviest zapadnjaka. U saboru Lugdunskom II. pjevali su istočnjaci i zapadnjaci pod službom dometak „filioque", a u Florentinskom (godine 1436—1439 pod papom Eugenijem IV) podpisali su sve istočne vladike, da je s razlogom hvaljena riečca nicejsko-carigradskoj vjeroizpoviesti uvršćena. Ali ne dugo za tim vratiše se u svoju staru zabludu, i ponoviše razkolničtvo, u kojem do danas ostadoše. — I sadanji vrhovni glavar rimske crkve nastoji u tom ogledu stupiti u stope svojih predšastnika; a da mu Svevišnji njegovo nastojanje blagoslovi, svim nam je iskrena želja.

Poglavje drugo.

Stvorenje svieta, angjelâ i ljudî.

§ 13.

Bog je stvoritelj svieta.

I. Bog je stvorio ovaj sviet, t. j. načinio ga je iz ničeša ovako krasna i veličajna sebi na slavu i čast. „Gospod je sve radi sama sebe stvorio" stoji u Posl. 16. 4; a prorok Izaija piše: „Sve, koji zazivaju ime moje, (božje) učinih, obrazovah i stvorih na svoju slavu (18. 2). Djelujući „poleg savjeta volje svoje" (Efez. 1. 11), od vieka je naumio staviti „nebesa priestoljem, a zemlju podnožjem svojim"; od

Digitized by Google

vieka je odredio, da „nebesa kazuju gospodstvo božje, a svod nebeski naviešta djelo rukû njegovih“. (Rim. 1. 2). „Sve po njem posta, a bez njega nepostà ništa što je postalo,“ veli Ivan 1. 3.

II. Da je Bog u istinu ovaj sviet stvorio, jamči uvod sv. pisma: „U početku stvorio je Bog nebo i zemlju.“ (Genes. 1. 1). U Pslm. stoji: blažen onaj, komu je pomoćnik Bog Jakovljev, koji se uhva u gospoda Boga njegova, koji je stvorio nebo i zemlju, more i sva, koja su u njih“ (105. 5—6). „Gospod je velik i svake hvale vriedan, strašniji od svih bogova. Jer su svi krivobožki bogovi zli dusi; a Gospod je stvorio nebesa.“ (Pslm. 95. 4, 5). Sravni još Izaije pogl. 42. 5; 45. 18; II. Mak. 7. 28; Pslm. 32. 6; 103. 30. U novom zavjetu govori Barnaba i Pavao u Listri narodu: „Ljudi, što to činite, ta mi smo umrli ljudi kao i vi, propoviedajući vam, da se od ovih niština obratite k živomu Bogu, koji je stvorio nebo i zemlju, more i sve što je u njih.“ (Djel. ap. 14. 14) Srav. Žid. 11. 3; Ivan 1. 3; Kološ. 1. 16 i dr. — A budući „stvoriti“ znači nješta iz „ništa“ napraviti, prije svieta pako bijaše uprav „ništa“, u kojem je „ništa“ duh božji lebdio, (I. Mojs. 1. 2): sliedi otale, da je Bog cielo stvorenje koliko glede tvari, toliko i glede oblika uprav iz „ništa“ načinio. To izpovieda sv. mati crkva u saboru Lateranskom IV. (god. 1215) pogl. 1. riečmi: „Vjerujemo, da je samo jedan pravi Bog, koji je svojom svemogućom moću zajedno u početku vremena oboji stvor od ničesa stvorio;“ a i sve kršćanstvo priznaje to moleći vjerovanje apoštolsko: „vjerujem u Boga oca svemogućega stvoritelja neba i zemlje.“

I sveti oci jednoglasno naučaju tu istinu. Irenej veli: „kano pravilo držimo čvrsto istinu, da je jedan svemogući Bog, koji je svojom riečju sve stvorio i osnovao i sve iz nebistva pozvao u bistvo.“ (Adv. haeres. I. 22). — Tertuli-

Digitized by Google

jan: „Jedan je Bog, koji je sav sviet skupa s prvotki (elementis), s tjelesi i s dušami riečju svoje zapoviedi i veličinom svoje moći od ničesa stvorio, da proslavi svoje veličanstvo.“ (Apologi advers. Gent. c. 17). — Sv. Augustin: „punim se pravom vjeruje, da je Bog sva iz ničesa stvorio, i premda je sve, što god je stvoreno, iz svoje tvari učinjeno, ipak je sama tvar iz ništa postala.“ (Ad Genes. Cap. 1). — Sravni još rimski katekizam p. I. cap. 2. qu. 15: Deus enim etc.

III. Mojsija u svojoj prvoj knjizi „Poroda“ pripovieda nam stvaranje svieta od prilike ovako. U počelu nebijaše ništa, van Bog sam. Tada se prohćene Bogu, da bude nebo i zemlja i postaše. Ali zemlja bijaše pusta, okružena tminom i zaplavita vodom, a duh božji nosaše se nad njom. Tada zamisli Bog, da joj dade sadanji oblik i krasotu, da ju napuči svietom i živinami. On je to mogao samo mogućom svojom riečju učiniti. ali je zato odredio šest dana. Prvi dan hotio je, da nestane tmine, i postade svjetlost. Drugi dan odielio je vodu od zemlje i zapoviedio je, da se magluštine u zrak dignu, te se tako krasno plavetno nebo oblaci zastre. Treći dan je salio vodurine u nizine zemaljske, tako postaše mora, rieke, potoci, izvori. Ali još bijaše zemlja gola, bez najmanje travke. Zato hotijaše Bog, da se ona odjene bilinami, travom, hrašćem i sve se izpuni. Nebijaše tada još dana niti noći. Četvrti dan dakle stavi Bog na nebo sjajno sunce, mjesec i umilne zviezde, te im naloži, kako će četiri godišnje dobe tvoriti; i učini se kako je rekao. Peti dan stvori Bog ptice u zraku, a ribe u vodi, i vrvile su rieke i mora ribami i raznimi vodenjaci, a zrak je oživio svakovrstnom peradi. Šesti dan napunio je Bog šume i brdine zvieradju, a na kopnu stvorio je uzor i diku cieloga stvorenja — čovjeka. — Svršivši Bog tako svoje djelo, piše Mojsija: „I tako se dogotovi nebo i zemlja i sav ures njihov, i svrši Bog šesti dan râd svoj, koji je počeo, i odpočinu

Digitized by Google

sedmi dan od cieloga djela, koje je dovršio, i blagoslovi sedmi dan, i posveti njega.“ (Genes. 2, 2). Koli se točno u tom kratkom pregledu zrcale rieči sv. Pavla Kolosianom 1. 16: „jer po njem bješe stvoreno sve, što je na nebu i zemlji vidjeno i nevidjeno, toli priestolja, koli gospodstva, vladarstva i moći, sve bješe stvoreno po njem i u njem.“

Bilježka I. Da je istinita poviest, koju nam sv. pismo o stvorenju svieta pripovieda, svjedoči izrajelski narod, koji je sve, što god je u njem, kao istovjetno i istinito vjerovao; svjedoče Spasitelj i apoštoli, koji su se na te knjige pozivali. A što se u novom zavjetu na mnogih mjestih nalazi, osobito kod sv. Ivana, da je sam Bog ovaj sviet ovakovim sazdao, nuždno je to bilo radi mnogih krivoviernikâ, koji su vjerostojnost stvaranja napadali i razne krive pomisli o njem širili. Najglavnija bijahu krivovjerstva Manese, Priscilianistâ, Manikeâ, Pantheistâ i odmah u prvom kršćanstvu pogriešni nauk Gnostikâ. Oni su učili, da je „Slovo“ na hiljadu godina prije stvorenja svieta bilo, pa kao za Bogom najsavršeniji stvor, nije mogao ovaj vidivi sviet učiniti, u kom su mnoge nesavršenosti, već da ga je postavio njekakav niži bog, poluduh, koji bi tada bili zemlju napučivali. Da taj krivi nauk oprovrgne, pisao je sv. Ivan apoštol u uvodu svoga evangjelja 1. 1; „U počelu bijaše slovo, i slovo bijaše kod Boga, i Bog bijaše slovo. Sva se po njem učiniše, i bez njega neposta ništa što je postalo“ itd.

Bilježka II. Da se uztuku svi prigovori proti stvorenju, nuždno nam je još opaziti, da je cio čin pripovjedajućim načinom udešen prema umu ljudi one dobe, navlaš Izrajlićana; ali da se u toj pripoviesti ništa nenalazi, što bi Boga nedostojno bilo. Kaže bo se odmah u početku: „Bog stvori nebo i zemlju“; niti se igdje u sv. pismu nalaze onakove bludnje i nepodobštine, kao u spisih te struke kod inih naroda. K tomu su Židovi prve vjerozakonske pojmove o Bogu,

Digitized by Google

stvorenju itd. posrednimi i neposrednimi načini od samoga Svevišnjega primali, te su zato stalnije i čvršće vjerovali, mnogobožtvu se uklanjali, a navlaš subotu kao Bogom ustanovljenu svetkovinu slavili. I sama je crkva ovu Mojsijinu poviest viekom kao vjerodostojnu cienila i učila.

IV. No Bog nije jedino sebi na čast i slavu ovaj sviet stvorio, već da i čovjeka sretnim učini, i u njegovoj sreći svoju slavu da poveća. — To se postigava jedino skladom ćudoredja, kriepostih, i zemaljske sreće, a to se sve mora na vjeri temeljiti. Ona bo nas uči, po kom sva obstoje; od koga svako dobro uživamo; uči nas posluh i doličnu mu dvorbu; kazuje nam, koliko su cienjena dobra, kriepostna djela kod njega; slika nam slavu božju i kraljestva njegova, te nas nuka na ovršavanje njegovih zapoviedi, želimo li postići to vječno blaženstvo, za koje smo na ovom svietu.

Sravni rimski katekizam, koji veli: „niti nebijaše nikoji drugi uzrok, koji da ga (Boga) naćera na djelo stvaranja, no jedino da stvarim, koje je učinio, podieli svoju dobrotu“ (pars. I. cap. 2 qu. 15). — Sv. Augustin u svom djelu: de civitate Dei lib. 11. cap. 21 govoreći o stvoritelju Bogu, čim i zašto je sazdao ovaj sviet, veli medju ostalim: „Motreći sve to mora da se najprije divimo neizmiernoj božanstvenoj moći i njojzi se klanjamo, za tim da mu što veću zahvalnost izkažemo, jer ne prinuždden, već slobodnom, dobrom svojom voljom stvorio je nas. I sve što je on učinio, upotrebimo na odredjenu svrhu; nije bo u našoj moći rabiti po volji i na zlo upotrebljavati božja stvorenja: sunce, mjesec, zviezde itd. izpraznim gatanjem, bajanjem, čaranjem. Svako stvorenje cienimo savršenim i predobrim, da nebi stvoritelju manju slavu izkazali, nego smo obvezani. Težko tebi, čovječe, ako budeš više cienio i ljubio stvorenja nego stvoritelja! Krasna su ti, nu kud je krasniji onaj, koji ih je

Digitized by Google

učinio? . . . . . Pazite, da vam se nemože reći s apoštolom: „Više ste dvorili i služili stvorovom nego stvoritelju, koji je blagoslovljen u vieke.“ Nebrani ti ih Bog voljeti, ali ne ljubiti kao svoju sreću i blaženstvo, već da ih zato cieniš i slaviš, da u njih početnika im proslaviš i veličaš. Sve jedno, kô kada bi vjerenik više ljubio prsten, kojim je zaručio nevjestu, nego samu nju; zar nebi njegova ljubav lažljiva bila? premda ljubi svoj dar. Dao ti je dakle Bog sva ta, da ga ljubiš; ljubi ga, koji je sve to sazdao. I više ti još želi dati — samoga sebe, koji je sve to stvorio. Ako stvorenja više budeš ljubio, a zapustio stvoritelja — neće li se onda ljubav tvoja lažljivom smatrati?“

Sabor lateranski IV. izpovieda, da je Bog „stvoritelj svega vidljivoga, duhovnoga i tjelesnoga, koji je svojom svemogućom moću zajedno u početku vremena od ničesa sazdao oboji stvor, duhovni i tjelesni, angjeoski najme i svjetski,“ te tim priznaje, da je Bog osim ovoga vidljivoga svieta i njeke nevidljive duhove stvorio, koje mi angjeli zovemo; zato ćemo najprije sboriti:

§. 14.

O dobrih angjelih.

I. Pojam angjelâ.

Angjeli su najplemenitiji stvorovi božji, beztjelesni, čisti, vječiti duhovi, stvoreni na božje obličje, obdareni slobodnom voljom i razumom.

II. Angjeli bitišu.

Neponašajući sv. Tomu akvinskoga, koji i svjetlom razuma svoga dokazuje, da imade angjela, mi ćemo se u prepornomu predmetu osloniti samo na sv. pismo i objavu. I premda u njem nigdje nestoji, da je Bog angjele stvorio, njihovo je bitisanje iz samih njih nedvojbeno. Tako su se pojavili angjeli kod žrtve Izakove (Genes. 22); na Jako-

Digitized by Google

bovih nebeskih ljestvah (Genes. 28); izvedoše Lota i obitelj mu iz zlosretne Sodome (Genes. 19); angjeo Gabriel naviestio je bl. djevici Mariji začeće sina božjega, (Luk. 1. 28); pjevaše nad betlemskom štalicom kod poroda Spasiteljeva (Luk. 2. 9). Spasitelj veli: „Angjeli im gledaju lice oca moga, koji je u nebesih“ (Mat. 18. 10). — Sravni još Luk. 15. 7; Mat. 24. 30, 31; Žid. 1. 6; Djel. ap. 1. 10, 11 i dr. Napomenit ćemo samo još, da sv. Pavao o Isukrstu veli: „u toliko je bolji od angjela, u koliko je odličnije ime bsštinio“ (Žid 1. 4); a Isukrst uči, da ćemo poslje uzkrsnuća u kraljestvu oca njegova „živiti kao angjeli božji.“ (Marko 12. 25.)

Da i sv. mati crkva bitisanje angjela uči, vidili smo iz navedenih rieči sabora lateranskoga IV., a s njim su u suglasju sv. oci: Klemens rimski (epist. II. c. 34), sv. Ignatij mučenik, (epist ad Smir. cap. 6), sv. Justin mučenik (Apolog. I. num. 6), sv, Athanasij (leg. pro. Curist. n. 29) i mnogi ini. — I sami poganski učenjaci priznaju bitisanje njekih vanrednih duhova, koje Seneka „nevidljivimi učitelji“, zove, štono su uz svakoga čovjeka, i napućuju ga na dobro (Epist. 3). — Mudri Epiktel, učeći, da je uz svakoga nas njegov dnh zaštitnik (Epist. lib. I. cap. 14), pridomeće: „kada se dakle u sobu zaključaš, i sve tako pozatvaraš, da je gusti mrak, nipošto nereci: sada sam sâm. Ne, nisi sam; Bog i tvoj angjeo zaštitnik su s tobom, koji nepotrebuju svjetla, da vide što činiš.“ Ravno Sokrat i Aristotel. (lib. de secret.)

III. Angjeli su naravi duhovne.

Da su oni posve duhovna bića, uči sveto pismo, imenujući ih izrekom duhove, ili ih tako opisuje, da je jasno njihovo htjenje, djelovanje i zvanje, a da nemaju tiela. Tako u listu Židovom 1. 14 stoji o njih: „Nisu li svi služeći duhovi, izaslani na službu onim, koji imaju baštiniti spa-

Digitized by Google

senje"; a kod Luke 24. 39 stoji: „Duh nema puti ni kosti." — Suglasan je nauk i svetih otaca, iz medju kojih veli sv. Grgur Veliki: „angjeo je samo duh, a čovjek je duh i put zajedno" (Moral. l. I. cap. 9); premda njekoji, kao Justin, Athenagora, Detodij itd. tvrde, da angjeli nemaju doduše putena tiela poput našega, ali da imaju njeko tanahno, aetheričko; nu to je samo njihovo posebno mnenje, a sa sv. Grgurom slažu se: sv. Ignjat: epistola ad Trallianos; sv. Grgur Naziazen: Oratio 2, 38: sv. Grgur Nišanin: Vita Mosis; Zlatousti: Oratio de providentia i mnogi drugi.

Doduše su se angjeli raznim ljudem u raznih prigodah pojavili na ljudsku, da su ih mogli opaziti svojimi osjetili: vidom, sluhom, opipom. Na takav vidljiv način ukazaše se angjeli Arahamu, Lotu, Jakobu, staromu i mladomu Tobiji presv. djevici Mariji, Zakariji, svetim ženam kod uzkrsnuća Gospoda, apoštolom kod njegova uzašašća. Morali su dakle imati prava tjelesa, a ne da su se gledaocem samo pričinjavali; što bo se pričinjava, te nemože svatko viditi, a angjele su ciele obitelji motrili, kao što je Abrahamova, i cieli gradovi, kao što je Sodoma kod izbavljenja Lotova. (Sravni Genesis knj. 18. ciela i 19—20. reda).

Što se dakle njihovih tjelesa tiče, opažava biskup paderbornski dr. Konrad Martin: Nema dvojbe, da su ista bila načinjena od tvari ili prvotaka već obstojećih, pa da su se kasnije, kada su angjeli izčeznuli, i ova natrag rastvorila. Zatim valja čvrsto držati, da se ova tjelesa, kad su ih angjeli uzeli, nemogu zvati njihovimi u onom smislu, u kojem se kaže o tjelesih, što ih imademo mi, da su naša; jer nisu bila njihova vlastita, nisu bila sastojni dio njihove naravi, te ih nisu oživljavali i gibali, kano da bi bili nutrnje počelo (princip) istih tjelesa, kao što to biva u nas; jer nam duša oživljava i giblje tielo. Premda pako angjeli nisu samo prividno u ovih i ovimi tjelesi radili ni obavljali poslovâ (jeli,

Digitized by Google

pili, hodali itd.); sasvim tim nebijahu to poslovi pravoga tjelesnoga života, jer oni nisu tude djelovali kao nutrnje, nego samo kano vanjske sile. U tom smislu valja uzeti, što je angjeo Rafael kazao Tobiji: „Činjaše vam se doduše, da ja s vami jedem i pijem, nu ja se služim nevidljivom hranom i pilom, kojega ljudi nemogu viditi.“ (Tob. 12, 19). Angjeo nije samo prividno jeo i pio, nu nije opet toga činio onako, kako čine ljudi. (Srav. Vjerouka II. 51).

IV. Množtvo angjela.

Već Job pita: „tko će tvoju vojsku (t. j. angjele) prebrojiti?! (35. 3); a proroku Danielu prikazao se je jednoč Bog pri svomu sudu, a oko priestolja njegova „dvoriše mu hiljadu hiljada, i deset puta tisuću tisuća stojaše mu o boku“ (7. 10). — Sv. Ivan piše u svojoj objavi: „I gledah tamo, i okolo priestolja slušao sam glase angjeoske; broj njihov bijaše deset puta hiljadu hiljada, i još hiljadu hiljada.“ (5. 11). — Isus reče Petru: „Ili zar misliš, da mi nije moguće moliti oca, i on će mi poslati više od dvanajest četâ angjelâ,“ (Mat. 26. 53), a onda je jedna četa brojila do 6000 ljudi. I sv. Pavao apošt. piše: „Pristupili su k briegu Sionu, i gradu živoga Boga, k nebeskomu Jeruzolimu, k množini silnih tisućâ angjelâ.“ (Žid. 12. 22).

Ravno uče i sv. oci. Medju ostalimi veli sv. Athanasij: „Mnogi su arkangjeli, mnoga priestolja i gospodstva, hiljadu ih je hiljadâ, i desest hiljada putâ deset hiljadâ.“ (Oratio 2 contra Arian).

V. Časti i razredbe angjela.

U sv. pismu spominju se razna imena angjela, koja mi nemožemo svojim umom dokučiti, kakove časti, kakove razlike medju njima obstoje. (Sravni: Daniel. 10. 13; I. Solunj. 4. 15; Žid. 6). Sudeći po njih, nisu svi angjeli jednaki, ni po dostojanstvu, ni po naravnih savršenostih. To je i sama crkva u saboru carigradskom II. 553 proti Origenovoj

Digitized by Google

bludnji jasno izrekla, oslanjajući se na svjedočanstva svetoga pisma. —

Poleg sv. pisma imade ih angjelâ, arkangjelâ, kneštvâ, moćî, gospodstvâ, priestoljâ (Rim. 8 i Kološ 1), kerubinâ i i serafinâ (I. Mojs. 3). Čime se oni razlikuju, to nam sveto objavljenje nekazuje. Sv. Augustin veli: „Nedvojbena je to istina, da se nječim razlikuju; no šta oni nazivi znače, kako li se oni sbilja razlikuju, to neznadem.“ (Lib. ad. Oros. cap. 11.)

Sv. Dioniz areopagita stavio ih je poleg objave božanske u sljedećih devet redova ili sborova, koji se opet razpadaju u tri svetovlade. Na prvu svetovladu spadaju angjeli, arkangjeli (I. Tes. 4. 15; Žid. 9), kneštva (principatus), koji bdiju nad državami, narodi, gradovi, ljudi; na drugu: moći (potestates), sile (virtutes), gospodstva (dominationes. — Efez. 21. 1. Kološ. 1. 16), kojih se Bog ponajviše služi za tvorenje svojih čudesa; na treću: priestolja (throni. — Kološ. 1. 16), kerubini (I. Mojs. 3. 24 i dr.) i serafini (Exod. 6. 2), koji se odlikuju svojom žarkom ljubavlju. — Od svih angjela navode se u sv. pismu: Mihael, (Daniel 10. 13), kojega ime toliko znači, koliko: tko je kao Bog?; Rafael (Tob. 12, 19) ili: liek božji; Gabriel (Luk. 1. 26), ravno: poslanik božji.

VI. Prvotno i sadanje stanje angjelâ.

Bog je angjele stvorio svete, pravedne i neumrle. A nije ih ni mogao drugačije stvoriti; jer se to s njegovimi savršenostmi nebi nikako moglo složiti. Zato i veli apoštol u posl. I. Timot. 4. 4: „Svako je božje stvorenje dobro.“ — Bijahu dakle bez grieha, obdareni slobodnom voljom, k tomu u milosti Tvorčevoj; uživali su blaženstvo u uživanju i častenju svoga vječitoga početnika.

Jasno je njihovo stanje iz raznih mjesta svetoga pisma, gdje se prednosti ovoga svieta uzporedjuju njihovimi. U

Digitized by Google

knjizi kraljeva I. 14, 20 stoji: „mudar si mi, kralju, kô je mudar angjeo božji.“ — „Kruh angjeoski blagovao je čovjek.“ (Pslm. 77. 25). A o prvom mučenikn sv. Stipanu piše se u djelih apoštolskih, da su pripovjedajućega o Isukrstu „koji su sjedili u skupštini motrili lice njegovo kao obličje angjeosko.“ (6. 15)- — Sv. Luka u pogl. 9. 26 slika nam njihovu svetost, blaženstvo i veličje; sv. Pavao II. Kor. 11. 14 njihovu iskrenost, a u listu I. Tim. 5, 21 prisežuje: „svjedočim vam pred Bogom i odabranimi angjeli.“ Kod Boga pako nitko nije odabran niti svet, koji nije u svakoj krieposti savršen. O njih se veli, da su obitaoci kraljestva nebeskoga. Srav. Mat. 24. 36; Mark. 12. 25; Žid. 12, 22 gdje stoji: „pristupiste k briegu Sionu, i gradu živoga Boga, nebeskomu Jeruzolimu, i k mnogim tisućam angjela.“ — O blaženih veli se, da su „ravni angjelom“ (Luka 20. 36), a to blaženstvo da najviše sastoji u uživanju lica božjega. „Angjeli nebeski viekom motre lice oca moga, koji je u nebesih“ veli Spasitelj kod Mat. 18. 10.

Da su angjeli Bogom sveti, pravedni i savršeni stvorovi bili, to uče i sv. oci. Sv. Augustin piše: „Bog stvori angjele, i ovi imahu dobru volju, to jest, čistu ljubav, kojom je valjalo, da mu budu privrženi, podav im ujedno i narav, i podieliv milost.“ (De civit. Dei lib. 13. cop. 9). Podobnim načinom i sv. Grgur Veliki i ostali sv. oci uče, da su angjeli namah za stvaranja bili od Boga izkićeni posvećujućom milošću, i u toj blaženosti da su ustrajali, van njekih razvratnih angjela, koji se hotješe nad samim svojim stvoriteljem i početnikom uzdići.

VII. Odredjenje angjela.

Bog je zato angjele stvorio, da se dive njegovoj savršenosti, radi nje da ga slave i ljube, da svete naloge njegove ovršavaju, te u tom svoje blaženstvo da uživaju. Stvoreni su po tome i zato, da nad čovjekom bdiju, da ga od zla

Digitized by Google

od zla brane, štite i da ga k vječnomu opredjelenju dovode. Sv. Ivan govoreći silu u svojih objavljenjih o njihovoj dvorbi, veli medju ostalim: „Bijaše nebrojeno množtvo, nebeskih duhova, koji Boga slaviše i pjevaše: Slava Bogu na visini“ itd. a u pogl. 7. kada je već naznačio 144 tisuće odabranih od naroda izraelskoga, govori: „Poslje toga vidih veliko množtvo, koje prebrojiti nitko nemogaše, od svih naroda i koljenâ, i ljudî, i jezikâ, koji stajahu pred priestoljem, i pred licem jagnjeta, obučeni bielom odjećom, i palme u rukuh njihovih. I vapijahu glasom velikim govoreći: Slava Bogu našemu, koji sjedi na priestolju — i jagnjetu. I svi angjeli, koji stajahu oko priestolja, starješinâ i četiri životinje, padoše ničice pred priestoljem, pokloniše se Bogu i rekoše: Amen. Blagoslov, jasnost, mudrost, hvala, čast, kriepost i jakost neka bude Bogu našemu u vieke vjekova. Amen.“ — Službenici su dakle božji, veli bo se u svetom pismu: „angjeli su duhovi, odredjeni na službu božju.“ Sravni kod Luke pogl. I. navještenje angjela Gabriela bl. djev. Mariji, da će po duhu svetom začeti spasitelja svieta, a osobito u starom zavjetu ukazanja angeoska Abrahamu, Lotu, mladomu Tobiji, Danielu, Zakariji i inim.

Po tom su oni odredjeni, kô što rekosmo, „u pomoć i zaštitu onih, koji su za blaženstvo obrani“ (Žid. 1. 14), a to smo mi ljudi. Ovaj je nauk koje saborom, koje stvorom izražen u sv. pismu. Sravni pslm. 90. 11, „jer aogjelom svojim zaradi tebe zapovjedi, da te čuvaju na svih tvojih putovih; na rukuh će te nositi, da možebiti o kamen neudariš nogom svojom.“ A povjestnica objave puna je primjera, kako su angjeli navlaš kriepostnim ljudem od pomoći i na zaštitu. Sravni oslobodjenje Lotovo iz Sodome (Genes. 19); Izmaelovo u pustinji, da neskapa od žedje, (Genes. 21. 17—19); angjeo tješi Iliju i hrani ga, (knjig. kralj. III. 19); sprovodi mladoga Tobiju; zaštićuje pobožnu, kriepostnu Juditu, (13, 20);

Digitized by Google

a od lavova poštedjeni Daniel odgovara kralju: „Bog moj poslao je angjela svoga, i zatvorio je ralje lavske, da mi nenaškode“ (6. 22). Ne manje je očevidna zaštita Makabea po nebeskih dvorjanici u knjizi II. pogl. 10.

I u novom zavjetu vesele se angjeli nad porodom spasiteljevim, što će on njihove miljene štićenike nečastivoga robstva osloboditi. — Kao nježno djetešce štitili su angjeli toga spasitelja proti zasjedam Irudovim, dvorijahu mu u pustinji i kriepljahu ga na briegu olivetanskom, da dovrši započeto djelo odkupljenja. Kod njegova uzkrsnuća i uzašašća tješijahu angjeli apoštole. — Angjeo božji oslobodi sv. Petra iz tamnice Irudove; a sv. Pavao tješio je očajavajuće mornare: „dodje mi noćom angjeo Boga, kojega sam ja i komu dvorim, i reče mi: neboj se Pavle! valja ti doći pred cesara i evo sve ti darova Bog, koji se voze s tobom. (Djel. ap. 27. 23, 24). — Angjeo naloži Filipu, da ide putem u Gazu, te da okrsti pjenezničara kraljice Kandacis, kojega će sresti (Djel. ap. 8. 26, 27 i sl.); a ravno reče angjeo gospodnji Korneliju satniku: „pošalji ljude u Joppu, i zovni njekoga Šimuna, s prezimenom Petar.“ (Djel. ap. 10. 5). — Angjeli prinašaju molbe naše Bogu, kao što je to Rafael angjeo kazao Tobiji (12), i sprovadjaju duše naše u rajska prebivališta; veli bo se o sirotanu Lazaru: „angjeli odnesoše dušu njegovu u krilo Abrahamovo.“ (16. 22).

VIII. Angjeli čuvari.

Iz ovih i podobnih mjesta lahko se razabire, kako i čim se angjeli najviše pokazuju, da ljude čuvaju i za nje se brinu: odvraćaju od nas opasnosti tiela i duše; brane nas od napadanja paklenih duhova, i pomažu da ih svladamo; probudjuju u nas svete misli i želje; svetuju nas i bodre na dobro; mole za nas pred priestoljem božjim i donašaju pred njega naše vlastite, nevriedne molitve, da ih Bog tim prije usliša.

Digitized by Google

Takove angjele zovemo „angjele čuvare“; i vjera nas naša uči, da je svakomu čovjeku, barem svakomu djetetu i pobožnomu viernomu takav angjeo zaštitnik opredieljen; da pod njegovim osobitim okriljem bude branjen od svih tajnih zasjeda, koje mu stavlja neprijatelj spasenja, te da može laglje ići putem vodećim u nebo.

Taj je nauk u sv. pismu jasno izrečen. Srav. Mojsiju: Genes. 48. 16, gdje patriarka Jakob veli, da mu je Sarin angjeo, štiteć ga, bio u pomoći. A kod Matije 18. 10. stoji: „Angjeli njihovi, (t. j. djeca) uvjek gledaju lice oca moga, koji je na nebesih.“ — Isto uče i sv. oci. Sv. Jerolim razlažući spomenute rieči sv. Matija veli: „Koli uzvišena jest čast čovječa, dočim je svaki već kod poroda svoga dobio angjela za svoga čuvara i zaštitnika!“ (S. Hieronim. sup. Math. 23). Origen kaže: „Svakomu je od nas, i najmanjemu, što smo u crkvi božjoj, u pomoć dobar angjeo, angjeo gospodnji, koji ga vodi i ravna.“ (In Num. hom. 20). Sv. Vasilij veli: „Svakomu je viernomu pridružen angjeo, vriedan da gleda oca, koji je na nebu.“ (in pslm. 48). Sravni još: Sv. August. in pslm. 62; Hermas. Past. lib. 2.: Sv. August. solilioqu. cap. 7; sv. Bernarda: serm. 12 in pslm. 90. n. 5.

IX. Štovanje i zazivanje angjelâ čuvarâ.

Buduć dakle nas sv. angjeli štite i brine se za naše duševno blagostanje, dužni smo, da ih štujemo i u pomoć zazivljemo. To nas svjetuje sv. mati crkva i naročito zapovieda u 25. sjednici sabora tridentinskoga. A primjere zazivanja i štovanja angjela nalazimo takodjer u sv. pismu. — Sravni: Žid. 13. 15; Objav. 1. 4; navlaš iz knj. Porod. 28. 16, koje mjesto sv. Augustin (lib. I. in Genes.) tako tumači, da je potrebno angjele ne samo štovati, već i zazivati na pomoć. U knjizi pako „Izhoda“ 23. 20 veli Bog svomu narodu izrajelskomu: „Evo ja šaljem angjela svoga pred tobom, da te na putu štiti, i uvede te u zemlju, koju sam ti

Digitized by Google

obećao. Pazi ga dakle, slušaj glas njegov, i čuvaj se, da ga neprezireš.“ Tim je u kratko naznačeno, kako da angjele štujemo; kako da se s odanošću k njim utičemo i dragovoljno im se pokoravamo, neka bi nas oni uveli u vječitu zemlju Kanaan, koju nam je Gospod obećao i od početka svieta pripravio.

Od sv. otaca napomenit ćemo samo sv. Bernarda (sermo 12 in psl. 40) govorećega: „Ma kako da smo slabi, ili kukavna stanja, ili da smo pogibelji okruženi — nebojmo se pod štitom takovih branioca (t. j. angjela). Koliko god puta vas protivštine ili žestoke napasti napanu, utecite se njihovoj pomoći, koji su vam pri ruci u svakoj stisci.“ — Drugdje veli isti ugodnik: „Sjetite se, da ste uvjek pred očima svojih angjela, kojim je naloženo, da vas sprovode na putovih vaših. — Ma gdje bili, i bog zna u kakovoj se skrovitosti nahodili, štujte vaše angjele čuvare.“ — Opet drugdje: „Oprijateljite se, braćo moja! sa svetimi angjeli; razveselite ih svojim pouzdanim uticanjem, i štujte ih sniženom molitvom; ta oni su uvjek uz vas, da vas tješe i štite.“ (in pslm. 12). Ravno i Origen: homil. 2 in Jerem. i m. dr.

§ 15.

O angjelih odpalih.

I. Pâd angjelâ.

Neostaše svi angjeli u svom prvobitnom stanju. Premda su bili najplemenitijimi i najsavršenijimi darovi od svoga početnika i stvoritelja obdareni, ipak mnogi odpadoše od svoga oca i izvora, postaše oholi, zločesti, ogriešiše se prama Bogu i gospodaru svomu, niti ga hotjahu više slušati; iznevjeriše mu se.

Sv. Ivan opisuje padnuće zločestih angjela ovako: „Velika se borba zametnula u nebu: Mihael (tko je kao Bog?)

Digitized by Google

i njegovi angjeli borili su se sa zmajem, a zmaj se je borio skupa sa svojimi angjeli; nu ovi nisu svladali, i njihovo se mjesto nije već našlo u nebu. I strmoglavljen bješe onaj veliki zmaj, ona stara zmija, koja je sav sviet prehinila. — Bjehu strmoglavljeni svi angjeli njegovi." (Objav. 12. 7, 9). — Takodjer ono, što je Izaija neposredno o pàdu ohologa kralja babilonskoga kazao, dade se uporaviti na vraga. Spomenuto mjesto glasi: „Kako padè s neba, danice (lucifer), koja si zorom sjala? Zar se sruši na zemlju ti, koji si tukao narode? koji govoraše u svom srcu: popeti ću se na nebo, postaviti ću priestolje nad zviezde božje, sjedeti na strani prema sjeveru. Popet ću se nad visinu oblaka, biti ću podoban najvišemu! — Dà, u pakao si strmoglavljen, u jàz bezdani." (Izaij. 14. 12).

Kao što se dakle iz navedenoga mjesta vidi, grieh od Boga odpalih angjela bijaše grieh oholosti. Sravni još: Sir 10, 45: „Oholost je početak svakoga grieha." — Isto tvrde i sv. oci. Sv. Augustin veli: „Zločesti duhovi odvrativši se od Boga, obratiše se na same sebe, i taj grieh — šta je drugo van oholost? (De civit. Dei. lib 12).

II. Kazan odpalih angjela.

Te zločeste angjele, koji su griehom od Boga odpali, mrzki i odurni mu postali, kaznio je On vječnom kaznom. Uztegnuvši im svoje vrhunaravne darove, pretvoriše se njihove izvrstne naravne moći u himbu, lukavost, podmuklost, postaše posve zločesti i opaki. Tako izgubiše nadu, da će ikada gledati lice božje, te ih, uprav radi te zloće njihove, predade svevišnji u pakleni oganj, na muke vječne.

Sravni: 2 Petar. 2, 4: „Bog neoprosti sagrešivšim angjelom, nego ih paklenimi verigami povuče u ponor, i predade ih na muke, da se za sud sačuvaju." „Bog je i angjele, koji nisu sačuvali svoga dostojanstva, nego su morali ostaviti svoj stan, zadržao s vječnimi okovi u tmini za veliki sudnji dan."

Digitized by Google

(Juda 6). A na sudnjem danu reći će Bog onim, koji nisu njegove zapoviedi obdržavali: „Odstupite od mene u muke vječne, koje su pripravljene vragu i angjelom njegovim!“ (Mat. 25. 41). Sravni još: Fejera. Inst. Dog. III. § 42. p. 100.

Premda odmetnuli angjeli već sada trpe svoju kaznu, nisu ipak u svom zatočenju tako zatvoreni, da ga nebi mogli s pripuščenjem božjim zamjeniti drugim. Tako će biti sve do sudnjega dana. Jer sv. pismo kaže: „Vrag hoda kao ričući lav, i traži koga, da proždre.“ (I. Petr. 5. 8); a na drugom se mjestu veli: „Zločesti su dusi, s kojimi se imademo boriti, u zraku.“ (Efež. 2. 2; 6. 12). — Obaziruć se na ova mjesta uči sv. Toma: „Ako su angjeli, koji su se odmetnuli, u paklu, a ono se pod tim razumieva mjesto, koje je primjerno njihovoj krivnji; ako su u zraku i blizu ljudi, a ono im je božja promisao naročito dopustila, da u tom mjestu stanuju radi ljudi do zadnjega dana i suda: kano što je i dobrim angjelom naznačeno dvostruko mjesto: nebo, koje je prama njihovoj zaslugi, i bližina ljudih, kojim su zato blizu, što ih štite.“ (Sam. I. qu. 64. art. 4).

Ali stanovali zli dusi gdje mu drago, svagdje trpe svoju bitnu kaznu. Gdje god oni bili, kao što veli častni Beda, nose pakao sobom; kao što dobri angjeli čuvari nose po svuda nebo.

III. Odnošaj odpalih angjela, prama ljudem.

Ti odpali angjeli, nenavidni čovjeku, što on kriepostnim životom može njihovu izgubljenu sreću postići, nastoje svakovrstnimi načini u zabludjenje ih uvesti, i tako ih vječite sreće lišiti. A da mogu takodjer nahuditi čovjeku, jasno je to oboje iz sv. pisma, koje govoreći o njih imenuje ih „lukavom zmijom“, „ubojicom“, „krvnikom“, „lažom“ (Ivan 8. 44), koji nam neprestano zasiedaju i o glavi rade, a s druge

Digitized by Google

strane zove ih „poglavicami ovoga svieta“, vladari, moćju, gospodstvom, jakimi, koji hoće i mogu nahuditi.

Rekosmo: oboje jasno je iz sv. pisma. Iz nenavidosti zaveo je nečastivi već prve ljude (Genes. III.) „Nenavidošću vražom dodje smrt u sviet“ (knig. mudr. 2. 24). I poganstvo je djelo vražega truda; veli bo apoštol: „što poganici žrtvuju, to nečastivomu žrtvuju.“ (I. Kor. 10. 20). Nečastivi osumnjičio je kriepostnoga Joba, i radovao se je nad njegovom nesrećom. Samoga spasitelja napastovao je tri putâ. Kod Luke na pogl. 22. 31. reče Isukrst: „nečastivi je tražio, da vas smije sijati kao pšenicu.“ „Vrag je Judi Iskariotu u srce ulio, da izdade gospoda svoga“ — „i poslje toga zalogaja udje sotona u njeg.“ (Ivan 13. 2 i 25). — Ananiju uaveo je, da slaže. (Djel. apošt. 5. 3). — O zloćudnosti vražoj dovoljno nam kazuju obsjednuti njimi, o kojih nam sv. evangjelje mnogo pripovieda. Sravni: Marko 5. 2; 1, 23; Djel. apošt. 19. 16 i dr. — Sam Isukrst zove vraga „poglavicom jakim ovoga svieta“ (t. j. gospodarom onih, koji nisu od Boga, nego se protive njegovoj volji). Srav. Mat. 12, 29; Ivan 14, 30 i dr. Zato opominje Petar apoštol: budite triezni i bdijte, jer vaš protivnik, vrag obilazi kano ričući lav i traži, koga da proždre“ (I. 5, 8). Drugdje piše Pavao ap. Efežanom: „Oružajte se oružjem božjim, da možete odoljeti zasjedam vražim; jer nam se nije samo boriti s pùti i krvlju, nego s poglavicami i moćmi, s vladari svieta u toj tmini, sa zlobnimi duhovi u zraku. Zato pograbite oružje božje, da se možete uzprotiviti u zao dan i uztrajati u svem savršeni“ (6. 11 i sl.) Sravni još: Mat. 13, 25; Luk. 8. 12; I. Kor. 7. 5 i dr.

Nečastivi mogu dakle duši i tielu naškoditi, a to i sami crkveni oci izpoviedaju. Sv. Ambrozija veli: „Vrag neprestaje, da nas svaki dan nenapada; on svakovrstne mreže snuje našoj slabosti i nepodpunosti, dokle god smo na svietu“

Digitized by Google

(S. Ambros. in pslm. 58). A sv. Augustin svjetuje: Znajte pako, braćo! da nečastivi jedino kriepostne neprestance proganja; griešnike pako, koji su razuzdani, oholi, lakomi — njih nenapastuje; jer oni su mu prijatelji, te čine i bez njega što on hoće" itd. uči uztrajnost u molitvi, postu i kriepostnih djelih, kao najkrepčijemu uztuku proti napasti paklenoj. (S. Aug. sermo de temp.)

IV. Kako se možemo vragom oprieti?

Liek proti djavlu jesu: molitva, post i kriepostna djela. „Vi malovierni! zar neznate, da se takova vrst duhova samo postom i molitvom izganjaju" ukorio je Spasitelj svoje učenike Petra i Ivana. S toga „podložite se Bogu, oprite se vragu i pobjeći će od vas" (Žid. 6. 7, 8), kô je i pred licem Spasiteljevim bježao. (Mat. 4). A ako i snadje nas napast, oslonimo se na Boga „koji umije kriepostne i pobožne napasti osloboditi" (I. Petr. 2. 9); „koji neće dopustiti, da budete napastovani preko onoga, što možete, nego će takodjer učiniti i napasti kraj, da možete podnieti." (I. Korin. 10. 13).

S toga su uprav nepomične rieči sv. Ivana Zlatousta: „Vrag ne samo nemože nahuditi bdijućim i opreznim, već im takodjer koristi; ne dakako kano da to namjerava, jer mu je namjera uvjek zla; nego jer su hrabri oni, koji znadu njegovu zlobu obratiti na svoju korist" (hom. 3. c. ignav.) S njim se posve slaže sv. Augustin: „Vrag je spodoban psu na lancu, koji nikoga nemože ugrizti, van kada bi se lahkoumno i ludo k njemu prikučio. Vi cienite onoga bezumnikom, koji se pripusti od svezana psa nadrti. Nemojte se dakle ni vragu približavati razvratnošću i pohlepom za svjetskimi dobri, te se on neće usuditi, da vas sam napane. On može režiti i lajati, ali nemože nikoga ozlediti, nego jedino onoga, koji to sam traži; jer on je nemoćan da silom naškodi već jedino prevarkom i nagovorom, niti on nas može pri-

Digitized by Google

morati na zlo, već himbenimi načini izprosjači naše privoljenje“ (sermo 197). — Sv. Ignatij mučenik i učenik apošt. Ivana piše: „Znamenje sv. križa jest štit proti moći poglavice ovoga svieta; jer tek ga čuje, već se boji, a kada ga vidi, plaši se i bježi“ (epist. ad Philipp.) Ravno i sv. Ćiril biskup jerozolimitanski. Vidi: Stolberg. R. Gesch. B. 10, kod Šmida I. 97, i dr.

§ 16.

O čovjeku.

I. Stvorenje čovjeka.

Pošto je Bog stvorio nebo i zemlju i sve što je na njih i u njih, stvori napokon i najodličniji stvor svoj zemaljski — čovjeka. Tielo čovječe načini Bog iz zemlje, i ovo oživi neumrlom dušom, koju je na svoju sliku stvorio. Zatim pridruži čovjeku, Adamu, suvrstnu pomoćnicu, Evu, sveza oboje nerazriešivim vezom ženitbe, i učini ih praroditelji čovječega roda. (Djel. ap. 17. 26).

U sv. pismu knjizi poroda pog. 1 i 2 piše Mojsija: „Kada je Bog sve stvorio i uredio, te se osvjedočio da je svaki njegov stvor dobar (1. 25), reče u sebi: stvorit ćemo čovjeka nam spodobna, neka bude slika i prilika naša. Stavit ćemo ga gospodarom svega, što je na zemlji, (1, 26), neka mu je sve za potreboće, udobnost i zabavu. I stvori Bog jedino svojom mogućom voljom tielo iz zemlje (1, 2 7; 2. 7); kao što je ovo naše, obdari ga pùti i krvlju, ogrni ga kožom, nariesi ga raznimi udi i usadi mu mnoga ćutila, koja i mi posjedujemo. Ali to tielo bijuše još mrtvo, bezživotno. I zadahni ga Bog duhom svojim, i usta čovjek stvoren na sliku i spodobu njegovu (2. 7; I. Kor. 15, 45) — Bog pokaza tada Adamu svaki stvor svoj, skupi sve životinje oko njega, i Adam im nadjede imena (2. 19, 20). Ali u toj množini tako krasnih stv orenja nenadje on, koje bi njemu godilo,

Digitized by Google

da bi njemu spodobno bilo. Tada reče opet Bog: nije dobro, da je čovjek sâm, stvorit ćemo mu drugaricu ravnu njemu (2. 17). I napusti san na Adama, pa dok je spavao, iztrže mu Bog jedno rebro, a iz njega stvori drugoga čovjeka — ženu (2. 21, 22). A kada se je probudio Adam, radovao se je nad drugaricom svojom i nazva ju Evom t. j. majkom svih živućih.

To je od prilike poviest o čovječem stvorenju, čemu svemogući nije potrebovao nikakavih sredstva, nego svoje volje. Da je ta poviest istinita, svjedoči sv. Pavao, dočim u listu I. Timotiju 2. 3 veli: „Najprije je Adam stvoren, po tom Eva"; Korinćanom veli: nije čovjek od žene, nego žena od žovjeka stvorena" (I. 11, 8); a u „Djelih apoštolskih" stoji: „Bog je učinio, da iz jednoga čovjeka svi narodi proteku" (17, 26). Sveti Matija, pozivajući se na poviest Mojsijom pripovjedanu, veli riečmi Isusovim: „zar niste čitali, da onaj, koji je prve ljude stvorio, muža i ženu je stvorio" (19. 3, 6). — Što nam dakle sv. pismo o stvaranju prvih praroditelja kazuje, nedvojbena je istina; te se tako posve opovrgava onaj krivi nauk, kao da je već prije Adama ljudskih stvorova bilo, ili da on nije sâm, već ib množina u jedan mah postala. (Srav. Perone II. pag. 227, 229; — Fejer III. 121).

I sv. Toma potvrdjuje spomenutu Mojsijinu poviest, učeći da žena nema nad mužem gospodovati, nije bo postala iz glave njegove, niti bi imao muž okrutno gospodovati nad ženom, jer nije postala iz nogu njegovih: nego bi imala biti mužu vierna drugarica i pobočnica, a to se označuje tim, što je postala iz rebra njegova. (Thom. 2. 2. qu. 164. art. 2). Sravni još sv. Augustina, koji u tom dogadjaju osim otajstvenoga odnošaja ženitbe, takodjer budući postanak crkve — nove Eve — od Isusa — novoga Adama smatra. Veli on: „Spava Adam, da postane Eva; umira Krst, da postane crkva.

Digitized by Google

Za spavanja Adamova posta Eva od njegova boka, a mrtvomu Isusu razvališe bok, da iz njega proteku otajstva, na kojih da se crkva sagradi." (In Sent. 328).

II. Sastojine čovječe.

a) Čovjek je dakle sastavljen iz stvari, koje mi zovemo tielo, i iz duše. Jer je tielo postalo od zemlje, zato se prvi čovjek i zove Adam t. j. zemljan. Ništa manje tielo je najljepši stvor božji, najveći njegov umotvor. Sva tjelesa inih životinja pognuta su zemlji, samo se je čovjek uzvisio glavom svojom, za znamenje da je on gospodar ciele zemlje, k tomu da ipak nije stvoren za nju, već za blaženstvo gore se nahodeće, „da traži ona, koja su gori." (Kološ. 3. 1). — Krasno pjeva Ovid u svojih pretvorbah o tome:

> Pronaque cum spectent animalia cetera terram,
> Os homini sublime dedit, coelumque tueri
> Jussit, et erectos ad sidera tollere vultus. —

(Dočim su sve životinje pognute zemlji, dao je Bog čovjeku uzvišen govor, i prema zviezdam uzdignutim licem, zapovjedio mu je motriti svod nebeski) Metamor, lib. I. p. 5. — Ohširnije govore: Sturm's Betrachtungen etc.

Kada bi mogao sve prednosti čovječega tiela nabrojiti, morao bi sa starim Galenom ljekarom uzkliknuti: „O Ti, koji si nas stvorio! nemogu ti uzvišeniji slavospiev pisati, nego kad evo opišujem tielo čovječe. Više te častim, kada odkrivam krasote tvojih djela, nego što bi ti u hramovih skupocjeni miris — tamnjan žgao." (De usu part. lib. III. c. 10). — Drugdje je odvratio isti ljekar poznatomu bezbožcu Epikuru: „Promotri samo svoje tielo, kakav mu je divan stroj, pa mi reci onda, da li još sumnjaš o božjem bitisanju. Dajem ti stô godina da promatraš, bi li samo i najmanji nedostatak na tielu čovječem umjetniku odkrio, i da li bi mogao uda tjelesna ma najmanje promienitî, a da ih nebi

Digitized by Google

lišio krasote, porabe, moći i jakosti. Priznaj, da se nebi mogao divnije sazdati.“ (Schmid. I. 11).

Ipak najveća prednost našega tiela sastojala je u tom, što ga je Bog bio neumrlim stvorio. Sravni knjige mudrosti 1. 13, 14; 2. 23—24; Rimljanom 5. 15; ravno u knjigi Poroda 2, 17; 3, 3; 3, 19. I sabor tridentinski u sjednici 6 kanonu 1, 2 branio je isti nauk utemeljen na sv. objavi i sv. oci. Od zadnjih se je osobito odlikovao sv. Augustin, koji je neumrlost prvih ljudi proti Pelagianom postojano branio. (Srav. sv. Augustini de genes. ad litt. cap. 15). I premda sada ovo naše tielo za kazan prvoga grieha umire, osim svih životinja ono će jedino opet uzkrsnuti i preobraziti se na život vječni. Sravni: Job 19. 25, 27; Daniel 12. 2, 3; Ivan 5. 25; 28, 29; I. Solunjanom 4. 13—16; I. Kor. 15. 16—23; 35—44; 71—55 i dr

b) Drugi plemenitiji dio čovječi jest duša, duh neumrli, koga nam je Bog sebi slična nadahnuo, bez koje nebi mogli ni živiti ni umrieti. To je temeljna istina, o kojoj nesmijemo dvojiti, i o kojoj ćemo u četvrtom odsjeku § 6. rieč povesti. Ovdje ćemo jedino napomenuti, da u knjizi poroda kod Mojsije 25, 8, 49, 32 i drugdje stoji „sabirati se kod otaca“ hoćemo poslje smrti poput Abrahama, Izaka i Rebeke; a Spasitelj veli: „nebojte se onih, koji ubijaju tielo, a dušu nemogu ubiti, već se bojte onoga, koji može tielo i dušu baciti u pakao.“ (Mat. 10, 28). Ta Isukrst je s toga i došao, da nam duše spasi, i naukom svojim pripravi na život vječni. Zato i veli sv. Ambrozij (lib. 6 exh.) „Priznaj, o dušo! koli si krasna i Bogu slična, kako si Bogu na čast i radost.“ — A sv. Augustin piše: Ostali božji stvorovi jesu samo stope njegove, jedini je čovjek njegova spodoba, njegova slika.“ (Lib. de Anim.) — „Hoćeš dakle da znadeš,“ veli sv. Ivan Zlatousti, kolike je ciene tvoja duša? Promisli, da svemogući nije poslao čovjeka, ili angjela, ili sav sviet s nje-

Digitized by Google

govimi krasotami i bogastvom, da spasi dušu čovječu, već je poslao sàm sebe, svoga jedinorodjenoga sina, da ju svojom dragocjenom krvlju odkupi“ (Hom. in pslm. 48). Pravo dakle veli apoštol: „skupom ste cienom odkupljeni.“ Sravni još: st. Augustini epist. Ad Erodium 100; Silbert's Hausbuch str. 502; Schmid. I. 236—242 i dr.

§ 17.

Odredba i prvotno stanje čovjeka.

I. Bog je čovjeka stvorio za sebe i postignuće njegove zadnje svrhe. Obdarîo ga je zato slobodnom voljom, da njemu bude što sličniji, i učinio ga je neumrlim. K tomu usadio mu je u srce i pamet, ljubav i razum; želio je, da ga on ljubi, časti i volju mu izpunjuje. I to je uzrok, zašto mu je u raju zemaljskom prvu zapovjed, zapovjed pokornosti i poslušnosti dao, neka bi ga tim na ljubav i zahvalnost prinukao. — Bog je dakle prve ljude, a i njihove potomke sebi na čast i slavu stvorio, zato i veli sv. Augustin: „stvorio si nas za sebe, Gospode, pa je zato nemirno srce naše, dok u tebi neodpočine.“ (Confess. lib. I. 1).

II. Mojsija opisuje stanje prvih ljudi od prilike ovako: Adam i Eva bijahu u početku dobri i bezgrešni stvorovi božji. S razumom, koji im je Bog u pamet usadio, mogli su oni razaznati dobro od zla i spoznati božje savršenosti i volju. Bog im usadi u srce zakon svoj. —

Ljubili su što je dobro i pravedno, i što su mislili da je volja svevišnjega oca, činili su to. Kao dobra djevica bijahu dobru prignuta. I njihovo tielo bijaše zdravo, jako, neumrlo. — Bog ih uvede u raj, sličan liepomu, plodnomu vrtu. (Genes. II. 8 i slj.) Tu su svakovrstna voća imali izobilj; nije ih morila žeđa ni vrućina. Radovali su se Bogu, koji ih je sam poučavao i s njimi obćio kao otac s djecom.

Digitized by Google

Jednu jedinu zapovjed dao im je, da izkuša njihovu ljubav i da ih priuči biti poslušnim. Pokazao im je najme u sriedi raja stablo i rekao im je: „od svih plodova ovoga raja možete jesti, samo ne od ovoga drveta, spoznanja dobra i zla; jer ako ga se okusite, umriet ćete.“ (Genes. II. 16, 17). Kako lahka bijaše tâ zapovjed!

III. Bog je dakle stvorio čovjeka *a)* neumrlim. To sliedi iz kazne, koju mu je Bog namienio radi nepokornosti. „Prah si i u prah ćeš se poratiti,“ veli mu kod Mojsije (Genes. 3. 19); a u knjizi mudrosti stoji: „Bog stvori čovjeka, da bude nerazpadljiv, i učini ga na svoju sliku i priliku; ali zavišću vražom dodje smrt na sviet.“ (II. 23, 24). — „Po jednom je čovjeku došao grieh na sviet, i po griehu smrt, i tako je smrt prešla na sve ljude; jer su svi u njem sagriešili.“ (Rim. 5. 12).

U istom se smislu i crkva izrazi. Sravni sabor trident. sjednicu 5: de peccato orig. cap. I.; a rimski katekizam uči: „Bog načini čovjeku tielo od zemlje i tako mu ga uredi i ustanovi, da je bio ne doduše silom same naravi, već božjom pomoćju besmrtan, i da nije bio podvržen boli.“ (Catech. Rom. p. I. c. 2. qu. 18). Od crkvenih učitelja odlikuje se osobito sv. Augustin, koji je proti Pelagijanom postojano branio nauk božanske objave o neumrlosti prvoga čovjeka. Srav. de genes. ad litt. c. 15.

b) Svetim. Jer dok je bio slika i spodoba božja; dok je bio u milosti božjoj i bez grieha, diete i prijatelj njegov: to je on bio svet kao što mu je i iskon njegov. Zato i preporučuje apoštol Efezanom: „Da se obnovite duhom uma svojega, i obučete novoga čovjeka, koji je po Bogu stvoren u pravdi i svetosti istine.“ (4. 23, 24). Kad se imamo dakle obnoviti, to smo morali već biti u onom, u čem se imamo obnovitl; pa budući po riečih apoštolskih obnova u tom sastoji, da postanemo podobni Isukrstu, koji je po Bogu stvoren

Digitized by Google

u pravdi i svetosti istine: to smo već jednoč, najme u svojem praroditelju Adamu u istinu bili sveti i pravedni. Sravni još: Levitika 11. 44; 19. 2; 20. 7 iz kojih mjesta ravnim se načinom i svetost prvih ljudi dovodi, čega radi i sabor tridentinski uči, da je Adam od Boga svet i pravedan postavljen bio: „Sanctitatem et justitiam in qua constitutus fuerat.“ (Sessio 5. decr. de pecc. orig. I.)

c) Sretnim i blaženim: t. j. bio je prost svih nesgodâ, mukâ, patnjâ, bolestî; nije poznavao tuge, srama, potreboće, nužde; nije si morao u znoju svoga tiela svakdanji hleb zasluživati, niti su ga morili glad i žedja; živio je s drugaricom svojom u slozi i ljubavi; bio je pod zaštitom božjom i obćio je s njime. A da li se može misliti veće sreće i blaženstva, nego Boga licem u lice gledati? „To je život (blažen, sretan), da poznamo jednoga, pravoga Boga“ veli apoštol; a prvi ljudi obćeći s njime u raju zemaljskom morali su ga i spoznavati.

Sv. Augustin pišući o tom veli: „Dakle čovjek življaše u raju po svojoj volji, dok mu se je ova slagala sa zapovjedju božjom. Bog ga stvori dobrim, te življaše radujući se u Bogu: življaše bez vlastite oskudice, i bijaše posve u njegovoj vlasti, da uvjek tako živi. Hrana mu bijaše pripravljena, da negladuje; pilo, da neždja; drvo života, da ga starost neiztroši. U tielu mu nebijaše nikakove pokvarenosti, niti nezadavaše ova po tielu nikakove težkoće njegovu čustvu. Iz nutra se nemoraše bojati nikakove bolesti, iz vana nikakove biede. Dapače u svem mu tielu cvatijaše preveliko zdravlje, u duši mu bijaše podpnni mir i veselje. Kao što nebijaše u raju nikakove vrućine ni zime, tako nebijaše u u čovjeku, koji je u njem stanovao, pravedna volja ozledjena još nikakovom požudom, nikakovim strahom. Ovamo nebijaše pristupa niti žalosti, niti razkošnu veselju, prava i trajna ra-

Digitized by Google

dost tecijaše iz preobilnoga vrutka, Boga, i one goruće ljubavi prema stvoritelju, koja dolazi iz čista srca, dobre savjesti i nedvolične vjere.

Isto tako ženitba prvih supruga bijaše savez najkrepostnije ljubavi, nenarušive viernosti i najsavršenije sloge Tielo i duša stojahu ne manje u najurednijem zamjenitom suglasju. Pokornost prema jednoj jedinoj zapoviedi božjoj nebijaše ni malo težka. Posao obodrivaše, a nevodjaše za sobom nikakove umorne slabosti; potreba sna nenarivaše se čovjeku nikada proti volji. Sve bijaše lahko. — Milina i veselje nudjaše se sa svih strana.“ (St. August: De civit Dei 14. 26).

Poglavje treće.

O providnosti božjoj.

Kao što je Bog stvoritelj svieta, tako je on i njegov uzdržalac. „Nema izvan tebe drugoga Boga, koji se za sve brini“ veli knjiga mudrosti 12, 13. Sve štogod obstoji, njegovom mogućnošću i dobrotom obstoji. A jer se k tomu bez njegove volje nemože ništa dogoditi, postati ili nestati; jer bez njegove nedokučive mudrosti ništa nebiva na svietu — to ga mi zato zovemo ravnateljem cieloga stvorenja Bog je dakle uzdržalac i ravnatelj svega vidljivoga i nevidljivoga stvora, a ta svojstva njegova zovu se jednom riečju: providnost. Govorit ćemo dakle o Bogu kao *a)* uzdržavaocu, *b)* kao vladaru svieta, i obazret ćemo se po tom *c)* na nedohitnost njegovih putova.

Digitized by Google

§ 18.

Bog je uzdržalac svieta.

Bog uzdržaje ovaj sviet reći će, da sve po njem biva, a bez njega moralo bi se opet sve u svoje prvobitno ništa pretvoriti. Kao što je sve po njem, tako je sve i u njem; on svojim duhom oživljuje sve, te svojom dobrotom, ljubavlju i mogućnošću uzdržaje sve na svoju slavu a na našu korist.

Sravni pslm. 103: „Dižu se briegovi a dolovi se snižuju u mjesta, koja si im naznačio. Stavio si im medju, koju nesmiju prekoračiti (8, 9). — Ako pak ti lice svoje odvratiš, sve će se smesti, i oduzmeš li im duha životnoga, sve će pomanjkat i u prah se svoj povratiti (29). — Zadahni pako duhom tvojim i stvorit će se, i ponovit ćeš lice zemlje“ (30). — Pslm. 118. 89—1: „ Gospode! rieč tvoja na vieke obstoji u nebu, a istina od poroda do poroda; zemlju si utemeljio i obstoji. Tvojim naredjenjem nemajka dan; jer svaka služe tebi.“ Mudr. 11, 26: „Kako bi moglo što obstojati, da ti, o Bože! nisi hotio? ili zar bi se uzdržalo, da ga ti nezoveš?“ — I. Kološ. 7. 16, 17: „Sva su po njem i u njem sačinjena; sva moćju njegovom obstoje.“ — Žid. 1. 3: „Koji (sin božji) nosi sve riečju svoje sile.“ — „U njem živimo, gibamo se i jesmo.“ Djela ap. 17. 28.

S timi mjesti sv. pisma u podpunom je suglasju i nauk crkve. Rimski katekizam govori: „Nevalja Boga u tom smislu smatrati stvoriteljem i sazdateljem svih stvari, da držimo, da je poslje dovršetka i zaglavka tvorbe ono, što je sazdao, bez njegove neograničene svemogućnosti moglo obstojati. Jer kao što je sve silom, mudrošću i dobrotom stvoritelja pozvano da bitiše: tako bi se odmah povratilo u ništa, da njegova providnost nije pritomna svim stvorenim

Digitized by Google

stvarim, i da ih istom silom, kojom ih je u početku stavio, takodjer neuzdržava.“ (Catech. Rom. P. I. cap. 2. qu. 19.)

Ravno uče i sv. oci, od kojih ćemo dvojicu navesti. Sv. Grgur Naziazen piše: „Kako bi ovaj silni svemir mogao postati i bitisati, da ga Bog nije sazdao i sveudilj ga neuzdržaje?“ (Orat. 2. Theol.) A Grgur Veliki veli: „Sve je iz ništa stvoreno, i njihova bi se sućina opet u prvobitno ništa pretvorila, da ju početnik svega svojom rukom nedrži i neupravlja.“

II. Bog dakle daje nam ljudem hranu, odielo i ine potrebоće; kiti zemlju biljem, a oboje svojom kišom topi i rosom umiva. On daje suncu svjetlost i toplinu, i svakoj stvarčici nuždnu vlagu; ljudem, životinjam, bilju nuždni zrak da žive i rastu. On daje zemlji vlagu, klijanje bilju, a pšenici, trsju i drveću cviet i plod. Ni jedan stvor nemože, da sâm po sebi bitiše, niti po volji da se uzdržava ili ga nestane. Sve je Bog stvorio, on sve i uzdržaje. Zato i stoji ta istina jasno izrečena u pslm. 103, 27—29: „Sve očekuje od tebe, da mu dadeš hranu na vrieme. Kad im dadeš, pobrat će, kad im otvoriš svoju ruku, sve će se dobra napuniti. Odvratiš li pako svoje lice, sve će se prepasti; ustegneš li svoj duh, nestati će svega, i povratit će se u svoj prah.“ — „Oči svih obraćene su k tebi, Gospode! i ti im daješ hranu na vrieme; otvaraš desnicu svoju i obsipaš sve što živi blagoslovom svojim.“ (Pslm. 144. 15, 16). Zato veli sv. Pavao apoštol: „On (Bog) je velik otac u nebesih“; a drugdje: „Sve živi i obstoji radi njegove svrhe i sve mu se pokorava.“ — Nije dakle Bog samo stvoritelj, već i uzdržatelj svega. „Vjerujemo i po mogućstvu svom uvidjamo, da Bog i sada djeluje, i da bi se opet sve rastvorilo, kada bi on po njem sazdanomu stvoru svoju djelatnost uztegao“ rieči su sv. Augustina (lib. 5 de Genes. cap. 20).

Digitized by Google

§ 19.

Bog je vladar svieta.

I. Pa kao što je Bog sve stvorio i uzdržava, isto tako svojom moćju upravlja i ravna s cielim stvorenjem, da u njem sve postigne svoju svrhu, zašto je stvoreno. Tim se neizključuje djelatnost podredjenih sila i uzroka, koji se u samih stvorovih nalaze, već Bog, taj temelj i uzrok svakomu postanju, znade nje svojom mudrošću tako naravnati, da svoju svrhu sigurno postignu. Ta se providnost i svetovlada na silu mjesta u sv. pismu jasno i živo izriče. — Sravni Mudr. 8. 1: „Mudrost božja dakle silno dopire od kraja do kraja i milo uredjuje sve.“ — „Ti (o Bože) uredi sve u mjeri, broju i težini. Jer je velika sila uvjek samo u tebe, pa tko će se protiviti moći tvoje mišice? Krug je zemlje pred tobom kao prašak na vagi i kao kap jutrnje rose, koja pada na zemlju.“ (Mudr. 11, 21). — „Oče! tvoja providnost ravna sve,“ (Mudr. 14. 3) „i ugodno uredjuje svaka.“ (Mudr. 8. 1). — „Bog, koji je sazdao ovaj sviet, i sva koja god su u njem, dočim je on gospodar neba i zemlje, nepotrebuje ničije pomoći, jer on daje svim život, duh i svaka.“ (Djel. apošt. 17. 24, 25). Sravni još pslm. 22, 14; 103, 13—14; 146, 8—9; 148, 7—8; 126, 1—2; Poslov. 16, 1—2; 1, 1; 30, 31; I. Kor. 12, 6 i m. dr.

Zato piše Salvian u IV. knjizi o providnosti i svetovladi božjoj: „A što bi moglo ludjega biti, nego kada bi tko nevjerovao, da Bog svietom upravlja, dočim vjeruje, da ga je sazdao? On bi tvrdio, da je svoje djelo napustio. Ta ni od ljudi nije nitko tako bezuman, da bi zanemario svoje dogotovljeno djelo, poslje kada je toliko na njem poslovao i usavršavao ga.“ — Laktancij tvrdi, da je providnost božja najveća savršenost. Zato u II. knjizi Ciceronova djela „De natura deorum“ odgovara Balbus bežbožnim Epikurejcem:

Digitized by Google

„Bogovi bitišu ili ne. Ako bitišu, mora se priznati da nješto djeluju, i to djelovanje da mora biti odlično, a nad ravnanjem ovoga svieta nema ništa odličnijega, savršenijega.“

Isto jasno izriče i rimski katekizam. Veli: „Bog ne samo da svojom providnošću štiti i ravna sve, već takodjer tjera ono, što se giblje i djeluje, svojom silom, pritomnom u svih stvarih, na gibanje i djelatnost tako, da, akoprem neprieči djelatnosti podredjenih uzroka, ipak ih prestigava; jer se njegova vrlo skrovna sila proteže na pojedine stvorove.“ (Catech. Rom. p. I. c. 2. qu. 19).

II. Bog dakle svojim okom gledje nebo i zemlju, što god je pod njima i vrhu njih; svojom rukom upravlja munjom i gromom; zapovieda vjetru i buri; vodi i moru stavlja granice, a kišu na mjeru daje; on vidi i znade svaka; on naredjuje i kuša svaka. „Velik je Bog u svojoj sili; tko će tako vladati kao on?“ veli apoštol. A u slavospjevu okrunjenoga proroka pjeva se o njem: „Slavi dušo moja Boga; Bože moj, ti si najveći. — Svjetlost Ti je odielo; nebesa si sebi kao šator razapeo. — Zemlju si na čvrstom temelju sazdao. — Vodami si stavio medje, koje neće prekoračiti. — Izvore salievaš u rieke. — Daješ travu rasti za marhu, a bilje za rukom ljudskom. — Vino veseli srce čovječe.... a kruh kriepi tielo čovječe. — Mjesec je Gospod stvorio za mjerilo vremena, a sunce znade za svoj zapad. — Ti hoćeš tminu, i biva noć. — Tvoja su djela bez broja, Gospode! Mudro si ih uredio; puna je zemlja tvoje dobrote. — More je veliko i prostrano; puno je bezbrojnih, svakovrstnih životinja. — Život im daješ svim, Gospode. — Tebi slava na vieke.“ (Psl. 103).

III. Najveća je pako božja skrb za ljude. I to je sasvim dosljedno njegovoj pravednosti. Budući je on čovjeka postavio na najveće dostojanstvo na zemlji i njemu podčinio svaka; to se on mora i više da skrbi za njega i štiti ga,

Digitized by Google

nego za nerazumna stvorenja, koja čovjeku služe samo za sredstvo, da postigne svoju svrhu. Pa ta skrb podpuno se uvidja iz Mat. 10. 29, 31: „Zar se neprodaju dva vrabca za dinar? govori Spasitelj. Pa ipak ni jedan od njih nepade na zemlju bez vašegu oca. Svi su takodjer vlasi vaše glave prebrojeni. S toga se ništa nebojte; vi ste bolji od mnogo vrabaca.“ — „S toga vam velim, nebrinite se za svoj život, što da jedete, niti za svoje tielo, što da obučete. Zar nije život više od hrane, i tielo više od odjeće? Gledajte ptice nebeske, jer nesiju niti žanju niti skupljaju u štedanj, pa ih hrani vaš nebeski otac. Nevriedite li vi više od njih? Tko pako od vas može misleć dodati jedan lakat svojoj veličini? A za odjeću — što se brinete? Promatrajte poljske liere, kako rastu; nerade niti predu. Velim pako vam, da ni Salamon u svoj svojoj slavi nije bio odjeven kao jedan od njih. Ako dakle Bog tako odieva travu poljsku, koja danas jest, a sutra se u peć baca, koliko će više vas malovierne?“ (Mat. 6. 25, 30).

No premda Bog upravlja i ravna udesom svih ljudi: ipak prave darove dieli samo svojim izabranikom, onim koji ga ljube. „Neboj se malo stado, veli Spasitelj, jer se je svidilo tvomu ocu, da ti dade kraljestvo,“ (Luka 12, 32); a Pavao apoštol piše Rimljanom: „znademo pako, da onim, koji Boga ljube, sve pomaže k dobru.“ (8. 28).

IV. Zato ipak nije sloboda čovječa ograničena. Jasno je to iz sv. pisma. U njem nam se doduše kazuje, da se na nesetni čin božja providnost proteže; ali se u njem razlikuju i dobra djela od zločestih, te se za kriepostan život obećaje nagrada, a za griešan kazna. Slobodno nam je dakle činiti dobro ili zlo. To nam svjedoči svakdanje izkustvo, i naša vlastita nutrnjost. Pa kad mi jedan drugoga možemo ravnati i svjetovati, bez da njegovu vlastitu volju ili slobodu ozledimo: koliko više moramo to od mudrosti i mogućnosti

Digitized by Google

božje vjerovati. A što kadkada i zločeste čine pripušta, biva to upravo zato, da slobodu čovječu neograniči, a i iz „zla umije Bog dobro proizvesti," kao što to vidimo na misirskom Josipu, na samom prvom praroditelju Adamu, na izdajstvu Judinu, na zlostavljanju i smrti Isusovoj, na progonstvih crkve uzrokovane rimskimi carevi itd. — To je takodjer jasno iz sljedećih mjesta sv. pisma: „Zašto biesne narodi i puci misle o izopačenostih. Dižu se kraljevi zemlje i sakupljaju vladari proti Gospodu i njegovu pomazaniku. Dajte da razkinemo njihove okove i stresemo njihov jaram. Onaj im se, koji stanuje u nebu, smije, Gospod im se podsmieva." (Pslm. 2. 1, 4). — A Josip govori braći: „I Bog me napried posla, da se uzdržite na zemlji, i možete imati hranu za život. Nebjeh poslan ovamo vašom namjerom, već voljom Boga, koji me je učinio ocem Faraona" (Genes. 45. 7, 8). — U pogl. 50. 19, 20 tješi ih: Nebojte se; zar se možemo protiviti volji Boga? Vi mišljaste zlo, nu Bog ga obrati na dobro, da uzvisi mene, kao što sada vidite i spasi mnoge narode."

§ 20.

Nedohitnost božje providnosti.

I. Sv. Pavao apoštol u prvom listu Korinćanom 2. 11 piše: „što je u Bogu, nezna nitko van duh božji," te ni mi nemožemo dokučiti tajne putove, kojimi nas Bog ravna i k svrsi vodi, „skrivena su bo pred očima našima." „Putovi su božji nedokučivi, i tajne su staze njegove" veli drugdje isti apoštol. (Rim. 11, 33). A kod Izaije proroka govori Gospod: „Moje misli nisu vaše misli, nit su vaši putovi moji putovi. Jer kako se diže nebo nad zemljom, tako se dižu moji putovi nad vašimi putovi, i moje misli nad vašimi misli." (55. 8, 9). Njekoga vodi on k sebi, uzkom i trnatom stazom protivština a drugoga širokim putem udobnosti i sreće, ali nas

Digitized by Google

kao dobri pastir vodi jednako k sebi. Zato iz božjih ruku i jed neke nam bude kao med. K tomu na ovom svietu i nema pravoga zla, niti pravoga dobra; tâ se tek u vječnosti diele; a, znajmo, da mi nesavršeni stvorovi božji nemožemo savršeno dobro ni uživati. S medom sladka uživanja mora biti pomješano i žuči, koju smo si naciedili griešnim našim životom. U tom ogledu „svu svoju skrb oslonite na Boga; jer se on brine za vas," piše Petar apoštol I. 5, 7; a u listu Rimljanom veli Pavao: „Mi se ponosimo biedami; znajući da bieda radja strpljivost, a strpljivost izkušanje, a izkušanje nadu, nada nas pako neosramoćuje." (5. 3). — „U strahu i trepetu nastojte oko svoga spasenja" (Filip. 2. 12); i sjećajmo se rieči sv. Franje saleskoga: „Bog nam je obećao, da će nam u težku pomoći. Što ću se dakle bojati? Bez božje volje i pripusta nemože mi se ništa dogoditi. Od svega se može moja duša samo okoristiti."

II. Sljedeća prispodoba jasno nam kazuje tajnost božje providnosti, i da Bog iz prividnoga nam zla najveće dobro može proizvesti. — Njeki pobožni, kriepostni čovjek stao je o brizi i providnosti božjoj dvojiti zato, jer ga je on svojom desnicom često posjećavao. Ta mu je dvojba još više suza izciedila nego sva njegova nesreća. Tako jednoč tugom i pečalju izmučen i malaksao zaspi. Usnio je tada čudnovatu sanku. Prisnilo mi se — vlastite su njegove rieči — da sam putovao, i na putu zabludio. Pridruži mi se jedan čovjek, koji će me na pravi put izvesti. Radostan sam ga sliedio. Doveo me je u kuću njekoga dobričine, koji nas je milo primio i ugostio. — Kada smo se s njime oprostili, opazim kako moj suputnik s najlukavijom opreznošću zlatnu čašu ukrade i otide. — Drugi dan uvratismo se njekomu zloćki, koji ništa drugo nije radio, van što je jeo i pio, svadjao se i psovao i jedvimice nam doputio, da se gdje god u triemu skučimo od nepogode. Tomu je moj drug sutra ostavio onaj

Digitized by Google

juče ukradjeni pehar. — Treći dan ugostimo se kod njekoga sirotana dobričine. Dočekao nas je oberučke i kako je mogao onako je podvorio. Njemu moj sprovodjač upali kuću kod odlazka. — I četvrti dan primio nas je najprijaznije njeki dobar čovjek. Njega prevari moj drug, da dalje puta nezna, nego neka mu odpusti svoga sina, da ih do njekle izprati i put pokaže. — Dobri domaćina nije mogao molbe odbiti, te nam dade svoga jedinka. Ali tek smo bili na mostu njeke rieke, preko koje smo morali prieći, turi moj suputnik siroto diete u vodu i utopi se. Taj me podli zločin razjari, niti sam se više mogao zatajati. Kao bujica proderem se: „O ti nemani nijedna! vuci se od mene. Radje ću sam po najdivljih pustarah bluditi, ma me i najljuće zvieri razderale, nego dalje putovati s tobom, koji si toliku zloću očitovao.“ — No dok sam još govorio, preobrazi se udilj moj vodja: lice mu se rasvietli nebeskom svjetlošću, i pun vanredne veličajnosti odvrati mi dostojanstveno i osbiljno: „Uči i divi se božjoj providnosti! — Čaša, koju sam prvomu oduzeo, bijaše otrovana i smrtonosna svakomu, koji god bi iz nje pio. Zato sam ju onomu bogobojaznomu čovjeku oduzeo, i za kaznu ostavio ju onomu zločincu. A pod goristem one kuće, koju sam zapalio, leži silno blago. Onaj će ga kriepostni siromak naći i mnogo će dobro djelo s njime učiniti. Mladić pako, kojega sam evo u vodu strmoglavio, za kratko bi vlastitoga oca umorio, bio bi tim svojoj majci na jàd i muku, a cieloj rodbini na sramotu i prikor. — Prestani dakle o providnosti božjoj dvojiti, i uči se njene tajnosti počitovati, ma tvomu umu i bile nepristupne.“ — Po tom nestade moga vodje, a ja se probudih. (Schönberg „Vom wiedrigen Schücksale.“)

Ovdje podpuno dolikuju rieči grčkoga mudraca Platona, koji je (navlaš u 10. knjizi svojih zakona), mnogu krasotu o providnosti božjoj napisao. Veli on: „Nemoramo

Digitized by Google

prigovarati, što Bog mnogu svoju svrhu nepostigava inače, van našim trpljenjem. Nu kriepostnjak u svojih najtežih patnjah može se tješiti; trpeća bo kriepost ipak napokon pobiedi; a zloća, koja je prividno pobjedonosna, mora na posljedku pasti. — Bogogrdno je vjerovati, da bi Bog one ljude napustio, koji se trse usavršiti i njemu ravni postati." — Zato se držimo rieči svetoga Augustina, koji nas svjetuje: „Neka ti je uhvanje stalno u Boga, i sasvim se osloni njegovomu vodjenju; jer on neće nikada prestati, da za tebe skrbi, da te štiti i od zla brani. Uklonit će od tebe sve, što ti neprija dobru tvomu, ma ti to i neuvidjao." (S. August. soliloqu. cap. 15.)

Digitized by Google

ODSJEK DRUGI.

O PADU PRVIH LJUDI I NJIHOVU ODKUPLJENJU PO ISUSU KRŠTU.

Poglavje prvo.

O griehu prvih ljudi, i njim izgubljenom blaženstvu.

§ 1.

Pád prvih ljudi.

I. Praroditelji naši nisu držali zapoviedi, koju im je Bog u raju zemaljskom dao, da najme „nejedu s drveta spoznanja dobra i zla“, (Genes. 2. 17), već povjerovavši više duhu nečistomu u slici zmije, (Genes. 3. 1 i sl.) hotješe da budu ravni Bogu stvoritelju svomu, te pogaziše jedinu zapovjed svoga najvećega dobročine. Pripovieda nam Mojsija taj dogodjaj od prilike ovako.

Zavišću njekih palih duhova, koje mi vragovi imenujemo, bijaše čovjek iz njegova blaženoga stana iztjeran. Hotio je i njih u ravno zlo uvući, da nepostignu njegove izgubljene sreće. Primivši zmijinsku sliku, doplazi na drvo, kojega je plod Bog zabranio prvim ljudem. (Genes. 2. 16, 17). Dodjoše jednoč Adam i Eva k naznačenomu stablu, i dok su ga ogledali, progovori zmija Evi: „Zašto nejedeš

Digitized by Google

plodovâ toga raja?“ — „Mi jedemo i uživamo sve u ovom vrtu, odvrati Eva, jedino plod toga drveta zabranio nam je Bog jesti; jer ako ga se okusimo, umriet ćemo.“ — „O ne! prihvati zmija, što više, biti ćete kao sâm Bog; bolje ćete razaznavati dobro od zla, pa zato vam ga je Bog zabranio.“ — I povjerova Eva riečim zločestoga duha. — Pa što je dulje motrila zabranjeni plod, to ga je sve većma željela. Napokon odkide voćku, okusi je se, dade čovjeku, te i on okusi. (Srav. Genes. III. 1—6; II. Kor. 11, 13; Eccl. 25. 33; I. Tim. 2. 14).

Tako sagriešiše prvi ljudi s oholosti, pohotnosti, znatiželjnosti. Pa kako bijahu žalostne posljedice! Taki im se nesretnikom sve tužnije pričinilo. Na žalost njihovu kasno doznaše, koliki je to grieh biti Bogu nepokornim. Nebijahu više kriepki i zdravi kô prije; razum im je potavnio a volja na dobro oslabila; postaše više zlu nego dobru prignuti. (Srav. Pslm. 50. 7; Genes. 3. 7; st. Augnst. de civit Dei lib. 14 cap, 15). Pred Bogom se hoćeše od straha i stida sakriti, a prije su se njemu uvjek veselili, kao djeca milomu brižnomu ocu. Sviest ih je stala strašno koriti i mučiti. (Genes. 3. 7, 8).

Bog je znao za taj grieh, pa je zvao: „Adame! gdje si?“ — „Gospode! odvrati Adam drhćućim glasom, čuo sam te zvati, ali me te je strah.“ — „A što se bojiš mene?“ ukori ga Bog. „Nije li zar zato što si zabranitoga ploda jeo?“ — Adam se je izgovarao na Evu, a ona na zmiju. (Srav. Genes. 3. 9 i sl.)

II. Poviest je ova istinita; jer zato je pod nazorom duha sv. pisana, da nas ob istini ubaviesti. U njoj ništa nema, što nebi moglo biti; a jer je sasvim jednostavno, prosto pisana, i načinom povjestničkim, to je sobom tadanja doba donosila. Niti je Mojsija kao poslanik božji, zakonodavac i glavar velikoga naroda božjega mogao laž pisati,

Digitized by Google

jer bi sâm proti sebi i svomu pokrovitelju pisao. Narod je izraelski tu poviest viekom istovjetnom i vjerodostojnom držao, a i Spasitelj se sam na nju pozivao. — Tako veli jednoč Žudijam s obzirom na ovu poviest: „Vrag vam je otac . . . on je od vieka bio ubojica . . . . kada lažju sbori, sam po sebi sbori, jer je laža.“ (Ivan 8. 44).

Istinitost te povjesti uče i sv. oci, navlaš sv. Augustin. Početak prvoga grieha bila je oholost, tvrdi on, a pored nje još: nevjerstvo, neuzdanje u Boga, mržnja proti Bogu, nezahvalnost, pužuda pùti i požuda očiu. I okolnosti u kojih je taj prvi prestup učinjen, otežčali su ga, veli, još više. Bijaše najme ova zapovied lahka u sebi, prvi ju ljudi jasno poznavahu, u njih bijaše još neoslabljena slobodna volja i izobilje podieljenih im milosti, koje su im stranom olakšavale obdržavanje zapoviedi. „Griehom prvim,“ veli on, „učini se tim veća zloća, čim manja mogućnost bijaše sagriešiti.“ (De civit Dei. lib. 14. c. 15). I dalje sbori o nezahvalnosti, koju je taj prvi prestup zapovjedi zadržavao. Rieči su mu: „Bog bješe prezren, koji je dao zapovied, koji je stvorio čovjeka, koji ga je učinio na sliku i priliku svoju, koji ga je predpostavio svim stvorovom, koji ga je nadario izobiljem svih milosti i blaženstvom, koji mu nije naprtio ni više, ni teških, ni mučnih zapoviedi“ itd.

III. A da je u zmiji sbilja nečastivi prikriven bio, jasno je to iz knjige Mudrosti 2, 24: „Zavišću djavaoskom dodje smrt na sviet.“ Mojsija to izrekom tvrdi u knj. Porodjaja 3. 1—7, kô smo napried vidili. Kod Ivana 8. 44 stoji: „Vrag bješe ubojica od početka i neobsta u istini“; a na drugom mjestu zove se djavô „stari zmaj, kojega je Krst predobio i svezao.“ (Objavlj- 20. 2). U knjizi porodjaja III. 1, zove se zmija životinjom najlukavijom, s obzirom na nečastivoga (srav. Efez. 6. 11), a to isto uče i sv. oci riečmi sv. Augnstina: „tako je označena zmija radi lukavosti djavolove, koji

Digitized by Google

je u njoj i preko nje prevaru učinio.“ (De Genes. lib 11. ad litt. cap. 29).

§ 2.

Posljedica i bît prvoga čovječega grieha.

I. Jer je prvi čovjek najveću svoju sreću, svoje blaženstvo toli lahkoumno prošalio, a zapovied toli mala bila; jer su po tom toliki njegovi potomci dionici njegova grieha postali: to su morale i posljedice toli velikoga prestupka velike biti. — Prestupak je velik bio, jer je bila lahka zapovied, koju da su čuvali, na vieke bi blaženi bili; a ovako jednoj varalici za volju, koga niti su znali, niti ikada vidili, još manje od njega dobra užívali — njemu su više vjerovali nego Bogu, koji je s njimi obćio, od koga su tolika dobra uživali, i punim se pravom mogli uhvati, da će i u buduće istu sreću i blaženstvo imati, te tako na sebe navukoše pravedni prikor, srčbu svoga najljubeznivijega dobrotvora i velike napried prorečene kazne. — Kaznene posljedice toga grieha bijahu druge glede duše, druge glede tiela. —

a) Što se duše tiče, izpali su iz milosti božje i postaše njegovi neprijatelji. Um im otupi, a volja na dobro oslabi. Izgubiše vječno blaženstvo; jer Bog ništa griešnoga nemože gledati u svom kraljestvu. Kao što je njihov razum, dok se je Bogu pokoravao, vladao nad putenošću, tako sada putenost nadvlada razumom. To je bio povod i temelj većoj sklonosti na zlo, nego li na dobro. Postaše dakle glupi, duševno sliepi, odjenuše se slabućom dobre volje, a toviše si dušu neurednom sklonošću na zlo. To su četiri rane, koje je zadao prvi grieh prvomu čovjeku i njegovim potomkom; a njimi u oprieci stoje četiri krieposti, kojimi možemo te griešne ljage sa sebe sprati, a te su: mudrost, pravednost, duševna jakost, umjerenost.

Digitized by Google

Temelje se do šad rečena na sv. pismn. Sv. Pavao piše Efežanom: „bili smo sinovi mržnje, kao i ostali;“ (2. 3), kazujuć tim, da je prije spoznanja vjere božje i krštenja bio u nemilosti stvoriteljevoj, kao i svaki čovjek, koji došav na ovaj sviet, donese sobom ljagu mržnje božje, ljagu grieha prvoge čovjeka. Zato i uzdiše okrunjeni prorok: „Gle! u nepravednosti sam začet, i u griesih začela me je mati moja.“ (50. 7). Postala je dakle prvim griehom narav pokvarena, izopačena.

Isto jamče i sv. oci; a sabor tridentinski u sjednici V. kanonu 1. odlučuje: „Ako tko neizpovieda, da je prvi čovjek Adam, prekršiv zapovied božju u raju, odmah izgubio svetost i pravednost, u koju je bio postavljen, pa s uvrede ovakova prekršaja pao u srčbu i negodovanje božje, i s toga u smrt, kojom mu je prije zaprietio, a sa smrću u sužanjstvo pod vlašću onoga, koji je zatim smrću vladao, to jest vraga, i da se cieli Adam s uvrede onoga prekršaja u tielu i duši na gorje promienio: neka bude proklet.“

b) Što se tiela tiče, rekao je Bog prvomu čovjeku: „jer si jeo s drveta, prokleta ti bila zemlja u tvojoj radnji; u trudu ćeš s nje jesti sve dane svoga života. Trnjem će ti i korovom radjati, i jesti ćeš zelje poljsko. U znoju svoga tiela hranit ćeš se kruhom, dok se nepovratiš u zemlju, od koje si uzet: jer si prah i u prah ćeš se povratiti . . . . . I Bog progna Adama iz raja veselja, da teža zemlju, od koje je uzet.“ (Genes. 3. 17—19, 23). — Ženi je zapoviedio da mora biti pokorna mužu svomu, i da će velikom bolju radjati potomke. (3. 16). — A zavodnici zmiji prorekao je vječitu mržnju svakoga stvorenja, najpače čovjeka; da će staviti mržnju medju njom i medju ženom; ona da će zasjedati peti njezinoj, a žena da će joj satrti glavu njenu. (Genes. 3. 14, 15). — Postaše dakle prvi ljudi radi svoga grieha podvrženi smrti, raznovrstnim bolestim, biedam, tru-

Digitized by Google

dom i nevoljam, ujedno su iztjerani iz raja, i lišeni prijašnjega gospodstva nad naravlju. Pa da se opet neokuse sa stabla života „izbaciv ga iz raja veselja i ugodnosti, stavi (Bog) pred ulaz kerubina s plamenim, dvooštrim mačem, da čuva put k stablu života.“ (Genes. 3. 24).

Da isto i crkva uči, sravni gore navedeni kanon 5. sjednice tridentinskoga sabora, gdje se veli, da je Adam, prekršiv prvu zapovied u raju „pao s toga u mržnju i negodovanje božje i u smrt, s kojom mu je Bog zaprietio — i da se je Adam s uvrede onoga prekršaja u tielu i u duši na gorje promienio.“ — A s obzirom na taj grieh i njegove posljedice, pjeva ona na veliku subotu: „O zaista nuždni griehu Adamov, koji si smrću Krstovom uništen! O sretni griehu, koji si takova i tolikoga spasitelja zavriedio!“ te tim sjeća nas blagosti i dobrote Gospoda, koji nas nije posve predao nepopravljivoj propasti vječnoga prokletstva, kao odpale angjele; već je tjelesnimi kaznami nas bodrio na raskajani povratak, dok je došao onaj obećani, koji je nas vlasti nečastivoga i duševnih posljedica prvoga grieha oslobodio.

II. Kô što ćemo u sljedećem članku viditi, taj grieh prešao je na sve potomke Adamove; no bît njegova nesastoji u Adamovu osobnom prekršaju, koji je Bog njemu u zlo upisao, jer se tudji griesi nemogu drugomu prišiti. Nesastoji u tom, kao da smo ga mi činom ponieli i nasljedili; jer čovjek u začeću svom i neznajući da bitiše ili da će bitisati, nemože ni griešiti, niti imade ikakove volje. Nesastoji u zloćudnosti našoj da griešimo. To jest doduše posljedica grieha, ali sâm grieh prvobitni nije, te se posljedicâ ili kriepostnim životom, ili izpoviedju možemo lišiti, te bi nam opet duša pred Bogom živila. Nesastoji u ograničenosti naše naravi; jer tada bi morali griešiti, a to se božjoj svetosti, dobroti i pravdi nemože pripisati. Bît prvoga, istočnoga

Digitized by Google

grieha sastoji u tom, da je čovjek lišen posvećujuće milosti, koja mu je neobhodno potrebna za postignuće vječite svrhe. Čovjek, živivši u toj vrhunaravnoj nezasložnoj milosti, izgubio ju je griehom ne samo za sebe, već i za cielo svoje potomstvo; svojim bo je griehom razkopao izvor, kojim bi se ta milost božja i na njegove potomke izlievala, a izgubivši tako nezasložnu stvar, nije ju moga ostaviti svojim nasljednikom, da ju baštine. Zato se nemože nitko ni koriti, van sâm prvi čovjek, kô da bi mi uživali tužne posljedice naših nemarnih predja, a mi u ničem, da nismo sagriešili.

§ 3.

Nauk crkve o istočnom griehu.

I. Grieh, koji je Adam u raju zemaljskom učinio, koji je na nas zajedno s posljedicami prešao, zove se grieh istočni, jer ga istočajem, porodom svojim na ovaj sviet donašamo, i jer je on istočaj svih ostalih grieha, kojimi je sada sviet zaplienjen i zaplavljen. Taj nauk o griehu istočnom proglasi crkva pravim člankom vjere u raznih sgodah, imenito u borbi s Pelagijani (u petom vieku), na obćem saboru u Efezu (431), i kašnje na svetom tridentinskom saboru.

U petoj sjednici ovoga posljednjega sabora (de pecc. orig. can. 2. 3). veli ovako: „Ako tko tvrdi, da je Adamov prekršaj nahudio samo njemu, a ne i njegovu potomstvu, i da je od Boga dobivenu svetost i pravednost, koju je izgubio, samo za sebe, a ne takodjer i za nas izgubio; ili da je, okaljan griehom neposluha, samo smrt i kaznu tiela prenio na sav čovječi ròd, ne pako i grieh, koji je smrt duše: neka bude proklet, budući da protuslovi apošlolu govorećemu: „Po jednomu čovjeku dodje grieh na sviet, a po griehu smrt, i tako smrt priedje na sve ljude, jer su svi u njem sagriešili. — Ako tko tvrdi, da se ovaj Adamov

Digitized by Google

grieh, koji je izvorno jedan, i koji se razplodjivanjem a ne nasljedovanjem prenaša na sve, te je svakomu vlastit, može ukloniti naravnimi silami čovjeka, ili kojim drugim sredstvom nego zaslugom jednoga posrednika, našega Gospoda Isukrta neka bude proklet."

II. Taj crkveni nauk osnovan je na sv. pismu i predanju.

a) U sv. pismu u psalmih jadikuje David: „Gle! u griehu sam začet, i u griehu me je začela mati moja" (50. 7). — „Tko može čistim učiniti onoga, koji je začet od nečista sjemena", veli Job 14. 4. — To se još jasnije potvrdjuje izrekami novoga zavjeta. Sravni list Efežanom 2. 3: „bijasmo po naravi sinovi srčbe." — A Isus veli: „Ako se tko nepreporodi po vodi i duhu svetom, nemože ući u kraljestvo božje. Što je rodjeno po puti, to je put; a što je rodjeno po duhu, to je duh" (Ivan 3. 5, 6), te tim riečmi, izušćenimi Nikodemu, uči ujedno, da se taj grieh može u čovjeku svetim krštenjem utamaniti. Al' najodličnije i najtemeljitije su rieči, na koje se i sveti tridentinski sabor poziva, u listu Rimljanom 5, 12. 18. 19: „kano što po jednom čovjeku dodje grieh na sviet i po griehu smrt, i tako smrt priedje na sve ljude, jer su svi u njem sagriešili . . . . . Kano što dakle po griehu jednoga dodje na sve ljude proklestvo, tako i po pravednosti jednoga dolazi na sve ljude opravdanje života. Jer kao što su nepokornošću jednoga mnogi (t. j. svi) postali grješnici, tako i pokornošću jednoga mnogi postaju pravednici." — Da pako grieh Adamov na njegove naravne potomke nije prešao nasljedovanjem (t. j. što bi se poveli za njim), nego upravo baštinom, vidi se jasno iz redka: „Ali smrt (kazan grieha) vladaše od Adama do Mojsije takodjer onimi, koji nisu sagriešili poput Adamova prestupa (t. j. osobno).

b) Isto uči i svjedoči sv. predanje. Već prije sv. Augustina toli grčki, koliko latinski sveti oci izpoviedali su tu

Digitized by Google

dogmu, neračunajući amo krštenje djece, koje je u porabi od prvih i najstarijih kršćanskih vremena. Tako Justin piše: „Čovječi je rod po Adamu dospio u smrt i u zamamu zmije, i kao što je nepokornost jednoga čovjeka uzrok, da su svi odbačeni, tako i pokornost Isukrstova podaje život svim, koji su po njem preporodjeni.“ (Dial. cum Triph. 18). Origen veli: „Nitko nije čist od ljage, niti isto diete, komu je jedan dan života na zemlji.“ (Hom. 8 in Lev.) — Od Latinaca navesti ćemo samo sv. Augustina, koji tvrdi, da su ono u crkvi zadržali, što su zatekli, a što su naučili, da su drugim propoviedali, i što su od sv. otaca primili, da su svojim vjernim nasljednikom kao najsvetiji zalog predali.“ Taj crkveni nauk branio je sv. Augustin najpostojanije proti Pelagijanom, koji su trvrdili, da potomci Adamovi nisu njegov grieh nasliedili, te da nisu ni bili potrebiti vrhunaravnoga odkupljenja. A krivoviernomu biskupu Julianu rekao je on jednoč: „Neizmislih ja istočnoga grieha, on je prastari katolički nauk; ti si pako, koji ga nećeš, bez dvojbe nov krivovjerac.“ (De nupt. et concup. II. 12. n. 25). — Sravni obširnije u Fejera: Inst. Dog. III. 198 §. 68; 218; Perone II. 264 i dr.

III. Premda dakle grieh istočni obstoji i imade sve, što spada na bît grieha, i ako je čovjeku neizmierno škodio, ipak nije u njem posve uništio slike i prilike božje; što više i u palom čovjeku bijaše sačuvana naravna sposobnost, da Boga spozna, i slobodna volja, da čini dobro, jer i ona i ova spada na čovječu narav; nu ipak je i jedna i druga oslabljena.

Isto nas uči katolička crkva. Navlaš u saboru tridentinskom izrazila se je u tom prędmetu kako sliedi: „Ako tko uztvrdi, da je slobodna čovječa volja poslje Adamova grieha uništena, ili da je to stvar samo po imenu, pače da je ime bez stvari, napokon izmišljotina vragom zavedena u

Digitized by Google

crkvu: neka bude proklet.“ (Concil. trid. sess. 6. de justific. can. 5). — Ova crkvena odluka bila je namienjena krivovjercem šestnajstoga vieka, koji su posljedice istočnoga grieha uprav onako prećerivali, kao što su ih Pelagijani posve nijekali. Tvrdili su bo reformatori 16. vjeka, da je istočni grieh razum i slobodnu čovječu volju posve uništio, da čovjek jedino može slobodno griešiti, da nije moguć nikakova dobra tvoriti, da nikakove zasluge za svoja dobra djela nema, da se grieha nemože lišiti; slikali su ga kao pravoga nečastivoga, koji je od slike i prilike božje postigao sliku i priliku vražu, a to sve povodom istočnoga grieha. Da dakle taj nauk opovrgnu i njegove posljedice, koji čak pokajanje i pokoru za učinjene griehe izključuje, osujete, stavili su brižni oci tridentinskoga sabora spomenuti zaključak. (Srav. Perone. II. 286 i sl.; Dr. Martina vjerouka II. 76; Fejera. Inst. Dog. II. § 75, 76 i dr.)

§ 4.

Iznimke od istočnoga grieha.

A) Isukrst je neoskvrnjeno začet i bez istočnoga grieha rodjen.

I. Najglavnija iznimka od grieha istočnoga i njegovih posljedica bio je sam Spasitelj naš. Kao „gospodar gospodarâ“ od kojega sve zavisi, i koji je jedino iz ljubavi i milosrdja prema griešnim ljudem na ovaj sviet došao; on pred čijim licem svako je dobro primljeno, samo mu je grieh oduran; on koji je radi grieha prvoga čovjeka iz raja izgonio — on kao najsvetiji i najpravedniji nije mogao toga grieha i njegove posljedice na sebe natovariti. Bog sve može činiti, samo ne griešiti. To se potvrdjuje:

a) svetim pismom. Kod Ivana na pogl. 1. 1 veli se o Isukrstu: „U počelu bijaše rieč, i rieč bijaše kod Boga i Bog bijaše rieč . . . . i rieč pùt učini se, i prebiva medju

Digitized by Google

nami“ itd. A kojim načinom i od koga se je to „slovo“ uputilo, piše Luka u pogl. 1. Pripovieda tu kako je angjeo Gabriel bl. djevici Mariji došao i njoj govorio: „Evo ćeš začeti u utrobi svojoj, i rodit ćeš sina, i nazvat ćeš ime njegovo Isus (t. j. pomazanik, ugodnik, svetitelj). Ovaj će biti velik, i sin previsokoga hoće se zvati.“ (I. 31, 32). Na pitanje Marijino: „kako će to biti, kada muža nepoznajem?“ (34) odvraća angjeo: „duh će sveti saći vrhu tebe, i kriepost previsokoga obsjenuti će tebe; toga radi što se porodi od tebe, bit će sveto, i zvati će se sin božji.“ (35). Što je pako pred božjima očima sveto, to je bezgriešno; a kao Bogom najavljeni sin božji, dakle kao pravi Bog i najveća svetost nije se mogao u griehu roditi, nije dosljedno ni istočnoga grieha sobom donio. Sliedi to i iz riečih Elisabetinih, kojimi je pozdravila pohodeću ju bogorodicu: „odkuda to, da mati Boga moga k meni dolazi?“ (43). A da li bi Bog bio savršen, da je ikakovu griešnu ljagu imao? — Isto je to jasno iz poslanice bl. Pavla apoštola Židijam. — U pogl. 7. 24 i slj. stoji: „A Isus, jer u vieke ostaje, viekovito ima svećenstvo. Zato i spasiti vazda može one, koji po njem k Bogu dolaze: jer vazda živi, da se moli za nas. Potrebito bo jest, da takovoga prvosvećenika imamo, koji bi svet, pravedan, neoskvrnjen, odlučen od griešnika, i viši od nebesa učinjen bio.“ A ovakav pako vječni svećenik može biti jedino Isukrst spasitelj naš, koji je jedini svet, pravedan, neoskvrnjen, odlučen od griešnika, veći od nebesa; kao što se to priznaje na istomu mjestu riečmi: „koji nepotrebuje svaki dan, poput ostalih svećenika, da najprije za svoje, pak onda za griehe puka žrtve prinosi. Ovo on učini jedan put, kada sebe istoga prikaza, Gospod naš Isukrst.“ (7. 27).

b) Sveta mati crkva o toj dogmi nije nikada dvojila, te je proti Ariju i inim stalno ju branila. Tako u saboru carigradskom veli se u tom predmetu: „Koji je radi nas

Digitized by Google

ljudi i radi našega spasenja s neba sašao, primivši put od djevice Marije a preko duha svetoga.“ Duh božji pako samo duhom svojim svetim zadiše, ljubav božansku u nas razpaljuje, na dobro nas napućuje, posvećuje nas u svetih sakramentih, svjetlom svojim prosvjetljuje svakoga dolazećega na ovaj sviet, i ine milosti dieli; duh sveti, koji nas u sakramentu krštenja od istočnoga grieha čisti, nije mogao Isukrsta nečista i griešna upùtiti.

II. Izpoviedamo dakle i vjerujemo, da je spasitelj kriepošću duha svetoga negriešno začet; nije zato ipak jedina ta osoba prisv. trojstva to otajstvo neoskvrnjenoga začeća dovršila. Jer prem se je jedini sin upùtio čovječom naravi, ipak su zato sve tri osobe presvetoga trojstva: otac, sin i duh sveti na tom otajstvu sudjelovale. Običaje sv. pismo gdje koja djelovanja božanska čas prvoj, čas drugoj, čas trećoj osobi pridavati, te je tako njihove savršenosti razdielilo, prem su sve tri jednako savršene. Tako se Bogu ocu pripisuje stvorenje, Bogu sinu mudrost, Bogu duhu sv. ljubav. Pa jer se u otajstvu upùćenja pokazuje neizmierna ljubav božja prema griešnomu čovječanstvu, zato se i pridaje ovrha toga božjega milosrdja i ljubavi duhu svetomu. Kako je dakle bl. djevica Marija riečmi: „Evo me službenicom gospodnjom, budi mi po rieči tvojoj,“ privoljela, što joj angjeo naviestio, odmah je kriepost presvetoga Trojstva, koji jednim sv. duhom dišu, nju obsjenula, i nepojmljivim čudom upùti se iz prečistoga tjela blažene majke tielo Krstovo, i nadahni se dušom umnom, božanskom. Otajstvo je to presveto, komu čast i slava na vieke.

B) I blažena majka jest neoskvrnjeno začeta.

I. Da je blažena majka neoskvrnjeno začeta, temeljna je istina, koju katolička crkva vjeruje i izpovieda. I punim pravom; jer prećisti duh nemože se s nečistom tvari miešati

Digitized by Google

S toga i pjeva sv. mati crkva o blaženoj djevici u svojoj pjesmi nad pjesmami: „Sva si liepa, sva si čista, prijateljice moja, ni ljage nema na tebi.“ (4. 7). — „Jedna je golubica moja, savršena moja, jedinica svoje matere, izabrana svojoj roditeljici . . . Tko je ova kao pucajuća zora, liepa kao mjesec, izabrana kao sunce, strašna kao vojska na boj spremna.“ (6. 8, 9).

Čisto začeće blažene majke jamči i ova okolnost, što je ona svoga sina nadahnućem duha svetoga rodila. (Luka 1. 35). Nu jer duh sveti kao najsvetiji samo u ravno čistih, bezgriešnih srcih nastanjuje se: i blažena majka morala je biti čista, sveta, dà prosta od sve ljage grieha istočnoga, budući se još onda u njezino doba nemogaše čovječanstvo zaslugami Isusa Krsta posljedicâ grieha istočnoga lišavati. I uprav zato, što je ona bila čista, što nikada nije sagriešila, bijaše najsličnija svomu sinu, a svaka slika mora imati svoju spodobu: blažena majka bijaše spodobna sinu, a sin njoj: jednako sveti, pravedni, vječni. S toga se i navještuje ona proročkim duhom u knjizi Poslovicâ: „Gospod me imadè u početak djelâ svojih, prije nego li što iz početka učini. Od vieka odredjena jesam, prije nego zemlju stvori. Nebi još jezerâ, kada jur začeta bih. Nebjehu vrela još protekla, niti prevelika težina brdâ bi utvrdjena, prije svih vrhova ja se rodih. Nebijaše još zemlje i riekah učinio, niti zemlje utemeljio. Ja bijah ondje, kada sgotavljaše nebesa, i kada stanovitim zakonom i okolišem okruživaše jezera: kada zrak u visini utvrdjiva, i vodene studence jednako razredjiva. Kada moru stavljaše medje, i naredjivaše vodam, da nepriedju krajeve svoje. Kada tvrdinu zemlje osnivljaše: tada bijah s njim, i sve skladno uredih. I radovah se svaki dan, i igrah pred licem njegovim vazda“ itd. (8. 22—30) Zato ju sin njezin i najvoli, medju svimi stvorovi najviše ljubi; i budući sama bez griehâ, nevoljnim griešnikom na zemlji

Digitized by Google

najmoćnija zagovornica i braniteljica može biti, „kao strašna vojska uviek na boj spremna“ (6. 9).

II. Taj nauk izpoviedala je rimska crkva već od pravieka. A za sabor tridentinski znade se jamačno, da je u sjednici V, kanonu 5. izrazio se, „da im ni na kraj pameti nije, u istoj odluci, glasećoj o griehu istočnom, smatrati i blaženu, neoskvrojeno začetu djevu bogorodicu Mariju.“ A i sada, slavno crkvom upravljajući pastir Pio IX. sjetio se je onih riečih sv. pisma: „blažena ti medju ženami, i blažen plod utrobe tvoje“, te je blaženu majku, „taj lier medju dračjem, pùt netaknutu, djevičansku, neoštećenu, neoskvrnjenu, na vieke blagoslovljenu, prostu od svake griešne maće, jednu jeditu kćer života, a ne smrti“ 8. prosinca 1854. vlašću Spasiteljevom i sv. Petra prostu od istočnoga grieha po cielom kršćanskom svietu proglasio. Oslonjen na sv. pismo i suglasje svoje crkve, „da je ona milošću božjom od vieka uzčuvana i prosta bila od griešne ljage, da je s Bogom obćila, vječitim vezom da je s njim spojena bila, i zato usposobila se za stan Isusa Krsta, ne radi sposobnosti i odličnosti svoga tiela, već radi viečite milosti,“ odlučio je: „da se nauk, koji uči, da je bl. djevica Marija odmah u prvom svom začetku izvanrednom i svemogućom božjom milošću i odredbom, uz zasluge Isusa Krsta Spasitelja svieta, od svake ljage istočnoga grieha uzčuvana, kao temeljan, od Boga objavljen smatra, i zato od svih pravovierni da se kao nedvojben vjeruje.“

III. Kaže se u spomenutoj apoštolskoj odluci, da je bl. djevica Marija neizmiernimi zaslugami Isukrstovimi sačuvana i oproštena od ljage grieha istočnoga i posvećena. Istimi se zaslugami i mi svetimo i čistimo, samo s tom razlikom, da se mi svetimo po svetom krštenju, blažena majka već je bila posvećana u istom svom začeću.

Digitized by Google

Kao što biskup paderbornski piše, to posvećenje razlikuje se od našega u dvostrukom pogledu. „Prvo, Marija bješe milošću posvećenja, podieljenom u začeću, občuvana ne samo od istočnoga grieha, nego takodjer od sdružene s njim pohotnosti, tako, da joj je posvećen ne samo duh, već i put. Mi se pako, posvećeni na krstu, opraštamo istina ljage grieha istočnoga, ali ne ujedno i pohotnosti. Drugo, milost posvećenja, kojom je Marija u svom začeću urešena, neizmierno je višeg stupnja. Budući izabrana za mater sina božjega, bješe ujedno u svom začeću blagom milosti tako napunjena, da ju je angjeo nazvao punom milosti, i da je u tom nadkrilila sva stvorena bića, iste kerubine i serafine.“ (Vjerouka II. 81.)

Poglavje drugo.

O odkupljenju čovječemu po Isusu Krstu.

§ 5.

Odkupitelj je bio potreban.

I. Griehom prvih ljudi postala je i volja njihova više sklona na zlo, nego na dobro; zato ih je Bog omrzao i vječite sreće lišio. Kajali su se oni nad zlosretnom nepokornošću, al' učinjeno zlo nemogoše popraviti neučinjenim. Kako su se dakle mogli opet s Bogom izmiriti, za nanešenu uvredu zadovoljiti, pa da im se vrati izgubljena sreća i blaženstvo? Za to su postali nemogući; svejedno kao čovjek, koji si vlastitom krivnjom bolest naprti, nemože se sàm po sebi, veće upotriebljenjem liekova i liečnika prijašnje zdravlje povratiti. Zar dakle na vieke da nesretni ostanu? Za to je opet milosrdju i ljubavi božjoj, kojom ih je stvorio, nesnosno bilo. Tko dakle da ih posljedicâ prvoga grieha liši, van je-

Digitized by Google

dini svemogući, koji može duši i tielu pomoći, dočim čovjek nad duhom nikakove vlasti nema.

II. Ali su posljedice prvoga grieha i na potomke Adamove prešle. — Svi su postali dionici njegova prestupa; svim je razum otupio; u sve se preli veća sklonost na zlo, nego na dobro; svi se Bogu omraziše. Pa jer se ni oni, kao ni prvi čovjek, nisu mogli vlastitom moćju tih žalostnih posljedica izbaviti: to je Spasitelj njim i cielomu čovječtvu neobhodno potrebnim postao. Pa milosrdni ga je Bog i sbilja obećavao kajućim se griešnikom. Taj Spasitelj morao bi im razum rasvietliti, volju na dobro skloniti i ojačiti; morao bi ih uputiti o zadnjoj svrhi čovječoj i sredstvih za njeno postignuće; morao bi im pravom božanskom naukom priskrbiti podpuno spoznanje jedinoga svemožnoga.

III. Za to se je u početku Bog sam skrbio. On je prvim ljudem sàm objavljivao svoju volju i zapoviedi, a njihovim potomkom preko patriarkâ i prorokâ. Pa da uzdrži i raširi medju narodi svoje ime, volju i uhvanje u obećanoga Spasitelja, izabrao si je zato narod svoj, narod izraelski. — Taj obećani Spasitelj morao bi ih na dobro i volju božju skloniti; uputiti ih, kako će Bog dobro nagraditi, a grieh kazniti; kako je to veliko zlo griešiti i nečiniti onoga, što on zapovieda. Pa jer se čovjek ponaša više za djeli, nego za riečmi: morao je taj Spasitelj sličan ljudem na zemlju doći, da medju svietom živi, da ono, što ustmeno bude učio, i životom posvjedoči; da ih izgledom svojim nauči biti kriepostnimi, Bogu povoljnimi i da ih tako k vječitoj sreći pripravi.

Nu da li bi zato narodi ipak bili s Bogom izmireni, izbavljeni posljedicâ istočnoga grieha? Za svaki grieh treba zadovoljiti pravdi božjoj, tako je i za taj grieh zadovoljština nuždnom postala. No kako je taj prestup prevelik bio, niti ga se je čovjek sâm po sebi mogao lišiti: isto je tako i

Digitized by Google

kazna prevelika bila, niti je mogao sâm čovjek pravdi božjoj zadovoljiti. Bog jedini mogao je čovjeka izbaviti posljedica toga grieha. On je jedini dakle mogao i znao za njega zadovoljiti. — Pa jer se za ljude mora u ljudskoj puti zadosti činiti, obećao je on svoga jaganjca Spasitelja, koji će na svojih plećih odnieti naše griehe i njihove zasluženе kazne. —

§. 6.

Priprava k odkupljenju.

I. Da će Bog čovječanstvo odkupiti, obećao je on već prvim ljudem. „Neprijateljstvo ću staviti medju tobom i ženom, medju tvojim i njezinim porodom; ona će ti glavu satrti, a ti ćeš joj vrebati na petu.“ (Genes. 3. 15). To je obećanje Bog više puta ponavljao, te je tako u živoj nadi uzdržavao prije — mesijanske narode.

II. Četiri hiljade godina proteklo je od toga prvoga objavljenja, i za tog dugog vremena pripravljao je Bog sam griešni narod na dolazak obećanoga mesije. Izabrao si je patriarke i proroke, preko kojih je priobćivao svoju božansku volju, i izabrao si je narod izraelski, koji je imao uzdržati vjeru u njega. Po svojih svetih poslanicih učio ih je grdobu opačina, i velikoću grieha; učio ih je za njih kajati se, snižavati, pokoriti; učio ih je u protivštinah nezdvojiti, već se punim pouzdanjem osloniti u mogućega i jedinoga Boga, od koga im i dobro i prividno zlo dolazi, pred kojim se treba snižavati i pokoriti. Pa da te krieposti u njih usavrši, dao im je preko Mojsije zakon ćudoredni i državni i prepisao im je bogoštovne obrede. Zaštićivao ih je posredno i neposredno za čitavoga vriemena, dok su hodili na stazi krieposti i posluha, a kada bi se odklonili od svoga stvoritelja i dobrotvora, opet ih je, kao dobar otac kad kazni griešnu djecu, opomenami, protivštinami i neprijateljskimi progonstvi privodio

Digitized by Google

staroj pokornosti i odanosti. Sv. pismo staroga zavjeta puno je takovih primjera nedokučive providnosti, tajinstvena ravnanja božjega.

Pa kroz čitavo to vrieme i nije oslabilo uhvanje u budućega Spasitelja, na kojega dòlazak sàm je Bog takovim načinom narode pripravljao. To svjedoči jasno više miestah u sv. pismu. Kod Izaije 16. 1. stoji: „Gospode! pošalji janje, gospodara svieta.“ Drugdje opet kod istoga proroka glasi: „Rosite nebesa, daždite oblaci pravednoga; otvori se zemljo i rodi Spasitelja, i pravice dodji zajedno.“ (45. 8). — Opet drugdje: „O da razkineš nebesa, i dole snidješ.“ (64. 1). — I što se je većma približavalo po prorocih naznačeni rok spasiteljev, to je ova želja sve većom i živahnijom postojala (Mat. 11. 3) tako, da su se u vrieme Krstovo mnoge krive mesije pojavljivale. — Ta čeznja bila je uzrok, što su farizeji k Ivanu slali, da ga pitaju, je li on možebiti obećani, željno izgledani mesija, jer su ga svi narodi onda žarko izčekivali (Mat. 11. 3.)

III. Rekoh: svi su narodi željnim okom izgledali obećanoga Spasitelja, prem su krive pojmove o njem imali. I sami mnogi Židovi nisu izčekivali duševnoga Spasitelja, već koji bi ih rimskoga iga oslododio, kralja velika i moćna. Tim su više poganici takova kralja čekali, a taj bi se, po njihovih gatalicah, u Židiji imao roditi. Sjetimo se onoga, što smo u odsjeku I. pogl. I. § 8. br. 10. o caru Oktavijanu kazivali, a ovdje neka nam našu stavku potvrde Svetonij i Tacit. Svetonij u „Vita Vespasiani“ veli: „tada su u cielom istoku čvrsto vjerovali u staro proročtvo, da će se toga vremena Židije iga osloboditi.“ A Tacit piše: „Mnogi su uvjereni bili, da u starih proročkih knjigah stoji, da će se isto vrieme istok pokrenuti, i Židije da će se sretno iga izbaviti.“ (Hist. lib. V.) — Od tud sliedi, da je Bog svojim načinom i pogane pripravljao na Spasiteljev dolazak; Židove

Digitized by Google

izvanrednimi, a pogane urednim, naravnim načinom. Probudjivao je u njih učene, kriepostne ljude, koji su ćudorednost i kriepost gojili i u svojih spisih razprostranjivali; koji su učili jedinstvo, mogućstvo i dobrotu božju, kao su bili: Sokrat, Seneka, Pitagora, Plato, Cicero; i što je njekim nedokučljivim načinom čak u njihovih svećeničkih knjigah budućega Spasitelja, kralja svih vjekova i svjetova objavio; što je tako okolnosti naravnao, da su Židovi podpali rimsko-poganskomu carstvu, te su se tako poganici, uže s njimi spojeni, upoznali s njihovom vjerom, njihovimi svetimi knjigami, bogoštovljem i obredi. I uprav ta zadnja okolnost mnogo je tomu doprinela, da su poganici življe i željnije prionuli uz nauk Krstov, nego i sami Židovi.

§ 7.

Odkupitelj je došao.

To znademo otuda, što je po prorocih naznaćeno vrieme njegova došašća već davno prošlo.

I. Patriarka je Jakob na smrtnoj postelji prorekao svomu sinu Judi: „Žezlo se neće oduzeti koljenu Judinu, niti poglavica od boka njegova, dok nedodje obećani, koga narodi željno izčekuju.“ (Genes. 49. 8, 10). Po tomu morao bi obećani odkupitelj biti roda Judina, pa u ono doba na sviet roditi se, kada to koljeno nebude više nad Žudijom gospodovalo. Minula su pako tomu do 18. stoljeća, da Žudije nemaju ni države ni domovine, da su raspršeni širom bieloga svieta. Već za života Isusova govorahu: „nemamo kralja, već cesara“ (Ivan 19. 15), bili su pod igom rimskim. Mesija dakle mora da je već bio došao.

II. Prorok Daniel navjestio je napried, da će se u babilonskom sužanjstvu robujućemu izraelskomu narodu dopustiti povratak u Kanaan, i da će tamo iznovice zidove jeruzolimske i crkvu novu sagraditi. Od te će dobe proći do

Digitized by Google

dolazka mesije sedam deset nedjeljah, (t. j. 490 godinâ, računajući na svaku židovsku nedjelju po 7. god.); tada će odkupitelja ubiti; Židovi će se rasuti i izgubiti ime naroda; grad i crkvu razorit će njeki slavodobitni narod; žrtve će prestati; u samom hramu božjem činit će se najgorja okrutničtva, bit će živa slika surovosti i okrutničtva, nit će se ikada više stari sjaj i ugled povratiti, već tako trajati dok je svieta i vieka. (Daniel pogl. 9. cielo). Isto se proročtvo izpuni. Već su 18 stô godinâ od kako je Jeruzolim i hram židoski razoren, a Židovi po cielom svietu razpršeni. Pa obećani spasitelj da nije došao?

III. Agija nadahnućem božjim prorokuje Židovom, koji su se žalostili, što hram Zorobabelov ni sluga nebijaše hramu Solomunovu: „Nije još dugo . . . i doći će za kojim svi narodi čeznu, i napunit će kuću ovu slavom svojom . . . . Slava ove kuće bit će veća od slave prve . . . . Na ovom ću mjestu mir svoj utemeljiti, veli Bog vojskâ.“ (II. 7, 8, 10). Po tom proročtvu morao je dakle mesija za kratko prispjeti, da drugi hram još više proslavi, nego je bio Salamunov; pa jer je taj hram u 70. godini našega računanja već bio razoren, a sada mi brojimo god. 1868, morao je obećani već doći.

IV. Židovi su težko čekali dolazak spasiteljev, dakako onakova kakovoga su oni željeli, te su mrmljali proti providnosti božjoj i njegovu kasnenju. Zato ih Bog opominje preko Malakije proroka: „Evo ja šaljem angjela svoga pred licem svojim. I odmah će doći u hram svoj Gospodar, koga vi tražite; angjeo mira, koga vi želite. Evo dolazi, veli Gospod vojskâ.“ (3. 1). Odkad pako toga hrama nema, u kom da se potvrdi Bogom učinjeni ugovor, poviest nas najbolje uči. Pa jer smo iz predidućih osvjedočeni, da su pisma staroga zavjeta vjerodostojna: tko da sumnja o davno već došavšemu odkupitelju?

Digitized by Google

§ 8.

Je li obećani odkupitelj Isus-Krst?

„Kada je došlo vrieme (odkupljenju), poslao je Bog sina svoga“ (Galat. 4. 4), koji se je začeo po duhu svetom, uputio se i rodio od blažene djevice Marije, koji je dakle kao Bog i kao čovjek na zemlju došao, da nas o Bogu i njegovoj volji pouči, da za nas trpi i umre, da nas smrću svojom s Bogom izmiri, za naše griehe zadovolji; da nam ključem križa blaženstvo otvori i tako nas spasi. Nitko dakle ini nemože biti obećani odkupitelj, van Isukrst sin božji, o čem ćemo se sljedećim uvjeriti.

I. Bog proriče odkupitelja iz koljena Abrahamova. — Rekao mu je radi njegove pripravnosti, kojom nije mario i sina Izaka Bogu za volju žrtvovati: „zaklinjem ti se samim sobom, jer si to učinio, i radi mene nisi prostio vlastitomu sinu, blagoslovljeni će biti narodi u sjemenu tvom.“ (Genes. 22. 16, 18). Na što sv. Pavao apoštol opažuje: „Abrahamu su dana obećanja u sjemenu njegovu. Neveli mu se: u sjemenih tvojih, kao da bi ih bilo više, već u jednom, a taj je Isus-Krst.“ (Galat. 3. 18, 19). Sravni još Djel. ap. 3, 25. Mi ovdje primjećemo, da je Isus na osbilj, po ljudsku, potomak Abrahamov, kao što nam to Matija apoštol u knjigi poroda na pogl. I. jamči.

II. Prorekoše o njem, da će iz pokoljenja Judina a obitelji Davidove proteći. Sravni kao u § 7. Genes. 49. 8, 10; a Izaija prorok jasno kazuje, kada bude Davidova kraljevska obitelj gospodstva lišena, do zemlje ponižena, narodit će se velik kralj, koji će ujedno biti i velik prorok, koji će Židove, poganike i sve narode i dragovoljnoj zajednici mudro i sretno upravljati, koji će sve narode k pravomu spoznanju jedinoga Boga obratiti, svjetlom jedino spasonosne vjere

Digitized by Google

ožariti ih, napokon „da će se grob njegov proslaviti.“ (Srav. Izaij. 11. 1—11). — Da to proročtvo najbolje Isusu Krstu dolikuje, svjedoče nam Luka i Matija. Onî su nam iskon i njegov život pisali, iz kojega znamo, da su Židovi u vrieme spasiteljevo sbilja Mesiju izčekivali, i to iz ponižena Davidova potomstva; a Isukrst, premda „neprimljen od svojih“ (Ivan I.), rasvjetlio je ipak sve narode zemaljske svjetlom vjere božanske, i posvjedočio je svoje poslanje uskrisivši sama sebe vlastitom moćju iz groba.

III. Prorok Daniel označio je vrieme, kada će doći (9. 24, 27); „Malakija da će „angjela svoga pred licem svojim poslati“ (3. 1), koji će biti kao Ilija prorok (4. 5). Mikea prorokav „i ti Betleme Efrato malan si u množini Jude; ali će mi iz tebe izaći gospodar Izraelov, kojega je iskon u početku vjekova,“ (5. 2), i mjesto je odredio, gdje da se rodi Spasitelj. (Srav. Mat. 2. 6; Ivan 7. 42). — Izaija govorio je narodu izraelskomu: „Evo će vam dati isti Bog znamenje: evo će djevica začeti, i rodiće sina, koji će se Emanuel zvati“ (7. 14); a te je rieči Matija apoštol na Isukrsta povukao govoreći: „To se je pako dogodilo zato, jer je napried rekao Gospod po proroku: evo će djevica začeti i roditi sina, komu će Emanuel ime biti.“ (1. 22). — Neobziruć se na ove zadnje rieči (a pisane su nadzorom duha svetoga, Boga istinitoga), i poviest nam jamči za istinitost navedenih izraza, da se na Isusa Krsta protežu. Jer on je u Danielem naznačeno vrieme rodjen od djevice Marije iz koljena Davidova, a u štalici betlemskoj. Prije nego što je počeo sv. evangjelje pripoviedati, sveti Ivan krstitetj pretekao ga je, koji je o njem svjedočanstvo dao: „Evo jaganjac božji, koji odnima griehe svieta“ (Ivan 1. 29) koji je prije njega bio, koji će poslje njega biti, komu on nije vriedan da odrieši remen (kajiš) od obuće njegove, (1, 27; Mark. 1. 7; Luk. 3. 16; Djel. ap. 1. 5; 11. 16; 19. 4); koji je

Digitized by Google

timi riečmi obrisao suze Izaijeve vapijućega: „Gospode! pošalji janje, gospodara svieta.“ (Izaij. 16. 1).

IV. Malakija prorok slikuje ga velikim svećenikom, koji će krvne žrtve staroga zavjeta zamieniti s nekrvnimi novoga. U pogl. 1. 10, 11. govori Gospod svomu narodu: „Niste mi u volji . . . i žrtvu vašu neću primiti iz ruku vaših. Jer od istoka do zapada veliko je ime moje medju narodi, i u svakom mjestu da mi se prikaže žrtva čista; veliko bo je ime moje u narodih.“ A u pslm. 109. 4, 4 stoji: „Rekao je Gospod i neće se kajati, ti si vječit svećenik kao Melkizedek.“ — Da se te rieči odnese na Isukrsta, kao na prvoga svećenika novoga zavjeta, koji je svojom krvnom žrtvom postavio nekrvne žrtve na oltar, jamči apoštol Pavao u listu Židovom 9. 12, gdje o njem govoreći veli: „Isukrst pako prvosvećenik budućih dobara . . . . vlastitom krvlju udje jednoč u svetišta;“ a u istoj poslanici 4. 15 kaže: „Mi imademo prvosvećenika, koji je u svem izkušan, kao i mi osim grieha.“

V. Mojsija kaže o njem da će biti veliki prorok, naučitelj i zakonodavac. *a)* „Od naroda tvoga i iz medju braće tvoje izabrat i uzkrisit će si Gospod Bog proroka meni slična, njega slušaj.“ (Devt. 18. 15). Da će dakle taj novi prorok učiti, čudesa tvoriti, vjeru božansku propoviedati, proriče Mojsija, jer je on sve to bio činio. A život nam Isukrstov dovoljno jamči, koliki je on bio čudotvorac i prorok, da mu je sâm Nikodem morao izpoviediti: „Učitelju! znamo da si prorok, poslan od Boga, nitko bo nemože takove čine tvoriti, koje ti,“ (Ivan 3. 2); uskrisivši pako jedinca naimske udovice, sav puk proslavi Boga govoreći; „Ustade prorok medju nami velik, i Bog pohodi puk svoj.“ (Luk. 7. 16). Sravni još Iv. 4. 19; Mat. 21. 11. 46; Inf. 24. 19 i dr.

b) Krst bio je učitelj ravan, dà još veći nego Mojsija, veli bo sam učenikom svojim: „nemislite da dodjoh ukinuti zakon

Digitized by Google

(Mojsijev) ili proroke; nedodjoh ukinuti, nego popuniti, usavršiti.“ (Mat. 5. 17). — „Učite se od mene, jer sam krotak i ponizan srcem,“ veli on kod Ivana 14. 6; a drugdje opet: „Dao sam vam primjer, da onako radite, kao sam i ja radio“. (Iv. 13. 14). — „Zovete me učiteljem i gospodom, i pravo velite, jer bo i jesam“ (Ivan 13. 13). K tomu je Isukrst zato i došao na ovaj sviet, da griešnike obrati, i ubaviesti nas u pravom nauku božjem, bez kojeg niti možemo Boga spoznati, niti svoje spasenje postići.

c) Jeremija proriče: „Doći će vrieme, veli Gospod, i sklopit ću nov zavjet s Izraelom i Judom . . . . usadit ću im zakon u nutrnjost njihovu, i u srcu njihovom ću ga upisati, i biti ću im Bog, a oni će biti narod moj.“ (31. 31, 33). Ravno i ostali proroci označuju budućega mesiju zakonodavcem, koji će zakon Mojsijev odstraniti, i zamjeniti s uzvišenijim i savršenijim i taj zakon da neće vriedit jedino za Židove već za sve narode. (Srav. Izaiju 11. 1, 11). A da je Isukrst kao obećani odkupitelj sbilja bio i zakonodavac svjedoči on sam o sebi riečmi: „evo zakon sam vam dao.“ (Iv. 13. 34); a Pavao apoštol nukajući Timotea na spasiteljevu revnost piše mu: „Svjedočim pred Bogom i Isusom Krstom, koji će po došašću svom u kraljestvu svom suditi žive i mrtve“ (II. 4. 1). A sudeći po svojem nauku sliedi, da je zakonodavac i sudija; zato on i preporučuje svomu učeniku: „pripovjedaj rieč . . . karaj, moli, prieti u svakoj tihoći i nauku.“ (II. 4. 2).

Učiteljstvo, proročtvo i zakonodavstvo Isukrstovo svietle se u sv. pismu kao tri luči na svodu nebeskom, koje nam na burnom moru života našega svietle, da nebi gdje god kršovitim čunom slaboga našega razuma i nestalnoga srca nasjeli, ili rastepli se o klisuru čovječe slabosti, podlosti, razvratnosti, zloće i opačine, te da sigurno doplovimo u luku, u koju nas sam Isus Krst raskriljenima rukama zove, vuče.

Digitized by Google

VI. U starom zavjetu proriče se obećani mesija kraljem vječitim, ali kraljestvo njegovo da nije zemaljsko, već duhovno, od drugoga svieta. Kralju i kraljestvu pridaje se vječnost. Sravni pslm. 2, pslm. 109.; a kod Izaije štije se: „Rodi nam se nevinašce i dade nam se sin, na kojega se je ramena stavilo poglavarstvo; a zvati će se: čudnovati, savjetnik, Bog, jaki, otac budućega vieka, poglavica mira. Vladanje će se njegovo raširiti i miru neće biti svrha. Sjedit će na priestolju Davidovu i vrhu kraljestva njegova, da ga utvrdi sudom i pravdom sada i na vieke.“ (9. 6, 7).

Oslanjajući se na tu izreku, mislili su i izčekivali su Žudije mesiju kao kralja ovoga svieta (Mat. 2. 2; Ivan 6. 15 i ost). No da je Isukrst osbilja bio kralj kraljeva a gospodar gospodara, dakako u duševnom smislu, jamči sam angjeo Gabriel, kada je naviestio preblaženoj djevici njezino navještenje riečmi: „Taj će biti velik, i sin će se Višnjega zvati. Bog će mu, Gospod, dati priestolje njegova oca Davida, i on će vladati u kući Davidovoj na vieke; i njegovu kraljestvu neće biti konca“ (Luka 1. 32. 33). Pilatu odgovara on: „Veliš, jer kralj jesam“ (Ivan 18. 36, 37); a drugdje veli opet: „dana mi je svaka vlast na nebu i na zemlji.“ Mat. 28. 18). U listu Efežanom I. 20. i sl. piše apoštol: „I posadi ga ob desnu svoju na nebesih, nad svako vladarstvo i moć i silu i gospodstvo, i nad svako ime, što se imenuje, ne samo na ovom svietu, nego i na budućem. I sve podvrže pod noge mu, i njega dade za glavu nada svimi crkvi, koja je tielo njegovo, punina onoga, koji sve u svem izpunjava.“ — I. Kor. 15. 24, 26: „Tada je konac, kada on (Isukrst) preda kraljestvo Bogu i ocu, i uništi svaku vladu, svaku moć i silu. Treba bo, da on kraljuje, dok si nespravi sve neprijatelje pod noge. Posljedni pako neprijatelj, koji će se poraziti, jest smrt.“

VII. Izaija prorok opisuje žalostno stanje budućega

Digitized by Google

odkupitelja. Sravni pogl. 52. i 53. Slika ga kao kralja pobjedjenoga, sniženoga, ali da će ugled svoj i s njime nas spasiti. Crta ga kao nedužnoga božjega dvoranika, koga će nepravedne, zločeste sudije progoniti, odsuditi, zlostavljati, mučiti, umoriti; a to sve zato, jer tako Bog hoće. Kazuje o njem, da će on sva ta dragovoljno, velikodušno, pače da uprav hoće podnositi, a to zato, da za naše griehe pravdi božjoj zadovolji. Proriče da će uzkrsnuti, silne dobiti sljedbenike, koje će od vječite kazne osloboditi, i da će se sav sviet njegovoj slavi diviti. — Da su se sva ta proročtva jedino u osobi Isusa Krsta izpunila, svjedoci su nam sv. evangeliste, crkva i njena poviest.

VIII. Dokazuju to takodjer nebeska svjedočanstva angjela. Onu noć, kad se je rodio Isus, ukazao se angjeo pastirom i rekao: „Nebojte se, jer vam evo javljam veliku radost, koja će biti svemu puku. Jer vam se danas rodio spas, koji je Krst Gospod, u gradu Davidovu.“ (Luka 2. 9 i sl.) Istu je noć bilo s angjelom množtvo nebeskih četa, koje su hvalile Boga govoreći: „Slava Bogu na visini, a na zemlji mir ljudem dobre volje.“ (Luka 2. 14). Angjeo mu je takodjer još prije poroda nadjenuo ime Isus, po čem se njegova čast kano odkupitelja označuje. Sravni kod Luke 1. 31 gdje angjeo bl. djevici Mariji veli: „ti ćeš roditi sina, komu nadjeni ime Isus.“ Isto u Matije 1. 2 1: „Njemu podaj ime Isus, jer će izbaviti svoj narod griehâ njihovih.“ U ovom posljednjem mjestu zajedno je protumačeno ovo ime, jer Isus znači: oslobodiltelj, odkupitelj, spasitelj; i po njem je onaj, komu bi nadjenuto, u istinu kao žudjeni odkupitelj naznačen. Sravni u tom ogledu rimski katekizam dio I. pog. 3. pit. 6: „Udielio je (Isus) svjetlo, slobodu i spas, ne samo jednomu kakovom narodu, nego svim ljudem svih vremena . . . . . koji su sjedili u smrtnih tminah, i bili sapeti pretežkimi okovi grieha i vraga; ovim je pribavio pravo i baštinu kra-

Digitized by Google

ljestva nebeskoga, te ih je opet pomirio s Bogom ocem . . . Ostala imena, što su od Boga prorečena, da se nadjenu sinu božjemu, idu u jedno ovo ime Isus; jer dočim su ostala imena samo njekim načinom označivala spasenje, što nam ga je hotio dati, sadržaje ovo silu i bitnost svega kolikoga čovječanskoga spasenja."

IX. Potvrdjuje sam Bog otac nebeski kod krštenja Ivanova u rieki Jordanu. Sravni Mat. 3. 17. Kad je Ivan krstio Isusa: „čuo se je glas iz neba (govoreći): „Ovo je sin moj ljubljeni, koji mi je po volji!" Isto svjedočanstvo bješe ponovljeno prigodom preobraženja s dodatkom „Njega slušajte" (Mat. 17. 5), što na proročtvo mesijansko kod Mojsije pisano smjera: „od naroda tvoga, i izmedju braće tvoje izabrat i uzkrisit će ti Gospod Bog proroka meni slična, njega slušaj." (Devter. 18. 15).

X. Potvrdjuju to nebrojena čudesa, koja je Isukrst tvorio. U Kani galilejskoj obratio je vodu u vino (Ivan 2. 1). — U pustinji nahranio je jedan put pet, a drugi put četiri hiljade ljudi s malo hljebova a još manje riba. (Mat. 14. 15; Marko 6. 13; Ivan 6). — Njegovoj su se zapoviedi pokoravali vjetrovi i more, te se bura sleže (Luka 7. 24) itd. Kod Matije na pogl. 11. veli sâm Ivanovim učenikom: „Idite i objavite Ivanu, koja čuste i vidiste: Sliepi vide, romi hode, gubavi se čiste, gluhi čuju, mrtvi ustaju, ubogim se evangjelje navještuje." — No tko bi sva čudesa njegova nabrojio, koja je radi čovjeka tvorio? A najveće je čudo učinio, što je poslje tri dana sam sebe vlastitom moćju uzkrisio. Ovo je čudo osobitim načinom čudo mesijansko, pa su se zato nanj i pozivali apoštoli, kao najbolji dokaz njegove mesijanske časti. Sravni Rim. 1. 4; Djel. ap. 2. 22. I sam Isukrst naglašujuć sebe obećanim odkupiteljem, veli Židovom: „Ako nećete meni vjerovati, vjerujte za volju mojih čina," (Ivan 10. 37),

Digitized by Google

„nitko bo nemože djela tvoriti, koja ti“ izpoviedio je Nikodem kod Ivana 3. 2.

XI. Dokazuju to razna njegova proročtva. Na svom zadnjem polazku u Jeruzolim (Luka 18) reče on svojim učenikom, da će ga rimskoj oblasti izdati, bičevati, mučiti, napokon razpeti. — Kod zadnje večere kazao im je, da će ga onaj izdati, koji se s njime u zdjelu maša; da će ga Petar tri puta zatajati; da će treći dan uzkrsnuti. (Mat. 26. 27). — Prorekao je Jeruzolimu dane pohodjenja božjega: „i obkopat ćete neprijatetlji tvoji, zaprt će te sa svih strana i nasrtat će na tebe,“ (Luka 19. 43); da neće kamen na kamenu ostati, da će takove strahote biti, kakovih nije bilo od počela svieta, niti će biti; da će stanovnici jeruzolimski nješto pomoreni, nješto u robstvo odvedeni i po svoj zemlji razpršeni biti, — I žalostnu budućnost svojih učenika predkazao je (Luka 18); a da će se ipak nauk njegov poslje uzašašća njegova po svih stranah svieta razploditi. — Riečju: što god je Spasitelj prorekao, sve se je na vlas izpunilo. A tko svoje rieči proročtvi potvrdi, govori sigurno istinu. Isus je prorekao takove čine, koje sâm Bog može znati. — Sve je to pako zato činio, da uvjeri sviet, da je obećani odkupitelj.

XII. Vidi se to iz njegovih vlastitih rieči, kojih istinitost posvjedočio je smrću, a najpače svojim uzkrsnućem. Kod Matije 11. 1 odgovara on učenikom Ivanovim na pitanje: tko je on? riečmi: „Sliepi vide, romi hode itd.“, pozivljući se tim na proročtva staroga zavjeta, u kojih su slična čudesa o budućem mesiji prorečena. — Ženi samaritanki odgovorivšoj: „znadem, da će mesija doći“, rečc: „ja sam, koji s tobom govorim“ (Ivan 4. 25, 26); a prvosvećeniku pitajućemu u sudioni, je li on Krst sin Boga živoga? odvraća: „Ti si rekao.“ (Mat. 26. 63—64). — I na mnogih drugih mjestih poziva se Spasitelj na mesijanska proročtva, štono su

Digitized by Google

se na njem izpunila. „Tražite u pismih, jer oni svjedoče o meni“ veli on farizeom (Ivan 5. 39); a svojim učenikom veli: „sve se mora izpuniti, što god je o meni u zakonu Mojsijevu, u psalmih i od proroka predkazano.“ (Srav. Luka 18. 31—33; 29, 26—27 i dr.)

XIII. Svjedoče to apoštoli, koji su za temeljnu istinu kršćanske vjere stavili, da je Isukrst pravi obećani spasitelj, sin božji, te su potvrdjivali svoj nauk čudesi, proročtvi i dragovoljnom smrću. Pa da njegovu mesijansku čast što bolje uzvise, pozivlju se oni često na proročtva i znamenja staroga zavjeta, koja su se na njem izpunila.

Sravni Mat. 16. 16: „Šimun-Petar odgovori: „Ti si Krst, sin Boga živoga.“ — „Tvrdo dakle neka zna i sva kuća Izraelova, da je i gospodom i Kristom učinio Bog ovoga Isusa, koga vi propeste.“ (Djel. ap. 2. 36). — „Sve se pako to sbilo, da se izpuni, što je gospod rekao po proroku govorećem: gle! djevica će začeti i roditi sina, i nadjenut će mu ime Emanuel t. j. Bog s nami.“ (Mat. 1. 22, 23).

„Došav ovamo, namjesti se u gradu, koji se zove Nazaret, da se izpuni što su kazali proroci: da će se Nazarejac zvati.“ (Mat. 2, 23).

„Ostaviv Nazaret dodje i nastani se u Kafarnaumu gradu pomorskom na granici Zabulona i Neftalima, da se izpuni, što rečeno bi po proroku Izaiji: „Zemlja Zabulonova i zemlja Neftalijeva, na putu k môru preko Jordana, Galileja neznabožna (poganskih), puk sjedeći u tminah, vidio je veliku svjetlost: i svjetlost je sinula sjedećim u zemlji smrtnih siena.“ (Mat. 4. 13 i sl.)

„Kad je nadošao večer, donesu k njemu mnoge vragom obsjednute, i izagna riečju duhove; i izlieči sve bolestne; da se izpuni, što reče Izaija prorok govoreći: on je na se uzeo naše nemoći, a nosio naše bolesti.“ (Mat. 8. 16 i sl.)

Digitized by Google

„Svi proroci od Samuela i sljedećih, koliko ih govorilo, navjestiše i ove dane.“ (Djel. ap. 3, 24).

XIV. Sami Židovi i pogani potvrdjuju našu stavku, jer su jatomice za Isukrstom grnili, samo da vide čudesa „koja još nitko nije činio“ (Ivan 3), da slušaju spasonosni nauk iz svetih njegovih usta. Nisu marili gladni i žedni za njime u najdaljne pustare ići zato, „što je on imao rieči vječnoga života u sebi“ (Ivan 6. 69) i njimi kriepio duše skrušenika. Pa uprav s toga bijaše on od svojih protivnika mržen, jer „sav puk ode za njim“ (Iv. 11. 48), te ih je zato prvosvećenik Kajfa nagovarao: „bolje je, da jedan čovjek umre“ (Iv. 11. 50), snujući o njegovu pogubljenju, a ovamo opet su se bojali: „da se nedogodi buna u puku“ (Mat. 26. 5), koji ga za proroka držaše (Mat. 21. 46). Tako i nehotice posvjedočiše, što god su Mojsija, Jeremija, Daniel i ini proroci napried o njem kazali. — A onaj stotinik kod križa spasiteljeva, kada ga je gledao umirati, i vidiv čudesa koja se tada dogodiše, zavapio je: „Zaista, ovaj bijaše sin božji!“ (Mat. 27. 54).

XV. Narav je ista zasvjedočila, da je Isukrst obećani spasitelj svieta. Matija apoštol (27. 51 - 53) i ini apoštoli pišu nam, kada je Isus umro, da se je zemlja potresla, grobovi otvorili, sunce pomrčalo, mrtvi ustajali, hram zorobabelov da se je raspukô, a zavjesa nad svetištem po sriedi razdrla. — Što se pomrčanja sunca tiče, piše sv. Dionizij areopogita, da je on onaj čas živio u Heliopolu u Misiru, a bio je još poganin. Učen i vješt svoj egipatskoj znanosti, dobro mu je poznato bilo, da uprav u ono doba nemože biti pomrčanje, bio bo je pun mjesec, pa kada se je ipak slučilo, rekao je: „Ili sâm stvoritelj naravi trpi sada, ili će se sav svemir srušiti.“ — O tom pomrčanju govori i poganin Flegon, bivši rob cara Adriana, da je najme 202. Olimpijade (a uprav je te godina spasitelj umoren) tako veliko pomr-

Digitized by Google

čanje sunca bilo, da su se u pò dana zviezde na nebu vidjale. (Jahn. Archeolog. bibl.)

XVI. Napokon imademo uza sve ovo i svjedočanstvo crkve, koja u svojih vjeroizpoviestih i obredíh, kroz svoje svete oce, učitelje i sabore javno i po čitavom svietu izpovieda, da je Isukrst obećani mesija, spasitelj, odkupitelj svieta. Pa jer se ona uprav temelji na njegovu nauku; jer je ona „kamen uglovnjak“ u Petrovom temelju, na kojem je crkva sagradjena; jer će on s njome biti „tia do skončanja svieta“ (Mat. 28. 20), da ju vrata paklena nenadvladaju, jer je s njom duh sveti, koji će joj „nadahnuti svaka, i spomenuti koja god je on učio“ (Ivan 14. 26); jer je on kazao: „tko vas sluša, mene sluša“ (Luka 10. 16): to moramo i mi taj nauk sv. matere crkve kao istinit vjerovati, — i vjerujemo.

§ 9.

Da je Isukrst obećani odkupitelj, svjedoči takodjer nauk i život njegov.

I. Isukrst je sam o sebi tvrdio, da nije poslan zdravim, koji lieka nepotrebuju, nego bolestnim na duši (Mat. 9. 12, 13), te je zato i kùpio oko sebe griešnike, njim je propoviedao, njih učio, radi njih čudesa činio, da ih osvjedoči o svom poslanju. Njegov je trud jedino tamo smierao, da ih odkloni od grieha, a da ih skloni volju božju viekom i vazda izpunjavati. Učio je sviet, da Bog kao najsvetiji grieh mrzi i kazni, a svako dobro ljubi i nagradjuje. Učio je neumrlost duše čovječe, koja će se po smrti taki osebice suditi i nagraditi poleg svojih zasluga u nebu, paklu ili mjestu očišćenja, a na skončanju svieta da će „koji su dobri bili, uzkrsnuti na život vječni, a koji su zločesti bili, na proklestvo vječno.“ (Ivan 6. 55.

On nam je svojom božanskom istinitošću zajamčio, da će nam Svevišnji udieliti svoju pomoć za dobro, ako ga

Digitized by Google

budemo za to prosili i nastojali, da budemo dobrimi, kriepostnimi i savršenimi. Veli: „udielit će (Bog) duha svetoga svim, koji ga budu u njega prosili.“ (Luka 11. 13). Učio nas je: ako šta mislimo, želimo, govorimo, činimo što je nepravo i protivno božjim zapoviedim, da griešimo, i da ćemo zato kod Boga viekom biti mrzki i prezreni, dok se nepokajemo, nepoboljšamo i pravdi njegovoj zadosti neučinimo. Veli nam jasno, da neželi smrt duše. „Neposla Bog sina svoga na sviet, da sudi sviet, nego da se sviet po njem spasi.“ (Ivan 3. 17.) — „Tako je Bog obljubio sviet, da je svoga jedinorodjenoga sina dao, da svaki, koji u njega vjeruje, nepogine, nego da imade život vječni.“ (Ivan 3. 16; I. 4. 9). Ali ta vjera da mora biti živa i djelotvorna, jer: „kao što je tielo bez duše mrtvo, isto je tako i vjera bez dobrih djela.“ (Jakob. 2. 14).

A da ljude od mržnje božje oslobodi i vječite kazne izbavi, Isukrst je sve naše griehe i posljedice njihove dragovoljno na sebe primio, prem je bio svet i negriešan; trpio je za nas najljuće muke i najsramotniju smrt, da nas samo s Bogom izmiri, kao što apoštol veli: „Isukrst je za naše griehe trpio, pravednik za nepravedne, da nas Bogu žrtvuje.“ (Srav. Kološ. 3; I. Petar 2). — Sam o sebi kaže: „Život svoj polažem za ovce svoje. I nîtko mi ga nemože oduzeti, sam bo ga dragovoljno dajem“ (Ivan 10.); a drugdje govori: „Ja sam predobitnik smrti i groba, ja sam uzkrsnuće i život, koji u mene vjeruje, neće umrieti u vieke.“ (Ivan 6. 40). I prolio je krv za naše griehe, on „jaganjac božji, koji odnima griehe svieta“ (Ivan 1. 29). Njegovom smrću sprijateljilo se je nebo sa zemljom. To je Isukrst učio. Pa ako još pridamo § 14. I. iz uvodnoga diela „božanstvenost knjiga novoga zavjeta“ jasno je, da je on naš odkupitelj i Spasitelj.

II. Ne manje nam je to zasvjedočio i svojim životom. „Dao sam vam primjere, da i vi onako činite, kao što sam

Digitized by Google

ja činio“ (Ivan 13. 15) veli on sam o sebi, da nas tim prinuka na svaku kriepost, i probudi u nas težnju za nebeskom mudrošću, svetošću i savršenošću. I promotrimo li njegovo narodjenje, djetinstvo, mladost, muževnu djelujuću dobu, moramo priznati, da je zaista rastao „kao u dobi, tako u mudrosti i milosti pred Bogom i svietom.“ (Luka 2. 40. 52).

Već njegovo čudnovato začeće po duhu svetom a kroz bl. djevicu Mariju jamči nam, da je on u istinu obećani Isus, t. j. spasitelj, odkupitelj, kao što ga je angjeo Gabriel kod navještenja imenovao. (Luka 1. 26—38). I prem u sirotinji rodjen kao nitko, a progonjen već u djetinstvu (Luk. 2. 9) svomu, ipak nam se angjeli i nebeskimi pojavljenji (Luka 2. 15; Mat. 2. 2 i sl.) kao poslanik Svevišnjega naviestio. Kao takav odlikovao se je već u 12. godini dobi svoje pobožnošću i mudrošću, (Luka 2. 42 i sl.), a od onda pokornošću i odanošću roditeljem svojim. (Luka 2. 51). Do 30. godine rado se je bavio težkim tesarskim poslom, jer kod Marka na pogl. 6. 3. pitaju se Židovi: „nije li to zar tesar, sin Marijin?“

Kada je nastupio svoje sveto zvanje, kako je bio revan i neumoran u trudu svom! Nije mario cielu Žudiju i Galileju uzduž i poprieko proći, dan i noć hoditi, pustare i more prevaljivati, gradove i sela prolaziti, prijatelje i neprijatelje pohoditi, a sve zato, da kao „dobar pastir traži ovce svoje,“ (Luka 10); da griešnike uči, dvojeće svjetuje, tužne tješi, bolestne lieči, gladne hrani, sliepim vid vraća, djavle izgoni, mrtve uzkrisuje, da nam dade izgled i nauk spasonosni. Njegov cieli život bijaše jedna nepretrgnuta povorka dobrih djela; svaki mu korak bijaše zasijan dobročinstvi, svaka rieč bila je spasonosna.

A kakav je tek bio u têžku, u smrti svojoj! Prem mržen, opadan, progonjen, zlostavljan, umoren, nije nikoga mrzio, niti je zlo zlim odvraćao. „Kada ga psovahu, neo-

Digitized by Google

psova; niti poprieti, kada trpljaše, nego sebe pridade onomu, koji nepravedno odsudjivaše.“ (Petar I. 2). Još na čas smrti moljaše se za svoje neprijatelje: „Oče! oprosti im, jer neznadu što čine.“ (Luka. 23. 34). Svejedno, kao što se je za života često i skrušeno za nas ocu svomu nebeskomu utjecao. Sravni Ivana pogl. 17 cielo i dr. — Volju oca svoga izpunjavati, bijaše mu najveća slast. Znojeći se krvavim znojem u vrtu gecemanskoj uzdiše: „Oče! snimi ovaj kalež s mene, ali ne moja volja, nego tvoja neka bude.“ (Mat. 26. 42). Tako je bio strpljiv u muci, odan u smrti svojoj.

On je bio bezgrešan, dobar, svet, savršen, te nam je mogao kazati: „dao sam vam primjer, da i vi onako činite, kao što sam ja činio“ (Ivan 13. 15); a sveti Petar mogao je pisati: „Isukrst da te ljubi, raširio je ruke, da te ogrli. Tako ga čvrsto prikuj uz svoje srce, kao što je on čvrsto na križ prikovan.“ (Sanct. August. in libr. de virg.)

Ta „cielo je stvorenje trpilo s razpetim Krstom: sunce je pomrčalo, zemlja se je tresla, klisure razpadale, grobovi otvarali, zavjesa u hramu na dvie se je pole razdrla — samo zar čovjek, radi koga je uprav Gospod tolika pretrpio, da s njime netuguje i nepati?“ (S. Hieronim. in Math.)

„Križ ti je Isukrstov, o čovječe! ključ u raj; slabomu je podpora; pokorniku zviezda predhodnica; viernomu štit; mač proti napastniku; magnet ljubećih i tobolac svih milosti.“ (S. Damas. l. 4.)

„Dok nebijaše križa, nebijaše ni ljestava put nebesa. Zato nemogoše ni Abraham, ni Jakob, ni David, niti ikoji drugi čovjek u raj dospjeti. Sad su pako te ljestve — križ sveti — uzdignute, i vrata su u nebesa otvorena“ (S. Aug. ser. 79. de temp.). Lati se tih spasonosnih ljestava i penji se put nebesa.

Bilježka. Promatrajući trpećega Spasitelja bijaše sveti Pavao tako uznešen, da je sam o sebi pisao, da za ništa,

Digitized by Google

niti za ikoga na svietu znade, van za razpetoga Isusa Krsta. (I. Kor. 2.) Zato on opominje Židove: „Odvažno i stalno predusretimo nastajućim borbam, te se ugledjimo na početnika i utemeljitelja naše vjere Isusa Krsta, koji sbog namienjena si blaženstva rado je podnosio sramotu križne smrti, niti je mario za nanešene mu pogrde; zato sada sjedi ob desnoj božjoj." (Žid. 12. 1, 2). — A sv. Petar piše: „Krst je za nas trpio, ostaviv nam primjer, da i mi u njegove stope stupimo. (I. Petar. 2. 21).

Zato: „Ako hoćeš, o čovječe! da se za sve krieposti usposobiš, i život svoj da si usavršiš, svaki dan promatraj muku Isusovu, ništa bo te tako moćno i silno u toj nakani nepodupire, kao ona." (Sunct. Bonavent. de Pass).

„Motri rane vjesećega, krv umirućega, čast tebe odkupljujućega Krsta! Glavu je pognio, da te cjeliva; otvorio je srce, mučen je bio za nas i vam izgled ostavi, da sliedite stope njegove. Koji grieha neučini, niti se najde himba u ustih njegovih . . . Koji griehe naše sam tielom svojim na križ odnese, a to zato, da griehu umremo i pravdi živimo," (Petar I. 2. 21); a sv. Ivan mogao je tvrditi: „Isukrst je zadovoljio za naše griehe, ali ne samo za naše, nego i za griehe cieloga svieta." (26. 28) i dr. Dà uzvišena, ljubezna i brižna pastira — odkupitelja, koji nije mario položiti život svoj za ovce svoje!

§ 10.

Isukrst je pravi Bog.

Iz svega što smo do sada o Isukrstu kao odkupitelju i spasitelju, a u § 8. prvoga odsjeka kao drugoj božanskoj osobi govorili, nedvojbeno je, da je Isus pravi Bog. No radi jasnijega pregleda navesti ćemo ovdje sva svjedočanstva njegova božanstva porad dosljednijega reda onako, kako ih

Digitized by Google

je biskup paderbornski u svojoj „Vjerouci“ sv. II. str. 100 nanizao, a mi ih do sada spominjali.

Da je Isus pravi Bog, svjedoče i dokazuju to:

I. Proročtva staroga zavjeta na njem izpunjena. Sravni ps. 2. 7.: „Ti si moj sin, danas sam te rodio.“ Rieči ove upravlja otac nebeski na sina božjega, i označuje u njih odprto njegovo naravsko sinovstvo; valja ih pako i s druge strane isto tako na Isukrsta protegnuti; jer se u sv. pismu nanj protežu (srav. Žid. 1. 5). Pslm. 109. 3: „S tobom je glavarstvo na dan tvoje moći u sjajnosti svetih; iz utrobe prije danice porodih te.“ I ove rieči upravlja Bog otac na Mesiju; jer se u novom zavjetu cieli psalm. smatra kao mesijanski. (Srav. Mat. 22. 44, 45, gdje sam Isukrst iz ovoga psalma jasan dokaz izvadja o božanstvu Mesijinu; nadalje I. Kor. 15, 25; na Žid. 10. 12, 13).

II. Izpoviedanje apoštola. Sravni Mat. 16. 16: „Ti si Krst sin Boga živoga.“ Sv. Ivan zove Krsta „slovom“, po čem se opet druga osoba u božtvu označuje t. j. sin. Uči nas zajedno, da je slovo pravi Bog, pripisujuć mu vječnost, stvaranje svih stvari, prosvjetljenje ljudi, život itd. Sravni Ivan 1. 1—14. Da sv. Ivan pod izrazom slovo razumieva sina božjega, i to jedinorodjenoga sina božjega Isukrsta, bjelodano je iz redka 14: „I slovo postade put, i nastani se medju nami, i vidismo slavu njegovu, slavu kano jedinorodjenoga od oca puna milosti i istine.“ Sravni nadalje I. Iv. 5, 20: „Mi znademo, da je sin božji došao. Taj je pako pravi Bog i vječni život.“ — Žid. 1. 2, 3: „Ovih dana progovori Bog k nam po sinu svojemu, kojega postavi nasljednika svemu, kroz kojega i sviet stvori. Koji budući sjajnost slave i obličje bića njegova, te riečju sile svoje noseći sve, očistiv (nas) grieha, sjede s desne veličanstva na visini.“

III. Svjedočanstvo angjela. Sravni Luku 1. 31—32, gdje angjeo Gabriel blaženoj djevici naviešta Isusa kano

Digitized by Google

sina Svevišnjega: „Gle! ti ćeš zanositi i roditi sina, komu nadjeni ime Isus. On će biti velik, i zvati će se sin Svevišnjega;“ a Luka 1. 35: „Angjeo odgovori i reče njoj: Duh sveti sajti će nada te i milost Svevišnjega osjenit će te. — S toga će se sveto, što se porodi od tebe, nazvati sinom božjim.“ Iz ovoga je mjesta jasnije nego jasno sunce, da je sin Marijin naravski jedinorodjeni sin božji, a ne možda, kako krivo tvrde Adoptiani, samo posinovljen.

IV. Svečano očitovanje oca nebeskoga; jer je Bog otac nebeski Isukrsta svečano kano svoga ljubljenoga sina očitovao. Srav. Mat. 3. 17: „Ovo je moj ljubezni sin, koji je po mojoj volji.“ Mat. 17. 5. (prigodom preobraženja) „ovo je sin moj ljubezni, koji je po mojoj volji, njega slušajte.“

V. Njegova vlastita svjedočanstva, koja je potvrdio mnogimi djeli i čudesi, a okrunio vlastitom smrću. Sravni Ivan 9. 35, 37: „Začu Isus, da su ga (sliepoga od poroda), iztjerali napolje, i našavši ga, reče mu: Vjeruješ li ti u sina božjega. On (sliepac) odgovori i reče: A tko je on, Gospode, da unj vjerujem? A Isus mu reče: vidio si ga, i koji s tobom govori, on je.“ — Ivan 10. 30: „Ja i otac smo jedno.“ Mat. 26. 63—64: „I prvosvećenik mu reče: zaklinjem te živim Bogom, da nam kažeš, jesi li ti Krst, sin božji? Reče mu Isus: ti si rekao.“

VI. Napokon svjedoči i čitava crkva, da je Isukrst pravi sin božji. Na toj vjeri osnovana je crkva, ovu vjeru izpoviedaju svi učitelji i oci crkve, za ovu vjeru umrli su mučenici, ovu vjeru izrekla je crkva i izjavila u raznih sgodah, na obćih saborih, u obćih simbolih a i obredih.

§ 11.

Isukrst je pravi čovjek.

I. Da je Isukrst pravi čovjek bio, svjedoči već njegov porod od bl. djevice Marije (Luka 2. 7). Došav kao ini

Digitized by Google

čovjek na sviet, podvrgao se je zakonu Mojsijevu, bio je osmi dan obrezan (Luka 2. 21), četerdeseti prikazan u hramu božjem, a Šimun i Ana držahu ga na rukuh svojih. Luka 2. 23 i sl.) Kao čovjek trpio je već u djetinstvu progonstva, bježao je u Egipat, a odtuda vratio se u Nazaret (Mat. 2 cielo), tamo je radio, poslovao, bivao pokoran roditeljem. Za uzdržanje svoga života trebao je hranu, piće, odielo, trebao je pokoja, sna; osjećao je glad, golotu, progonstvo i muke; znao je za tugu i žalost, („žalostna mi je duša moja do smrti.“ Mat. 26. 38); a radovao se je kao čovjek nad obraćenimi griešnici. Krvavim se je znojem potio, i strašio pred smrt svoju kao i nas svaki, (Luka 22, 44 i dr.); a tielo su mu prikovali na križ gvozdenimi čavlji. Tu je priporučio dušu svoju ocu svomu, umro je kao i ini čovjek, kad mu se duša od tiela dieli, a sahranjen je u grobu po Josipu arimatejskom. (Sravni četiri evang. o muci Isusovoj).

II. Sam Isukrst govori o sebi, da je bio čovjek, spominje bo se vazda „sinom čovječim. Prorokujući svoja progonstva i smrt veli: „Ptice i zvieri imaju duplja svoja, a sin čovječi nema gdje glavu osloniti“ (Mat. 8. 20). Farizeom prigovara: „a sad gledate, mene da ubijete, čovjeka, koji vam je kazao istinu, koju sam čuo od Boga“ (Ivan 8. 40); a Judu izdajicu kori, što je zavidio Mariji sestri Martinoj na izlišno prolivenoj pomasti na noge Isukrstove, riečmi: „pustite ju, da to na uspomenu pokopanja moga čini“ (Ivan 12. 7). Kod Marka pako veli: „što je umjela, to je učinila: predtekla je smrti, da mi pomaže tielo, radi pogreba moga.“ (Marko 14. 8).

III. Isto uče apoštoli. Sv. Ivan pišući proti Gnostikom, koji su nijekali utjelovljenje sina božjega, veli: „I slovo put učini se, i prebiva medju nami“ (Ivan 1. 1); a Pavao apoštol govori Židovom: „Budući pako da djeca imadu tielo i krv, tako i on (Isus) uze diel u tom, da smrću satre onoga, koji ima moć smrti t. j. vraga, i da izbavi one, koji od

Digitized by Google

straha smrti za svega života podvrgnuti bješe robovi. Jer zaista nigdje neprihvaća angjelâ, nego prihvaća sjeme Abrahamovo. Zato morade u svem da bude kao braća, da bude milostiv i vieran prvosvećenik pred Bogom, te milost steče griehom puka; jer u čem bješe sam izkušan, u onom može pomoći i onim, koji se izkušavaju." (2. 14 i sl.) U listu Filipljanom piše: „Ponizio se je (Isukrst) uzev obličje sluge, i bi kao i drugi ljudi i na oči nadje se kao čovjek." (2. 7). Sv. Matija na pogl. 1, Luka 3 dokazuju, da je krst po puti potekao od Abrahama i Davida, da je rodjen od djevice Marije, da je obrezan, da je gladovao i žedjao, da je bio umoran, da je spavao, patio i umro.

IV. Svjedoče to i neprijatelji Isukrstovi, koji su ga zlostavljali, mučili, ubili. Pilat naložio je „predati tielo Isusovo" (Marko 14. 8) Josipu od Arimateje, koji ga „pomaza blagomirisjem, kako običaju Židovi pokapati. — A gdje Isusa propeše bijaše vrt, a u njem novi grob, u kojem još nitko neležaše. Tu dakle radi svetkovine židovske, jer blizu bijaše grob, položiše tielo Isusovo" (Ivan 18. 19). Pa sjećajući se proročtva njegova, da će treći dan uzkrsnuti, staviše mu neprijatelji njegovi na grob stražu, a kamen zapečatiše. (Mat. 17. 63 i sl.)

V. Da je Isukrst tielom medju nam i njegovo uzkrsnuće. Ukazao se je kao čovjek Mariji Magdaleni na grobu (Ivan 20. 16; Marko 16. 9), pobožnim ženam, dvojici učenika na putu u Emaus (Luka 24, 13 i sl.), Petru apoštolom a za tim i Tomi. Veli mu: „Stavi prst svoj amo, i metni ruku svoju u bok moj, te nebudi nevieran, nego vieran," (Ivan 20. 27). Kada se je prvi put ukazao svim skupljenim apoštolom, tješio ih je: „Nebojte se . . . . vidite ruke moje i noge moje, jer sam ja zaista; pipajte i vidite, jer duh nema puti i kosti, kao što vidite da ja imadem." (Luka 24. 38, 39). Kao čovjek razgovarao se je poslje uzkrsnuća sa svo-

Digitized by Google

jimi učenici na jednomu briegu u Galileji (Mat. 18. 16, 17), a u prisutnosti od 500 svojih sljedbenika. Isto tako kao čovjek uzašao je pred očima svojih apoštola na nebesa na briegu olivetanskom (Marko 24. 19; 24. 51); a angjeli uvjeriše zabrinute učenike: „Ljudi Galilejanci! što stojite i gledate u nebo? Ovaj Isus, koji se od vas uznese u nebo, tako će opet dojti, kako ga vidite uzhoditi u nebo.“ (Djel. apoš. 1. 11).

VI. Izpoviedamo dakle sa svetimi oci troje o našem Spasitelju: da on sastoji iz tiela, „slova“ božjega i duše (Justini Apolog. II. n. 10). Proti tomu nauku bili su Gnostici, Dokete i Fantaziaste, koji su tvrdili, da Isukrst nije imao pravo tielo, već samo prividno. Proti njim su pisali sv. Ivan apoštol, sv. Irenej, sv. Augustin i m. dr. (Srav. G. Fejer. Inst. Dog. III. § 21. p. 71 i sl.)

§. 12.

Isukrst je pravi Bog i pravi čovjek zajedno.

I. Božja i čovječa narav jesu u osobi Isukrstovoj sjedinjene, ne samo moralno, kao što su to Nestorijani učili, nego i fizično; ne samo za koji čas, prolazno, već trajno. To sjedinjenje zove se sjedinjenje hipostatično (unio hypostatica). Taj se nauk temelji na sv. pismu, a zasvjedočavaju ga i sv. oci sa svetom materom crkvom.

II. O tom će nas uvjeriti sljedeće sporedjivanje obijuh naravi u tielu Isusovu:

a) Blažena majka začela je Spasitelja našega po duhu svetom (Luka 1. 35); kao Bog imao je dakle oca, a kao čovjek mater. Zato se i zove mati Isusova: mati božja bez maće začeta.

b) Za čovječtvo Isusovo jamče život i smrt njegova, a da je Bog bio, svjedoče čudesa i proročtva. „Od vieka nije čuveno, da je tko rodjenomu sliepcu oči otvorio. Da nije on

Digitized by Google

od Boga, nebi mogao ništa činiti," odgovara ozdravljeni sliepac sudijam kod Ivana 9. 32, 33. A Isus sam prigovara Farizeom, što nevjeruju da je on božji poslanik, dok jasno gledaju, koja božanska djela kao čovjek čini. „Ako nevjerujete meni, vjerujte djelom mojim," veli im kod Ivana 10. 38.

c) Tvrdi to Isukrst sâm. Farizeom veli: „prije nego Abraham bijaše, ja sam" (Ivan 8. 58); jer „otac moj, koji mene proslavljuje, jest onaj o kom vi velite da je Bog vaš" (8. 54). Drugdje tvrdi: „ja i otac (Bog) jesmo jedno" (Ivan 10. 30), dakle Bog, a kao čovjek govorio je. Ravno kazuje Filipu: „Tko vidi mene, vidi i oca (Boga) moga . . . Rieči koje vam govorim, negovorim od sama sebe: nego otac, koji u meni prebiva, on tvori djela. Nevjerujete li, da je u ocu, a otac u meni jest? Vjerujte mi barem radi djela." (Ivan 14. 9—11). „Od oca (Boga) izadjoh, i opet se vraćam k ocu" (Iv. 16. 28). itd. Sve su to nedvojbena svjedočanstva božtva i čovječtva Isukrstova. Za ovo zadnje jesu još i sljedeća mjesta. Kod Ivana 14. 28. veli on: „Otac moj veći je od mene." Pri zadnjoj svojoj molitvi kod Ivana na pogl. 17. preporučuje ocu svomu, Bogu, učenike svoje, i sve one, koji budu u njega vjerovali. U vrtu gecemanskom prosi: „Oče! uzmi ovaj kalež od mene" (Mat. 26. 42); na križu vapije: „Bože moj! Bože moj! zašto si me zapustio?" (Mat. 27. 46); a umirući uzdiše: „Svršeno je! . . . . oče, u tvoje ruke priporučujem dušu svoju! (Ivan 18, 30; Luka 23. 45).

d) I apoštoli su za hipostaziju Isukrstovu. Sravni Ivana 1. 1. 14: „U počelu bijaše slovo . . . i slovo bude tielo, i nastani se medju nami." — „Kojih (Izrajlićana) su i oci, i od kojih je Krst po tielu, koji je nad svimi Bog blagoslovljen na vieke." (Rim. 9. 5). — „Pazite dakle na sebe i na sve stado, u kojem vas duh sveti postavi biskupi, da upravljate crkvom Boga, koju steče krvlju svojom." (Djel. ap. 20. 28).

Digitized by Google

e) Isto tako izpovieda i crkva u simbolu apoštolskom o Isukrstu, kao jednoj te istoj osobi, da je on jedinorodjeni sin oca Boga, rodjen od Marije, mučen . . . „Vjerujem . . . i u Isukrsta sina njegova jedinoga, Gospoda našega, koji je začet po duhu svetom itd. A osobitom točnošću izrekla je crkva taj svoj nauk na saboru kalcedonskom (god. 451) kako sliedi: „Pridružujuć se sv. ocem učimo svikolici jednoglasno, da valja izpoviedati jednoga te istoga sina, gospoda našega Isusa Krsta, koji je savršen u božtvu, savršen u čovječtvu, pravi Bog i ujedno pravi čovjek, sastojeći iz razumne duše i tiela, jednake bîti s ocem po božtvu, jednake bîti s nami po čovječtvu, nam u svem jednak, osim grieha; rodjen prije svih vjekova po božtvu od oca, posljednih dana radi nas i našega spasenja po čovječtvu od Marije, djevice bogorodice: koga valja priznati kao jednoga te istoga Krsta, sina, gospoda, jedinorodjenca.“

Istom točnošću govori i drugi dio Athanasijeva simbola: „Za vječno spasenje potrebna je prava vjera u upućenje Isukrstovo. Jest dakle prava vjera, da vjerujemo i izpoviedamo, da je naš gospodin Isukrst sin božji, Bog i čovjek. Jest Bog iz bîti očine rodjen od vieka, i jest čovjek iz bîti materine rodjen u vrieme. Savršen Bog i savršen čovjek, sastojeći iz razumne duše i čovječega tiela. Jednak ocu po božtvu, manji od oca po čovječtvu. Koji premda je Bog i čovjek, to ipak nisu dvojica itd.

§ 13.

Izvodi iz prijašnjega članka.

I. U Isukrstu su dvie naravi, razlučene, nesmiešane. Kao pravi Bog imade božansku, a kao pravi čovjek čovječansku narav. Te dvie naravi nezamjenjuju se u njem, niti se miešaju. Sveto bo nam pismo takova o njem pripovieda, koja samomu Bogu dolikuju, i opet takova, koja se jedino

Digitized by Google

s čovječom naravlju slažu. Tako se veli, da je Krst umrl i neumrl, vječit i u vremenu rodjen, ravan ocu i manji od oca; a takova se bez protuslovja o Isukrstu nebi mogla reći, da zaista u njem nisu dvie naravi.

To uče i sv. oci. Grgur Naziazen govoreći o Isukrstu veli: „Bog i čovjek dvie su naravi“ (Epist. I. ad Clelon. n. 8); a sv. Efrem tvrdi, da: „Isukrst ima dvie savršene naravi, božju i čovječu.“ (Oratio de marg. pret.) Sv. Ćiril aleksandrinski u svom „Dialogu“ piše: „Drugo je božtvo, a drugo je čovječtvo, svako je osebno poleg svojih svojstva; medju tim ova se njekim izvanrednim i nedokučljivim načinom spajaju, ali tako da se nezamjenuju niti miešaju.“ — Zato je i crkva, zabaciv krivu nauku Eutihijevu ili monophisitâ, koji su nijekali, da narav čovječa u Isukrstu ciela obstoji, u općem saboru u Kalcedonu odlučila, da je Krst: „iz dvajuh naravi nepomiešanih, nepretvorenih, nerazdjelivih i nerazdruživih; jer poradi sjedinjenja nije prestala razlika naravî, dapače je obima naravima svakoj svoja vlastitost sačuvana, te se stekla u jednu osobu i jednu hipostazu — ne razdieljena ili razdružena itd.

II. U Isukrstu su dvie volje i dvostruko djelovanje. To je jasno već iz predjašnjega; a za to je i sveto pismo. Kod Luke na pogl. 22. 42. moli se Spasitelj ocu svomu: „Oče! ako hoćeš uzmi ovaj kalež od mene; ali ne moja volja budi, nego tvoja.“ Srav. Mat. 26. 39. A kod Ivana 6. 38. veli: „Sadjoh s neba ne da činim što je meni volja, već da ovršajem volju oca svoga, koji mene posla.“ — Nije li tu razlučena volja njegova od očeve? Došav u strane Tira i Sidona, hotio je da za njega nitko nezna (Marko 7. 24), pa opet nije mogao u skrovitosti ostati; a apoštol Pavao u listu Filipljanom 2, 8. veli o njem, da je bio „pokoran do smrti, smrti križne,“ a to zato jer je hotio; pokorio se je dakle voljom čovječom.

Digitized by Google

Sv. Athanasij govoreći o riečih „ne moja volja budi, nego tvoja“ domeće: „Isukrst je dvie volje očitovao: čovječu, koja je po puti, i božanstvenu, koja je po Bogu. Jer čovječa polag nemoći putene moli, da netrpi muku, a božanstvena volja rado se podlaže smrti.“ (S. Athan. lib. de incar. et cont. Ariau. num. 21). A crkveni oci u saboru carigradskom (god. 680) izjasnili su se proti Monophisitom i Monotheletom, koji su u Isukrstu dopuštali samo jednu volju, i to božansku: „Oci izpoviedaju u jednoj osobi Gospoda našega Isusa Krsta dvie naravi, ... pa kao u jednom istom (Krstu) dvie naravi, tako i dvostruku volju i dvostruko djelovanje“. (Art. 18).

Da je u njem osbilja i dvostruko djelovanje, vidi se to iz pogl. 5. 19 kod Ivana: „što god čini otac, isto čini i sin“; ovršaje dakle čine takove, koje su jedino u moći božjoj; a s protivne strane prosi, da neizprazni čemerne čaše strašne muke; želi da je u Tiru i Sidonu skrovit; gladovao je, žedjao, pokoravao se do smrti. Pa jer su to sve čini, koji se s naravlju čovječom slažu, nedvojbeno je, da je u njem i djelovanje čovječe. — Uz to su i sv. oci, medju kojimi se je odlikovao osobito sv. Basilij knj. IV. proti Eunomiju; a kako je crkva svoj nauk u saboru carigradskom izjasnila, vidili smo gore.

III. U Isukrstu je zato ipak samo jedna osoba, i to božanska. Dvie njegove naravi tako su u njem sjedinjene, da je jedan odkupitelj, spasitelj, pomazanik božji. To tvrdi apoštol Pavao govoreći: „jedan Gospodin Isus Krst, od koga su sva i mi kroz njega.“ (I. Kor. 8. 6); — „jedan je posrednik medju Bogom i čovjekom, čovjek Isus Krst.“ (I. Tim. 2. 5). Srav. još: Rim. 9. 5; Filip. 2. 6. 7; I. Kor. 11. 8; Ivan 3. 13 i dr. — A da je ta osoba sveta bila, posve je dosljedno; Isukrst bo je svoju božansku svetost i poslje upućenja morao zadržati, inače nebi mogao biti najsvetiji

Digitized by Google

niti Bog, da je mogao svoje najsavršenije svojstvo odložiti i postati griešnik, ravan nam. S toga ga i zove sv. Petar: „prečisto i bezazleno janje“ (I. 1, 19); a drugdje: „On, koji grieha neučini, niti se nadje prevare u ustih njegovih.“ (I. Petar 2. 22).

Taj nauk branili su crkveni oci u Efežu god. 431. proti Nestoriju, patrijari carigradskomu. On je učio, da su u Isukrstu ne samo dvie različite naravi, nega i dvie različite osobe, božja i čovječa; da je čovjek Isus s božjim „slovom“ samo moralno sjedinjen, te da „slovo“ u njem kao u kakovu hramu ostaje; da zato Marija, jer nije rodila „slovo“, nego Krsta čovjeka, nemože se zvati „bogorodicom“, nego „krstorodicom“.“ Obzirom na taj krivi nauk odlučili su oci spomenutoga sabora: „Ako bi to nijekao, da je „slovo“ Boga oca, s putju hipostatično sjedinjeno, jedan Krst, isti najme Bog ujedno i čovjek, neka je proklet.“ A sabor kalcedonski izjasnio je: „Vjerujemo . . . te su se stekle (obe naravi) u jednu osobu i jednu hipostazu — ne razdieljene ili razdružene u dvie osobe, nego jednoga i istoga sina i jedinorodjenca, Boga, Slova, Gospoda, Isusa Krsta, kô što su nas o njem jednoč proroci, a i sam Isus gospod učili, i predano nam vjeroizpoviedanje otaca.“

Od sv. otaca najviše su se u tom ogledu odlikovali sv. Ćiril aleksandrinski i ini, a sv. Athanasij izpovieda u svom simbolu: „Koji (Isukrst), premda je Bog i čovjek, to ipak nisu dvojica, nego je jedan Krst; jedno pako ne pretvorom božanstva u put, nego prijećem čovječtva u Boga; jedan posve ne pomiešanjem bîti, nego jedinstvom osobe. Jer kô što je razumna duša i tielo jedan čovjek, tako je Bog i čovjek jedan Kristus, koji je za naš spas patio, u pakao snišao, i treći dan uzkrsnuo od mrtvih.“ (Obširnije Fejer. IV. § 14).

IV. Isukrst je i kao čovjek pravi sin božji, a ne posinovljen. Svjedoči to sam otac nebeski kod krštenja njegova

Digitized by Google

(Mat. 3. 17) i kod preobraženja na briegu Tabor. Veli: „To je sin moj ljubljeni.“ (Mat. 17. 5). Nikodemu govori Spasitelj: „Tako Bog obljubi sviet, da sina svoga jedinorodjenoga dade; da svaki, koji vjeruje u njega, nepogine“ (Ivan 3. 16). — Ravno izpoviedaju i apoštoli. „Ti si Krst sin Boga živoga,“ priznaje Petar kod Mat. 16. 16 i Ivana 6. 70. Pavao pako apoštol u listu Rimljanom 8. 32 tvrdi, da Bog nije štedio ni sina svoga Isusa Krsta, već ga je žrtvovao za nas griešnike.

Taj je nauk i crkva kršćanska branila uključno (implicite) proti Nestorianom, a naročito (explicite) proti Adopcijanom u saboru Frankfurtskom, koga je u tu svrhu papa Hadrian I. sazvao. Adopcijani su najme učili, da je Isukrst čovjek kao i svaki ini, a da je od Boga oca samo posinovljen. — Proti toj griešnoj tvrdnji i sam je sabor Efezinski, koji se je izjasnio: „Krst jest jedna ista božanska osoba.“

Od sv. otaca najtočnije se je izrazio sv. Hilarij riečmi: „Ravno da su mnogi sinovi božji, ne tako ovaj sin (Isukrst). On bo mu je pravi i vlastiti sin, počelom a ne posinovljenjem, zaista a ne nazovice, rodjenjem, ne pako stvorenjem.“

V. U Isukrstu su zajednost osobnosti (communicatio idiomatum), t. j. svojstva i djelovanja obijuh naravî u njem su zajedno; ili: o jednom istom Krstu može propoviedati što i o „Slovu,“ kao što o čovjeku. Tako se o njem veli u sv. pismu: „vlastitoga sina božjega, smrti predanoga“ (Rim. 8. 32); — „raspetoga Gospoda slave.“ (I. Kor. 2. 8); — „umorenoga početnika života“ (Djel. apošt. 3. 15); a te su rieči suglasne s tvrdjenjem sv. Ivana: „i slovo postade pùt (1. 14), što toliko znači kao: Isukrst je Bog i čovjek zajedno u jednoj osobi. Naprotiv o njem kao o čovjeku govori se u sv. pismu tako, što se jedino Bogu dolikuje. Rimljanom na pogl. 9. 5. piše apoštol: „Krst, koji je po puti od otaca

Digitized by Google

(dakle čovjek), blagoslovljen u vieke.“ — Zato se ipak o Isukrstu nemože reći, da je u njem naravna zajednost osobnosti. Jer o svojstvih jedne naravi nesmože se ono tvrditi, što je drugoj prirodjeno in abstracto. Tako n. p. nesmije se reći: božtvo se je uputilo, rodilo, trpilo, umrlo itd.

Bilježka I. Blažena djevica Marija punim se pravom zove bogorodicom, jer nam je Boga rodila. To je temeljni članak katoličke vjere, koji je crkva proti Nestoriju u saboru efezinskom braniła.

Bilježka II. Isukrst kao čovjek rodio se je od bl. djevice Marije, primivši put njezinu. Kod Luke bo stoji, da joj angjeo rekao: „evo ćeš začeti u utrobi“ (1. 31); a Elisabeta ju pozdravlja: „blagoslovljen plod utrobe tvoje“ (1. 42). Ravno i Pavao apoštol piše Galaćanom: „Posla Bog sina svoga začeta od žene.“ (4. 4).

Bilježka III. Isukrst kao čovjek nije se naravnim čovječim načinom začeo, već je upućen duhom sv. a kroz bl. djevicu Mariju. I to je jasno iz Luke 1. 34, 35, gdje Marija angjela pita: „Kako će to biti, kada muža nepoznajem? Odvrati joj angjeo: Duh sveti saći će vrhu tebe, i kriepost previsokoga obsjenut će tebe; zato što se rodi od tebe sveto, zvat će se sin božji.“ Ne manje je to bjelodano kod Mat 1. 18—20. Tu opominje angjeo sv. Josipa, da neodpušta od sebe svoje zaručnice, kao što je namjeravao: „Neboj se uzeti Mariju zaručnicu svoju; što bo se od nje rodi, od duha svetoga jest!“

Bilježka IV. Blažena majka začela je i rodila kô djevica, i kao takova poslje poroda ostala je. Da je neoskvrnjena začela i rodila, vidi se to iz pogl. 1. 22—23 kod Matije: „To sve učinjeno je zato, da se izpuni, što je rečeno od Gospoda po proroku govorećem: Evo će djevica u utrobi ponieti, i roditi sina.“ A da je ona takodjer poslje poroda djevicom ostala, čvrsta je vjera katoličke crkve, koju je uvjek

Digitized by Google

branila, navlaš u saboru carigradskom III., gdje je ustanovila: „bl. djevica Marija bijaše prije poroda, u porodu i poslje poroda neoskvrnjena.“

§ 14.

Otajstvo upućenja.

I. Sjedinjenje naravi božje i naravi čovječe u jednoj istoj osobi Isusa Krsta, zove crkva kršćansko-katolička „otajstvo upùćenja.“ Izpovieda tim, da je druga božanska osoba u stanovito vrieme poprimila za nas put čovječu, kao što to stoji pisano kod Ivana 1. 14: „I slovo put postade, i prebiva medju nami.“ Otajstvo veliko, nedokučljivo, koje u tom sastoji, da je pravi Bog kao čovjek medju nami živio i umro, i to ne prva ili treća, nego jedino druga osoba, sin božji, Isus Krst. To je tako zvano „otajstvo objave“, koje mi samo vjerovati moramo, niti smijemo o mogućnosti njegovoj razabirati, poput sv. Augustina, jer: „Tko veličanstvo božje želi doseći, smrvit će ga veličje njegovo,“ veli isti ugodnik. Zato zavapimo sa sv. Pavlom apoštolom: „O dubljino bogastva, mudrosti i znanja božjega! kako su nedohitni sudovi njegovi i otajni puti njegovi. Tko bo spoznade misao Gospodnju? ili tko bi savjetnik njegov? tko li prije šta njemu dade, da mu se vrati? Budući da su od njega i po njem i u njem svakolika, njemu slava i poštenje na vieke Amen.“ (Rim. 11. 33—36).

II. Otajstvo to, premda umu našemu nepristupno; („nitko bo nezna, što je u Bogu, van duh božji,“ I. Kor. 2 11); ipak je moguće, jer „kod Boga je sve moguće,“ jamči angjeo Gabriel kod Luke 1. 37. Niti je u njem ikakovo protuslovje. Netvrdi bo se, da je narav čovječa prelila se u božju, ili narav božanska u čovječu, već obe tako spojile, da su postale Isukrst. Sravni Atanasijev simbol: „kao što duša i tielo čine čovjeka, tako Bog i čovjek satvoriše Isu-

Digitized by Google

krsta.“ — K tomu nam je Isukrs to otajstvo s mnogimi do sada navedenimi svjedočanstvi objavio i utvrdio, a on kao pravi Bog prevariti nemože.

III. Vjerujmo dakle tu nedvojbenu istinu. Svaki dan motrimo sila, što svojim umom nemožemo shvatiti, pa opet bivaju i bitišu. Kako ovaj sviet stoji i uzdržaje se onako nedokučljivim redom? Kako su duša i tielo spojeni i kako jedno na drugo djeluju? Kako se prošlosti sjećamo? Kako si sadašnjost predstavljamo i sudimo ju? Pameću svojom nemožemo sila inih stvari i čina božjih dokučiti, kamo li bi njega neizmierno, svemoguće, savršeno biće . . . . . Kao što sveti Pavao apoštol veli: „Mi na ovoj zemlji motrimo savršenosti božje kô u zrcalu, (I. Kor. 13. 12); možemo ga suditi i spoznavati samo po njegovih djelih. — Tek kada dodjemo na drugi sviet, onda ćemo ga gledati u njegovu veličju i slavi; što nam je do sada skriveno bilo očima i umu, onda ćemo gledati licem u lice; biti će nam jasno, što nam je sada tamno. Štujmo dakle mudrost, mogućnost i dobrotu Gospoda, koji nam se je za naše spasenje nedokučljivim načinom u prisvetom Trojstvu objavio, i gojimo u srcu svom savjet sv. Pavla apoštola: „jednomu vječnomu i neumrlomu Bogu, koji u nedosežnoj jasnosti prebiva, kojega ni jedan čovjek nije vidio niti ga može viditi, neka bude čast i slava u vieke. Amen.“ (I, Timot. 6. 16, 17).

§ 15.

Način našega odkupljenja.

Čovjek u svom griešnom stanju nije sposoban bio, da se sâm odkupi, zato u stanovito vrieme: „ukaza se dobrostivost i čovječnost spasitelja našega Boga, ne za djela pravde, koja smo mi učinili, nego po milosrdju svom spašene nas učini.“ (Titu 3. 4, 5). — Ukaza se sin božji medju nami kao odkupitelj, da za griehe naše Bogu zadovolji i

Digitized by Google

s njime nas izmiri; kao učitelj, da nam rasvietli razum i volju na dobro skloni; kao spasitelj, da nam svojimi zaslugami izgubljeno blaženstvo opet povrati. To trojstruko zvanje zove se mesijansko zvanje. Njim je preuzeo naš Spasitelj i trojstruki zadatak: da nam bude poleg njegovih vlastitih rieči put, istina i život; da nam svjetleći lučju svoga spasonosnoga nauka na stazi našega života, poleg one apoštolske izreke: „to je pravi život da spoznamo tebe jedinoga pravoga Boga, i koga si ti poslao Isusa Krsta", (Ivan 6. 40), dosvietli u život vječni. Prvo je zvanje svećeničko, koje je na križu dovršio; drugo proročko, koje je svojim naukom i životom potvrdio; treće je kraljevsko, koje izvor svoj ima u neizcrpljivoj milosti božjoj, a izvršuje se zaslužnom nagradom za zemni život, te može po tome mnogim na propast i proklestvo biti, dočim želi svakoga spašenim učiniti.

Isukrst dakle kao posrednik medju nami i Bogom jest: *a)* naš odkupitelj, a kao takav prvosvećenik; *b)* prorok, a kao takav učitelj, zakonodavac; *c)* Gospod i kralj naš, a kao takav spasitelj. Te tri časti u Spasitelju ujedinjene izpovieda i sv. mati crkva u rimskom katekizmu govoreći: „Došav pako naš Spasitelj Isukrst na ovaj sviet, primio je na sebe časti i dužnosti trijuh osoba: proroka, svećenika i kralja; zato je imenovan Kristus, i pomazan je njihovim zvanjem, ne činom umrloga čovjeka, već kriepošću oca nebeskoga, ne zemaljskim, već duševnim uljem milosti; kada su se najme u presvetu njegovu dušu obilnost duha svetoga, milost božja i ini darovi u većoj mjeri izlili, nego u koje drugo stvorenje." (Catech. Rom. p. I. c. 3. qu 7).

§ 16.

Isukrstove tri časti.

A) Isukrst je naš odkupitelj, a kao takav prvosvećenik.

Digitized by Google

I. Isukrst naš odkupitelj. — Odkupiti znači koga gotovînom robstva osloboditi. — A da nas je Isukrst sbilja odkupio sužanjstva nečastivoga duha skupocienom gotovinom, položenim životom i prolivenom krvi, to svjedoči sveti Petar apoštol „Znajte, da niste odkupljeni skvarljivim zlatom i srebrom od izpraznosti vaših predja, već skupocienom krvlju kao jaganjci čisti i bezgriešni," piše on u svom prvom listu 1. 18, 17. Apoštol Pavao Timotiji I. 2. 4—6 veli: „Koji (spasitelj) hoće, da se svi ljudi spase i da dodju u spoznanje istini. Jer je jedan Bog i jedan posrednik Boga i ljudi, čovjek Isukrst, koji sebe dade na odkup za sve." — Matija 20. 28 veli: „Sin čovječi nije došao, da mu se služi, već da služi, i položi dušu svoju na odkupljenje mnogih." A apoštol Pavao u listu I. Kološ. 13, 14 tvrdi rekomice: „Isukrst nam je odkupitelj."

II. Isukrst je i kao odkupitelj obnašao čast prvosvećeničku. Dužnost je svećenička moliti i žrtvovati. Isukrst je pako za nas po ciele noći:

a) molio. Učio je apoštole svoje moliti; i na čas smrti, kad je žrtvu tiela svoga prikazivao ocu svomu, molio se je za svoje neprijatelje: oče! oprosti im, jer neznaju što čine." (Luka 23. 34). Molitvom hvalio je i slavio Boga, što otajstva svoja sakri od mudraca i razumnika, pa ih očitova djeci (Mat. 11. 25, 26); zahvaljivao je ocu nebeskomu, što ga je uslišao, kada je Lazara uskrisio. (Ivan 11. 41, 42). Kratak sadržaj svih njegovih molba, želja, zahvalnica imademo kod Ivana 11. 27, 28: „Sad je duša moja žalostna; i što da kažem? Oče! sačuvaj me ovoga časa; ali zato dodjoh na ovaj čas. Oče! proslavi ime svoje." — Najdulja molitva, koju je molio, bila je kod zadnje večere, koju sv. Ivan na pogl. 17. opisuje. Moli najme, da mu otac nebeski rasvietli, pokriepi i uzdrži u pravoj vjeri učenike i svoje vierne sljedbe-

Digitized by Google

nike; da ih uzdrži u zajednici, krieposti i napredku, neka bi sviet spoznao, da ga je otac poslao.

b) Svećenik je naš, jer je dvostruku žrtvu za nas Bogu prikazao: nekrvnu žrtvu po primjeru Melkizedeka, kako je to prorekao Malakija prorok (1. 10, 11), i to kod zadnje večere, koju je ustanovio za sva vremena; i krvavu žrtvu na križu, u kojoj su se usredotočile sve zasluge za naše spasenje, odkupljenje i posvećenje. Kao takav svećenik bio je on proročen već u starom zavjetu kod Izaije na pogl. 53, koji će mučeći, kô janje vodjeno na žrtvenik, položiti život svoj za griehe svih naroda. To i Ivan krstitelj jamči o njem, kada ga je na rieci Jordanu svietu pokazao govoreći: „Evo janje božje, koje će snimiti griehe svieta" (Ivan 1. 19). Sam Isukrst, pružajući apoštolom kod zadnje večere blagoslovljeno vino, veli im: „Ovo je krv moja novoga zavjeta, koja će se proliti za odkupljenje grieha mnogih." (Marko 14. 24). Kô dakle u starom, tako i u novom zavjetu bješe krv prolivena. Zato se Spasitelj naš i zove svećenik, kô što to veli sv. Pavao u listu Žudijam 7. 24: „A Isus, jer je vjekovit, ima i vjekovito svećenstvo. Zato viekom može spasiti one, koji se preko njega Bogu utječu; viekom bo on živi, da se viekom za nas moli. Nuždno je, da takovoga prvosvećenika imademo, koji je svet, pravedan, neoskvrnjen, odlučen od griešnika, viši od nebesa; koji nepotrebuje svaki dan, kô ostali svećenici, da najprije za svoje, pak onda za griehe puka svoga žrtve prinosi. Ovo bo učini jedan put, kada sebe istoga žrtvova Gospod naš, Isus Krst."

III. Isukrst je svojom žrtvom podpuno postigao svrhu, radi koje se je Bogu prikazao, što kod žrtava staroga zavjeta nije bilo. Prikazao je najme ocu:

a) žrtvu poklonbenu (sacrificium latrevticum); jer ju je zato podnesao, da samo svoju poklonost i sniženost prema

Digitized by Google

njemu posvjedoči, da oca svoga proslavi. „Tvoja volja neka bude, a ne moja," uzdiše on u duševnoj muci prije smrti. (Mark. 14. 36). — „Ponizio je sam sebe, postavši poslušan do smrti križa." (Filipian. 2. 8, 11). A kod Ivana 11. 28 veli on: „Oče! proslavi ime svoje."

b) Žrtvu pomirnicu (sacrificium propiciatorium); prikazao bo ju ocu nebeskomu za oproštenje naših grieha. Sravni: „Koji griehe naše sam uznese na tielu svom na drvo, da griehu umremo, a pravdi živimo; kojega ste ranami izliečeni." (II. Petar 24). — „Ja polažem dušu svoju za ovce svoje," veli Spasitelj kod Ivana 10. 15. — A apoštol Pavao piše Rimljanom: „Svi bo sagriešiše, i potrebuju slavu božju. Opravdani badava milošću njegovom, odkupljenjem Isusa Krsta, koga Bog po vjeri postavi pomiriteljem krvlju njegovom, da zasvjedoči pravednost svoju, radi oprosta predjašnjih grieha itd." (Rim. 3. 23—25).

c) Žrtvu zahvalnicu (sacrificium eucharisticum), prikazanu svevišnjemu u znak zahvalnosti na onih nebrojenih čudesih, koje je do sada činio i ime njegovo pred svietom proslavio; što je svojim božanstvenim naukom mnoga svoja otajstva sakrio od mudraca i razumnika, a odkrio slabim i ubogim duhovom; što će ga najvećim otajstvom žrtve svoje na križu i uzkrsnućem proslaviti; najpače što će svojom žrtvom postići onu svrhu, radi koje je došao.

d) Žrtvu molbenu (sacrificium impetratorium.) Tako je u svojoj zadnjoj preporučnoj molbi govorio: „Prosim samo za nje . . . i za one, koje si ti meni poklonio, jer su tvoji . . . . . Neprosim samo za nje, nego i za one, koji uzvjeruju po rieči njihovoj u mene; da svi jedno budu, kako ti oče u meni, i ja u tebi, da i oni u nas jedno budu." (Ivan 17. 20, 21).

IV. Zato je žrtva Isukrstova za nas od neizmierne ciene i zasluge, jer je:

Digitized by Google

a) sebe proslavio. Srav. Filip. 2. 8—11: „Ponizio je sama sebe, postavši poslušan do smrti križa. Zato i Bog njega uzvisi, i darova mu ime, što je nad svako ime; da se u ime Isusovo pokloni svako koljeno onih, koji su na nebu, i na zemlji i pod zemljom; i svaki jezik da prizna, da je Gospod Isukrst u slavi Boga oca.“ — „Onaj pako, što bude malo nješta prama angjelom snižen, vidimo da je Isus, koji pretrpivši smrt ovjenča se čašću i slavom.“ (Žid. 2. 9).

b) Nas je pako oprostio grieha, te vječitih i vremenitih kaznâ. Ravno da mi moramo zadovoljavati za naše prestupe, ali te zadovoljštine imaju svoju moć jedino u zaslugah Isukrstovih. Zato veli apoštol u listu Rimljanom: „Nikakove dakle sad odsude nema za one, koji su u Isusu Krstu.“ (8. 1).

c) Polučio nam je druge za spasenje potrebite milosti, navlaš da možemo tri bogoslovue krieposti i zapoviedi božje ovršavati; s toga nas i uči rimski katekizam, da bez milosti božje nemožemo ništa spasonosnoga učiniti. Te milosti, i sve koje čovjek od Boga prima, imaju svoj neizcrpljivi izvor u zaslugah Isukrstovih. „Od njegova izobilja dobili smo svi milost na milost.“

d) Otvorio nam je nebo i slavu božju. Sravni: „Jer Bogu tako omili sviet, da je sina svoga jedinorodjenoga dao, da nepogine ni jedan, koji u njega vjeruje, nego da imade život vječni.“ (Ivan 3. 16). — „Jer ako smo, dok smo bili neprijatelji, pomirili se s Bogom smrću sina mu, mnogo više, pošto smo pomireni, spasit ćemo se životom njegovim.“ (Rim. 5. 10).

e) Sve je te pomenute milosti Isukrst zaslužio smrću svojom na križu, i to u preobilnoj mjeri. Sravni: „Ali nije kô što s griehom, tako i s darom, jer ako griehom jednoga mnogi pomrše, mnogo se veća milost božja i dar milošću jednoga čovjeka Isukrsta izli na mnoge. — Niti je, kô što

Digitized by Google

grieh jednoga tako i dar; osuda bo za grieh jednoga bi proklestvo, milost pako od mnogih griehova na opravdanje. Jer kad za grieh jednoga zavlada smrt preko jednoga, koliko će većma oni, koji primaju izobilje milosti, darava i pravde, vladati u životu preko jednoga — Isukrsta.“ (Rim. 5. 15—17).

V. Isukrst je svojom žrtvom na križu zadovoljio za griehe svega čovječanstva i za sve ljude svih vremena, i to kao zamjenik. *a)* Sravni: Izaiju 53. 4—6: „On je u istinu podnosio naše bolesti, i uzeo na se naše nemoći. A mi ga smatrasmo za gubavca, koga je Bog kaznio i ponizio. Izranjen je radi naših opačina, a satrven radi naših zločinstva. Na njem leži pokaranje za naš mir, i mi smo izliečeni njegovimi modricami. Zabludismo kano ovce, i svaki nas skrene svojim putem; a Gospod položi na njega opačine svih nas.“ — „Koji griehe naše sam iznese na tielu svojem na drvo, da za griehe izumremo, a za pravdu oživimo; kojega ste ranami izliečeni.“ (I. Petar 2. 24). — „Evo janje božje, koje odnosi griehe svieta.“ (Ivan 1. 29). — „Onoga, koji neznadijaše grieha, učini Bog nas radi griehom, da po njem budemo opravdani pred Bogom.“ (II. Kor. 5. 21).

b) Po svetom pismu zadovoljio je Isukrst i za sve ljude svih vremena. Sravni: „I on očišćuje griehe naše, i ne samo naše, nego i svega svieta.“ (I. Ivan 2. 2). — „Koji (spasitelj) hoće, da se svi ljudi spase, i da dodju u spoznanje istine. Jer je jedan Bog, i jedan posrednik Boga i ljudi, čovjek Isukrst, koji sebe dade na odkup za sve.“ (I. Tim. 2. 4—6).

c) Isto uči sv. mati crkva; u oprieci bludnji Jansenista, koji su tvrdili, da Isukrst nije prolio svoju krv za sve, već samo za preizabranike. Sinoda tridentinska o toj stvari jasno govori: „I prem je on (Isukrst) za sve umro, neudioničtvuju ipak svi u milostih i dobrotah njegove smrti, već samo oni,

Digitized by Google

kojim se zasluge njegove muke podjeljuju.“ (Sessio VI. c. 3.) —

d) Iz predanja sravnimo medju ostalim list na Diogneta p. 9: „Kad se naša nepravda nadopunila, i nas plaća za grieh t. j. kazan i smrt čekala . . . . tada dade (Bog) svojega sinka odkupom, sveca za griešnike, nekriva za krive, netruhljiva za truhljive, neumrla za umrle.“ Zatim Klimenta rimskoga: „Pogledajmo čvrstim pogledom na krv Isukrstovu, da vidimo, kolike je ciene u Boga krv njegova, koja je za naš spas tekla, i svemu svietu milost i obraćenje doniela.“ (Epist. I. ap Cor. 8).

VI. No premda je Isukrst žrtvovanjem samoga sebe zadovoljio za griehe svega pokolenja čovječanskoga, dionici zasluga njegovih postati ćemo samo onda, ako ih budemo dobrim, kriepostnim životom, i milošću božjom zavriedili. A za postignuće tih zasluga potrebite su:

a) Vjera; jer „bez vjere je nemoguće Bogu omiliti“ (Žid 11. 6); a Isus sam veli: „koji kršten bude i uzvjeruje, spasit će se, koji pako neuzvjeruje, odsudit će se.“ (Marko 16. 16).

b) Ljubav Boga i iskrnjega našega; jer „u Isusu Krstu, niti obrezovanje, niti neobrezovanje ima vriednosti, već vjera u ljubavi djelotvorna.“ (Galat. 5. 5, 6). Vjera je dakle mrtva, ako nije ljubavlju zadahnjena: „zvono koje zvoni, ili praporak koji zveči.“ (I. Kor. 13. 1).

c) Skrušenost i pokora; veli bo Isus: „Ako se nepokorite, svi ćete propasti.“ (Luka 13. 3); a na drugom mjestu govori: „ako se nepreporodite vodom i duhom svetim, nećete ući u kraljestvo božje.“ (Ivan 3. 5). Nalaže nam, da njegova sv. otajstva primamo, a na njih možemo učestvovati samo kajućim, skrušenim, poniznim srcem. Zato i veli sveti Grgur, da samo onaj može dionikom zasluga božjih postati, „koji prošaste griehe oplakuje, a oplakane više nečini.“

Digitized by Google

Jedino takovom žrtvom, koja je providjena spomenutimi svojstvi, s Bogom se izmirujemo, sprijateljujemo. Jer uklonivši sve one zapreke, koje su nas s Bogom razdjeljivale; zadovoljivši za griehe naše pravdi njegovoj i svetosti zakona njegova; stupivši tako opet na stazu pobožnosti, krieposti, svetoga, ćudorednoga života: opet smo se usposobili za postignuće naše vječite svrhe, za koju smo stvoreni, postavši sinovi božji i baštinici kraljestva nebeskoga.

VII. Premda je Isukrst žrtvom svojom za nas jednoč zadovoljio, to on ipak ostaje naš nevidjeni prvosvećenik, prikazujući ob desnoj oca svoga zasluge svoje za nas, i zagovarajući nas, „vazda bo živi, da se moli za nas.“ (Žid. 7. 25). To je jasno iz više mjesta sv. pisma, navlaš u listu Židovom 9. 24: „Isukrst je uzašao na nebesa, i tamo je naš zagovornik pred licem božjim.“ — A Ivan apoštol I. 2. 1. veli: „Ako tko i sagrieši, imademo zagovornika kod oca, Isusa Krsta.“

B) Isukrst je prorok, a kao takav učitelj i zakonodavac.

I. Čast proročku i učiteljsku obavio je on javnim naučanjem po cieloj Žudiji, objavljajući volju božju svemu narodu i učeći njih dužnosti prema Bogu, bližnjemu i duši svojoj. On je razpršio tmine neznanja, a usavršio je pravo spoznanje božje. Učio je ne samo riečju, nego takodjer činom i bezprikornim primjerom. „Tko me izmedju vas može okriviti griehom?“ veli on Farizeom. Zato je punim pravom mogao o sebi reći: „Ja sam svjetlost svieta, tko hodi za mnom, neće hodati po tami, nego će imati svjetlost života.“ (Ivan 8 12). „Učite se od mene, jer sam krotak i ponizna srca.“ (Mat. 11. 29). „Ja sam put, istina, život.“ (Ivan 4. 6).

II. A jer je Spasitelj Židovom rekao: „nisam došao, da ukinem (Mojsijev) zakon, došao sam da ga usavršim“ (Mat. 5. 17), to je i učinio. Odstranivši od njega sve nesavršenosti,

Digitized by Google

pridavši mnoge uzvišenije nauke, utemeljivši crkvu: davši naloge svojim apoštolom, kako će se ponašati, propoviedati, žrtvu na njegovu uspomenu činiti; sve to pokazuje, da je on zakonodavac u pravom smislu. Sravni: „Dana mi je svaka vlast na nebu i na zemlji, zato idite širom medju sve narode, krstite ih . . . i učite ih obdržavati svaka, koja god sam vam zapovjedio.“ (Mat. 18. 18—20). „Tko mene ljubi, moje će zapovjedi obdržavati.“ (Ivan 14. 15. 23). — Ako ovdje spomenemo još, što smo u § 8. V. govorili, nedvojbeno je da je Isukrst ujedno bio prorok, učitelj i zakonodavac.

C) Isukrst je bio i kralj, a s tom čašću bilo je uzko spojeno spasenje naše.

I. Onomu, što smo u § 8. VI. o Isukrstovoj kraljevskoj časti govorili, pridajemo još sljedeće. Isukrst, kô što je bio prorok i svećenik, tako je bio i kralj, ne samo u koliko je Bog, nego takodjer u koliko je čovjek i dionik čovječanske naravi. Za takova se sam izdaje, odgovarajući na pitanje Pilatovo, da li je kralj: „Ti veliš, da sam ja kralj.“ (Ivan 18. 36, 37).

No da je on kralj u duhovnom smislu, izpovieda na istomu mjestu riečmi: „Nije moje kraljestvo od ovoga svieta.“ (Ivan 18. 36). Za koje tvrdjenje i ta je okolnost, što je čudesa tvorio, pokazujući se tim gospodarom naravi; što je ustanovio crkvu, koju upravlja i uzdržaje nevidljivim načinom, te tako čast i vlast kraljevsku nad njome imade. — Kao kralj dao joj zakon, opunomoćio je apoštole svoje za glavare svoje crkve, poslao im kao kralj duha svetoga, sjedi i sada kao kralj ob desnoj božjoj, od kuda će opet doći u oblaku s oblašću velikom i veličanstvom, da sudi žive i mrtve. — Moću i vlašću kraljeskom saći će po drugi put medju nas.

II. Kao kralj jest nam dakle Spasitelj početnik života sredstvom milosti svoje, i uprav tim svojstvom čini se našim

Digitized by Google

odkupiteljem. Kao svećenik opravdava nas od grieha, a kao spasitelj posvećuje nas. Opravdao i odkupio nas je na križu, a posvetio nas je poslanjem duha svetoga, kojega je apoštolom često obećavao, a na dan duhova u slici ognjenih jezika im podielio.

Bilježka. Griehom Adamovim skvario se je čovjek na duši i na tielu; nuždno je zato, da se zaslugami Isukrstovimi sav čovjek obnovi. Dušom svojom može se čovjek već za ovoga života obnoviti; jer duh ili razumna duša svakomu je čovjeku svojstvena. Nije tako glede tiela, koje je svim ljudem vlastito. Ono će se tek onda obnoviti, kada jednoč sve zemaljsko stane bitisati. Tada će biti obće uzkrsnuće puti, a poslje nje bezkonačna vječnost; dotle nastojmo „postići posinovljenje sinova božjih, odkupljenje tiela našega.“ (Rom. 8. 23).

§ 17.

Zaključak.

Što god smo do sada o Isukrstu kao spasitelju i odkupitelju govorili, izpovieda to i sv. mati crkva u saboru tridentinskom, izjavivši u sjednici 6. 14. 23. 25.: da je Isukrst od samoga Boga oca odredjen bio, da za griehe cieloga svieta zadovolji; da bude posrednik medju Bogom i čovjekom; da nas zadovoljivše pravdi njegovoj koju smo griesi povriedili, opet s Bogom pomiri, sprijatelji. — Isto izpoviedamo svi vjerovanjem apoštolskim, moleći se: „Vjerujemo . . . . i u Isusa Krsta sina njegova jedinoga, začeta po duhu svetom, rodjena od Marije djevice; da je on za nas mučen, propet, umro i pokopan; da je uzkrsnuo od mrtvih, uzašao na nebesa, i da sada stoluje ob desnoj božjoj.“ itd.

Digitized by Google

Dodatak.

Crkvena vjerovanja (symbola).

I. Vjerovanje apoštolsko.

Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem coeli et terrae. Et in Jesum Christum, filium ejus unicum, Dominum nostrum, qui conceptus est de spiritu sancto, natus ex Maria Virgine, passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus et sepultus, descendit a mortuis, ascendit ad coelos, sedet ad dextram Dei patris omnipotentis, inde venturus est judicare vivos et mortuos. Credo in Spiritum sanctum, sanctam ecclesiam catholicam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurectionem, vitam aeternam. Amen.

II. Simbol nicejski.

Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, omnium visibilium invisibiliumque factorem. Et in unum Dominum nostrum Jesum Christum, Filium Dei, natum ex Patre unigenitum, hoc est ex substantia Patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum non factum, consubstantialem, quae in coelo et quae in terra. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit, et incarnatus et homo factus, passus est, et resurexit tertia die, et ascendit in coelos, et venturus est judicare vivos et mortuos; et in Spiritum sanctum.

Digitized by Google

III. Simbol nicejsko-carigradski.

Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem coeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum, filium Dei unigenitum (et) ex Patre natum ante omnia saecula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de coelis, et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria virgine et homo factus est, crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus et sepultus est, et resurexit tertia die secundum scripturas et ascendit in coelum, sedet ad dextram Patris, et iterum venturus est cum gloria, judicare vivos et mortuos, cujus regni non erit finis.

Et in Spiritum sanctum Dominum et vivificantem, qui ex Patre (Filioque) procedit, qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur, qui locutus est per Prophetas.

Et unam sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum, et expecto resurectionem mortuorum et vitam venturi saeculi. Amen.

IV. Simbol tridentinski.

Ego N. firma fide credo et profiteor omnia et singula, quae continentur in Symbolo, quo sancta romana ecclesia utitur: videlicet: Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem coeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum. Et ex Patre natum ante omnia saecula. Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de coelis. Et incarnatus est de Spiritu Sancto

Digitized by Google

ex Maria Virgine: et homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus et sepultus est. Et resurexit tertia die secundum scripturas. Et ascendit in coelum: sedet ad dextram Patris. Et iterum venturus est cum gloria judicare vivos et mortuos: cujus regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum Dominum et vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit. Qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur: qui locutus est per Prophetas. Et unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Et expecto resurectionem mortuorum, et vitam venturi saeculi. Amen.

Apostolicas et ecclesiasticas traditiones, reliquasque ejusdem ecclesiae observationes et constitutiones firmissime admitto et amplector. Item sacram scripturam juxta eum sensum, quem tenuit et tenet sancta mater ecclesia, cujus est judicare de vero sensu et înterpretatione sacrarum scripturarum, admitto: nec eam unquam, nisi juxta unanimem consensum patrum accipiam et interpretabor. Profiteor quoque septem esse vere et proprie sacramenta novae legis, a Jesu Christo Domino instituta atque ad salutem humani generis (licet non omnia singulis) necessaria: scilicet baptismum, confirmationem, eucharistiam, poenitentiam, extremam unctionem, ordinem et matrimonium: illaque gratiam conferre: et ex his baptismum, confirmationem et ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoque et approbatos ecclesiae catholicae ritus in supradictorum omnium Sacramentorum solemni administratione recipio et admitto.

Omnia et singula, quae de peccato originali, et de justificatione in Sacrosancta Tridentina synodo definita et declarata fuerunt, amplector et recipio. Profiteor pariter in missa offeri Deo verum, proprium et propitiatorium Sacrificium pro vivis et defunctis; atque in Sanctissimo Eucha, ristiae Sacramento esse vere, realiter et substantialiter corpus

Digitized by Google

et sangvinem, una cum anima et Divinitate Domini nostri Jesu Christi; fierique conversionem totius substantiae panis in corpus, et totius substantiae vini in sangvinem, quam conversionem ecclesia catholica transsubstantiationem appellat. Fateor etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum verumque Sacramentum sumi. Constanter teneo purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis juvari. Similiter et sanctos una cum Christo regnantes, venerandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre: atque eorum reliquias esse venerandas. Firmissime assero, imagines Christi, ac Deiparae semper virginis, nec non aliorum sanctorum habendas et retinendas esse, atque eis debitum honorem et venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem a Christo in ecclesia relictam fuisse, illarumque usum christiano populo maxime salutarem esse affirmo. Sanctam catholicam et apostolicam romanam ecclam, omnium ecclesiarum matrem et magistram agnosco: Romanoque Pontifici, beati Petri apostolorum Principis Successori, ac Jesu Cristi Vicario veram obedientiam spondeo et juro. Caetera item omnia a sacris canonibus et oecumenicis conciliis, ac praecipue a sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita et declarata, indubitanter recipio atque profiteor: simulque contraria omnia atque haereses quascumque ab ecclesia damnatas, rejectas, atque anathematisatas ego pariter damno, rejicio et anathematizo. Hanc veram catholicam fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in praesenti sponte profiteor et veraciter teneo, eandem integram et inviolatam, usque ad extremum vitae spiritum, constantissime, Deo adjuvante, retinere et confiteri, atque a meis subditis, seu illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri, et praedicari, quantum in me erit, curaturum, ego idem N. spondeo, voveo, ac juro, sic me Deus adjuvet, et haec sancta Dei evangelia.

Digitized by Google

V. Simbol Athanasijev.

Quicumque vult salvus esse, ante omnia opus est, ut teneat catholicam fidem. Quam nisi quisque integram, inviolatamque servaverit, absque dubio in aeternum peribit. Fides autem catholica haec est: ut unum Deum in Trinitate, et Trinitatem in unitate veneremur. Neque confundentes personas, neque substantiam separantes. Alia est enim persona Patris, alia Filii, alia Spiritus sancti. Sed Patris, et Filii et Spiritus sancti una est divinitas, aequalis gloria, coacterna majestas. Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus sanctus. Immensus Pater, immensus Filius, immensus Spiritus sanctus. Aeternus Pater, aeternus Filius, aetarnus Spiritus sanctus. Et tamen non tres aeterni, sed unus aeternus. Sicut nec tres increati, nec tres immensi, sed unus increatus et unus immensus. Similiter omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus sanctus. Et tamen non tres omnipotentes, sed unus omnipotens. Ita Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus. Et tamen non tres Dii: sed unus est Deus. Ita Dominus Pater, Dominus Filius, Dominus Spiritus Sanctus. Et tamen non tres Domini, sed unus Dominus. Qui sicut singillatim unamquamque personam, Deum ac Dominum confiteri christiana veritate compellimur: ita tres Deos aut Dominos dicere, catholica religione prohibemur. Pater a nullo est factus, nec creatus, nec genitus. Filius a Patre solo est: non factus, nec natus, sed genitus. Spiritus sanctus a Patre et Filio: non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Unus ergo Pater, non tres Patres; unus Filius, non tres Filii; unus Spiritus sanctus, non tres Spiritus sancti. Et in hac Trinitate nihil prius aut posterius, nihil majus aut minus, sed totae tres personae coaeterne sibi sunt et coaequales. Ita ut per omnia, sicut jam supra dictum est, et nnitas in Trinitate, et Trinitas in unitate veneranda sit. Qui vult ergo salvus esse, ita de Trimitate sentiat. Sed necessarium est

Digitized by Google

ad aeternam salutem, ut incarnationem. quoque Domini nostri Jesu Christi fideliter credat. Est ergo fides recta, ut credamus et confiteamur, qua Dominus noster Jesus Christus, Filius Dei, Deus et homo est. Deus est ex substantia Patris ante saecula genitus; et homo est ex substantia matris in saeculo natus. Perfectus Deus, perfectus homo, ex animi rationali, et humana carne subsistens. Aequalis Patri secundum humanitatem. Qui licet Deus sit et homo; non duo tamen, sed unus est Cristus. Unus autem, non conversione divinitatis in carnem; sed assumptione humanitatis in Deum. Unus omnino, non confusione substantiae, sed unitate personae. Nam sicut anima rationalis et caro unus est homo; ita Deus et homo natus est Christus. Qui passus est pro salute nostra; descendit ad inferos; tertia die resurexit a mortuis. Ascendit ad coelos; sedet ad dextram Dei Patris omnipotentis; inde venturus est judicare vivos et mortuos. Ad cujus adventum omnes homines resurgere debent cum corporibus suis, et reddituri sunt de factis propriis rationem. Et qui bona egerunt, ibunt in vitam aeternam; qui vero mala in ignem aeternum. Haec est fides catholica, quam nisi quisque fideliter, firmiterque crediderit, salvus esse non poterit.

VI. Simbol četvrte lateranske sinode.

Firmiter credimus et simpliciter confitemur, quod unus solus est verus Deus, aeternus, immensus, et incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens et ineffabilis, Pater et Filius et Spiritus sanctus; tres quidem personae, sed una essentia, substantia seu natura simplex omnino; Pater a nullo, Filius a Patre solo, ac Spiritus sanctus pariter ab utroque; absque initio semper ac sine fine; Pater generans, Filius nascens et Spiritus sanctus procedens, consubstantiales et coaequales et coomnipotentes et coaeterni; unum universorum principium, creator omnium visibilium et invisibilium, spiritualium et

Digitized by Google

corporalium, qui sua omnipotenti virtute ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem et corporalem, angelicam scilicet et mundanam, ac deinde humanam, quasi comunem ex spiritu et corpore constitutam. Diabolus enim et alii daemones a Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. Homo vero diaboli suggestione peccavit. Haec sancta Trinitas secundum communem essentiam individua, et secundum personales proprietates discreta, primo per Mosen et sanctos Prophetas aliosque famulos sous juxta ordinatissimam dispositionem temporum doctrinam humano generi tribuit salvatorem. Et tandem unigenitus Dei filius Jesus Christus a tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria semper Virgine Spiritus sancti cooperatione conceptns, verus homo factus ex anima rationali et humana carne compositus, una in duabus naturis persona, viam vitae manifestius demonstravit. Qui quum secundum divinitatem sit immortalis et impassibilis, idem ipse secundum humanitatem factus est mortalis et passibilis. Qui etiam pro salute humani generis in ligno crucis passus et mortuus descendit ad inferos, resurexit a mortuis et ascendit in coelum; sed descendit in anima et resurexit in carne, ascenditque pariter in utroque venturus in fine saeculi, judicaturus vivos et mortuos, et redditurus singulis secundum opera sua, tam reprobis quam electis, qui omnes cum suis propriis resurgent corporibus, quae nunc gestant, ut recipiant secundum opera sua sive bona fuerit, sive mala; illi cum diabolo poenam perpetuam, et isti cum Christo gloriam sempiternam.

Digitized by Google

Sadržaj.

Uvodni dio.

Strana.

Uvod V

Poglavje prvo.

O vjeri, objavi i dokaznicah božanske objave.

§ 1. Pojam vjere i njezina dioba 5
§ 2. Potreba i jedinstvo vjere 6
§ 3. Nedostatak vjere naravne 7
§ 4. Pojam, mogućnost i potreba vrhunaravne božanske objave 10
§ 5. Znaci prave božanske objave 12
§ 6. O čudesih 13
§ 7. O proročtvih 16
§ 8. Izvori božanstvene objave 20
§ 9. Zadržaj sv. knjiga staroga i novoga zavjeta 22
§ 10. Istovjetnost knjiga staroga i novoga zavjeta 24
§ 11. Neostećenost knjiga staroga i novoga zavjeta 26
§ 12. Vjerodostojnost knjiga staroga i novoga zavjeta 28
§ 13. Božanstvenost knjiga staroga zavjeta 31
§ 14. Božanstvenost knjiga novoga zavjeta 33

Poglavje drugo.

O Isukrstovoj crkvi 38
§ 15. Pojam, utemeljenje, vidljivost i vječnost crkve 38
§ 16. Sastojine crkve Isukrstove 41
§ 17. Isukrst je učitelji i ravnatelji svoje crkve postavio apoštole i njihove nasljednike biskupe 43
§ 18. Zaključak iz dosadanjega 46

Digitized by Google

Strana.

§ 19. Isukrst je prvenstvo svoje crkve podielio jedino svetomu Petru 47
§ 20. Zakoniti nasljednici sv. Petra jesu rimske pape 51
§ 21. Znaci prave Isukrstove crkve 55
§ 22. Rimska crkva posjeduje sve znakove prave Isukrstove crkve, te je usljed toga jedino spasonosna 59
§ 23. Nepogriešivost crkve Isukrstove 63
§ 24. Izvori nepogriešivosti crkvene; predmeti nepogriešivosti i način ovršbe nepogriešiva učiteljstva 68
Dodatak 73

Dogmatični dio.

Uvod 81

Odsjek prvi.

O Bogu, stvorenju svieta i providnosti.

Poglavje prvo.

O božjemu bitisanju i bîti.

§ 1. Bog je nepojmljiv, ali je ipak 85
§ 2. O svojstvih božjih u obće 89
§ 3. O svojstvih božjih osebice 93
A) Svojstva bîti božje jesu:
I. Bog je prečisti duh 93
II. Kao takav obstoji Bog i živi 95
III. Bog je viečan 95
IV. Bog je nepromjenljiv 97
B) Svojstva božjega djelovanja:
I. Božje sveznanje 99
II. Bog je posve slobodan 100
III. Bog je svemoguć 101
IV. Bog je bezkonačno mudar 102
V. Bog je bezkrajno svet 103
VI. Bog je pravedan 104
VII. Bog je dobar, milosrdan, strpljiv 106
VIII. Bog je istinit i vieran 107
§ 4. Izvodi iz nauka o svojstvih božjih 108

Digitized by Google

Strana. Strana.

§ 5. Bog je samo jedan 110
47 § 6 Bog je u osobah trojstruk 113
51 § 7. Otac je pravi Bog 116
55 § 8. Sin je pravi Bog 117
§ 9. Duh sv. jest pravi Bog 126
59 § 10. Osobni odnošaji prisv. Trojstva 128
63 § 11. Zaključak nauka o prisv. Trojstvu 130
§ 12. Razlika u trećem božtvu medju istočnom i zapadnom
68 crkvom 131
73

Poglavje drugo.

Stvorenje svieta, angjelâ i ljudî.

81 § 13. Bog je stvoritelj svieta 133
§ 14. O angjelih dobrih 138
I. Pojam angjelâ 138
II. Angjeli bitišu 138
III. Angjeli su naravi duhovne 139
IV. Množtvo angjelâ 141
V. Časti i razredbe angjelâ 141
VI. Prvotno i sadanje stanje angjelâ 142
85 VII. Odredjenje angjelâ 143
89 VIII. Angjeli čuvari 145
93 IX. Štovanje i zazivanje angjela čuvara 146
§ 15. O angjelih odpalih
93 I. Pâd angjelâ 147
95 II. Kazan odpalih angjelâ 148
95 III. Odnošaj odpalih angjelâ prema ljudem 149
97 IV. Kako se možemo vragom oprieti 151
§ 16. O čovjeku 152
99 I. Stvorenje čovjeka 152
100 II. Sastojine čovjeka 154
101 § 17. Odredjenje i prvotno stanje čovjeka 156
102
103

Poglavje treće.

104 O providnosti božjoj 159
106 § 18. Bog je uzdržavalac svieta 160
107 § 19. Bog je vladar svieta 162
108 § 20. Nedohitnost božje providnosti 165

Digitized by Google

Strana

Odsjek drugi.

O padu prvih ljudi i njihovu odkupljenju po Isusu Krstu.

Poglavje prvo.

O griehu prvih ljudi i njime izgubljenom blaženstvu.

§ 1. Pâd prvih ljudi 169
§ 2. Posljedice i bît prvoga čovječega grieha 172
§ 3. Nauk crkve o istočnom griehu 175
§ 4. Iznimke od istočnoga grieha:
A) Isukrst je neoskvrnjeno začet i bez istočnoga grieha rodjen 178
B) I blažena majka jest neoskvrnjeno začeta 180

Poglavje drugo.

O odkupljenju čovječem po Isusu Krstu.

§ 5. Odkupitelj je bio potreban 183
§ 6. Priprava k odkupljenju 185
§ 7. Odkupitelj je došao 187
§ 8. Je li obećani odkupitelj Isus Krst 189
§ 9. Da je Isukrst obećani odkupitelj, svjedoče takodjer nauk i život njegov 199
§ 10. Isukrst je pravi Bog 203
§ 11. Isukrst je pravi čovjek 205
§ 12. Isukrst je pravi Bog i pravi čovjek zajedno 208
§ 13. Izvodi iz prijašnjega članka 210
§ 14. Otajstvo upućenja 216
§ 15. Način našega odkupljenja 217
§ 16. Isukrstove tri časti 218
A) Isukrst je odkup. i prvosvećenik 225
B) Isukrst je prorok 226
C) Isukrst je kralj 227
§ 17. Zaključak 228
Dodatak .....

Štamparna Drag. Albrechta u Zagrebu.

Digitized by Google

Strana

. 169
. 172
. 175

a
. 178
. 180

. 183
. 185
. 187
. 189
k
. 199
. 203
. 205
. 208
210
216
217
218
218
. 225
. 226
. 227
. 228

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google